

F. WILLIAM ENGDAHL

NOVA KNJIGA AUTORA BESTSELERA *STOLJEĆE RATA*

MITOVI,

LAŽI

I RATOVI

ZA NAFTU

F. William Engdahl

MITOVI, LAŽI I RATOVI ZA NAFTU

Izdavač: Profil knjiga, dio grupe Profil International

Za izdavača: Daniel Žderić

Direktor izdavaštva: Krunoslav Krimić

Glavni urednik: Davor Uskoković

Urednik: Stjepan Ravić

Prijevod: Svetlana Grabić

Lektura i korektura: Marina Ivančić

Grafičko oblikovanje: Renata Pukl

Oblikovanje ovitka: Studio 2M

Tisak: Profil International d. o. o., ožujak 2012.

© William Engdahl 2011.

© Za hrvatsko izdanje: Profil knjiga, ožujak 2012.

ISBN 978-953-319-413-4

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 798595.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne može biti objavljen ili pretisnut bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

F. William Engdahl

MITOVI, LAŽI I RATOVI ZA NAFTU

S engleskoga prevela

Svetlana Grubić

PROFIL

SADRŽAJ

uvod: Od ratova za začine do ratova za naftu.....	8
Ratovi za naftu i politika.....	10
1. PONAVLJANJE KATASTROFALNE POGREŠKE	
Bolna pouka.....	15
Sitan propust.....	17
Tajni rat za Bagdadsku željeznicu.....	20
Krađa Mezopotamije za Carstvo.....	21
Mali rat za veliki plijen	24
Lukavo zauzimanje Iraka.....	28
Drugi svjetski rat: ponavljanje katastrofalne pogreške.....	31
Wehrmacht bez benzina.....	36
2. PROMJENA GLOBALNE MOĆI	
Novi naftni imperijalizam.....	40
Uništavanje tramvaja.....	42
I vlakova.....	44
3. TIHO ORUŽJE ZA MIRNE RATOVE	
Novi kraljevi nafte.....	49
Sudbonosan projekt s Harvarda.....	51
Održavanje cijene nafte visokom.....	55
Naftni giganti pronalaze novoga kralja.....	57
Hubbertov maltuzijanski energetska model.....	62
Naftni giganti koriste se Hubbertom.....	66
Sedam moćnih sestara	68

4. DRAMATIČAN ŠOK

Oslabljeno gospodarstvo SAD-a.....	73
Pripremanje dramatičnog šoka.....	76
Sastanak elite u Švedskoj.....	76
Nizozemski hotel i planovi „atlantista“.....	83
Kissingerov naftni šok.....	85
Njemačka je bila meta, a ne saveznik.....	88
Gotovo savršen zločin.....	90
Kissingerova alkemija - nafta postaje novo zlato.....	94
Hubbertovi dani slave.....	99

5. MALTUZIJANSKA ENERGETSKA STRATEGIJA

Pomak paradigme Rockefellerovih.....	101
Stvaranje nove paradigme.....	103
<i>Granice razvitka</i>	105
Pravi neprijatelj: čovječanstvo.....	108
Pomak paradigme uz pomoć nevladinih organizacija.....	113
Tajanstveni igrač iz Kanade.....	117
„Tiho oružje za mirne ratove“.....	120

6. TALAC BANKE CHASE MANHATTAN

Skrivanje viška nafte.....	124
Gubitak naftnog utjecaja.....	126
Trilateralna inicijativa.....	129
Predvidljiva energetska strategija.....	132
Rockefeller gubi, a onda iskorištava starog prijatelja.....	135

7. RAT ZA NAFTU PREKO POSREDNIKA

Iznimno krvav rat između zemalja članica OPEC-a.....	142
Sadam, Kissinger i BNL.....	149
Veze CIA-e sa Sadamom.....	151
Listopadsko iznenađenje.....	154
„Obrnut“ naftni šok Washingtona.....	159
Bacanje Sovjeta na koljena.....	162

8. KONTROLA SVE NAFTE, POSVUDA

Mamljenje Sadama u zamku... ponovno.....	167
Pridobivanje Kuvajta.....	170
Sudbonosni razgovor April Glaspie sa Sadamom.....	174

9. OTIMANJE SOVJETSKIH NAFTNIH RESURSA

Kontrola nafte, posvuda.....	183
Rusija kao meta Washingtona.....	184
Otimanje naftnog blaga.....	188
Ratovi za naftu u Čečeniji.....	191
Washington i alternativni naftovod.....	195
Ratovi Washingtona preko posrednika.....	196
Godina 1994. - prekretnica.....	200

10. NOVA RUSKA REVOLUCIJA

Ruska revolucija na području znanosti o nafti.....	202
Podrijetlo nafte duboko u zemlji.....	208
Nafta na „krivim mjestima“.....	210
Ruski geofizičari dolaze u Vijetnam.....	211
Staljinov mandat - samodostatnost u nafti.....	212
Naftna polja koja se obnavljaju?.....	219

11. VELIKI NAFTNI KARTEL UZVRAĆA UDARAC

Neznanstveni <i>Scientific American</i>	225
Cheney ponavlja navode Hubbertovih prijatelja.....	229
Ratni huškači iz Washingtona pripremaju „sukob civilizacija“.....	231
Cheneyjeva radna skupina za energetske politiku.....	235
Cheneyjev prijatelj po „vrhuncu crpljenja nafte“.....	237
„Sumrak“ u saudijskoj pustinji?.....	239
Saudijsko iznenađenje.....	244

12. RATOWI ZA NAFTU IZMEĐU RUSIJE I CHENEYJA

Idite tamo gdje je nafta.....	246
Opasnost od Iraka i Kine.....	247
„Sve je to bilo zbog nafte...“.....	250
Rat protiv terorizma ili rat za naftu?.....	252
Novi ratovi za energente.....	254
Naftovod Zbigniewa Brzezinskoga.....	255
Washingtonska Revolucija ruža.....	257
Od Tbilisija do Kijeva: ukrajinska Narančasta revolucija.....	260

13. KINA POSTAJE NOVA META

Kina - novi suparnik.....	263
11. rujna - šok u Pekingu.....	265
Peking počinje osiguravati energente.....	268
Pridobivanje Afrike.....	271
Darfur: „Radi se o nafti, budalo!“.....	275
AFRICOM.....	277

14. RAT WASHINGTONA NA „VELIKOM BLISKOM ISTOKU"

Prerijska vatra započinje u Tunisu.....	281
Washingtonski „Projekt Veliki Bliski istok”.....	285
Američki plan za „Veliki Bliski istok”.....	288
„Meke” revolucije Washingtona.....	292
Kefaya - „nenasilno oružje” Pentagona.....	294
RAND i Kefaya.....	295
Libija: rat NATO-a je nužan.....	299
Strateški cilj.....	304
Bilješka o autoru.....	305

OD RATOVA ZA ZAČINE DO RATOVA ZA NAFTU

Kako je rekao George Santayana: „Onima koji se ne mogu prijetiti povijesti suđeno je da ju ponove“. Povijest prošlog stoljeća jedinstvena je u određenom pogledu, no u očitovanju osnovnih karakteristika ljudskog ponašanja i ljudskih postupaka nije nimalo jedinstvena.

U rujnu 2001. godine, nakon rušenja tornjeva Svjetskog trgovačkog centra i napada na Pentagon, predsjednik George W. Bush objavio je rat Sjedinjenih Američkih Država protiv terorizma, nazvavši ga „novim križarskim ratom“, ratom dobra protiv zla: „Ili ste s nama ili ste protiv nas“. Njegov izbor riječi bio je vrlo znakovit jer je ostatak svijeta - a osobito zemlje arapskog Bliskog istoka, koji je bio bogat naftom - podsjetio na „svete križarske ratove“ koje su Europljani više od dva stoljeća vodili protiv zemalja Bliskog istoka. Bushova povijesna usporedba bila je toliko znakovita da su mu ubrzo savjetovali da riječ „križarski“ izbací iz daljnje upotrebe.

Gotovo osam stoljeća prije dramatičnih događaja u rujnu 2001. godine, arapski, odnosno sjevernoafrički svijet bio je središte svjetskog geopolitičkog sukoba. Arapski trgovci u Sjevernoj Africi i u re-

giji koju Zapad naziva „Bliskim istokom" držali su jak monopol na najvredniju robu tog doba: azijske začine.

Pametni arapski trgovci čuvali su podrijetlo začina - kao što su cimet, papar, muškatni oraščić i drugi - poput vojne tajne od najveće strateške važnosti. Neprestano su širili mit o velikoj nestašici kako bi zadržali monopol na udaljene izvore željenih začina te na taj način postigli golemu profitnu maržu od 4000%.

Venecija, koja je tada bila grad-država na Jadranskom moru, bila je usko povezana s Orijentom. Budući da je imala i jake trgovačke veze s arapskim trgovcima začinima, Venecija je postala iznimno bogata i moćna. Venecija je postala najmoćnija europska pomorska sila upravo zahvaljujući činjenici da je kontrolirala europski uvoz orijentalnih začina kojima su trgovali Arapi.

Kad su Arapi zaprijetili Veneciji da će prekinuti dotok začina, grad-država je pokrenula jednu od najokrutnijih i najvećih pljački u povijesti - vjerski pohod iz 1204. godine, puko imperijalističko osvajanje pod krinkom svetog rata.

Venecija je angažirala plaćeničku vojsku iz Francuske i drugih zemalja, obećavši dio osvojenog plijena - doduše, manji dio. No, Venecija si je ipak osigurala najveći dio plijena. Noseći mač i križ, križari su uz pomoć Venecije, koja ih je opskrbila s bezbroj brodova, pokrenuli nešto što se pretvorilo u gotovo dva stoljeća ratovanja i ubijanja - u kršćansku verziju džihada.

Ti „ratovi za začine" vodili su se u vjerskom ruhu, pod krinkom svetog rata kršćana protiv islamskih „nevjernika". No, zapravo, to su bili osvajački ratovi za kontrolu nad tadašnjom najvrednijom svjetskom robom - začinima s Orijenta. Deseci tisuća „Kristovih vojnika" koji su se borili u Svetom ratu često su skretali s prvotnog cilja preuzimanja Svete zemlje od muslimanskih nevjernika te su umjesto toga za svoje venecijanske sponzore otimali svjetska blaga.

U najvećem Križarskom ratu, započetom 1204. godine, arapske zemlje nisu ni bile cilj osvajanja; cilj je bio pokoriti tada kršćanski grad Konstantinopol (današnji Istanbul), metropolu na raskrižju istočne i zapadne trgovine začinima. Križari su opustošili i zauzeli Konstantinopol, nevjerojatno bogat glavni grad Istočnoga Rimskog Carstva. To je bilo i vrijeme crkvenog raskola između Istočne (pravoslavne) i Zapadne (katoličke) crkve. Marširajući pod križem venecijanski križari mačevima su spremno ubijali pravoslavce, baš kao i muslimanske „nevjernike“.

Arapi su uspješno kontrolirali opskrbu egzotičnim začinima iz Indonezije i Indije, najvrednije robe na svijetu, tako što su izmislili mit-ske priče o njihovim dalekim izvorima, kao i o njihovoj velikoj nestašici. Arapski su trgovci Europljanima pričali izmišljene priče o tome kako je opasno nabavljati te navodno rijetke začine. Svoje su tajne izvore branili i vojnim sredstvima, sve dok ih sumnjičava Venecija nije otkrila i krenula u osvajanje blaga. Time je otvoreno crno poglavlje povijesti poznato kao Križarski ratovi. Ti su vjerski ratovi zapravo bili ratovi za začine.

RATOWI ZA NAFTU I POLITIKA

Devedesetih godina 19. stoljeća njemački inženjer Rudolf Diesel promijenio je svjetsku politiku i svjetsku ekonomiju izumivši motor s unutarnjim izgaranjem koji je bio do 500% učinkovitiji od tradicionalnog motora na ugljen kakvim su se koristili ratni brodovi. Za dva desetljeća motori na naftni pogon, koji su pokretali vodeće svjetske mornarice i vojske, pokrenuli su najsnažniju promjenu svjetske moći od izuma parnog stroja dva stoljeća ranije.

Kao što je bio slučaj s krvavom poviješću iznimno vrijednih začina s Orijenta nekoliko stoljeća ranije, i povijest nafte bit će ispisana

krvlju koja prolivenom u ratovima; povijest je to obavijena velom prevare i očajničkih pokušaja sakrivanja njezina podrijetla.

Kako bi osigurali monopol na svjetske zalihe nafte, a s time i koncentraciju najveće političke moći, mala skupina britanskih i američkih kompanija - koje potajno podupiru njihove vlade - stvorila je jedan od najvećih mitova moderne znanosti. Izmisle su mit o ograničenosti naftnih zaliha, kao i da je riječ o izvoru energije koji se jako brzo troši i koji je nastao od bioloških naslaga prije nekoliko stotina milijuna godina, procesom koji je u zapadnim knjigama o geologiji opisan vrlo nejasno, ako je uopće i opisan. No svejedno se uzima kao nepogrešiva, znanstveno dokazana činjenica.

Od početka onoga što se naziva Naftnim dobom, dakle već više od stotinu godina, svijet naveliko vjeruje u taj pažljivo osmišljen mit o ograničenim zalihama nafte, u neznatnu tvrdnju da je nafta nastala od fosilnih ostataka dinosaura i biljaka.

Ova knjiga opisuje začetak tog mita i njegovu ulogu u dva velika i razorna svjetska rata, kao i u bezbrojnim međunarodnim sukobima - od Hladnog rata do regionalnih ratova u Africi pa do Bliskog istoka i dalje - kako bi se zadržala nadmoć nad naftom i, povrh svega, kontrolirao dotok nafte i dolara, koji su s time usko povezani. Ta kontrola leži u rukama nekoliko američkih i britanskih naftnih divova koji su se nekoć nazivali „Sedam sestara“, no danas su samo četiri - ExxonMobil, Chevron, BP i Shell.

Pojava novih financijskih instrumenata - poznatih kao „derivati“ ili „terminski ugovori“ - otvorila je do kraja 1980-ih novo poglavlje u anglo-američkoj kontroli nafte. Stvoren je mehanizam za kontrolu cijene najvrednije svjetske robe u ključnim trenucima, bez obzira na tradicionalni zakon o ponudi i potražnji. Na taj način stvorena je golemu mogućnost korištenja naftom kao oružjem u ekonomskom ratu.

Ova knjiga prati povijest „stoljeća nafte" i povijest nevjerojatnih i katkada šokantnih mjera koje je poznata anglo-američka elita poduzimala kako bi mit o nestašici nafte zadržala kao glavni stup svoje globalne moći. Knjiga također detaljno opisuje novo suprotstavljanje toj mitologiji o ograničenim zalihama nafte - mitu koji je danas dio gotovo pobožne ideologije i koji se često naziva „Peak Oil" teorijom (teorijom o vrhuncu iskorištavanja naftnih izvora).

U knjizi je detaljno opisana i pojava nove teorije o nastajanju nafte duboko u Zemljinu plaštu, na mjestu za koje konvencionalna geologija tvrdi da je nemoguće da sadržava naftu. Nova znanost o proučavanju nafte, čija tradicionalna doktrina seže u najmračnije dane Hladnog rata, tvrdi da je moguće proizvesti goleme količine nafte i učiniti je dostupnom svima, baš kao što su nekoć dragocjeni začini poput papra danas svima dostupni.

Kada je George W. Bush pozvao na „novi križarski rat" protiv očito islamskog svijeta - naftom bogatog Bliskog istoka i Euroazije - usporedba s križarskim ratovima od prije osamsto godina otkrivala je mnogo više nego što je većina ljudi mogla pojmiti.

Sada je pak bila potaknuta tobože religiozna gorljivost iza koje se zapravo krio novi rat za naftu - rat koji će osigurati globalnu kontrolu nad najvrednijom robom na svijetu: naftom. Uz stalno ponavljanje slika rušenja tornjeva Svjetskog trgovačkog centra i neuhvatljivog Osame bin Ladena, nesretni Amerikanci bili su navučeni u ono što se pretvorilo u novi val ratova SAD-a, koji se vode od Kabula do Bagdada, Darfura, Kaira, Tripolija i šire - u val ratova vođenih pod krinkom rata za „slobodu i demokraciju". A ustvari se radilo o ratovima vođenim za kontrolu nafte - sve nafte, posvuda.

Dana 17. prosinca 2010. godine mladi Tunižanin Mohamed Bouazizi zapalio se jer su mu državni službenici zabranili da na ulici

svojeja siromašnog gradića prodaje povrće. Taj je događaj pokrenuo lavinu pobuna, demonstracija i sukoba koji su ubrzo zahvatili islamski svijet od Egipta do Jemena, od Sjeverne Afrike do Bliskog istoka.

No kasnije će postati jasno da se pravi pokretač tih događaja nalazio daleko u Washingtonu. Motivi za pokretanje najvećeg niza destabilizacija režima od pada Berlinskog zida, nakon čega se raspao Sovjetski Savez, nisu imali ništa s istinskom demokracijom - iako je iskorištena ljudska žudnja za njom. Sveobuhvatna destabilizacija bila je povezana s nadmoći, s budućom moći posrnuloga američkog diva, nekoć slavljena Američkog Carstva.

Meta ustanaka na Bliskom istoku - koji početkom 2011. nisu je njavali - nisu bile korumpirane ili dekadentne monarhije ili despot-ski režimi, iako su oni nedvojbeno postojali. Skrivena meta bila je više od osam tisuća kilometara udaljena od Sjeverne Afrike - preko Euroazije u Pekingu, i preko Mediterana u Europi.

Do 2011. godine već je bilo jasno da Kina munjevitom brzinom postaje svjetski ekonomski div. Neki su čak govorili da bi Kina za jedno ili dva desetljeća mogla postati velesila i ugroziti američku hegemoniju. Nekoliko godina - počevši od nemira u Tibetu, koje je financirao SAD, do Ljetnih olimpijskih igara 2008. godine - Washington je stajao iza niza sitnih provokacija u Kini kako bi podsjetio vladu u Pekingu na ovisnost o kontroliranom sustavu dolara, no to očito nije imalo nikakvog učinka.

Krajem 2010. godine vladi u Washingtonu i krugovima na Wall Streetu postalo je jasno da Kina sa sve većom učinkovitošću, snagom i samouvjerenošću provodi vlastiti interes u svijetu. Štoviše, Kini je uspjelo da briljantnim nizom ekonomskih i diplomatskih pot-hvata osigura najvažniju robu, čije su neograničene zalihe ključne za budući rast Kine - naftu.

Peking i kineske kompanije sklapale su ekonomske paktove s naftom bogatim afričkim zemljama i zemljama Perzijskog zaljeva koje je Zapad godinama ili zanemarivao ili ih je shvaćao zdravo za gotovo. Štoviše, Kina je naftu, koja joj je bila potrebna za ubrzani ekonomski razvoj, počela nabavljati iz Angole, Saudijske Arabije, Irana, Omana, Sudana i Rusije.

Dok je nastajao ovaj uvod, početkom 2011. godine, takozvana Twitter revolucija, koja se proširila po islamskim regijama Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, oslobodila je put ka dramatičnom spekulativnom rastu cijene nafte - ključnoj uveznoj robi Kine. No ono što je još više zabrinjavajuće za Kinu i brojne druge zemlje, osobito u Zapadnoj Europi, dugoročna je militarizacija cijeloga islamskog svijeta kojom dirigira Washington. Zaista, taj svijet pretvara se u ono što je George W. Bush 2003. godine nazvao „Velikim Bliskim istokom“ - regiju koja se proteže od Maroka na zapadu do kineskih granica na istoku - a na tom području budućnost će određivati radikalna privatizacija slobodnog tržišta, američki tenkovi Abrams, borbeni zrakoplovi F-16 i bespilotne letjelice.

Kao i kod ratova za začine prije osam stoljeća, i ovdje je najvažnije strateško pitanje tko kontrolira ključni resurs - nafta je najveći ulog u geopolitičkoj igri. Kako je navodno za vrijeme naftnih šokova s početka 1970-ih Nixonov ministar vanjskih poslova Henry Kissinger izjavio: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države“. Do 2011. godine postalo je jasno da je primarni strateški cilj Washingtona kontroliranje Kine i njezinih saveznika u Aziji i Europi. Međutim, nije sigurno hoće li uspjeti u toj iznimno rizičnoj igri.

F. William Engdahl

Frankfurt, Njemačka, kolovoz 2011.

PONAVLJANJE KATASTROFALNE POGREŠKE

BOLNA POUKA

Njemački Generalštab izvukao je bolnu pouku iz ponižavajućeg poraza u Prvom svjetskom ratu. Dok su se njemački generali pripremali za Drugi svjetski rat, najvažnije im je bilo da njemačka vojska više nikad ne bude prisiljena voditi rat na dvije fronte - na ruskoj fronti na istoku i francuskoj i engleskoj na zapadu.

To objašnjava njemačku težnju da nizom uspješnih *Blitzkrieg* udara ukloni opasnost od napada sa zapada; iz Nizozemske, Belgije i Francuske. U rujnu 1939. godine njemačke oklopne divizije ušle su u Poljsku, a s Crvenom armijom susrele su se u Brest-Litovsku. Dana 29. rujna ministri vanjskih poslova SSSR-a i njemačkog Trećeg Reicha potpisali su njemačko-sovjetski sporazum o nenapadanju, koji je poznat kao Sporazum Molotov-Ribbentrop. To je njemačkim snagama omogućilo da na zapadu rade što žele, bez straha od mogućeg napada Sovjetskog Saveza.

U svibnju 1940. godine, osam mjeseci nakon osvajanja Poljske, njemačke oklopne divizije pomele su Nizozemsku i Belgiju, a nova

je riječ - *Blitzkrieg* - ušla u sve svjetske rječnike. Njemačke oklopne divizije prešle su rijeku Meuse kod Sedana i zauzele Ardene. Genijalni njemački munjeviti napadi prisilili su generala Mauricea Gamelina da izjavi kako više ne može braniti Pariz jer je izgubio Ardene. Nakon šest tjedana Francuska je bila pod njemačkom kontrolom, a maršal Phillippe Pétain imenovan je predsjednikom pro-njemačke Višijske Francuske. Britanske i francuske snage bile su potisnute do mora - do Dunkirka, gdje je Hitler, u jednom od čudnijih događaja u ratu, odbio dopustiti njihovo uništenje te tako omogućio Churchillu da brodovima organizira evakuaciju kojom je spašeno oko 338 000 britanskih i francuskih vojnika. Bilo je to pravo „čudo u Dunkirku“. Hitler je očito mislio da se može dogovoriti s Englezima. Ali grdno se prevario.

Do početka 1941. godine njemačke snage uspješno su zauzele Poljsku, Nizozemsku, Belgiju, Francusku, Jugoslaviju, Grčku i Kretu. Hitler je tada naredio Wehrmachtu da počne s pripremama za najveću vojnu operaciju u povijesti - Operaciju Barbarossa, odnosno zauzimanje Sovjetskog Saveza.

Međutim, njemački Generalštab previdio je jedan strateški element koji ih je dijelio od konačne pobjede. Treći Reich bio je slab što se tiče ključne robe - nafte - one iste nafte, većinom iz istih naftnih izvora u Rumunjskoj koji su doveli do strašnog poraza 1918.

Vodeći krugovi Reicha - od Hitlera do Goeringa, kao i vrhovno zapovjedništvo njemačke vojske (*Oberkommando der Wehrmacht*, OKW), uključujući i načelnika Generalštaba vojske Franza von Haldera i generala Wilhelma Keitela, kao i vrh ratnog zrakoplovstva - usredotočili su se na Sovjetski Savez kao na glavnog neprijatelja, dok su Veliku Britaniju i Sjedinjene Američke Države smatrali manje važnima. No njemački saveznik Japan, koji je bio mnogo promišlje-

niji, tvrdio je da Sovjetski Savez predstavlja mnogo manju stratešku prijetnju Silama osovine - Japanu, Njemačkoj i Italiji - od njihovih anglo-američkih protivnika. Njemačka će po drugi put ponoviti katastrofalnu pogrešku iz Prvog svjetskog rata, budući da njezino vodstvo nije uvidjelo stratešku važnost kontrole nafte i oduzimanja te kontrole neprijatelju.¹

SITAN PROPUST

U ožujku 1918., tijekom zadnjeg stadija Prvoga svjetskog rata, Njemačka je pokrenula veliku ofenzivu na zapadu - Ludendorffovu Operaciju Michael - prvu u nizu ofenziva kojima je cilj bio razdvojiti britanske i francuske snage te osigurati pobjedu prije nego što se američke snage iskrcaju u Europi. I bili su vrlo blizu ostvarenju svoga cilja. Padom vlade Kerenskoga u Rusiji i sklapanjem Mira u Brest-Litovsku 3. ožujka 1918. godine, Rusija je izašla iz rata, čime je Njemačka dobila priliku pregrupirati svoje trupe za rat na zapadu. Američki se vojnici još nisu bili stigli iskrcati u Francuskoj i zato je Njemačka imala veliku priliku za uspješan prodor.

U prosincu 1916. godine njemačka je vojska zauzela Rumunjsku, nakon što se ta država priključila Engleskoj u ratu protiv Njemačke. U studenom 1916., nekoliko dana prije njemačkog napada, britanski su komandosi, predvođeni pukovnikom Johnom Norton-Griffithsom, zajedno s rumunjskim dobrovoljcima poslani na tajnu misiju s ciljem uništenja zalihe nafte i sabotiranja naftnih izvora u Ploieștiju. Sabotaža je bila uspješna te je nanijela razoran udarac Nijemcima, kojima je kontrola rumunjske nafte bila primarni stra-

¹ Heinz Magenheimer, *Stalingrad: Die grosse Kriegssivende*, Selent, Pour le Merite-Verlag fuer Militaergeschichte, 2007., str. 28-34.

teški cilj invazije. Rumunjska je tada bila vodeći proizvođač nafte u Europi.²

Ta rumunjska nafta bila je ključna za njemačke motorizirane jedinice u ofenzivi na Sommi na Zapadnom frontu. Unatoč intenzivnim radovima od 1916. godine njemačka vojska nije uspjela proizvodnju rumunjske nafte dovesti na razinu potrebnu za Proljetnu ofenzivu 1918. na Zapadnom frontu. Nakon iznenadnog proboja, Ludendorffova velika ofenziva protiv Francuske i Saveznika stala je na rijeci Sommi. Njemački kamioni s pojačanjima nisu se mogli pokrenuti zbog nedostatka goriva. Bila je to prva velika bitka u kojoj je korišten velik broj motoriziranih vozila i tenkova. Njemačka konačna ofenziva bila je neuspješna ponajviše zbog nedostatka goriva za tenkove i vozila. Bio je to novi način ratovanja, u kojem je nafta igrala novu - ključnu - ulogu.³

S druge strane, francuske i britanske snage bile su opskrbljene američkom naftom iz tankera Rockefellerove kompanije Standard Oil. U prosincu 1917. godine, predviđajući njemačku ofenzivu, francuski general Foch nagovorio je predsjednika Clemenceaua da hitno uputi apel predsjedniku Woodrowu Wilsonu. Clemenceau je Wilsonu poslao telegram u kojem je pisalo: „Prestanak opskrbe benzinom trenutačno bi onesposobio našu vojsku, što bi nas moglo primorati na sklapanje sporazuma koji ne bi bio povoljan za Saveznike. Ako Saveznici ne žele izgubiti rat, onda ne smiju dopustiti da u trenutku najsnažnije njemačke ofenzive Francuskoj ponestane benzina, koji će u bitkama sutrašnjice biti nužan baš kao i krv.”⁴

² Dan Dimancescu, *Romania in World War I: The Eastern Front* (Rumunjska u Prvom svjetskom ratu: Istočna fronta). Dostupno na <http://www.roconsulboston.com/Pages/Info-Pages/Commentary/WW-I.html>

³ Frank C. Hanighen, *The Secret War* (Tajni rat), New York, The John Day Co., 1934., 83. str.

⁴ Ibid, 82-83. str.

Nakon poraza Njemačke 1918. godine britanski ministar vanjskih poslova Lord Curzon dosjetljivo se našalio: „Saveznici su uplovili u pobjedu na valovima nafte.”⁵

Početkom Velikog rata u kolovozu 1914. godine, mladi britanski ministar ratne mornarice Winston Churchill zamijenio je ugljen i uveo mnogo učinkovitiju naftu kao glavni pogon Kraljevske ratne mornarice. S druge strane, njemačka je ratna mornarica, u nedostatku sigurnih izvora nafte, u potpunosti ovisila o težem i manje učinkovitom ugljenu. Glavno prijevozno sredstvo za vojnike i ratnu opremu 1914. godine bili su konji, i to u omjeru jedan konj na tri vojnika. U prosjeku je konj jeo deset puta više od trojice vojnika, što je uvelike otežavalo logistiku.

Kad je Velika Britanija ušla u rat, imala je samo osamstotinjak motoriziranih vozila, od kojih je većina bila oduzeta građanima. Do kraja rata Velika Britanija posjedovala je 56 000 kamiona i 36 000 automobila. Francuska je imala 70 000 kamiona i 12 000 zrakoplova. Osim toga, Sjedinjene Američke Države u Europu su brodovima dopremile preko 50 000 motoriziranih vozila i u godinu i pol dana proizvele su približno 15 000 zrakoplova. Motorizirani prijevoz uvelike je počeo mijenjati prirodu rata, a nafta je bila gorivo koje je dovelo do revolucije u modernom ratovanju.⁶ Razvijanje zrakoplova i tenkova - upotrijebljenih prvi put u Bici na Sommi 1918. godine - omogućilo je mobilnost i snagu kakva još nije viđena u povijesti ratovanja.

Zbog toga je vodećim političkim i vojnim krugovima u Londonu i Washingtonu postalo jasno da je kontrola najvažnijih naftnih izvora ključna za budući vojni uspjeh. Sukladno tome, oduzimanje kontrole nad naftnim izvorima potencijalnog bi neprijatelja moglo poraziti učinkovitije od oružja.

⁵ Lord Curzon, citat iz: Simon Bromley, *American Hegemony and World Oil* (Američka hegemonija i svjetska nafta), State College Pa., Penn State Press, 1991., 93. str.

⁶ Frank C. Hanighen, op. cit., 82. str.

Godine 1899. Njemačko Carstvo potpisalo je s Osmanskim Carstvom ugovor koji će promijeniti tijek povijesti i pospješiti britansku reakciju, koja je dovela do početka Velikog rata 1914. godine. Tim je ugovorom, iza kojeg je stajala moćna njemačka Deutsche Bank Georga von Siemens, Deutsche Banku dodijeljena koncesija za izgradnju željeznice koja će povezati Berlin s udaljenim krajevima Osmanskog Carstva u Mezopotamiji, odnosno današnjem Iraku.⁷

Ugovorom o izgradnji Bagdadske željeznice, Karl Helfferich iz Deutsche Banka za njemački je konzorcij dobio prava na ispodpo-
vršinske minerale i naftu u području dvadeset kilometara sa svake strane željezničke pruge do Bagdada, koja je prolazila kroz novootkrivena naftna polja u području Mosula, približno 400 kilometara sjeverno od Bagdada. Do 1913. godine njemački su geolozi potvrdili da se velika ležišta nafte nalaze južno od Mosula, niz rijeku Tigris sve do Bagdada, i u blizini grada Kirkuka. Pruga od Njemačke do Bagdada pratila je ta novootkrivena ležišta.⁸

U međuvremenu je Britanija, kako bi spriječila bilo kakvu prijetnju svojoj koloniji Indiji, uzvratila sklapanju ugovora između Njemačke i Bagdada 1899. godine, sklopivši tajni i ekskluzivni ugovor s bezobzirnim kuvajtskim šeirom Mubarak-al-Sabahom, čime je pretvorila taj komad osmanske nekretnine u britansku „vječnu rentu“. Brojnim spletkama i makinacijama vrhunskog špijuna Sidneyja Reillyja, britanski lord Strathcona svojoj je kompaniji - poznatoj kao Anglo-perzijska naftna kompanija (Anglo-Persian Oil Company) - 1905. godine osigu-

⁷ Jonathan S. McMurray, *Distant Ties: Germany, the Ottoman Empire and the Construction of the Baghdad Railway* (Daleke veze: Njemačka, Osmansko Carstvo i izgradnja Bagdadske željeznice), Praeger Press, 2001., 22- 26. str.

⁸ Anton Mohr, *The Oil War* (Rat za naftu), New York, Harcourt Brace & Co., 1926., 80-81. str

rao ekskluzivna prava na perzijsku naftu. Britanska kraljevska ratna mornarica uskoro je gotovo u potpunosti zamijenila ugljen učinkovitim naftnim pogonom; stoga je pridobivanje strateški važnih naftnih resursa postalo pitanje od najveće nacionalne sigurnosti.⁹

KRAĐA MEZOPOTAMIJE ZA CARSTVO

Dana 28. srpnja 1914. godine dogodila su se dva povijesna događaja. Austrougarskog prijestolonasljednika nadvojvodu Franza Ferdinanda ubio je Gavrilo Princip, član srpskog tajnog društva, koje je navodno bilo povezano s britanskim i francuskim tajnim društvima,¹⁰ te je na taj način pospješio razvoj događaja koji će dovesti do Velikog rata. Tog je istog dana Velika Britanija potajno osigurala prava na crpljenje nafte na području koje će nakon rata postati britanski mandatni teritorij - Iraku, jednoj od naftom najbogatijih zemalja na svijetu. Vlada u Londonu očito je razmišljala unaprijed.

U međuvremenu je naturalizirani britanski državljanin armen-skog podrijetla rođen u Turskoj, Calouste Gulbenkian, postao većinski vlasnik Rothschildove anglo-nizozemske naftne kompanije Royal Dutch Shell. Gulbenkian je britanskoj Vladi osigurao 50%

⁹ F. William Engdahl, *Oil and the Origins of the Great War* (Nafta i začeci Velikog rata), History Compass 5/6, Blackwell Publishers, Oxford, 2007., 2050. str.

¹⁰ Za zanimljive podatke o tajnim društvima koja su bila upletena u sarajevski atentat na austrougarskog nadvojvodu, očito s rimokatoličkog antimasonskog stajališta, pogledajte stranicu *Freemasonry Watch*: „Tijekom suđenja ubojici nadvojvode Ferdinanda, Gavrilo Princip svjedočio je da mu je njegov kolega Ciganović 'rekao da je slobodni zidar' i da mu je 'jednom drugom prilikom rekao da je jedna masonska loža osudila prijestolonasljednika na smrt'. Osim toga, još jedan od optuženih atentatora, Čabrinović, posvjedočio je da je major Tankosić, jedan od organizatora atentata, slobodni zidar. Crna ruka bila je mafija, ili La Cosa Nostra. A talijanski Luciferijan koji je osmislio njihove krvave rituale i tajnu zakletvu, omertu, bio je Carbonari/Illuminati, slobodni zidar Giuseppe Manzini, koji je primio Pikeovo pismo od 15. kolovoza 1871. godine, u kojem se opisuju tri svjetska rata koja trebaju utrti put Novom svjetskom poretku." Dostupno na <http://www.freemasonrywatch.org/lincoln.html>

udjela u Turskoj naftnoj kompaniji, i to preko Turske narodne banke i Anglo-perzijske naftne kompanije, iza koje je stajala britanska Vlada.¹¹

Tim spretnim potezom, ono što je nekoć bilo naftno poduzeće u 75%-nom njemačkom i turskom vlasništvu - sa svega 25% britanskog udjela preko tvrtke Shell - sada je postala kompanija čijih su 75% kontrolirali britanski interesi. Njemački san o sigurnom dotoku nafte iz Mezopotamije neće se ostvariti.

Turska naftna kompanija dobila je ekskluzivna prava na istraživanje bogatih, novootkrivenih naftnih polja u blizini Mosula, tadašnjoj Mezopotamiji, koja je bila dio Osmanskog Carstva. Vodeći krugovi u Londonu već su se početkom 1914. godine pripremali za kontrolu naftnih resursa na Bliskom istoku nakon završetka rata. Prije Gulbenkianova tajnog poteza, 25% Turske naftne kompanije bilo je u vlasništvu njemačke Deutsche Bank, koja je financirala izgradnju Bagdadske željeznice. Isto tako, 25% bilo je u vlasništvu britanskog Shella, a 50% u vlasništvu Osmanske središnje banke.¹²

Uistinu, jedan od manje poznatih čimbenika koji je pospješio ulazak Britanije u rat protiv Njemačkog Carstva 1914. godine bio je njemački projekt izgradnje željeznice Berlin-Bagdad. U očima Vlade u Londonu to nije bio nimalo beznačajan geopolitički događaj. Geografski položaj Osmanskog Carstva bio je strateški vrlo značajan - dominirao je Balkanom, Dardanelima i teritorijem koji se protezao do Shatt al-Araba u Perzijskom zaljevu, i od Alepa do Sinaja na granici sa Sueskim kanalom - britanskom poveznicom s Indijom - sve do Adena u blizini tjesnaca Bab-el-Mandeb.

¹¹ Anton Zischka, *Ölkrrieg: Wandlung der Weltmacht Öl*, Leipzig, Wilhelm Goldmann Verlag, 1939., 160-161. str.

¹² Ibid, 161. str.

Jedan od manje poznatih čimbenika koji je pospješio ulazak Britanije u rat protiv Njemačkog Carstva 1914. godine bio je njemački projekt izgradnje željeznice Berlin-Bagdad, koja je prolazila kroz novootkrivena ležišta nafte

Njemačko-osmanskim ugovorom osigurana je izgradnja željeznice od Berlina do Bagdada, ali i ekskluzivno pravo na mineralne resurse koje se protezalo dvadeset kilometara sa svake strane željeznice, čime je bio ugrožen engleski plan da Mezopotamiju, zbog njezina strateškog položaja i nafte, dovede pod ekskluzivni britanski utjecaj. Njemačko-osmanska strateška poveznica više je od bilo koje druge poveznice ugrozila ključne britanske strateške interese uoči Velikog rata.¹³

MALI RAT ZA VELIKI PLIJEN

Kako bi konačno osigurala ekskluzivnu kontrolu nad naftnim poljima Mezopotamije - nakon što je rat u Europi završen a primirje između poražene Njemačke i Saveznika (Velike Britanije, Francuske, Italije i Sjedinjenih Američkih Država) potpisano 11. studenog 1918. godine - britanska Vlada počela je naoružavati snage za novi rat, kojim će si osigurati veliki plijen.

U svibnju 1919. godine, punih šest mjeseci nakon završetka rata u Europi, London je potaknuo grčku vojnu invaziju na poraženo Osmansko Carstvo, i to, naravno, ne s britanskim vojnicima nego s grčkom vojskom premijera Eleftheriosa Venizelosa. Britanski i grčki diplomati potajno su sastavljali uvjete koji će biti nametnuti poraženoj Turskoj. Mirom u Sevresu veliko Osmansko Carstvo bit će podijeljeno između nekoliko različitih sila, poput Francuske i Grčke. Naravno, Britanija će držati nož.

Blago rečeno, uvjeti propisani Mirovnim ugovorom u Sevresu bili su rigorozni. Zbog velikih troškova održavanja savezničke okupacijske vojske u Turskoj, kao i britanskih i savezničkih ratnih troš-

¹³ F. William Engdahl, op. cit., 2050. str.

kova, Turska će morati platiti golem dug Engleskoj i Saveznicima. Nova Međusaveznička financijska komisija bit će nadređena postojećoj Anglo-francuskoj upravi za osmanski javni dug. Nova Financijska komisija imat će potpunu kontrolu nad turskim porezima, carinom, zajmovima i nacionalnom valutom, kao i kontrolu nad državnim proračunom, te apsolutno pravo na veto. U britanskom nacrtu Mirovnog sporazuma u Sevresu stajalo je da je sve to nametnuto „kako bi se pomoglo Turskoj da razvije svoje resurse i kako bi se izbjegli međunarodni sukobi, koji su joj u prošlosti smetali u razvoju”.¹⁴

Kako bi uvjeti iz nacrtu Mirovnog sporazuma u Sevresu bili osigurani, britanski premijer Lloyd George potajno je uvjerio grčkog premijera Venizelosa da Grčka za nagradu može dobiti najbolje dijelove Osmanskog Carstva, uključujući današnji Izmir na turskoj strani Egejskog mora i Trakiju, europski dio Turske, u kojem se nalazi dio Istanbula podijeljenog Bosporom.¹⁵ To je trebala biti nagrada Grčkoj za pridruživanje Saveznicima u ratu protiv Njemačke i Osmanskog Carstva.

Obećanje Britanaca i Lloyd Georgea Venizelosu tijekom Versajske mirovne konferencije bilo je dio britanske geopolitičke strategije usitnjavanja Osmanskog Carstva i osiguravanja da Britanija dobije ekskluzivna prava na dio carstva u kojem se nalazio Irak. Velika Britanija iskoristila je grčke vojnike kao topovsko meso za dobivanje svojih ciljeva.

Venizelos je postao član Britanske tajne službe još 1899. godine, dok je radio kao običan službenik na Kreti. U službu ga je doveo isku-

¹⁴ Edward Mead Earle, *Turkey, the Great Powers and the Bagdad Railway* (Turska, velesile i Bagdadska željeznica), New York, The Macmillan Co., 1924., 302. str.

¹⁵ Woodhouse, C. M., *The Story of Modern Greece* (Priča o modernoj Grčkoj), Faber and Faber, London, 1968., 204. str.

sni britanski agent Basil Zaharoff.¹⁶ Zaharoff, koji je bio beskrupulozan trgovac oružjem - „Trgovac smrti” - Venizelosovu je vojsku opskrbio s dovoljno oružja da 1919. godine zauzme turski teritorij.

Zaharoff, podrijetlom Grk, rođen u Osmanskom Carstvu, bio je jedan od najuspješnijih trgovaca oružjem prije i tijekom Prvoga svjetskog rata. Velika Britanija imenovala ga je vitezom te je postao član uprave i većinski vlasnik vodećeg britanskog proizvođača oružja, Vickersa.¹⁷

Zaharoff je počeo s naoružavanjem grčke vojske te u ime Britanije, kao službeni zastupnik Lloyda Georgea za pitanja Male Azije, počeo dijeliti Osmansko Carstvo u korist Engleske. Londonu nije bilo previše važno što je Veliki rat završio. Na kraju krajeva, najvažnije je bilo požnjati plodove pobjede, milom ili silom.¹⁸

Venizelosove snage naišle su na snažan otpor nacionalističkih snaga pod vodstvom turskog generala Mustafe Kemala Paše, koji je kasnije postao turski predsjednik, znan kao Kemal Ataturk. Dok se Grčka vojska borila da zauzme velike dijelove Turske, turski su nacionalisti 28. siječnja 1920. u parlamentu *de facto* izglasali Deklaraciju nezavisnosti, odbivši bilo kakav oblik strane okupacije i prisegnuvši da će se boriti za nacionalni suverenitet pod vodstvom Mustafe Kemala Paše.¹⁹ U grčko-turskom ratu, koji je trajao od svibnja 1919. godine do listopada 1922. godine, poginulo je približno 300 000 grčkih vojnika. Neredovne vojne snage Kemala Paše uspjele su ih istjerati iz Male Azije.

¹⁶ Ibid, 166. str.

¹⁷ Sir Basil Zaharoff, *Encyclopedia Britannica*. Podaci dobiveni 10. srpnja 2010., na stranici Encyclopedije Britannice Online: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655380/Sir-Basil-Zaharoff>

¹⁸ John T. Flyim, *The Men of Wealth: The Merchant of Death: Basil Zaharoff* (Bogataš: Trgovac smrti: Basil Zaharoff), Kessinger Publishing (2008. novo izdanje), 337-372. str.

¹⁹ Edward Mead Earle, op. cit., 303-304. str.

Taj isti Kemal Paša bio je zaslužan za ponižavajući poraz Britanije iz 1916. godine, i to zahvaljujući pogrešnoj ratnoj strategiji tadašnjeg ministra britanske ratne mornarice Winstona Churchilla u Bici kod Galipolja, čime je okončao Churchillov san o zauzimanju Konstantinopola i Dardanela. Poraz Britanije kod Galipolja odnio je sa sobom živote više od 141 000 savezničkih vojnika. Churchill je bio degradiran, a u prosincu 1916. godine pala je vlada premijera Asquitha. Ako je Kemal Paša u nečemu bio dosljedan, onda je to bilo njegovo okorjelo neprijateljstvo s Engleskom.

Britansko preuzimanje kontrole nad iračkim naftnim blagom nije teklo nimalo glatko. U određenom trenutku najveća prepreka nisu im bile snažne nacionalističke snage Mustafe Kemala Paše. Prepreka im je bila Francuska, ratni saveznik Velike Britanije.

U veljači 1916. godine britansko Ministarstvo vanjskih poslova imenovalo je diplomata Sir Marka Sykesa voditeljem pregovora o tajnoj, poslijeratnoj podjeli osmanskog Bliskog istoka, kako bi se osigurao snažniji francuski ratni angažman protiv Njemačke i njezinih saveznika, uključujući i Osmansko Carstvo. Njegovu francuskom kolegi Francoisu G. Picotu naloženo je da izbori francusku kontrolu nad Libanom, Sirijom i naftom bogatim područjem Mosula u današnjem Iraku. (Britanci su ovu regiju zvali Mezopotamijom, a lokalni stanovnici Irak, prema arapskom nazivu *al-Iraq* koji se upotrebljava od šestog stoljeća prije Krista. Naposljetku su se i Britanci odlučili za taj naziv.)

Sudeći prema uvjetima konačnog sporazuma između Sykesa i Picota, Velika Britanija odlučila je odustati od Mosula kako bi pridobila Francusku za buduću podjelu Osmanskog Carstva. Velika Britanija bila je znatno oslabljena nakon katastrofalnog poraza kod Galipolja, koje je Winstona Churchilla i premijera Asquitha koštalo

položaja u prosincu 1916. godine.²⁰

No britanska velikodušnost nije bila dugog vijeka. Novi premijer Lloyd George, koji je svoju dužnost preuzeo u prosincu 1916., zaključio je da bi vlada trebala zanemariti tajni sporazum Sykesa i Picota. Jedino što je bilo važno, po mišljenju Lloyd Georgea, bilo je tko fizički posjeduje taj teritorij. Svom je veleposlaniku u Parizu početkom 1917. godine rekao: „Osvojiti ćemo to područje i ostatak ćemo ondje.”²¹

LUKAVO ZAUZIMANJE IRAKA

Britansko tajno naoružanje Venizelosovih snaga protiv Turske na zapadu služilo je kao korisno skretanje trupa od prave nagrade - golemih naftnih polja oko Mosula i Kirkuka u Iraku. Da bi ostvario taj cilj London nije upotrijebio svoje vojnike; ionako ih je bilo premalo nakon dugog i iscrpljujućeg rata u kontinentalnoj Europi. Umjesto toga, britanska je Vlada na naftna polja slabo nastanjene Mezopotamije poslala jednu zanimljivu ženu koja je studirala na Oxfordu i magistrirala nekoliko arapskih plemenskih dijalekata, što je tada bila prava rijetkost.

Agentica britanskih obavještajnih službi Gertrude Bell poslana je u Mezopotamiju s konvojem punim zlata, kako bi osigurala političku kontrolu Engleske nad Irakom. S obzirom na to da je tečno govorila arapski, što je u Europi bila rijetkost, Bell je izmanipulirala vijeće plemenskih vođa iz Mezopotamije da šeika Faisala - jednog od sinova Huseina, šerifa od Meke - proglase prvim kraljem Iraka. Faisal je prethodno obećao Bell i Velikoj Britaniji da će tražiti eksklu-

²⁰ David Fromkin, *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East* (Mir kojim je okončan mir u svijetu: Pad Osmanskog Carstva i stvaranje modernog Bliskog istoka), New York, Avon Books, 1989., 189-196. str.

²¹ Ibid, 267. str.

živnu britansku protekciju i da će britanskim naftnim kompanijama ustupiti ekskluzivna prava na bogata naftna polja Mosula i drugih područja u zemlji.²²

Dana 11. listopada 1922. godine, dan nakon grčke kapitulacije u Grčko-turskom ratu, Faisal ibn Husein potpisao je sporazum s britanskim predstavnikom Sir Percyjem Coxom, u kojem se novi kralj složio da će se koristiti uslugama „isključivo britanskih savjetnika”. Tim je sporazumom Britanija zadržala kontrolu nad Faisalovom vojskom, njegovim financijama i, što je najvažnije, nad njegovom naftom.²³

Mjesec dana kasnije, u studenom 1922. godine, Faisalova vojska, koju su obučavali Britanci, ušla je u naftna polja Kirkuka. Francuska se nije bunila. Između vlada u Londonu i Parizu već je postignut tajni dogovor. U zamjenu za prepuštanje iračke nafte Britancima, francuski revanšistički premijer Raymond Poincare u tajnosti je od Britanaca dobio zeleno svjetlo za zauzimanje njemačke industrijske regije Ruhr, kako bi na taj način iznudio plaćanje ratne odštete.²⁴ Francuska je, u svakom slučaju, lošije prošla.

Versajskim ugovorom iz 1919. godine poraženoj Njemačkoj i Deutsche Banku oduzeta su sva prava koja je Njemačka dobila prije rata za izgradnju Bagdadske željeznice, kao i prava na naftu i mine-rاله.²⁵

Posredovanjem Lige naroda sva njemačka prava prebačena su na britansko-francusko-talijansku kompaniju, a njemački predratni udjeli na Bliskom istoku bili su poništeni. Versajskim ugovorom

²² Anton Zischka, op. cit., 163. str.

²³ Ibid, 172. str.

²⁴ Ibid, 173. str.

²⁵ Edward Mead Earle, op. cit., 301. str.

stvorena je i Liga naroda, kojom su dominirali Britanci. London je sada kontrolirao sva obećavajuća svjetska ležišta nafte: u Perziji, uz pomoć Anglo-perzijske naftne kompanije (BP), koja je bila u vlasništvu Vlade Ujedinjenog Kraljevstva; u Kuvajtu; u Iraku; te u zemlji koja će nastojanjima, između ostalog i britanskog tajnog agenta T. E. Lawrencea, slavnog „Lawrencea od Arabije“, postati Saudijska Arabija.

Velika Britanija osigurala je u Ligi naroda mandat za upravljanje Irakom. Osim toga, potezom koji je otac britanske geopolitike Sir Haiford Mackinder okarakterizirao „jednim od najvažnijih ishoda rata“, Velika Britanija dobila je i mandat Lige naroda za upravljanje Palestinom.²⁶ Naftom bogat Bliski istok došao je pod britansku kontrolu. Bio je to samo jedan u nizu ratova koji su se vodili za uspostavljanje kontrole nad naftom.

I Irak i Palestina postali su područja pod britanskom upravom. Spletkarenjima agentice Bell iz britanskog Arapskog ureda, jedan od sinova šerifa od Meke, Faisal, proglašen je iračkim kraljem. Palestina je podijeljena na dva dijela - istočni dio postao je Transjordan, a njime je upravljao drugi Huseinov sin, kralj Abdulah, čime je Transjordan bio podređen sve većem britanskom utjecaju na Bliskom istoku. Zapadni dio Palestine ostao je pod izravnom britanskom upravom, a židovska populacija dobila je priliku da se poveća; u početku također pod britanskom zaštitom, kako je stajalo u Balfourovoj deklaraciji.

Većina arapskog poluotoka završila je u rukama još jednog britanskog saveznika, Ibn Sauda, koji je 1932. godine utemeljio Kraljevstvo Saudijske Arabije.

²⁶ Haiford J. Mackinder, *Democratic Ideals and Reality* (Demokratski ideali i stvarnost), New York, Henry Holt & Co., 1919., 173-174. str.

U razdoblju nakon Prvog svjetskog rata ključni strateški igrač na Bliskom istoku bila je kompanija British Petroleum, koja se tada zvala Anglo-perzijska naftna kompanija. Godine 1914. britanska Vlada preuzela je 51% vlasništva nad kompanijom kako bi osigurala naftu za ratnu mornaricu i vojne snage.

Godine 1923. Anglo-perzijska naftna kompanija i britanska Vlada kontrolirale su naftu u Iraku i Perziji te su imale izvrsne uvjete za kontrolu mogućih otkrića nafte u budućem Kraljevstvu Saudijske Arabije. Veliki rat bio je po mnogočemu prvi rat za kontrolu nad naftom.²⁷ Britanci su se koristili tuđom vojskom (Grcima protiv Turaka), mitom i prevarama, te naposljetku počeli svjetski rat kako bi si osigurali kontrolu nad novim „crnim zlatom” - naftom. No taj rat nije bio i posljednji koji će biti vođen za kontrolu nafte.

DRUGI SVJETSKI RAT: PONAVLJANJE KATASTROFALNE POGREŠKE

Jedna od najvećih zagonetki njemačkog ratovanja u Drugom svjetskom ratu bio je propust njemačke vojske da osigura potrebne izvore nafte te da te iste izvore uskrati neprijateljskim snagama prije pokretanja Operacije Barbarossa protiv Sovjetskog Saveza.

Njemačka vojska i vojna industrija Trećeg Reicha kao da su zaboravile na nemile događaje iz 1918. godine, kad su njemački tenkovi stali na Sommi i time zapečatili posljednju priliku Njemačke za pobjedu.

Taj propust u strateškom pripremanju tako velikog rata svejedno se dogodio, unatoč činjenici da je do 1938. godine golema njemačka vojska upotrebljavala motorizirana vozila, koja su se kretala na naftu. Nije samo kopnena vojska potpuno ovisila o nafti, i

²⁷ Engdahl, op. cit.

njemačka je ratna mornarica bila na naftni pogon, baš kao i njezine zračne snage.

Jedan od čimbenika koji je uvelike utjecao na njemačko zadovoljstvo zalihamas nafte sve dok nije bilo prekasno, bilo je znatno povećanje proizvodnje sintetičke nafte u Njemačkoj. U tom se procesu od jeftinog i dostupnog lignita ili smeđeg ugljena - kojeg je u istočnoj Njemačkoj bilo u izobilju - dobivalo gorivo. Zahvaljujući Bergiusovu procesu hidrogenacije - koji je prije rata razvila petrokemijska kompanija I. G. Farben, dijelom u suradnji s Rockefellerovom kompanijom Standard Oil - to je bio učinkovit postupak. Do 1944. godine ta je kompanija proizvodila gotovo 25% svih naftnih proizvoda u Njemačkoj. Najveća tvornica za proizvodnju sintetičkog benzina bila je u Leuni.²⁸

Uoči rata, 1938. godine, Njemačka je gotovo sav preostali dio - čak 70% naftnih potreba - uvozila iz Sjeverne ili Južne Amerike te iz rumunjskih naftnih polja, koja su bila u vlasništvu engleskih ili američkih kompanija.²⁹

Njemačko ratno planiranje pod vodstvom Hermanna Goeringa, kojeg je Hitler 1938. godine postavio na mjesto voditelja gospodarskih priprema, bilo je iznimno slabo u osiguravanju strateški važnog uvoza naftnih zaliha za jedan velik rat.

U ljeto 1939. godine, nekoliko tjedana prije nego što je njemačka oklopna vojska ušla u Poljsku i tako potaknula Britaniju i Francusku da službeno objave rat Njemačkoj, Goering je dobio izvješće s procjenom zaliha za veliku bitku protiv Sovjetskog Saveza, planiranu za

²⁸ Raymond G. Stokes, *The Oil Industry in Nazi Germany, 1936-1945*, (Naftna industrija u nacističkoj Njemačkoj, 1936.-1945.), *Business History Review*, Vol. 59, Summer 1985., 254-277. str.

²⁹ Dietrich Eichholtz, *Krieg um Oel: Ein Erdoelimperium als deutsches Kriegsziel (1938-1943)*, Leipzig, Leipziger Universitaetsverlag, 2006., 8. str.

početak 1942. godine. Da bi njemačka ofenziva bila moguća, naftne zalihe iz rumunjskih naftnih polja morale bi se udvostručiti. Osim toga, Nijemci su računali i na dobivanje perzijske nafte.³⁰

No postojao je jedan velik problem. Rumunjsku naftu - najveći njemački izvor nafte - kontrolirale su privatne kompanije. Većinsko vlasništvo nad privatnim naftnim kompanijama u Rumunjskoj imale su britanska Anglo-perzijska naftna kompanija i Royal Dutch Shell, kao i Rockefellerova kompanija Standard Oil, te francuske naftne kompanije. Ukratko, nafta je bila u neprijateljskim rukama, a to baš i nije bio siguran temelj za početak rata. Iako nedovoljna, rumunjska nafta bila je sve do 1944. godine najveći izvor za njemačku ratnu mašineriju.

Do 1940. godine Deutsche Bank i vodstvo Trećeg Reicha razmišljali su o golemim naftnim poljima u Iraku i o tome kako da ponovno vrate stari vlasnički udio Deutsche Banka u Turskoj naftnoj kompaniji u Iraku, koji joj je Engleska oduzela kao ratni plijen 1919. godine.

No, vlasništvo nafte na papiru bilo je jedno; kako bi ostvario fizičku kontrolu nad iračkom naftom, Hitler će se morati suprotstaviti Mussolinijevim željama i njegovu svojatanju Iraka. Mussolini se bojao dati arapskim zemljama neovisnost - radije ih je htio uvrstiti u svoj san o novome Talijanskom Carstvu.³¹

No Berlin je odgodio uplitanje u iračke poslove do samog početka Operacije Barbarossa te tako izgubio priliku za uspješnu pronjemačku revoluciju u Iraku zbog poštivanja talijanske želje da se ni na koji način ne potiče nezavisnost arapskih zemalja.

Odgovorni za strateško planiranje i logistiku skorašnje Operacije Barbarossa protiv Sovjetskog Saveza tek su u siječnju 1941. godine

³⁰ Ibid, 14-15. str.

³¹ Ibid, 67. str.

počeli slati interne dopise Uredu za Bliski istok Ministarstva vanjskih poslova Trećeg Reicha, tvrdeći da je „krajnje vrijeme da Njemačka usmjeri političke planove prema Bliskom istoku”.³² Također su tvrdili da Berlin mora odlučno preuzeti vodstvo nad arapskom naftnom politikom i ne smije dozvoliti Italiji da sprečavanjem podrške antibritanskoj arapskoj pobuni onemogućí Silama osovine preuzimanje kontrole nad naftnim poljima.³³

Naposljetku, u svibnju 1941. godine njemačke kopnene i zračne snage ušle su u Irak u okviru rata za Sjevernu Afriku. Cilj im je bio podržati antibritanske snage odane Rashidu Aliju al-Gailaniju i velikom muftiji Jeruzalema, Mohamedu Aminu el Husseiniju, kao i antibritanske snage u Siriji i Iranu.

U vrijeme kad je Njemačka odlučila intervenirati Irak je proizvodio tek nešto više od četiri milijuna tona nafte; gotovo sve u poljima kod Mosula, odakle je naftovodima odlazila u britanski mandetni teritorij Palestinu, te u Tripoli u tadašnjoj Siriji, gdje su se britanski tankeri opskrbljivali naftom za potrebe engleskih oružanih snaga.

Glavni britanski izvori nafte bili su Bahrein i Iran, koji su je opskrbljivali sa šesnaest milijuna tona godišnje preko najveće svjetske naftne rafinerije u Abadanu u Iranu, te preko naftovoda koji je vodio do iračke luke Basre. Kako je jedan viši njemački strateg napisao u povjerljivom dopisu Hitleru, Ribbentropu i Vrhovnom zapovjedništvu, luka Basra i Sueski kanal dvije su strateški najranjivije točke britanske ratne mašinerije.

Bez nafte kao goriva, britanske snage ne bi se mogle kretati. Preuzimanjem kontrole nad naftnim izvorima i rafinerijama u Iraku, Palestini i Siriji, Njemačka i Sile osovine imali bi potrebno gorivo za

³² Ibid, 70. str.

³³ Ibid, 70. str.

prodor do Sueskog kanala te tako Saveznicima presjekle dotok nafte s Bliskog istoka, čime bi britanska Ratna mornarica postala nemoćna pred njemačkim napredovanjem.³⁴

Promatrano iz čisto vojne perspektive, problem je bio u tome što je njemačko vojno i političko vodstvo prekasno shvatilo stratešku važnost osiguravanja dovoljne količine naftnih zaliha *prije* tako velikog rata. Kad je njemačko vodstvo napokon shvatilo stratešku važnost preuzimanja kontrole nad Irakom i naftom koja se ondje nalazi, Wehrmacht je već zaglibio u Grčkoj i Jugoslaviji na Balkanu, kao i u Sjevernoj Africi.

U travnju 1941. godine, nakon pobune iračkih pukovnika koju su predvodili antibritanski i pronjemački nacionalisti, premijer je postao Rashid Ali al-Gailani. Gailani je odmah protjerao hašemitskog kralja Faisala, kojeg su podržavali Britanci, i blokirao britansku vojsku. Odgovor Nijemaca bio je toliko loše organiziran i zakasnio da su Britanci uspjeli iskrcati oko 14 000 indijskih vojnika u Basri kako bi spriječili gubitak Iraka. Borbeni zrakoplovi britanskih zračnih snaga za četrnaest su dana uništili brojčano slabije njemačke zračne snage. Slabašan pokušaj Njemačke da podrži Gailanijev protubritanski udar propao je u svega tri tjedna. Bila je to potpuna vojna i politička katastrofa.

Njemačko Vrhovno zapovjedništvo u Berlinu nije uspjelo pribaviti dovoljno resursa za uspjeh na Bliskom istoku. U svojim je kasnijim ratnim memoarima Churchill okarakterizirao Irak kao najveću njemačku propuštenu priliku u ratu.³⁵

Koncept kontrole područja kojim prolazi nafta, koncept koji je toliko važan u anglosaksonskoj ratnoj strategiji, njemačkom vodstvu, koje je oskudijevalo naftom, bio je potpuno nepoznat, ili

³⁴ Ibid, 72-73. str.

³⁵ Ibid, 76-79. str.

je u najmanju ruku prepoznat kada je već bilo kasno. Njemačko Vrhovno zapovjedništvo vodilo je novi rat koristeći se mentalnim sklopom iz rata 1914. - 1918. godine.

WEHRMACHT BEZ BENZINA

Fatalni udarac koji je uništio njemačke ratne izgleda dogodio se 1944. godine, kada su britanske i američke zračne snage napale određene mete u Njemačkoj. U američkom istraživanju strateškog bombardiranja, koje je 1944. godine naručio Roosevelt kako bi se procijenio učinak bombardiranja Njemačke, stajalo je da njemačke ratne izgleda nije uništilo bombardiranje civila i obične industrije. Njemačka je 1945. godine pala na koljena zbog ponavljalog i ciljanog bombardiranja njemačke industrije za proizvodnju sintetičke nafte, kao i zbog uništenja naftnih postrojenja u Rumunjskoj i Mađarskoj.

Osoba zaslužna za izradu detaljne mape s njemačkim naftnim ciljevima za potrebe američkih obavještajnih službi bio je Walter J. Levy, agent OSS-a* rođen u Njemačkoj.³⁶ Važno je napomenuti da je taj isti Levy odigrao ključnu ulogu za američke naftne interese približno tri desetljeća kasnije, pri planiranju još jednog velikog rata za naftu - koji je također bio usmjeren protiv Njemačke - naftnog šoka iz listopada 1973. godine. No više o tome kasnije.

U konačnom izvještaju o strateškom bombardiranju iz 1947. godine bili su sažeti razlozi njemačkog poraza:

Glavni izvor zaliha i jedini izvor za dobivanje benzina za zrakoplovstvo bilo je 13 tvornica za proizvodnju sintetičke nafte te tri manje tvornice koje

Office of Strategic Services (OSS) naziv je američke obavještajne službe koja je djelovala za vrijeme Drugog svjetskog rata. Smatra se prethodnicom CIA-e. *Nap. ur.*

³⁶ Osmrtnica: *Walter J. Levy, 86, Dean Of U.S. Oil Economists*, Chicago Tribune, 15. prosinca, 1997.

su počele s radom 1944. godine. Glavni izvori proizvoda dobivenih preradom sirove nafte bila su naftna polja u Ploieștiju u Rumunjskoj te polja u Mađarskoj, iz kojih se dobivala približno jedna četvrtina cjelokupnih zaliha tekućih goriva 1943. godine. Rafinerije u Ploieștiju bile su napadnute, počevši s odvažnim i skupocjenim napadom iz niskog leta u kolovozu 1943. godine. No učinak je bio ograničen; isporuka se povećala do travnja 1944. godine, kad su napadi ponovljeni. Napadima iz 1944. godine te bacanjem mina u Dunav smanjila se i isporuka nafte iz Rumunjske. U kolovozu 1944. godine, ruskom okupacijom onemogućen je ovaj izvor opskrbe te su Nijemci više nego ikad prije postali ovisni o tvornicama za proizvodnju sintetičke nafte.

Proizvodnja sintetičkog goriva stalno je opadala, a do srpnja 1944. godine bila je pogođena svaka veća tvornica... Proizvodnja se djelomično oporavila u studenom i prosincu, no sve do kraja rata bio je to samo djelić od ukupne proizvodnje prije napada.

Nijemci su savezničke napade smatrali poražavajućima. U jednom od pisama Hitleru Speer je napisao: „Neprijatelj je do 22. lipnja uspio povećati naš gubitak benzina za zrakoplovstvo na 90%. Samo brzom obnovom oštećenih tvornica bit će moguće djelomično povratiti taj gubitak.”³⁷

No njemačka naftna industrija nije se predala bez borbe. Uništavanje najveće tvornice za proizvodnju sintetičke nafte trajalo je cijelu godinu i bilo je potrebno čak 6552 američkih i britanskih borbenih letova i 18 328 tona bombi da Treći Reich u svibnju 1944. godine zabilježi neto deficit nafte. Zalihe su se nakon toga brzo trošile, a vojska je bila teško pogođena nedostatkom goriva. Kretanje njemačkih oklopnih divizija bilo je otežano.

³⁷ United States Strategic Bombing Survey, *Summary Report, European War, September 30, 1945, The Attack on Oil* (Američko istraživanje o strateškom bombardiranju, Izvještaj, Europski rat, 30. rujna 1945., Napad na naftu). Dostupno na <http://www.usaaf.net/surveys/eto/ebs11.htm>

Glavni izvori sirove nafte za Njemačku u Drugom svjetskom ratu bila su naftna polja u Ploieștiju (Rumunjska), koja je upravo zbog toga napala savezničko zrakoplovstvo 1943. godine, čime je Njemačkoj zadat iznimno težak gospodarski i vojni udarac

U prosincu 1944. godine, kako je ministar naoružanja Albert Speer izjavio, nestašica goriva poprimila je katastrofalne razmjere. Kad su Nijemci 16. prosinca 1944. godine, u očajnom pokušaju da razdvoje američke i britanske snage, počeli Ardensku ofenzivu, njihove zalihe goriva bile su nedovoljne za tu operaciju. Računali su na

to da će se domoći savezničkih zaliha, no general Eisenhower naredio je da se one unište. Kako Nijemci nisu uspjeli u svome naumu, mnoge su oklopne jedinice bile izgubljene jer im je ponestalo benzina. U veljači i ožujku 1945. godine Nijemci su nagomilali 1200 tenkova na mostobranu u Baranovu na Visli kako bi spriječili prolazak Rusa. No njemački tenkovi nisu se mogli pokrenuti zbog nedostatka benzina pa ih je Crvena armija uništila. Rat je doslovno bio izgubljen jer je Wehrmachtu ponestalo benzina.³⁸

Poučeni iskustvom iz Drugoga svjetskog rata, Washington i moćni privatni, naftnointeresni krugovi okupljeni oko obitelji Rockefeller izvukli su ključnu pouku. Motor u modernom ratovanju pokreće nafta, tako da kontrola nafte određuje tko će pobijediti ili izgubiti rat te, sukladno tome, tko će vladati svijetom. Nakon 1919. godine globalnim naftnim kartelom dominirale su britanske naftne kompanije Anglo-perzijska naftna kompanija (BP) i Royal Dutch Shell, a američka obitelj Rockefeller bila im je mlađi partner. Do 1945. godine taj se poredak znatno promijenio. Jedan od kobnih ishoda Drugog svjetskog rata bio je neometan razvoj privatne dominacije obitelji Rockefeller nad globalnim naftnim tržištem.

³⁸ Ibid.

PROMJENA GLOBALNE MOĆI

NOVI NAFTNI IMPERIJALIZAM

Sjedinjene Američke Države iz Drugog svjetskog rata izašle su kao jasan globalni pobjednik, jedina prava dominantna sila, čija su industrija i teritorij bili netaknuti bombardiranjem i uništavanjem koje je poharalo Europu, Sovjetski Savez i veći dio Azije. Vodećim američkim krugovima postalo je jasno da su u oba svjetska rata pobijedili zbog sposobnosti da kontroliraju naftu.

Američki poslijeratni vođe uvidjeli su da je sada ključno osigurati dovoljno nafte za pokretanje moderne vojske na kopnu, moru i u zraku. Također su naučili - iz bitke protiv Nijemaca za kontrolu naftnih polja Kavkaza i Bliskog istoka - da je uskraćivanje nafte neprijatelju važno kao i osiguravanje zaliha nafte za svoje potrebe. Od tog trenutka američka, ili da budemo precizniji, Rockefellerova kontrola svjetske nafte postaje integralan dio poslijeratne američke moći. Kako je belgijski povjesničar Michael Collon rekao: „Ako želite vladati svijetom, morate kontrolirati naftu. Svu naftu. Posvuda.”¹

¹ Michael Collon, *Monopoly, L'Otan à la conquête du monde*, EPO, Bruxelles, 2000.; citirano u knjizi F. William Engdahl, *A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order*, Pluto Press, 2004., 267. str.

Tijekom Drugog svjetskog rata postalo je jasno da je nafta energetska izvor budućnosti - nafta je bila kralj. A kralj svih kraljeva svjetske nafte 1945. godine bila je Rockefellerova američka grupacija kompanija Standard Oil Company of New York (SOCONY Mobil), Standard Oil Company of New Jersey (kasnije Esso, a zatim Exxon), Standard Oil Company of California (Chevron), Standard Oil Company of Indiana (Amoco) te mnoge podružnice Rockefellerova Standard Oil Trusta.

Baš kao što se nakon Prvog svjetskog rata učvrstila globalna dominacija britanskih naftnih interesa - preko kompanija Anglo-Persian Oil (BP), koja je bila u državnom vlasništvu, te Royal Dutch Shella, kao i britanskom kontrolom naftnih polja na Bliskom istoku, u Meksiku i Aziji - tako je i nakon Drugog svjetskog rata počelo američko „stoljeće Rockefellerovih“, u smislu kontrole nad svjetskom naftom.

Naftu koju Rockefellerove kompanije nisu kontrolirale do 1945. godine, uskoro će dobiti milom ili silom - kontrolom nacionalne američke proizvodnje nafte, koja je tada bila najveća na svijetu sa 63% svjetske proizvodnje nafte, i saudijsko-arabijskog ARAMCO-a. Ili pak političkim spletkama i udarima koje je za njih organizirala novoutemeljena CIA.

Do 1950. godine Rockefellerove naftne kompanije u Sjevernoj Americi i Venezueli - koja je tada *de facto* bila kolonija Standard Oila - proizvodile su 70% svjetske nafte.² Njihov prvi veliki cilj nakon rata bio je radikalno promijeniti energetska bazu najvećega i najjaćega svjetskog gospodarstva - onoga u Sjedinjenim Američkim Državama.

² Peter Odell, *Oil and Gas: Crises and Controversies 1961-2000* (Nafta i plin: krize i kontroverze), 1. svezak, Multi-Science Publishing, Brentwood England, 1961., tablica 1-1.2, 22. str.

Posljedice su bile goleme iako je tada malotko to shvaćao. Amerika se pretvarala u roba i ovisnika o nafti - a naftu je kontrolirala grupa kompanija koje su bile povezane s obitelji Rockefeller, daleko najmoćnijom dinastijom u Americi toga doba.

UNIŠTAVANJE TRAMVAJA

Nakon rata Rockefellerova grupa Standard Oil odlučila je potpuno promijeniti američko gospodarstvo. Počelo je Naftno doba, i to u velikom stilu. Automobili više neće biti igračke bogatih. I dok su političari tijekom Velike depresije obećavali „pile u svakom loncu“, do 1950. to se obećanje pretvorilo ne u jedan automobil u svakoj garaži nego dva. Malo-pomalo, savezom između proizvođača automobila iz Detroita i Rockefellerovih naftnih kompanija stvoreno je golemo novo tržište za naftu. Amerikanci su vlakove zamijenili automobilima jer su poslijeratni investitori gradili velike trgovačke centre i nove stambene četvrti daleko od željezničkih pruga, i daleko od radnih mjesta. Željeznice će se otada pretežno upotrebljavati za prijevoz tereta, a ne putnika.

U velikim američkim gradovima, tajnim dogovorom između najvećeg svjetskog proizvođača automobila General Motorsa, kompanije Standard Oil i proizvođača guma Firestone, uništena je učinkovita konkurencija gradskog električnog tramvaja.

Krajem rata većina velikih američkih gradova imala je čiste, učinkovite električne tramvaje koji su svakih nekoliko minuta vozili glavnim avenijama i prevozili većinu ljudi na posao ili do kuće. Otprilike jedan od deset Amerikanaca imao je auto; većina ih se koristila željeznicom. Predsjednik General Motorsa Alfred P. Sloan i Standard Oil odlučili su to promijeniti.

Nakon Drugog svjetskog rata Rockefellerov Standard Oil i najveći svjetski proizvođač automobila General Motors uništili su učinkovitu konkurenciju električnih tramvaja u svim velikim američkim gradovima te na taj način oslobodili put za autobuse na naftu

GM je kupio najveću autobusnu kompaniju u zemlji, kao i najvećeg proizvođača autobusa. Sloan je zatim preselio GM na Manhattan i kupio dionice njujorških željeznica, te ih sustavno uništavao kako bi oslobodio put autobusima na naftu. U to je doba Manhattan, male- na četvrt New Yorka, bilo najnapučenije urbano područje na svijetu - mjesto gdje je za prijevoz imalo smisla služiti se samo podzemnom željeznicom ili tramvajem. Uništavanjem postojeće strukture željeznice i električnih tramvaja na Manhattanu te zamjenom željezničkog prometa autobusima i automobilima na benzin, General Motors je prouzrokovao prometni kaos i golem porast u prodaji automobila i potrošnji goriva.

Tijekom Velike depresije Sloan je u tajnosti osnovao National City Lines, kompaniju bezazlenog imena, koja na prvi pogled nije bila povezana s General Motorsom. No zapravo je bila pod kontro-

lom GM-a. Uprava National City Linesa došla je iz Greyhounda, autobusne kompanije koju je kontrolirao GM, i koji je prikupio novac za osnivanje nove kompanije.

GM-ovi partneri u National City Linesu bile su kompanije Standard Oil of California (Chevron), Phillips Petroleum, Mack Truck Company i Firestone. Krajem 1940-ih GM je kupio i uništio preko stotinu gradskih sustava za električni javni prijevoz u 45 gradova i zamijenio ih GM-ovim autobusima na benzin. Godine 1955. gotovo 90% linija električnih tramvaja u Sjedinjenim Američkim Državama bilo je uništeno.³

Godine 1949. GM, Standard Oil i njihovi partneri optuženi su za zavjeru s ciljem preuzimanja kontrole nad sustavom javnog prijevoza i uništenja konkurencije s pomoću naftnih i automobilskih proizvoda te proizvodima od gume, te za zavjeru s ciljem uspostavljanja monopola na prodaju tih proizvoda, što je bilo očito kršenje američkih antitrustovskih zakona. Godine 1951. Prizivni sud Sjedinjenih Američkih Država oslobodio je GM prve točke optužnice za zavjeru i osudio ga za drugu točku, kaznivši kompaniju sa smiješnih 5000 dolara.⁴

I VLAKOVA...

Godine 1945. Sjedinjene Američke Države bile su na putu da postanu najveći svjetski potrošač benzina i najveći proizvođač automobila na benzin. No za potpun prelazak Sjedinjenih Američkih Država u Naftno doba bilo je potrebno sustavno uništenje mreže

³John Gibler, 'The Disappearance of the Trollies' ('Nestajanje tramvaja') u *BART, GM and Bechtel: Protecting Property Values in the San Francisco Financial District*; dostupno na <http://urbanhabitat.org/node/314>.

⁴ Ibid.

željezničkih pruga za putničke i teretne vlakove, koji su putovali golemim kontinentom, kako bi se to mjesto prepustilo nacionalnoj mreži autocesta kojima će putovati mnogo manje energetski učinkoviti kamioni i automobili, skloniji nesrećama.

Krajem rata američke željeznice bile su pogođene nizom štetnih događaja. Vlada je financirala izgradnju autocesta i zračnih luka, koje su bile konkurencija željezničkom putničkom prijevozu. No željeznice, koje su bile u privatnom vlasništvu, nisu dobile pomoć države. Naprotiv, vlada je primorala željeznice da zadrže ratnu trošarinu od 15% na karte, koja je prvotno osmišljena da bi se ograničilo kretanje civilnog putovanja željeznicom za vrijeme rata. Na taj su način karte za vlak bile skuplje nego što je to bilo potrebno.

Između 1945. i 1964. godine korištenje lokalnim željezničkim linijama smanjilo se za nevjerojatnih 84% jer je svaki Amerikanac koji si je to mogao priuštiti kupio vlastiti automobil.⁵

Nakon rata, mlade obitelji ratnih veterana počele su dobivati vladine hipotekarne kredite. Počele su nicati nove stambene četvrti, koje su bile daleko od radnih mjesta u starijim dijelovima grada, stambene četvrti koje nisu bile povezane ni sa željezničkim ni s tramvajskim prijevozom. Desecima milijuna Amerikanaca automobili i autobusi postali su nužni za odlazak na posao i za svakodnevni život. Rijetki su sumnjali u očit nedostatak energetske učinkovitosti transformiranog krajolika; sve je bilo prihvaćeno kao nešto što je gospodarski nužno.

Poduzeća, do kojih se nekad dolazilo željeznicom, sada su gravitirala autocestama - naročito prema međudržavnim autocestama, u čiju je izgradnju vlada utrošila milijarde dolara, dok je istodobno

⁵ Editors of Publications International, Ltd., *Modern Decline of Railroads* (Moderna propast željeznica), 18. travnja 2008., HowStuffWorks.com; <http://history.howstuffworks.com/american-history/decline-of-railroads.htm>.

ubirala porez od željeznica na pravo služenja linijama i raznu imovinu kompanije, uključujući i sve više neiskorištenih željezničkih stanica. Vlada je željeznicama zadala smrtni udarac kad je putničkim vlakovima oduzela poštanske vagone, koji su donosili značajan prihod još od prve upotrebe putničkih vlakova.

Godine 1956. kompanije Standard Oil i General Motors uspješno su izvršile utjecaj na predsjednika Eisenhowera, koji je progurao potpisivanje Zakona o izgradnji nacionalnih međudržavnih autocesta, što je bio najveći program za izgradnju javne infrastrukture u povijesti. Devedeset posto troškova snosila je Savezna vlada - bila je to golema potpora koja je poticala nagao rast prijevoza kamionima i automobilima.

Do 1966. godine manje od 2% putnika služilo se međugradskom željeznicom.⁶ Alfred Sloan i Rockefellerov Standard Oil pobijedili su. No, nažalost, na kraju su račun platili američki građani: golem projekt izgradnje željeznica, za koji je prethodno bilo planirano da porezne obveznike stoji 25 milijardi dolara tijekom 12 godina, na kraju je iznosio 114 milijardi dolara.⁷

Američko gospodarstvo u velikoj se mjeri počelo temeljiti na nafti, i nitko nije uživao u toj činjenici više od obitelji Rockefeller. Od 1948. do kraja 1960-ih cijena sirove nafte bila je između 2,50 i 3,00 dolara po barelu. Prosječni je Amerikanac 1950-ih godina mogao napuniti rezervoar benzinom po cijeni od 25 centa po galonu.⁸ Krediti za automobile s niskom kamatom omogućili su prosječnom Amerikancu da kupi auto povoljnije nego ikad prije.

Poslijeratna naftna revolucija širila se Sjedinjenim Američkim

⁶ Ibid.

⁷ Al Neuharth, *Traveling interstates is our sixth freedom* (Putovanje međudržavnom autocestom naša je šesta sloboda), USA Today, 23. lipnja 2006.

⁸ 1 galon = 3,781.

Državama sve do kraja 1950-ih. Osim što je stvorila najveći broj vlasništva automobila po glavi stanovnika na svijetu, američka naftna revolucija stvorila je i mrežu teretnog prijevoza za kamione na gorivo, kao i mrežu zračnog prometa na gorivo. Nafta je postalo gorivo izbora u pomorskom prijevozu te je ugrozila upotrebu ugljena kao glavnog izvora energije u industrijskoj proizvodnji. Strojevi na naftni pogon postali su ključni u modernoj poljoprivredi, a nafta je postala osnovna sirovina za proizvodnju gnojiva i pesticida. DuPont, Dow Chemical i ostale kemijske kompanije temeljene na nafti bile su usko povezane s interesima Rockefellera. Razvojem petrokemijske industrije nafta je uistinu ušla u svaki dio modernog života - od sintetičkih tekstila do plastike, od prijevoza do hrane.

Iz perspektive sve moćnijeg Rockefellerova Standard Oila i detroitske Velike trojke - proizvođača automobila - njihova poslijeratna strategija bila je velik uspjeh. Nekoliko brojki govori o promjeni koja je zahvatila američko gospodarstvo i krajolik u samo dva desetljeća nakon Drugog svjetskog rata:

- Nafta je 1925. godine činila jednu petinu energetske potrošnje u SAD-u. Na početku rata, u prosincu 1941. godine, nafta je činila jednu trećinu energetske potrošnje u SAD-u.⁹
- Do sredine 1960-ih godina nafta i prirodni plin prešli su 68% ukupne američke energetske potrošnje, dok je ugljen u samo dvadeset pet godina s 50% ukupne potrošnje pao na samo 26%.
- Ukupna energetska potrošnja SAD-a gotovo se udvostručila između 1940. i 1964. godine.¹⁰

⁹ Encyclopedia of the New American Nation, *Oil and World Power* (Enciklopedija nove američke nacije: Nafta i svjetska moć). Dostupno na <http://www.americanforeignrelations.com/O-W/Oil-Oil-and-world-power.html>

¹⁰ The Statistical Abstract of the United States, No. 739: *Mineral Fuels and Water Power Production and Consumption by Source 1930-1964* (Statistički izvod Sjedinjenih Američkih Država, br. 739: Mineralna goriva i proizvodnja hidroenergije i potrošnja po izvoru od 1930. - 1964.), US Government Printing Office, Washington, D. C., 1965., 530. str.

Jednako znakovit je i nagao rast ukupnog prijevoza motornim vozilima u Americi:

- Dok je uoči rata 1940. godine - mjereno u milijunima kilometara - ukupan promet iznosio 483 200 milijuna kilometara, 1965. godine on se gotovo utrostručio i iznosio 1 420 800 milijuna.
- Detroit je 1940. godine proizveo četiri i pol milijuna vozila, a 1965. dva i pol puta više: više od jedanaest milijuna vozila u jednoj godini.

Ne iznenađuje stoga da je 1953. godine predsjednik General Motorsa na saslušanju u Senatu izjavio: „Ono što je dobro za General Motors, dobro je i za cijelu zemlju“.

Revolucija u prijevozu stvorila je vodećim američkim naftnim kompanijama golemo monopolističko tržište za gorivo koje se dobivalo iz njihove nafte - prodaja goriva od 1945. do 1965. godine porasla je za 300%.¹¹ Naftno doba u Americi stvorilo je „američki način života“. Vodeći američki naftni divovi, zajedno s proizvođačima automobila iz Detroita, postali su jedna od najvećih i najmoćnijih korporacija u povijesti.

Sljedeći problem s kojim su se suočili stratezi okupljeni oko obitelji Rockefeller i ostalih bogatih naftnih obitelji bio je kako *održati* kontrolu nad takvim svijetom. A u tome će im pomoći jedan ekscentrični profesor ekonomije s Harvarda.

¹¹ The Statistical Abstract of the United States, *Motor Vehicles-Fuel Consumption 1940-1965* (Statistički izvod Sjedinjenih Američkih Država: Motorna vozila - potrošnja goriva od 1940. do 1965. godine), US Government Printing Office, Washington, D. C., 1967., 561-562. str.

TIHO ORUŽJE ZA MIRNE RATOVE

NOVI KRALJEVI NAFTE

Pedesete godine 20. stoljeća mogle bi se nazvati Zlatnim dobom američkih divova, šačice divovskih naftnih kompanija koje su bile dio Rockefellerova carstva Standard Oila, ili su pak bile s njime usko povezane. Trustovi i zaklade u vlasništvu obitelji Rockefeller držali su krajem rata kontrolni paket dionica u tri najvažnije međunarodne naftne kompanije - Standard Oil of California (Chevron), Standard Oil of New Jersey (Exxon) i Standard Oil of New York (Socony, kasnije Mobil).¹

Na vrhu tog naftnog carstva stajala su četvorica braće Rockefeller. David, najmlađi od braće, otišao je u obiteljsku banku Chase National Bank, koja je postala druga njujorška najjača internacionalna banka, što nije zanemarivo s obzirom na činjenicu da je bila matična banka Rockefellerova Standarda Oila diljem cijelog svijeta.

Nelson, koji je već odigrao značajnu ulogu u savjetovanju demo-

¹ Mark Hulbert, *Interlock: The untold story of American banks, oil interests, and the Shah's money...* (Spoj: neispričana priča o američkim bankama, naftnim interesima i Šahovu novcu...), New York, Richardson & Snyder, 1982., 40-41. str.

kratskog predsjednika Franklina Roosevelta i koji je isplivao kao njegova najznačajnija politička figura u Latinskoj Americi, bez ikakvih je poteškoća do 1952. godine postao Eisenhowerov republikanac. S tog republikanskog vrha Nelson je nadgledao reorganizaciju cijele američke Vlade te je postao predsjednikov posebni pomoćnik za psihološko ratovanje i formuliranje odgovora Sovjetskom Savezu za vrijeme Hladnog rata.

John D. III., koji je odigrao ključnu ulogu u poslijeratnom Japanu i u programima kontrole populacije, bio je na čelu Zaklade braće Rockefeller i Zaklade Rockefeller, čije su stipendije oblikovale budućnost znanstvenih istraživanja diljem svijeta, sve za ispunjenje krajnjeg cilja privatnih obiteljskih interesa.

Četvrti od politički aktivne braće, poduzetnik Laurance, bio je osnivač Eastern Airlinesa - dijelomično kako bi iz Portorika prevezio jeftinu radnu snagu za njujoršku odjevnu industriju - a zatim i McDonnell Aircraft Co., te kasnije, 1960-ih, s pomoću Venrock grupe za poduzetnički kapital osniva i malu kompaniju za proizvodnju poluvodiča Intel Corporation.²

Golem utjecaj braće Rockefeller u poslijeratnim godinama zahvatio je i druge američke krugove. Proširio se i na uprave tvrtki iz obrambene industrije, poput McDonnell Aircrafta, Monsantoa, DuPonta, Hercules Powdera, Nuclear Development Corporationa, General Electrica, Rockwell Manufacturinga te na niz drugih kompanija. Utjecaj Rockefellerovih širio se i uz pomoć izrazi- to utjecajne organizacije, Vijeća za inozemne odnose (Council on Foreign Relations, skraćeno CFR), za čije je stvaranje tijekom Versajske mirovne konferencije 1919. godine bio presudan novac

² The Rockefeller Archive Center (Arhivski centar obitelji Rockefeller), *Laurance S. Rockefeller*; na <http://www.rockarch.org/bio/laurance.php#lsr14>

Rockefellerovih i J. P. Morgana.³

Dvije najutjecajnije osobe Eisenhowerove vlade tijekom početka Hladnog rata 1950-ih bila su braća Dulles. Allen Dulles bio je na čelu CIA-e, a John Foster Dulles bio je ministar vanjskih poslova. Obojica su izgradila karijeru unutar carstva Rockefellerovih.

Kao partner u odvjetničkoj tvrtki Sullivan & Cromwell, John Foster Dulles zastupao je Standard Oil Rockefellerovih te je bio povjerenik Zaklade Rockefeller. Prije nego što je postao ministar vanjskih poslova, bio je i predsjednik uprave Zaklade Rockefeller.⁴

Ukratko, dinastija Rockefeller bila je na izrazito dobrom položaju u razdoblju Eisenhowerova predsjedničkog mandata, odmah nakon Drugog svjetskog rata, te je mogla ostvariti interese svoga novog globalnog naftnog carstva.

SUDBONOSAN PROJEKT S HARVARDA

Do početka 1950-ih naftni interesi obitelji Rockefeller pretvorili su američko gospodarstvo u najvećeg svjetskog potrošača nafte. Kompanije Standard Oila proizvodile su, prerađivale i dostavljale tu naftu. No moćni interesi iza velikog naftnog kartela nisu bili zado-

³ New York Council on Foreign Relations, *History of the CFR: The Inquiry* (Njujorško Vijeće za inozemne odnose, *Povijest CFR-a: istraga*). Dostupno na službenoj stranici CFR-a: <http://www.cfr.org/about/history/cfr/inquiry.html>.

Pažljivo ispuštajući ulogu bankara banke J. P. Morgan, Londona i grupacije Rockefeller u osnivanju anglo-američkog saveza iz kojeg je nastao CFR, najutjecajnija organizacija za vanjsku politiku u svjetskoj povijesti, službeni tekst CFR-a navodi samo sljedeće: „30. svibnja 1919. godine mala skupina diplomata i znanstvenika iz Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država sastala se u Hotelu Majestic, u kojem su bili smješteni britanski delegati, kako bi raspravili na koji način bi se njihova zajednica mogla održati i nakon mirovnog sporazuma. Predložili su osnivanje trajnog Anglo-američkog instituta za vanjske poslove, s jednom poslovnicom u Londonu, a drugom u New Yorku". Kao da je riječ o ponovnom okupljanju članova lože Odd Fellows.

⁴ F. William Engdahl, *Gods of Money: Wall Street and the Death of the American Century* (Bogovi novca: Wall Street i propast američkog stoljeća), Edition Engdahl, Wiesbaden, 2010., 272-274. str.

voljni samo time da djeluju kao obična grupa kompanija koja ostvaruje dobru zaradu.

Unatoč zakonima koji su zabranjivali kartelsko dogovaranje cijena u američkoj industriji, velike naftne kompanije mogle su izvršiti utjecaj na Washington da se takva ograničenja zanemare kada je riječ o nafti. Utjecaj grupacije Rockefeller u poslijeratnom Washingtonu bio je golem te prisutan u Demokratskoj i u Republikanskoj stranci.

Nakon rata, čak i kad je moć naftnih kartela eksponencijalno rasla, Washington je zanemario zakon i dopustio monopolističke aktivnosti koje nisu bile dopuštene nijednoj drugoj grupaciji. Do 1950. godine velike naftne kompanije Rockefellerovih bile su povezane s pojavom američke „države nacionalne sigurnosti". Sve veća ratna mašinerija Pentagona bila je jedna od najvećih potrošača nafte i plina. Nafta je bila svetinja koju se nije smjelo dirati. Smatralo ju se previše važnom za američku gospodarsku sigurnost da bi je se prepustilo slobodnom tržištu ili da bi je se ograničilo antitrustovskim zakonima.⁵

U Sjedinjenim Američkim Državama, a kasnije i u drugim nekomunističkim zemljama, skupina znanstvenika koja se bavila socijalnim planiranjem i koja je savjetovala obitelj Rockefeller, kao ostale vodeće krugove američkog establišmenta s Istočne obale - kako su bile nazivane naftne i financijske interesne skupine Wall Streeta i Standard Oila - osmislili su pametnu, ali krajnje okrutnu metodu korištenja energijom radi kontroliranja društva. Tu su metodu najprije testirali na američkoj populaciji, no kasnije su je proširili na cijeli svijet.

Godine 1948. Zaklada Rockefeller dodijelila je, za tadašnje uvjete pozamašnu, stipendiju u iznosu od 100 000 dolara mladom eko-

⁵ Wyatt Wells, *Looking the Other Way: Petroleum Antitrust and the formation of the postwar world* (Zatvaranje očiju: Naftni antitrust i stvaranje poslijeratnog svijeta), Columbia University Press, New York, 2002., 195. str.

nomistu sa Sveučilišta Harvard, Wassilyju Leontiefu, rođenom u Rusiji.⁶

Leontief, ekonomist koji je iz Sovjetskog Saveza otišao za vrijeme studija i emigrirao u Sjedinjene Američke Države, odmah nakon rata utemeljio je Harvardski projekt za ekonomska istraživanja. Njegov cilj bio je izraditi precizan, dinamičan model gospodarstva koje se temelji na odnosima među različitim gospodarskim granama i na povezanosti industrije i drugih grana gospodarstva. Leontiefov projekt, čiji je jedan dio postao model „agrobiznisa“ na Poslovnom fakultetu Sveučilišta Harvard, pod vodstvom profesora Raya Goldberga i Johna H. Davisa, velikodušno je financirala obitelj Rockefeller.

Kasnije se Zaklada Ford, čiji je rad bio usko povezan s američkom vanjskom politikom, a često i s poslovima CIA-e 1950-ih godina, pridružila Rockefellerovima u sufinanciranje Leontiefova ambicioznog projekta. Za izračunavanje složenih ekonomskih varijabli po prvi su put korištena moderna IBM-ova digitalna računala.⁷

Rezultat rada Leontiefove skupine na Harvardu bio je vrlo vrijedan dar vadajućim skupinama unutar establišmenta: precizan mehanizam koji je po prvi put mogao odrediti slučaj kada razvoj gospodarstva ugrožava njihove interese. Leontiefov rad podario je Rockefellerovim krugovima mehanizam socijalnog planiranja nevjerojatnih razmjera.

Energija je, naravno, bila najvažniji element u socijalnom planiranju. Cijele populacije bit će izmanipulirane - a da toga, naravno, neće biti ni svjesne - i postat će ovisne o moćnim industrijskim dina-

⁶ Current Biography Yearbook, *Wassily Leontief*, The H. W. Wilson Company, New York, 1967., 248-249. str. Pogledati i Polenske, Karen R. (1999.) 'Wassily W. Leontief, 1905-99', *Economic Systems Research*, 11:4, 341-348.

⁷ Ibid.

stijama, kao što su primjerice Rockefelleri, DuPontovi, Carnegiejevi i Fordovi. Te ideje isplivale su iz operacijskih istraživanja; strateške i taktične metodologije razvijene za vojno upravljanje tijekom Drugog svjetskog rata.

Prvotna svrha operacijskih istraživanja bila je proučiti i riješiti strateške i taktičke probleme zračne i kopnene obrane kako bi se povećala učinkovitost ograničenih vojnih resursa u borbi protiv neprijatelja. Domišljati pojedinci na moćnim položajima shvatili su da bi iste metode mogle poslužiti za kontroliranje cijelog društva. Ljudi iz Zaklade Rockefeller tada su se obratili Leontiefu s Harvarda.⁸ Njegov projekt trebao je oblikovati sve veće sektore američkog gospodarstva. Razvojem računala i rastom baza podataka, u kasnijim verzijama proširena je međusektorska analiza kako bi se mogla oblikovati svjetska ekonomija, najprije američka, a potom i ekonomija cijeloga svijeta.⁹

„Upravljanje ograničenim resursima” - razvijeno primjenom Leontiefovih operacijskih istraživanja - postalo je temelj ekonomske strategije Rockefellerovih nakon 1950-ih. No bili su odlučni u tome da budu jedini koji će moći odlučivati kada, gdje i na koliko ograničiti najvredniji od tih navodno „ograničenih” izvora - naftu.

⁸ Za fascinantnu i kontroverznu diskusiju o primjeni Leontiefova projekta pogledajte dokument koji se pripisuje Hartfordu Van Dykeu, napisan je i objavljen 1979. godine pod nazivom „Tiho oružje za mirne ratove”, s podnaslovom „Operacijska istraživanja; tehnički priručnik”. Ako se zanemari legenda o pronalasku dokumenta u fotokopirnom stroju baze Air Force, dokument je jedno fascinantno i vrlo uvjerljivo štivo. Rad M. Kinga Hubberta iz 1956., kao i ostali njegovi dokumenti o ekonomiji, te njegov zadnji intervju iz 1988. savršeno se uklapaju u model korištenja energijom za kontrolu društva koji je opisan u Van Dykeovom djelu „Tiho oružje za mirne ratove”. Pogledajte Hartford Van Dyke: *Silent Weapons for Quiet Wars: An Introduction Programming Manual*, na <http://www.rexresearch.com/dyke/slntwopn.htm>.

⁹ Wassily W. Leontief, *The World Economy of the Year 2000* (Svjetska ekonomija u 2000. godini), Scientific American, rujan 1980., svezak 243, br. 3, 166-181. str.

Razvijanjem sve sofisticiranijih metoda ekonometrije za opisivanje i „bilježenje“ ukupnog gospodarstva i njegovih energetske potrebe daleko u budućnosti, te prijelazom američkog gospodarstva sa željeznice, koja se koristila ugljenom, na prijevoz koji je upotrebljavao naftu, grupacija Standard Oil, njihovi saveznici u Shellu i tadašnja Anglo-iranska naftna kompanija (kasnije British Petroleum), postali su sve zabrinutiji da bi se njihova pažljivo osmišljena konstrukcija svjetske dominacije nad naftom mogla urušiti ako prevelike količine nafte odjednom preplave tržište.

Tada su, 1948. godine, Rockefellerove kompanije unutar podružnice Standard Oila u Saudijskoj Arabiji - američko-saudijske kompanije ARAMCO - otkrile najveće naftno polje na svijetu Ghawar. To golemo naftno polje proizvelo je 55 milijardi barela nafte do 2005. godine. Unatoč suprotnim predviđanjima, polje je nastavilo proizvoditi nevjerojatnih pet milijuna barela dnevno još više od pola stoljeća nakon otkrića, zasjenivši tako sva ostala otkrića naftnih polja na svijetu. Otkriće naftnog polja u Ghawaru preko noći je promijenilo svijet nafte te je postavilo temelje za strategiju koja će naftom bogati SAD učiniti ovisnim o uvozu nafte.

No, to nije bilo jedino veliko otkriće nafte u to doba.

Nakon Ghawara uslijedilo je otkriće golemog naftnog polja Rumalia u Iraku 1953. godine. Srećom po Rockefellerove američke gigantske naftne kompanije, kao i njihove vrlo bliske britanske kompanije Shell i Anglo-Iranian (BP), većina značajnih, novih divovskih naftnih polja bila su pod izravnom kontrolom Rockefellerovih.

S obzirom na to da su pod kontrolom imali nova polja u Saudijskoj Arabiji, Kuvajtu i na Bliskom istoku, američki naftni giganti okupljeni oko grupacije Rockefeller odlučili su da bi bilo mnogo bolje

koristiti se vrlo jeftinom naftom s Bliskog istoka umjesto domaćim američkim zalihama, koje je često bilo mnogo skuplje crpiti i koje su često bile u rukama malih nezavisnih naftnih kompanija.

Ranih 1950-ih godina najvažnije gospodarsko pitanje odnosilo se na razliku u troškovima proizvodnje: operativni troškovi u Saudijskoj Arabiji i u drugim zemljama Bliskog istoka bili su otprilike 400% ili 500% manji nego troškovi u zapadnom Teksasu, Kaliforniji ili Oklahomi. Američko-saudijsku naftnu kompaniju ARAMCO proizvodnja barela saudijske nafte koštala je 0,20 dolara, koji je potom na tržištu 1950-ih godina prodavan za cijenu od 1,75 dolara. Nakon uvođenja poreza - pod izgovorom američke nacionalne sigurnosti - ministarstvo financija SAD-a plaćalo je Vladi Saudijske Arabije određen iznos (takozvani Inozemni porezni kredit) kako bi se osigurao dotok jeftine saudijske nafte, koja je, ustvari, uništavala američke nezavisne proizvođače nafte. Američke naftne kompanije unutar ARAMCO-a izvukle su se od plaćanja poreza i u Sjedinjenim Američkim Državama i u Saudijskoj Arabiji.¹⁰

Ne čudi stoga što su vodeće naftne kompanije počele zajedničku akciju preplavlivanja američkog naftnog tržišta svojom jeftinom naftom s Bliskog istoka te na taj način upropastile tisuće malih i srednjih nezavisnih američkih proizvođača nafte.

No, unatoč svemu, naftni giganti Rockefellerovih suočili su se s najgorim scenarijem. Bili su svjesni da bi u svijetu u kojem je kontrola nafte - koja je u to vrijeme već bila najvažniji energetska pokretač svjetske ekonomije - bila ključ globalne moći, određeni igrači, koji ne pripadaju anglo-američkom krugu, kao i nacionalne naftne kom-

¹⁰ John M. Blair, *The Control of Oil* (Kontrola nafte), New York, Pantheon Books, 1976., 197-199. str.

panije koje Rockefellerovi nisu držali u šaci, mogli također otkriti golema nova polja kao što su Ghawar i Rumalia te tako uništiti anglo-američku kontrolu nafte.

Trebalo je hitno osmisliti radikalno drukčiji pristup kontroli nafte.

NAFTNI GIGANTI PRONALAZE NOVOGA KRALJA

Za početak, vodeći američki i britanski naftni interesni krugovi zaključili su da im je potreban jedan uvjerljiv znanstveni rad koji će propagirati uvjerljiv mit o tome da su svjetski naftni resursi ograničeni te da se ubrzano crpe. Za taj posao izabrali su ekscentričnog geofizičara sa Sveučilišta u Chicagu koji je radio za Shell Oil u Teksasu, čovjeka zanimljiva imena - Marion King Hubbert - ili M. King, kako se volio predstavljati. Od Hubberta su zatražili da napravi rad za godišnji sastanak Američkog instituta za naftu 1956. godine, za događaj koji će postati jedan od najsudbonosnijih primjera znanstvene izmišljotine u modernom dobu.

Hubbert je sve svoje zaključke iz 1956. godine temeljio na nedokazanim pretpostavkama da je nafta fosilno gorivo, biološki spoj dobiven od ostataka mrtvih dinosaura, algi i drugih oblika života od prije 500 milijuna godina. Hubbert je prihvatio teoriju o fosilnom podrijetlu nafte a da nije ni pokušao znanstveno potvrditi taj bitan, ključan dio njegove teze. On je jednostavno prigrlio „fosilnu teoriju“ kao sveto pismo oko kojega je počeo graditi novu religiju, neomaltuzijansku religiju štednje u iščekivanju neizbježne nestašice nafte.

Štoviše, Hubbert je malo prije smrti, u nevjerojatno iskrenom intervjuu, priznao da metoda kojom se koristio za izračun ukupno pri-

dobivih američkih rezervi nafte nije bila znanstvena. Moglo bi ju se usporediti s metodom provjere jakosti vjetra uz pomoć navlaženog prsta.

Hubbert je u intervjuu rekao sljedeće:

„Bilo je zatraženo da saznam ili procijenim maksimalnu količinu koja se može proizvesti... Znam koji je maksimum i znam da tu krivulju mogu izraditi uz mala odstupanja. A to je i učinjeno. Krivulje su nacrtane. Mislim, nacrtas krivulju, napraviš izračun, pa ako je previše, malo ju smanjiš, a ako je premala, malo ju povisiš. No nije tu bilo nikakve matematike, osim integralnog računa 'pd dq' puta 'et', za akumuliranu proizvodnju do određenog trenutka... Dakle, s najboljom procjenom mogao sam doći do maksimalne količine nafte u Sjedinjenim Američkim Državama, a moj tadašnji izračun iznosio je otprilike 150 milijardi barela.”¹¹

Ako vam Hubbertov opis njegove metodologije ne zvuči kao ozbiljna znanstvena procedura, to je zbog toga što to nije ni bila.

Hubbert je izjavio da je zbog pretpostavke da nafta potječe od fosilnih ostataka posao izračunavanja njezina opadanja bio vrlo jednostavan: „To saznanje pruža nam jaku geološku bazu za procjenu nastanka nafte i plina. Početna zaliha je konačna; postotak obnovljivosti izvora je neznatan, a zalihe su ograničene na ona područja gdje su stijene fundamenta prekrivene debelim slojem sedimentnih stijena.”¹²

Hubbert uopće nije pokušao dokazati da su, čak i ako je nafta ograničena na „ona područja gdje su stijene fundamenta prekrivene debelim slojem sedimentnih stijena”, sva ta područja temeljito istražena radi pronalaženja nafte. Kada je on 1956. godine objavio svoje strašno predviđanje, naftne bušilice crpile su naftu na vrlo malom

¹¹ M. King Hubbert, Intervju s Ronaldom Doelem, u Bethesda, Maryland, 27. siječnja 1989. Dostupno na http://www.aip.org/history/ohilist/5031_6.html

¹² M. King Hubbert, *Energy Resources* (Energetski resursi), National Academy of Sciences National Research Council, Washington D. C., 1962., 43. str.

području svijeta.

Gotovo četvrt stoljeća kasnije, 1980. godine, Michael T. Halbouty, cijenjeni tekšaški geolog i naftni inženjer te gorljiv zagovornik istraživanja nafte iz domaćih izvora, u *Wall Street Journalu* napisao je sljedeće.

„[Na svijetu postoji] približno 600 potencijalnih naftnih bazena. Od toga, njih 160 komercijalno su produktivni, 240 djelomično su istraženi, a preostalih 200 još nisu. Na svijetu je do 1978. bilo 3 444 664 naftnih bušotina. Od toga, 2 513 500 ili 73 posto nalazi se u Sjedinjenim Američkim Državama. No potencijalni bazeni SAD-a čine svega 10,7 posto ukupne svjetske količine. Dakle, od 89,3% potencijalnih svjetskih bazena aktivno je samo 27% naftnih bušotina... Većina svjetskih bazena nije još ni primjereno istražena ili izbušena.”¹³

No takve činjenice očito nisu zanimale ni Hubberta ni velike međunarodne naftne kompanije.

Naoružan nedokazanom hipotezom o ograničenoj količini nafte, Hubbert je nastavio s predviđanjem i, na temelju procjena o ukupnim američkim naftnim zalihama od 150 do 200 milijardi barela, predvidio da će američka proizvodnja nafte doseći vrhunac 1970-ih te da će od tada zvonolika krivulja ubrzano početi padati. To je, blago rečeno, bila zabrinjavajuća slika. Ali i pogrešna.

Kako bi objasnio svoj rad i dao mu pravi znanstveni značaj, Hubbert je upotrijebio idealiziranu zvonoliku krivulju koju je kao heurističku metodu u 19. stoljeću uveo njemački matematičar Karl-Friedrich Gauss - Gaussovu krivulju. Nigdje u svojim radovima Hubbert nije objasnio zašto za opisivanje naftnih rezervi uvijek upotrebljava Gaussovu zvonoliku krivulju. Jednostavno je tvrdio da treba biti tako.

¹³ Michael T. Halbouty, *The United States is not 'Drilled Out'* (Sjedinjene Američke Države nisu „izbušene”); američki kongresmen Ron Paul unio u zapisnik Kongresa, 20. veljače 1980., E 693.

Hubbertova krivulja nije bila temeljena na empirijskim podacima iz stvarnih naftnih polja nego na njegovoj pretpostavci o ponašanju svih naftnih polja. Tada je, na temelju procijenjene količine fosilnih ostataka u sedimentnim dijelovima Sjedinjenih Američkih Država, pogađao kolike su ukupne rezerve nafte.¹⁴

Hubbertov kolega iz Shella u Houstonu tijekom 1950-ih, Kenneth Deffeyes, primijetio je: „Numeričke metode kojima se Hubbert koristio za svoja predviđanja nisu kristalno jasne. Danas, nakon 44 godine, pretpostavljam da je Hubbert, kao i svi drugi, najprije došao do zaključka, a potom tražio podatke i metode kojima će potvrditi taj zaključak. Unatoč tome što sam s Hubbertom ručao otprilike sto puta i što sam vodio nekoliko dugih rasprava s njim, nikad nisam imao hrabrosti ispitivati ga o začecima njegovu predviđanja.”¹⁵

To nevjerojatno priznanje Kennetha Deffeyes, koji je kasnije postao istaknuti profesor geološkog inženjerstva na Sveučilištu Princeton i jedan od najgorljivijih zagovaratelja Hubbertove teze, bilo je i više nego znakovito. Osim što je otkrilo pomankanje Deffeyesove intelektualne hrabrosti u vezi s tako važnim geofizičkim pitanjem, pokazalo je da je Hubbert čak i od najbližih kolega skrivao detalje o svojoj metodologiji. Možda je to činio zato što je znao da je ne bi mogao čvrsto obraniti.

U opsežnom intervjuu koji je vodio pred sam kraj života Hubbert je priznao da je prije nego što je održao govor 1956. godine, u kojem je predviđao neizbježan dramatičan pad proizvodnje nafte u

¹⁴ M. King Hubbert, *Nuclear Energy and the Fossil Fuels* (Nuklearna energija i fosilna goriva), rad Američkog instituta za naftu predstavljen 7. ožujka 1956.; publikacija br. 95, Shell Development Corporation, Houston Teksas, lipanj 1956. Dostupno na www.oilcrisis.com/hubbert/1956/1956.pdf.

¹⁵ Kenneth Deffeyes, Kenneth S. Deffeyes, *Hubbert's Peak: The Impending World Oil Shortage* (Hubbertov vrhunac: neizbježna nestašica svjetske nafte), Princeton University Press, 2001., 135. str.

Sjedinjenim Američkim Državama, svoj rad predao predsjedniku uprave Royal Dutch Shella. Hubbert je izjavio da je „jedini komentar predsjednika uprave Shella bio da se nada da ću pobiti pretjerano visoke procjene L. G. Weeksa.”¹⁶

L. G. Weeks, u to vrijeme najcjenjeniji istraživač naftnih rezervi u Sjedinjenim Američkim Državama, procijenio je da postoji 400 milijardi barela pridobivih rezervi nafte, i redovito je povisivao tu cifru, što je velikim naftnim kompanijama bilo neprihvatljivo. Ako nafte ima u izobilju, kako će opravdati njezinu visoku cijenu i podizanje te cijene u budućnosti?¹⁷

Hubbert je očito shvatio jasnu poruku predsjednika uprave Shella. U svom je govoru maksimalnu količinu nafte u Sjedinjenim Američkim Državama procijenio na 200 milijardi barela te predvidio pad u ukupnoj proizvodnji nafte do 1970.

U već spomenutom radu iz 1956. godine M. King Hubbert procijenio je ukupni maksimum rezervi nafte na 1250 milijardi barela. No, 2008. godine statističko izvješće o zalihama svjetskih energenata British Petroleuma procijenilo je ukupne svjetske rezerve nafte na otprilike 1,8 bilijuna - 2,2 bilijuna barela.

Od ukupne potrošnje nafte od početka Naftnog doba prije više od jednog stoljeća pa do danas, približno 90% ukupno potrošene nafte potrošeno je *nakon* 1958. godine. To bi značilo da je potrošeno 1000 milijardi barela od Hubbertove procjene preostalih 1250 milijardi barela iz 1956. godine.¹⁸

¹⁶ M. King Hubbert, Intervju s Ronaldom Doelem u Bethesda, Maryland, 27. siječnja 1989. Dostupno na http://www.aip.org/history/ohilist/5031_6.html.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Jean-Paul Rodrigue, Claude Comtois i Brian Slack, *World Annual Oil Production (1900-2008) and Peak Oil (2010 Scenario)* (Svjetska godišnja proizvodnja nafte [1900-2008] i Hubbertov vrhunac [scenarij 2010.]); u *The Geography of Transport Systems*, 2009., New York: Routledge. Dostupno na: <http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/apl5en/worldoilreservesevol.html>

Ako je do 2008. godine potrošeno 83% ukupne količine Hubbertovih rezervi nafte, kako je moguće da je 2008. godine preostalo gotovo dvostruko više nafte od njegove ukupne „znanstvene“ procjene iz 1956. godine? U Hubbertovu predviđanju očito je bilo ozbiljnih odstupanja.

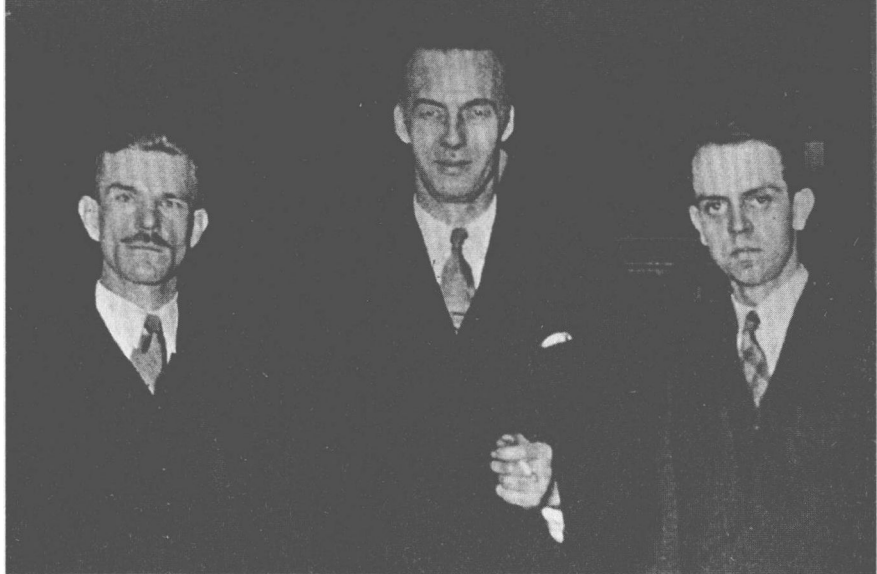
No Hubbertovim sponzorima iz naftne industrije i utjecajnim krugovima establišmenta koji su ga iskoristili za svoj politički plan, to očito nije bilo pretjerano važno. Na kraju krajeva, nitko se neće zamarati provjeravanjem tih detalja. Samo će se sjećati naslova: „Zalihe nafte su ograničene te će u SAD-u vrhunac doseći 1970., a ubrzo nakon toga i u cijelom svijetu." U takvoj situaciji nitko neće moći prigovoriti zbog visokih cijena, zar ne?

HUBBERTOV MALTUZIJANSKI ENERGETSKI MODEL

Hubbert je bio zanimljiva osoba. Tijekom depresije 1930-ih zalagao se za alternativni monetarni sustav temeljen na nekoj vrsti maltuzijan-ske zamisli da su naftni resursi ograničeni, dok novčani sustav, sa svo-jom složenom kamatom, eksponencijalno raste. Njegova alternativa bila je stvoriti gospodarsko društvo u kojem će dostupnost energenata, a ne novca, utjecati na životni standard. Svijet kakav je on zamislio, predodređen za njegov predviđeni neizbježni pad energije dobivene iz nafte i plina, doživjet će drastičan pad općeg životnog standarda, i to ne samo u Americi, nego i u cijelom svijetu.¹⁹

Hubbert je taj ekonomski model temeljen na stanju energenata izložio u radu koji je napisao 1938. godine, dok je bio član kultne sku-pine koja se nazivala Technocracy Incorporated. Ta je skupina zago-varala ideju da društvom trebaju upravljati tehnochrati - znanstveni-

¹⁹ M. King Hubbert, *Determining the Most Probable* (Određivanje najvjerojatnijeg), Teh-nokracija, serija A, br. 12. lipanj 1938. Dostupno na www.technocracyinc.org.

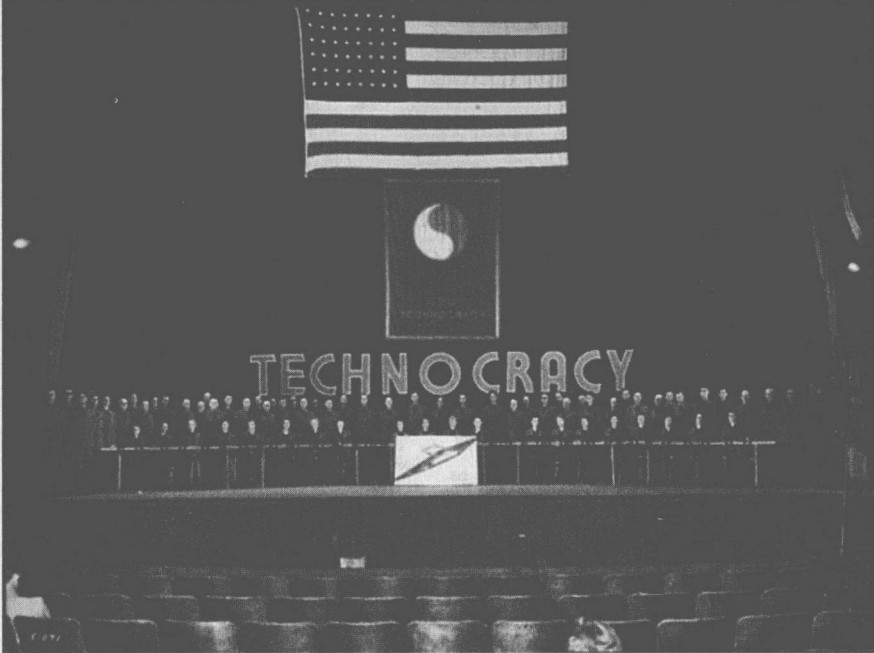

Začetnik pseudoznanstvene teze o ograničenim zalihama nafte, kojom se naftni lobiji služe sve do današnjih dana ne bi li tako opravdali visoke cijene nafte, bio je ekscentrični geofizičar koji je radio za Shell Oil u Teksasu, Marion King Hubbert (na slici lijevo). Hubbert je bio član fašistoidne skupine Technocracy Incorporated, koja je zagovarala ideju da društvom trebaju upravljati tehnokrati - znanstvenici i inženjeri.

ci i inženjeri. Ti stručnjaci, tvrdili su Hubbert i njegovi kolege tehnokrati, bolje od običnih ljudi znaju što je najbolje za društvo. Tridesetih godina 20. stoljeća članovi skupine Technocracy Incorporated nosili su sive košulje i značke sa znakom monade na reveru te su salutirali kad bi se susreli s osnivačem skupine Howardom Scottom, što je izazvalo niz negativnih prikaza u medijima, koji su uspoređivali ovu skupinu s talijanskim fašistima i njihovim običajima za vrijeme Mussolinijeve diktature, među kojima je i njegovanje kulta ličnosti.²⁰

Godine 1933., kada je Hitler došao na vlast u Njemačkoj, članovi Technocracy Incorporateda objavili su sljedeće priopćenje o ra-

²⁰ William E. Aikin, *Technocracy and the American Dream: The Technocracy Movement 1900-1941* (Tehnokracija i američki san: tehnokratski pokret 1900.-1941.), University of California Press, 1977., 101. str.

Tridesetih godina 20. stoljeća članovi skupine Technocracy Incorporated nosili su sive košulje i značke sa znakom monade na reveru te su salutirali kad bi se susreli s osnivačem skupine Howardom Scottom, zbog čega su često bili uspoređivani s Mussolinijevim futuristima

zlozima svog osnutka: „Tehnokracija se ne zavarava emocionalnim optimizmom stvorenim privremenim mjerama. Naša istraživanja pokazuju zašto *New deal* nije primjeren za rješavanje problema s kojima se suočava ovaj kontinent, nego *New game* ('Nova igra') koji se temelji na preciznoj metodi 'uravnoteženog opterećenja' s ciljem kontrole društva."²¹

Ukratko, Hubbertova tehnokratska organizacija zagovarala je sustav centralizirane hijerarhijske kontrole društva koju će provoditi elitni tehnokrati. No nije se previše raspravljalo o tome na koji bi na-

²¹ Stranica Technocracy Incorporated, *Statement of the Social Objectives of Technocracy* (Izjava o društvenim ciljevima tehnokracije), 1933. Dostupno na: web.archive.org/web/20010730223951/www.technocracy.org/articles/social-objectives.html.

čin moralna načela i ponašanje tehnokrata mogli zajamčiti dobrobit cijelome društvu.

Hubbert je zagovarao tehnokratsko društvo koje se temelji na energiji, i to ne previše različito od modela trgovanja emisijama ugljikova dioksida koji su nekoliko desetljeća kasnije počeli zagovarati predstavnici mita o globalnom zagrijavanju za vrijeme Obamina predsjedništva.

Srž vizije tehnokrata bila je „energetska teorija vrijednosti“. S obzirom na to da je osnovna mjera zajednička proizvodnji svih dobara i usluga bila energija, smatrali su da je jedini znanstveni temelj za monetarni sustav također energija. Hubbert je predložio sljedeće: „Kupovnu moć dijelimo javnosti u obliku certifikata o energiji, a količina koja se daje pojedincu jednaka je razmjernom udjelu cijene energije potrošne robe i usluga koje će se proizvesti tijekom perioda uravnoteženog opterećenja za koji su izdani certifikati. Na tim certifikatima stoji identitet osobe kojoj se certifikat izdaje, tako da nije prenosiv.“²²

Ustvari, Hubbertov energetska reguliran ekonomski sustav značio bi da bi padom naftnih rezervi, kao primarnog energetskog izvora za neku zemlju ili za cijeli svijet, potonuo i raspoloživ dohodak, odnosno životni standard. O toj će se temi još nekoliko puta raspravljati u Rockefellerovim krugovima i njihovim raznim organizacijama te trustovima mozgov narednih nekoliko desetljeća.

Tijekom Drugog svjetskog rata Hubbert je do 1943. godine radio u Vijeću za gospodarsko ratovanje, a nakon toga zaposlio se u naftnoj kompaniji Shell kako bi ostvario karijeru kao geofizičar. Tako je ekscentrični tehnokrat koji je radio za naftnoga giganta, promičući svoj mit,

²² Robert L. Hickerson, *Hubbert's Prescription for Survival: A Steady State Economy* (Hubbertov recept za preživljavanje: stabilno državno gospodarstvo), 1. ožujka 1995. Dostupno na www.mkinghubbert-technocracy.blogspot.com

shvatio da se nafta može upotrijebiti i kao oružje u gospodarskom ratovanju. Bez obzira na to je li on toga bio svjestan, to je oružje 1956. godine bilo upravljeno u američki narod, a ne u nekog vanjskog neprijatelja.

Moćni naftni establišment nagradio je Hubbertov trud. Godine 1957. primljen je u Američku akademiju znanosti i umjetnosti; američko Geološko društvo dodijelilo mu je 1959. godine medalju Arthur L. Day, a 1962. godine postao je predsjednik tog istog društva, čime je njegova teza o vrhuncu crpljenja nafte dobila auru prestiža i vjerodostojnosti.²³

NAFTNI GIGANTI KORISTE SE HUBBERTOM

Nakon 1970. godine kontinentalna naftna proizvodnja SAD-a je pala, no zbog drukčijih razloga od onih o crpljenju fosilnih ostataka dinosaura i algi, o kojima je pričao Hubbert. Američka proizvodnja nafte s vrhunca od 11,3 milijuna barela dnevno 1970. godine pala je na 10,5 milijuna dnevno 1974. godine. Međutim, razlog nije bila nestašica nafte. Razlog je bilo preplavljanje američkog naftnog tržišta jeftinom naftom s Bliskog istoka, čiji je uvoz s udjela od 23% ukupne opskrbe naftom SAD-a iz 1970. godine porastao na nekih 36% do 1974. godine. Stotine manjih naftnih kompanija jednostavno su bile prisiljene zatvoriti svoje bušotine jer se nisu mogle natjecati s gigantskim Standard Oilom i ostalim internacionalnim kompanijama.²⁴

²³ National Academy of Sciences, *Letter to Members: A Tribute to M. King Hubbert* (Pismo članovima: počast M. Kingu Hubbertu), svezak 19, broj 4, travanj 1990., Washington D. C. Dostupno na <http://www.oilcrisis.com/hubbert/tribute.htm>

²⁴ Federal Energy Administration, *Project Independence Blueprint*, Interagency Taskforce on Oil, *Oil: Possible Levels of Future Production* (Nafta: moguće razine buduće proizvodnje), Konačno izvješće radne skupine, pt. 5, Government Printing Office, Washington D. C., 1974., str. II-9.

Pad domaće proizvodnje nafte u SAD-u zbog uvoza jeftine nafte s Bliskog istoka koja je istisnula domaću američku proizvodnju potvrđena je u mnogobrojnim intervjuima koje sam vodio s nezavisnim proizvođačima nafte tijekom godina, od Teksasa do Ohija, New Mexica do Kalifornije. O toj temi rijetko se raspravlja u debatama o energiji.

Koristeći se Hubbertovim pseudoznanstvenim radom vodeće naftne kompanije preklinjale su američki Kongres za povlašteni porezni status, kao nadoknadu za „rizik“ uvoza nafte iz polja u Saudijskoj Arabiji, Kuvajtu, a sada i Irana. Nakon što je CIA izvela udar u Iranu 1953. godine i ponovno dovela na vlast iranskog šaha koji je bio sklon obitelji Rockefeller, velike količine jeftine iranske nafte po prvi su se put našle u rukama američkih naftnih giganta.²⁵

A oni su tražili da njihove naftne aktivnosti na Bliskom istoku dobiju povlašteni porez i ostale povlastice u odnosu na „domaće“ proizvođače, čija će proizvodnja uskoro opasti. I pritom su se mogli osloniti na Hubbertov rad kao „dokaz“.

Koristeći se Hubbertovom pseudoznаноšću kao dokazom, naftni su giganti u Washingtonu tvrdili da je njihova nafta s Bliskog istoka prioritet „nacionalne sigurnosti“ SAD-a. U zajedničkom izvještaju Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva obrane SAD-a iz 1950-ih, stajalo je: „Američke i britanske naftne kompanije... imaju ključnu ulogu u nabavi jednog od najvažnijih dobara slobodnog svijeta. Održavanje te aktivnosti i izbjegavanje štetnog uplitanja u aktivnost, koja je od presudne važnosti za dobrobit i sigurnost Sjedinjenih Američkih Država, kao i ostatka svijeta, mora biti glavni cilj politike Sjedinjenih Američkih Država.“²⁶

²⁵ Za objašnjenje o udaru protiv Mossadegha pogledajte: F. William Engdahl, *A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order* (Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak), Pluto Press, London, 2004., 91-96. str.

²⁶ Wyatt Wells, *Looking the Other Way: Petroleum Antitrust and the formation of the postwar world* (Zatvaranje očiju: Naftni antitrust i stvaranje poslijeratnog svijeta), New York, 2002., 187-189. str.

No, nije se javno govorilo o tome da su vodeće naftne kompanije SAD-a i Ujedinjenog Kraljevstva u poslijeratnom razdoblju uživale slobodu kakvu su ostale korporacije mogle samo sanjati. Imale su manje-više potpunu slobodu nad svjetskim naftnim tržištima, što će kasnije imati kobne posljedice i gurnuti svijet u bezbrojne ratove i sukobe zbog nafte. Godine 1952. Izabrani odbor za malo poduzetništvo američkog Senata objavio je izvješće pod nazivom *Međunarodni naftni kartel*. Izvještaj je pokazao da sedam najvećih naftnih kompanija - Anglo-Iranian (BP), Royal Dutch Shell, Standard of New Jersey (Exxon), Standard of New York (Socony Mobil), Gulf Oil, Texaco i Standard of California (Socal, kasnije Chevron) - kontrolira 88% naftnih rezervi izvan Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza.²⁷

Tih sedam kompanija, „Sedam sestara“, kontrolirale su većinu područja na kojima se proizvodila nafta izvan Sjedinjenih Američkih Država, kao i sve strane rafinerije; međusobno su dijele svjetska tržišta, naftovode i tankere, te namještale cijenu nafte diljem svijeta.

U međuvremenu je Dwight D. Eisenhower, zapovjednik Savezničkih sila u Europi tijekom Drugog svjetskog rata, 1952. godine postao predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, a John Foster Dulles, bivši predsjednik uprave Zaklade Rockefeller i odvjetnik Standard Oila, postaje njegov ministar vanjskih poslova.

Kao rezultat toga, u Washingtonu je monopolistička moć Rockefellerova naftnog kartela postala zaboravljen slučaj; nova mitologija politike vanjskih poslova postao je „antikomunizam“.

²⁷ Ibid., 196-197. str.

Pedesetih godina 20. stoljeća svijet je počeo ovisiti o anglo-američkoj kontroli nafte, a Rockefellerova grupa kontrolirala je taj svijet, barem izvan Sjedinjenih Američkih Država.

U jednoj od prvih mjera kojima su nastojali proširiti svoju kontrolu, direktor CIA-e Allen Dulles i njegov brat, ministar vanjskih poslova John Foster Dulles, uvjerali su 1953. godine Eisenhowera da odobri CIA-in udar, kojim će s vlasti zbaciti popularnog iranskog nacionalističkog premijera Mohammeda Mossadegha, koji se sukobio s British Petroleumom, odnosno tadašnjoj Anglo-iranskoj naftnoj kompaniji. Iranski parlament izglasao je nacionalizaciju Anglo-iranske naftne kompanije, nakon neprestanog odbijanja te kompanije da odobri bolje uvjete za Iran. Britanska Vlada, koja je bila vlasnik 51% dionica Anglo-iranske naftne kompanije, raspravljala je o mogućnosti invazije na Iran kako bi zauzela područje s naftnim ležištem u blizini Abadana u Perzijskom zaljevu. Godine 1952. američka Vlada odobrila je tajnu operaciju kojom će svrgnuti popularnog nacionalista Mossadegha i vratiti tiranskog šaha koji će im biti saveznik.

CIA je uz pomoć britanske obavještajne službe MI-6 i uz dobru financijsku potporu počela sa subverzivnim radnjama protiv Mossadegha, lažno ga u američkim i zapadnjačkim medijima predstavljajući kao simpatizera Sovjetskog Saveza zbog njegove inicijative za zakonitim nacionaliziranjem Anglo-iranske naftne kompanije. CIA-in udar, koji je predvodio Kermit Roosevelt, zbacio je Mossadegha s vlasti te, uz financijsku potporu SAD-a i pozamašan mito vjerskim vođama, vratio na vlast okrutnog diktatora šaha.

Kao protuuslugu za pomoć braći Britancima, Washington je sklopio vrlo povoljnu pogodbu za naftnu grupaciju Rockefellerovih. Ono što je od 1908. godine bilo u isključivom vlasništvu britanske naftne

kompanije, sada će se morati podijeliti s američkim Rockefellerovim kompanijama. British Petroleum, kako je kompanija preimenovana nakon udara, odsada će imati samo 40% udjela u iranskoj nafti. Svaka od pet američkih sestara povezana s Rockefellerovima dobila je udio od 8%, odnosno ukupno 40%, Shell je dobio 14%, a slabiji francuski CFP dobio je 6% udjela.

CIA-in naftni udar u Iranu poslužio je kao upozorenje ostalim zemljama proizvođačima nafte da ne pomišljaju nacionalizirati naftu te tražiti neovisnost od Washingtona i naftnih giganta.

Redefiniranje uloge nafte na Bliskom istoku, kao prioritet nacionalne sigurnosti SAD-a tijekom Eisenhowerove vladavine, bila je u potpunoj suprotnosti s konvencionalnom idejom o nacionalnoj sigurnosti u smislu ključnih dobara i sirovina - koja je držala da prioritet trebaju imati *domaći* naftni izvori. Bila je to geopolitička promjena i izvor neprestanih ratova za naftu, bilo izravnim sudjelovanjem Sjedinjenih Američkih Država, kao u slučaju Iraka, ili preko drugih sudionika - kao što je bilo u slučaju Iransko-iračkog rata (1980. - 1988. godine), koji je pokrenuo SAD.

Početkom 1950-ih arapska nafta bila je daleko najjeftinija na svjetskom tržištu. U to je vrijeme u Bijeloj kući i u Kongresu Sjedinjenih Američkih Država prevladavalo mišljenje da je prioritet „nacionalne sigurnosti“ poticanje proizvodnje domaće nafte i smanjivanje ovisnosti o nafti visokog rizika s Bliskog istoka.²⁸

Malotko se tijekom vrhunca Hladnog rata i tijekom vrhunca makartizma usudio preispitivati pitanja vezana za nacionalnu sigurnost. Za Mobil, Chevron i ostale kompanije Sedam sestara anglo-američkih naftnih giganta, ekonomika kontroliranja nafte s Bliskog istoka bila je izrazito povoljna. Jednostavno su odlučili redefinirati

²⁸ Craufurd D. Goodwin, op. cit., 223-239. str.

pojam „nacionalne sigurnosti SAD-a“.

Uz razne porezne olakšice koje su dobili od Washingtona, američki naftni giganti mogli su tijekom 1950-ih crpiti saudijsku naftu za manje od 0,20 dolara po barelu te je na američkom prerađivačkom tržištu prodavati za 3,00 ili više dolara po barelu, što je zarada od najmanje 1200%. Jedina roba koja se približila takvoj stopi prihoda bio je heroin, kojim se ilegalno trgovalo iz Laosa i Burme; pri čemu su za vrijeme vijetnamskog rata američki porezni obveznici nesvjesno financirali troškove transporta, preko CIA-ine zrakoplovne kompanije Air America.²⁹

Pod pritiskom naftnog lobija u Washingtonu i njihovih bankara s Wall Streeta, u prvom redu banke Chase Manhattan i Citibanka, uvoz jeftinije nafte s Bliskog istoka zasjenio je zalaganje za povećanjem domaće proizvodnje nafte.

Prelazak s domaće na uvoznu naftu, koji je počeo krajem 1950-ih i ubrzao se 1960-ih godina, podudarao se s porastom američke vojne i diplomatske prisutnosti na Bliskom istoku. Suprotno onome što se smatralo mudrim u ranim 1950-ima, moćna propagandna mašinerija Rockefellerovih uspjela je definirati „nacionalnu sigurnost“ SAD-a, tako da podrazumijeva kontrolu naftnih polja u Saudijskoj Arabiji, Iranu i Perzijskom zaljevu. To će se pokazati kao kobno redefiniranje.

Početkom 1970-ih strateška važnost bliskoistočne nafte postala je izrazito bitna za gospodarstvo SAD-a i zapadnog svijeta. King Hubbertovo predviđanje vrhunca američke naftne proizvodnje do 1970. godine tu se savršeno uklopilo.

Ranih 1970-ih, kada su Sjedinjene Američke Države i Zapadna

²⁹ Za više o ulozi CIA-e u trgovini azijskim heroinom tijekom 1960-ih pogledajte: Alfred W. McCoy, *The Politics of Heroin in Southeast Asia* (Politika heroina u jugoistočnoj Aziji), Lawrence Hill Books, revidirano izdanje iz 1991.

Europa sve više postajale ovisne o nafti s Bliskog istoka, stvoreni su idealni uvjeti za najbezobzirniju manipulaciju svjetskim naftnim tržištima. Vodeći američki i britanski naftni giganti, zajedno s odabranim bankarima iz New Yorka i Londona te nekoliko visokopozicioniranih vladinih dužnosnika iz Sjedinjenih Američkih Država i Zapadne Europe, sastali su se pod visokim mjerama sigurnosti na otoku u blizini Stockholma u Švedskoj, kako bi postavili temelje za svjetski naftni šok.

Spremali su se testirati reakcije svijeta na dogovoreni rast od 400% u dolarskoj cijeni nafte, što je bila najdramatičnija primjena njihova naftnog oružja - „tihog oružja za mirne ratove". Hubbertovi dani najveće slave tek će uslijediti.

DRAMATIČAN ŠOK

OSLABLJENO GOSPODARSTVO SAD-a

U kolovozu 1971. godine nekoć dominantan položaj američkog gospodarstva kao vodeće svjetske industrijske sile postao je blijeda sjena uspjeha iz 1950-ih. Industrijski temelj gospodarstva je zastario. Većina američke industrije bila je modernizirana tijekom rata 1940-ih. Tri desetljeća kasnije Zapadna Europa i Japan obnovili su svoju industrijsku infrastrukturu, i to na najmoderniji način - koji je bio mnogo produktivniji i učinkovitiji nego onaj njihovih američkih konkurenata. Kako je opao izvoz SAD-a, a tijekom rata u Vijetnamu kasnih 1960-ih pojavio se problem s platnom i trgovačkom bilancom, inozemne središnje banke s viškom dolara počele su od američke Banke federalnih rezervi potraživati čvrsto zlato, a ne više papirnate dolare.

Po pravilima Sporazuma iz Bretton Woodsa iz 1944. godine, koji je Senat Sjedinjenih Američkih Država svečano ratificirao kao Javni zakon 171, potpisnice sporazuma snose obvezu pretvoriti dolare inozemnih središnjih banaka u zlato.¹

Kada su 1944. godine stvorena pravila za osnivanje Među-

¹ Kongres Sjedinjenih Američkih Država, *Zakon iz Bretton Woodsa iz 1944.*, Javni zakon 171, 31. srpnja 1945., na <http://www.scribd.com/doc/36078042/Bretton-Woods-Act-1944>.

narodnog monetarnog fonda na konferenciji u Bretton Woodsu u New Hampshireu, Sjedinjene Američke Države bile su na gospodarskom i monetarnom vrhuncu dok su njezini industrijski rivali iz Europe i na Pacifiku bili prekriveni ratnim ruševinama. U to je vrijeme više od 70% svjetskih zlatnih pričuva bilo zaključano u trezorima američke Banke federalnih rezervi.²

Sudionici sporazuma iz Bretton Woodsa nevoljko su pristali na prijedlog Washingtona da se sve ostale valute fiksiraju prema tečaju američkog dolara s time da je samo dolar konvertibilan u zlato. No nisu imali mnogo izbora ako su htjeli dobiti kredite u dolarima i industrijsku opremu da bi mogli obnoviti gospodarstvo.

Po pravilima sporazuma, dolar, i *samo* dolar, mogao je biti pretvoren u zlato za monetarne transakcije, a jedna fina unca zlata iznosila je 35 dolara. Krajem rata i početkom 1960-ih dolar je *de facto* bio „jednako dobar kao zlato“, kao što je britanska funta bila nakon poraza Napoleona kod Waterlooa 1815. godine, sve do prije Prvog svjetskog rata, kada je oslabila.

Do ljeta 1971. godine dominantan gospodarski i monetarni položaj Washingtona bio je usred teške krize, najteže u poslijeratnom razdoblju. Njemačka i Francuska, kao i manje inozemne središnje banke, tražile su zlato za dolare. Službene zlatne pričuve Banke federalnih rezervih pale su s 25 milijardi dolara na samo 12 milijardi dolara početkom 1971. godine, a trend se nastavio kako su se središnje banke sve više brinule zbog inflacije dolara.

Inozemni vojni troškovi SAD-a - osobito za rat u Indokini - te niz otkupa europskih i drugih stranih kompanija doveli su do golemog

² Pogledajte F. William Engdahl, *Bogovi novca: Wall Street i propast američkog stoljeća*, Wiesbaden, 2010., 233-240 str. Za detaljno objašnjenje stvaranja „američkog stoljeća“ nakon 1944., vidi pod *Sporazum iz Bretton Woodsa*. Za detalje o zlatnim pričuvama 1945. Banke za federalne reserve, pogledajte: Phillip Cagan, *Determinants of Change in the Stock of Money: 1875-1960*, New York, Columbia University Press, 1965., 341. str.

odljeva dolara od 1960-ih do ranih 1970-ih. Prema službenim podacima, između 1960. i 1964. godine devizni rashodi na oružane snage u inozemstvu u prosjeku su iznosili tri milijarde dolara godišnje te su narasli na četiri milijarde dolara godišnje između 1965. i 1970. godine. Osim toga, američka ulaganja u inozemstvu premašila su nevjerojatan iznos od više od stotinu šezdeset milijardi dolara.³ Ti dolari završili su u europskim, japanskim i drugim središnjim bankama najvećih trgovačkih partnera Sjedinjenih Američkih Država.

U kolovozu 1971. godine savjetnici su predsjednika Nixona nagovali da poduzme drastične mjere. Ponajviše ga je savjetovao Paul Volcker, zamjenik ministra financija za međunarodna monetarna pitanja. Volcker je u Washington došao 1969. godine s mjesta dopredsjednika banke Chase Manhattan Davida Rockefellera.

Volcker i ostali uvjerali su nervoznog Nixona da je jedini način za izlazak iz krize sa zlatom održati konferenciju za novinare i poručiti svijetu da će poništiti Sporazum iz Bretton Woodsa - što je Nixon i učinio 15. kolovoza 1971. godine.

Od tog trenutka dolar je plutao u odnosu prema japanskom jenu, njemačkoj marki i francuskom franku, ili u odnosu prema drugim vodećim valutama. Dolar je, zapravo, podupirala oronula, propala industrijska Amerika. Oni koji su imali dolare, koji se više nisu mogli konvertirati u zlato, pohitali su ih prodati za bilo koju cijenu. Vrijednost dolara je krajem 1971. godine počela ozbiljno opadati. Do početka 1973. godine dolar je izgubio 40% svoje vrijednosti u odnosu prema njemačkoj marki. Moć Wall Streeta i „američkog stoljeća“ bila je ugrožena kao nikad do tada u poslijeratnom razdoblju.

No pad dolara doživjet će dramatičan obrat u nadolazećim mjesecima.

³ Nepotpisano, *Eurodollar and the Dollar Crisis* (Eurodolar i kriza dolara), Peking Review, #11, 16. ožujka 1973., 12-14. str.

Nakon 1945. godine moć Amerike temeljila se na dva ključna i međusobno povezana čimbenika. Kao prvo, Sjedinjene Američke Države moraju ostati dominantna svjetska vojna sila, a taj su položaj osigurale odlukom predsjednika Harryja Trumana da baci atomsku bombu na Hirošimu i Nagasaki u kolovozu 1945. godine.

Drugi stup onoga što je američki ustroj nazivao „američkim stoljećem“⁴ bit će uloga američkog dolara kao svjetske rezervne valute. Kao što je stoljeće prije bio slučaj s britanskom funtom, kontrola svjetske rezervne valute dat će Wall Streetu i velikim njujorškim internacionalnim bankama neusporedivu prednost u dominaciji nad svjetskim financijskim tržištem i ekonomijom.

Krajem 1960-ih, kad su se oružane snage Sjedinjenih Američkih Država suočile s ponižavajućim porazom od prilično malog protivnika u džunglama Vijetnama i kad je ugrožena dominantna uloga dolara, bilo je vrijeme učiniti nešto vrlo radikalno kako bi se spasilo američko carstvo koje se raspadalo.

SASTANAK ELITE U ŠVEDSKOJ

U svibnju 1973. godine, kad je jak pad dolara još bio svjež, skupina od osamdeset i četiri vodeća svjetska financijska i politička moćnika sastala se u osamljenom otočkom odmaralištu švedske bankarske obitelji Wallenberg, u Saltsjöbadenu u Švedskoj. Taj je skup bio

⁴ Okupljeni oko tajnog projekta njujorškog Vijeća za inozemne poslove *Studije o ratu i miru*, pokrenutog prije Drugog svjetskog rata, 1939. godine, stratezi američke velesile u nastajanju odlučili su stvoriti strategiju kojom će američka velesila dominirati svijetom, no izbjegavali su pritom upotrijebiti riječ *carstvo*. Umjesto toga, upotrijebili su frazu „američko stoljeće“ iz poznatog esaja Henryja Lucea, osnivača i izdavača časopisa *Time - Life*. Za detalje o Studijama o ratu i miru pogledajte: F. William Engdahl: *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo*, Global Research, Montreal, 2007., 105-109. str.

privatno okupljanje Družbe Bilderberg princa Bernharda. Na njemu je izneseno predviđanje sudionika iz SAD-a, Waltera Levyja, o neizbježnom povećanju cijene nafte zemalja OPEC-a od 400%. Cilj tajnog sastanka u Saltsjöbadenu nije bio kako spriječiti očekivani šok u cijeni nafte, nego razviti plan kako upravljati poplavom naftnih dolara koji će se njime stvoriti - proces koji je američki ministar vanjskih poslova Kissinger kasnije nazvao „recikliranjem tokova petrodolara”.⁵

Walter J. Levy, američki govornik na sastanku Družbe Bilderberg

⁵ Sastanci Družbe Bilderberg, *Konferencija u Saltsjöbadenu*, 11.-13. svibnja 1973. godine. Isječak iz povjerljivog zapisnika sastanka Družbe Bilderberg iz svibnja 1973. godine iznosi ono što će postati zamisao Davida Rockefellera o Trilateralnoj suradnji o energiji, uključujući i Japan. U Levyjevom govoru iz svibnja 1973. godine predviđa se „kriza povećanja cijena energenata” koja bi mogla, ako se njome ne bude upravljalo na ispravan način, „narušiti svjetski monetarni sustav”. To je bilo šest mjeseci prije nego što je Kissinger otvoreno isprovocirao kralja Faisala iz Saudijske Arabije da proglasi embargo na izvoz nafte zemalja OPEC-a odobrivši isporuku oružja Izraelu uoči Jomkipurskog rata u listopadu 1973. godine. Autor je sasvim slučajno u jednoj pariškoj knjižari početkom 1980-ih došao do iznimno rijetkog primjerka tog povjerljivog zapisnika koji je očito jedan od pripadnika Bilderberške skupine, Shepard Stone, američki utemeljitelj utjecajnog berlinskog Instituta Aspen iz 1974. godine, ostavio s ostalim knjigama i papirima.

U Levyjevoj prezentaciji u Saltsjöbadenu bilo je riječi o „golemom porastu uvoza s Bliskog istoka”. Budući da su njegovi klijenti bile vodeće američke i britanske naftne kompanije koje su kontrolirale Bliski istok, bio je u to dobro upućen. Levy je govorio i o problemu „neviđenog gomilanja strane valute zemalja poput Saudijske Arabije...”, nagovijestivši ono što je Kissinger kasnije nazvao problemom „recikliranja arapskih petrodolara”. Levy je iznio predviđanje prihoda za proizvođače zemalja OPEC-a na Bliskom istoku izračunavši da će oni narasti za nešto više od 400%, što je bilo nevjerojatno blizu broju iz 1974. godine.

Veze između iranskog šaha s jedne strane te Rockefellerovih i Kissingera s druge bile su toliko čvrste da su 1979. godine, nakon što je šah protjeran iz Irana, Kissinger, David Rockefeller i obiteljski prijatelj Rockefellerovih, John J. McCoy, učinili nevjerojatan pritisak na demokratskog predsjednika Jimmyja Cartera da primi bolesnog šaha u Sjedinjene Američke Države kako bi se ondje liječio, protivno savjetima Ministarstva vanjskih poslova SAD-a. Odobrenje je potaknulo talačku krizu u Teheranu koja je Rockefellerovoj banci Chase Manhattan poslužila kao izgovor za oduzimanje iranskih sredstava iz američkih banaka, ponajprije iz Rockefellerove banke Chase Manhattan, gdje je šah imao glavne račune.

Za detalje o nevjerojatoj pozadini talačke krize i ulozi Rockefellera i Kissingera u Iranu pogledajte: Mark Hulbert, *Interlock: The untold story of American banks, oil interests, and the Shah's money, debts and the astounding connections between them* (Spoj: neispričana priča o američkim bankama, naftnim interesima i Šahovu novcu, dugovima i zapanjujućoj vezi između njih), New York, Richardson & Snyder, 1982., str. 71-87.

U svibnju 1973. godine skupina od osamdeset i četiri vodeća svjetska financijska i politička moćnika (Družba Bilderberg) sastala se na osamljenom otočkom odmaralištu u Saltsjöbadenu u Švedskoj kako bi raspravljala o neizbježnom povećanju cijene nafte od 400%

o temi atlantsko-japanske energetske politike, bio je onaj isti Levy koji je približno tri desetljeća ranije kao izbjeglica iz Njemačke radio za američku obavještajnu službu OSS i koji je američkim i britanskim zračnim snagama nabavio detaljne karte s njemačkim tvornicama za proizvodnju sintetičke nafte i goriva za sustavno savezničko bombardiranje. Bio je i savjetnik za naftu Združenog stožera oružanih snaga SAD-a. Od 1948. do 1949. godine bio je na čelu odjela za naftu pri Upravi za ekonomsku suradnju Marshallova plana, gdje je nadgledao preuzimanje rastućeg naftnog tržišta Zapadne Europe od strane kompanija Standard Oila. Ukratko, Levy je bio čovjek naftnih giganata - savršen insajder naftnog establišmenta.

Nakon što je istaknuo da će se svjetska potražnja nafte opskrbljivati iz malog broja zemalja proizvođača nafte s Bliskog istoka, Levy je, kako je zabilježeno u povjerljivom zapisniku sastanka Družbe

January 8, 1973

BILDERBERG MEETINGS

Names of Americans Proposed For Participation

In The Salsjobaden Conference, May 10-13, 1973

(There will be room for 20 Americans at Salsjobaden, not including the authors of the papers and me. There are ten Steering Committee Members. This makes only ten places free.)

The following individuals have been proposed by one person or another - including in two cases themselves. In considering possible participants we must remember the importance of having some younger people and some women. It is also desirable to have one or two persons connected with the press and one labor leader if possible.

U.S. Government - Executive Branch

Henry Kissinger (Alternate: Under Secretary of State Rush)
George Schultz (Alternate: Donald Rumsfeld; Ambassador Eberle)
James Akins (Energy Expert in White House and State Department)

U.S. Government - Congressional

Senator John Tower (Alternates: Senators Brook, Percy and Scott)
Senator Jackson (Alternates: Senators Mondale or Proxmire)
Congressman John Culver

Journalism

Donald Cook
Osborn Elliott
Katherine Graham
Andrew Heiskell
Max Frankel
Flora Lewis
Tom Wicker

Others

Graham Allison
Robert Anderson
Robert Bowie
Harvey Brooks
Zbig Brzezinski
William Bundy
Miriam Canps
Patricia Harris
Stanley Hoffman

Richard Holbrooke
Robert Hunter
General G. A. Lincoln
Dean Robison of Bowdoin
College
Robert Schaetzel
Carroll Wilson.

*Popis američkih sudionika na sastanku Družbe Bilderberg u
Saltsjöbadenu 1973. godine (Izvor: Hoover Institute Library)*

Bilderberg u Saltsjöbadenu 1973. godine, poput proroka izjavio da će „cijena uvoza nafte strašno porasti, što će imati teške posljedice za platnu bilancu država konzumenata. Ozbiljne probleme prouzrokovat će neviđena gomilanja strane valute zemalja poput Saudijske Arabije i Abu Dhabija".⁶

Levy, koji je bio konzultant najvećih internacionalnih naftnih kompanija, primijetio je ovo: „U tijeku je potpuna promjena u političkim i strateškim odnosima te odnosima moći između zemalja proizvođača nafte, uvoznica i matičnih zemalja internacionalnih naftnih kompanija i nacionalnih naftnih kompanija zemalja proizvođača i uvoznica".⁷

Blago rečeno.

Levy je tada predvidio neizbježan porast u prihodima od nafte zemalja Bliskog istoka članica OPEC-a, koji će biti tek nešto veći od 400%, što je jednako razini porasta cijene koju će Kissinger uskoro zatražiti od iranskog šaha.

Tog svibnja 1973. godine u Saltsjöbadenu su bili David Rockefeller iz banke Chase Manhattan; Robert O. Anderson iz Atlantic Richfield Oil Co., koja je bila dio Rockefellerove naftne grupe okupljene oko Standard Oila; E. G. Collado, potpredsjednik Rockefellerove naftne korporacije Exxon; Sir Dennis Greenhill, direktor British Petroleuma i vođa Britanske diplomatske službe; Gerrit A. Wagner, predsjednik Royal Dutch Shella; Sir Eric Roll iz banke S. G. Warburg, tvorac euroobveznica; George Ball iz investicijske banke Lehman Brothers.

Između ostalih, pridružili su im se Zbigniew Brzezinski, čovjek koji će 1974. godine postati direktor nove Trilateralne komisije Davida Rockefellera i ubrzo nakon toga savjetnik za nacionalnu si-

⁶ Sastanci Družbe Bildelberg, *Konferencija u Saltsjöbadenu*, op. cit.

⁷ Ibid.

gurnost predsjednika Cartera; Talijan Gianni Agnelli iz Fiata, blizak suradnik obitelji Rockefeller te Nijemac Otto Wolff von Amerongen, utemeljitelj Rockefellerove Trilateralne komisije i predsjednik utjecajne Njemačke industrijske i trgovačke komore (DIHT).

Henryja Kissingera, redovitog sudionika sastanaka Družbe Bilderberg, na popisu sudionika naveo je Robert Murphy, kao predstavnika američke Vlade na tajnim pregovorima u Švedskoj. Domaćin sastanka bio je Marcus Wallenberg iz švedske industrijske i bankarske grupe, koji je u švedskom tisku bio poznat kao „švedski Rockefeller“. Nizozemski princ Bernhard, počasni predsjednik sudbonosnog sastanka iz 1973. godine, morao je odstupiti s mjesta voditelja sastanaka Družbe Bilderberg 1976. godine zbog skandala u vezi s primanjem mita u vrijednosti od milijun dolara od Lockheeda, američkog proizvođača borbenih zrakoplova.⁸

Na pregovorima u Švedskoj također su bili prisutni i vodeći francuski naftaš Rene Granier de Lilliac iz Compagnie Francaise des Petroles (CFP) i barun Edmond de Rothschild, predsjednik trgovačke banke N. M. Rothschild iz Londona.

Ukratko, u krajnjoj su se tajnosti, bez pristupa novinara, okupili američki i britanski naftni i bankarski moćnici, od Davida Rockefellera do baruna de Rothschilda, od Exxona i Shella do BP-a i Atlantic Richfielda, zajedno s bliskim saveznicima iz ključnih europskih zemalja. Obaviješteni su o nadolazećem udaru na naftne cijene, o udaru koji je potaknuo krug Rockefellerovih, koristeći se diplomacijom ministra

⁸ Ibid. Spis od 8. siječnja 1973. godine američkog dužnosnika Družbe Bilderberg, Roberta D. Murphyja, navodi predloženi popis američkih sudionika sastanka u svibnju 1973. godine, uključujući i Henryja Kissingera, iako se Kissingerovo ime ne pojavljuje na službenom popisu sudionika sastanka u Saltsjöbadenu (ili zbog toga što je njegov dolazak morao ostati u tajnosti ili zato što nije mogao prisustvovati sastanku). U svakom slučaju, bio je obaviješten o tom događaju. Autor je Murphyjev spis pronašao u Murphyjevim radovima na Institutu Hoover Sveučilišta Stanford u Palo Altou.

PERSONAL AND
STRICTLY CONFIDENTIAL

NOT FOR PUBLICATION
EITHER IN WHOLE OR IN PART

BILDERBERG MEETINGS

SALTSJÖBADEN
CONFERENCE

11-13 May 1973

Protokol Družbe Bilderberg sa sastanka u Saltsjöbadenu u Švedskoj, samo šest mjeseci prije naftnog šoka koji će uslijediti

vanjskih poslova Henryja Kissingera, njihova čovjeka u Washingtonu.

Na sastanku Družbe Bilderberg u Saltsjöbadenu u svibnju 1973. godine pripremljen je naftni šok iz 1973. godine.

NIZOZEMSKI HOTEL I PLANOVI „ATLANTISTA“

Godišnje sastanke Družbe Bilderberg u potpunoj su tajnosti u svibnju 1954. godine počeli Rockefellerovi krugovi, uključujući Georga Billa, dr. Josepha Retingera, nizozemskog princa Bernharda i Georgea C. McGheea, koji je tada radio u američkom Ministarstvu vanjskih poslova, a kasnije je bio izvršni direktor Rockefellerova Mobil Oila.

Nazvani po mjestu njihova prvog sastanka, koji se održao u Hotelu de Bilderberg u blizini Arnhema u Nizozemskoj, godišnji sastanci Družbe Bilderberg okupljali su moćnu elitu Europe i Amerike radi tajnih dogovaranja i političkih rasprava. Nakon toga su se oblikovali komentari za novine i druge medije, bez spominjanja pregovora iz Bilderberga kako prosječan čovjek ne bi pomislio da je riječ o nekoj zavjeri koja ugrožava njegove interese.

Bilderberški proces bio je jedan od najučinkovitijih mehanizama poslijeratnog oblikovanja anglo-američke politike. Godišnji sastanci Družbe Bilderberg bili su isključivo na poziv. Osnovni razlog bio je vrlo jasan. Cilj je bio uvesti odabranu europsku elitu u promjenjiv američki geopolitički plan - čak i ako je taj plan bio štetan po europske državne interese. Svake je godine svaki sudionik bio pažljivo izabran. Sastanci Družbe Bilderberg bili su radni sastanci čiji je cilj bio primijeniti atlantističku politiku, odnosno politiku američke elite.

U svibnju 1973. godine moćnici okupljeni u Družbi Bilderberg odlučili su kako je potreban velik ekonomski šok kako bi vratili ravnotežu moći prema američkom dolaru, a posebice prema internacio-

Henry Kissinger - Nixonov savjetnik za nacionalnu sigurnost, štićenik obitelji Rockefeller bio je redovit sudionik sastanaka Družbe Bilderberg

nalnim njujorškim bankama kao što su Chase Manhattan i Citibank, kao i prema velikim naftnim kompanijama koje su usko vezane za te banke.

Kako bi to učinili, u svijetu u kojem iza dolara više nije stajalo zlato, elita iz Bilderberga odlučila je pokrenuti velebni napad na svjetski industrijski razvitak kako bi vratili ravnotežu moći u korist američkih financijskih interesa i dolara. U namjeri da to ostvare, odlučili su upotrijebiti najdragocjenije oružje - kontrolu nad svjetskim tokovima nafte.

Politika Družbe Bilderberg, ili točnije rečeno politika Rockefellerovih, bila je potaknuti OPEC na globalni embargo na naftu zbog iznuđivanja drastičnog porasta cijene nafte u svijetu. Od 1945. godine cijena nafte bila je utvrđena u dolarima, jer su američke naftne kompanije vladale poslijeratnim naftnim tržištem. Iznenadno naglo

povećanje svjetske cijene nafte značilo je stoga i jednako drastično povećanje potražnje za američkim dolarima, kojima se plaćala prije-ko potrebna nafta.

Nikad u povijesti tako malen krug moćnika - sa sjedištem u Londonu i New Yorku - nije u tolikoj mjeri kontrolirao gospodarsku sudbinu cijeloga svijeta. Anglo-američki naftni ustroj odlučio je upotrijebiti svoju naftnu moć na način koji nitko nije mogao ni zamisliti. Podlost plana išla im je na ruku - toga su bili svjesni.

KISSINGEROV NAFTNI ŠOK

Dana 6. listopada 1973. godine Egipat i Sirija napali su Izrael i tako prouzrokovali rat koji je postao poznat kao Jomkipurski rat. Suprotno uvriježenom mišljenju, Jomkipurski rat nije bio rezultat samo lošeg proračuna, pogreške ili odluke arapskih zemalja da poduzmu vojni napad na državu Izrael. Cijeli slijed događaja oko izbijanja tog Listopadskog rata bio je tajno dirigiran iz Washingtona i Londona, uz primjenu moćnih diplomatskih tajnih kanala koje je osmislio Nixonov savjetnik za nacionalnu sigurnost, Henry Kissinger.

Kissinger je učinkovito kontrolirao poteze izraelske politike preko svojih bliskih odnosa s izraelskim veleposlanikom u SAD-u, Simchom Dinitzom. Osim toga, Kissinger je održavao veze s egipatskom i sirijskom stranom. Njegova metoda bila je da svakoj strani krivo prikaže ključne elemente druge strane te na taj način potakne rat i arapski naftni embargo.

Kissinger, koji je tada već bio „car“ Nixonove obavještajne službe, zatajivao je izvješća američke tajne službe, uključujući i uhvaćene razgovore arapskih dužnosnika koji su potvrđivali naoružavanje

za rat. Washington je napravio scenarij za rat i za njegove posljedice, uključujući Kissingerovu zloglasnu „posredničku diplomaciju“, a taj je scenarij detaljno slijedio bilderberške dogovore od prošloga svibnja u Saltsjöbadenu, što se dogodilo otprilike šest mjeseci prije izbijanja rata. Arapske su zemlje-proizvođači nafte trebale biti žrtvenim jarcem za nadolazeću bjesomučnu reakciju svjetske javnosti, dok su anglo-američki interesni krugovi, koji su zapravo bili odgovorni za rat, mirno stajali u pozadini.⁹

Dana 16. listopada 1973. godine, nakon sastanka u Beču, zemlje članice OPEC-a podigle su cijenu nafte za nevjerojatnih 70%; s 3,01 na 5,11 dolara po barelu.¹⁰ Godine 1973. organizacija OPEC sastojala se od pet zemalja utemeljitelja organizacije - Irana, Iraka, Saudijske Arabije, Kuvajta i Venezuele te od Katra, Indonezije, Libije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Alžira, Nigerije i Ekvadora.

Tog su dana arapske članice OPEC-a, pozivajući se na američku podršku Izraelu u ratu na Bliskom istoku, proglasile i embargo na prodaju nafte Sjedinjenim Američkim Državama i Nizozemskoj, gdje se nalazi Rotterdam, najveća naftna luka u Zapadnoj Europi. Dana 17. listopada 1973. godine Saudijska Arabija, Kuvajt, Irak, Libija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Katar i Alžir objavili su da će smanjiti proizvodnju nafte u listopadu na razinu od 5% ispod rujanske razine i nastaviti smanjivati po 5% svakoga mjeseca „dok se Izrael potpuno ne povuče sa svih arapskih teritorija okupiranih u lipnju 1967. godine i dok se ne vrate zakonska prava palestinskom

⁹ Matti Golan, *The Secret Conversations of Henry Kissinger: Step-by-Step Diplomacy in the Middle East* (Tajni razgovori Henryja Kissingera: diplomacija korak po korak na Bliskom istoku), New York, Bantam Books, 1976.

¹⁰ John M. Blair, *The Control of Oil* (Kontrola nafte), New York, Pantheon Books, 1976., 262. str.

narodu". Prvi svjetski naftni šok („Oil shock“) ili, kako su ga Japanci nazvali „Oil Shokku“, bio je na djelu.

Na drugom sastanku ministara OPEC-a u prosincu 1973. godine, na zahtjev iranskog šaha OPEC je dodatno povisio službenu cijenu barela nafte na 11,65 dolara, što je ukupno povećanje cijene nafte - najvažnije svjetske robe - za 400%. Tijekom samo tri mjeseca OPEC je prouzrokovao nevjerojatan šok u svjetskom gospodarstvu i nevjerojatnu korist za bilance najvećih njujorških banaka te američkih i britanskih naftnih giganata.

U osobnom intervjuu s autorom ove knjige u Londonu u rujnu 2000. godine, bivši ministar nafte Saudijske Arabije i glavni tajnik OPEC-a, šeik Zaki Yamani, izjavio je da ga je u listopadu 1973. godine saudijski kralj Faisal osobno poslao u Teheran da pita šaha zašto Iran tako nepokolebljivo zagovara porast cijene barela na 11,65 dolara na sljedećem sastanku OPEC-a u prosincu, objašnjavajući da će se ekonomska kriza u zapadnim zemljama odraziti na interese OPEC-a. Yamani je autoru ove knjige ispričao i iznenađujući odgovor šaha: „Recite svom kralju neka, ako ga zanima odgovor na to pitanje, ode u Washington i pita Henryja Kissingera.“¹¹

Veze između šaha i krugova Rockefeller-Kissinger u Americi bile su, blago rečeno, vrlo čvrste. Dokumenti iz privatne obiteljske zaklade šaha - Zaklade Pahlavi, za 1962. godinu, devet godina nakon što je CIA vratila šaha na prijestolje nakon udara protiv Mossadegha - pokazuju da je šah prebacio velikodušan dar „zahvalnosti“ u vrijednosti od milijun dolara obiteljskom prijatelju Rockefellerovih i bivšem direktoru CIA-e, Allenu Dullesu. David Rockefeller je od šaha primio 2 milijuna dolara, kao i Loy Henderson, američki veleposlanik u Iranu

¹¹ Šeik Zaki Yamani, u razgovoru s autorom u Londonu, na Yamanijev zahtjev, rujna 2000. Pogledajte također: John M. Blair, op. cit., 264. str.

koji je 1953. godine pomogao u izvođenju udara na Mossadegha. Izdavač časopisa *Time-Life*, Henry Luce, dobio je ček od 500 000 dolara, a njegovi su časopisi nakon toga pružali gorljivu potporu šahu. Kissinger je za svoj dio iz 1973. godine obasipan darovima šaha u obliku perzijskih tepiha i kilograma i kilograma kavijara.¹²

Godine 1972., tijekom posjeta Teheranu s predsjednikom Nixonom, Kissinger je šahu omogućio pravo kupnje bilo koje vrste oružja iz američkog vojnog arsenala - osim nuklearnog. Takva vrsta usluge nikad nije ponuđena čak ni saudijskom kralju.¹³ Šah je za to vrijeme održavao čvrste veze s Kissingerovim mentorom, Davidom Rockefellerom, i njegovom bankom Chase Manhattan. Šah je naredio da se svi veći računi Iranske vlade vode u banci Chase, kao i goleme svote od prodaje iranske nafte - koja je prešla milijardu dolara mjesečno nakon porasta cijene iz 1974. godine - kao i šahovo osobno obiteljsko bogatstvo, pod krinkom Zaklade Pahlavi. Čim je napustio Bijelu kuću, Kissinger je nagrađen mjestom u Internacionalnom savjetodavnom odboru banke Chase Manhattan.¹⁴

NJEMAČKA JE BILA META, A NE SAVEZNIK

Sredinom listopada 1973. godine njemačka vlada kancelara Willyja Brandta izjavila je američkom veleposlaniku u Bonnu da je Njemačka neutralna u sukobu na Bliskom istoku te da Sjedinjenim Američkim Državama neće dopustiti slanje vojne pomoći Izraelu iz njemačkih vojnih baza. Sa zlokobnom naznakom sličnih prijetnji

¹² Mark Hulbert, *Interlock: The untold story of American banks, oil interests, the Shah's money...* (Spoj: neispričana priča o američkim bankama, naftnim interesima i Šahovu novcu...), New York, Richardson & Snyder, 1982., 50-51. str.

¹³ Ibid., 71-72. str.

¹⁴ Ibid. 85. str.

koje će se ponoviti 17 godina kasnije, Nixon je 30. listopada 1973. godine kancelaru Brandtu poslao oštru protestnu notu, koju je najvjerojatnije sastavio Kissinger:

„Jasno nam je da su europske zemlje ovisnije o arapskoj nafti nego mi, ali ne mislimo da će se vaša ugroženost smanjiti ako se odvojite od nas u tako važnom pitanju... Tvrdite da ova kriza nije predmet zajedničke odgovornosti Saveza i da dopremanje vojne opreme Izraelu služi ciljevima koji nisu dio odgovornosti Saveza. Ne vjerujem da možemo povući tako preciznu crtu...”¹⁵

Washington nije dopustio Njemačkoj da objavi neutralnost u sukobu na Bliskom istoku. No, što je vrlo zanimljivo, Velikoj Britaniji bilo je dopušteno da jasno objavi svoju neutralnost te da na taj način izbjegne posljedice arapskog naftnog embarga. Britanija je bila unutar naftne igre, Njemačka nije. Ta igra je zapravo bila usmjerena protiv Nijemaca, kao i protiv Japana i ostalih gospodarstava OECD-a koja su do ranih 1970-ih postajala sve neovisnija o Wall Streetu i kontroli Washingtona.

London, koji je bio glavni tvorac međunarodne krize, opet se lukavo izvukao iz nje.

Osim toga, kako bi se spriječilo da Njemačka, Francuska i druge vodeće industrijske zemlje ovisne o uvozu nafte stvore neovisnu inicijativu koja bi im omogućila izravan pristup nafti s Bliskog istoka - preko bilateralnih trgovinskih sporazuma ili drugih dogovora - Kissinger se umiješao u uzavrelu europsku debatu i predložio „koordiniran” odgovor OPEC-u.

Kissinger je predložio da se zemlje Zapadne Europe nakon 1973. udruže sa Sjedinjenim Američkim Državama u novu Međunarodnu energetska agenciju (International Energy Agency, skraćeno IEA),

¹⁵ Henry A. Kissinger, *Years of Upheaval* (Godine nemira), Boston, Little, Brown, 1982.

unutar OECD-a sa sjedištem u Parizu. Cilj je bio pretvaranje da se surađuje s europskim zemljama, dok zapravo naftna politika ostaje čvrsto u rukama SAD-a.

No ključ je bio u detaljima. Kissingerovim planom za IEA-u stvorena je formula za „izvanredno energetska stanje“, koja će omogućiti znatnu prednost Sjedinjenih Američkih Država i stvoriti nedostatke za Zapadnu Europu. Cilj IEA-e bio je držati europsku inicijativu za opskrbu naftom strogo pod organizacijom koja je pod američkom kontrolom i na taj način spriječiti nezavisne europske bilateralne inicijative kojima bi Washington i Sedam sestara Rockefellerovih izgubili kontrolu nad naftnim oružjem.¹⁶

GOTOVO SAVRŠEN ZLOČIN

Umjetno stvoren šok cijene nafte koja je porasla za 400% između 1973. i 1974. godine bio je gotovo savršen zločin. Anglo-američki naftni giganti okupljeni oko Rockefellerovih u New Yorku, kao i Rothschildovi bankarski krugovi londonskog Cityja te Shell i British Petroleum, pažljivo su utrli put. Oni su bili odgovorni za golem porast cijena uvezene nafte s Bliskog istoka u SAD petnaest godina prije 1973. godine - na više od 34% od domaće američke potražnje prije embarga OPEC-a.¹⁷

OPEC je 1960. godine utemeljilo pet zemalja-proizvođača nafte: Iran, Irak, Kuvajt, Saudijska Arabija i Venezuela. Do kraja 1971. godine OPEC-u se pridružilo još šest zemalja: Katar, Indonezija, Libija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Alžir i Nigerija, dajući mu nominalnu

¹⁶ Craufurd D. Goodwin i drugi, *Energy Policy in Perspective* (Pogled na energetska politiku), The Brookings Institution, Washington, D. C., 1981., 526-527. str.

¹⁷ John M. Blair, op. cit., 176. str.

dominaciju nad svjetskim zalihama nafte.¹⁸ Prividno se moć kontrole nad cijenama sirove nafte iz Teksasa, Oklahome i Louisiane premjestila na OPEC. No, u stvarnosti je moć i dalje ostala u rukama američkih i britanskih naftnih giganta.

OPEC je bio proizvođački kartel ovisan o potrošačima, a najveći svjetski potrošači nafte bili su Sjedinjene Američke Države, Zapadna Europa i Japan. Zemlje članice OPEC-a bile su skupina koja je bila ovisna o Washingtonu zbog vojne pomoći te zbog kontrole nad svjetskim prometom naftnih tankera, prerađivačke industrije, naftovoda i marketinga. Tijekom trinaest godina od osnutka 1960. godine do iznuđivanja naftnog embarga od strane Washingtona u listopadu 1973. godine, OPEC nikada nije zaprijetio da će ugroziti interese vodećih američkih i britanskih naftnih kompanija.¹⁹

Kad je Kissingerova posrednička diplomacija uspješno potaknula saudijskog kralja da ispuni prijetnju o naftnom embargu Sjedinjenim Američkim Državama i Zapadnoj Europi, američki su mediji mogli demonizirati saudijskog ministra nafte Yamanija i „pohlepne proizvođače nafte OPEC-a“ zbog stvaranja najtežeg ekonomskog stanja od Velike depresije. Embargo OPEC-a u listopadu uzrokovao je panično kupovanje benzina u Americi, pozive na štednju, beskonačno duge redove na benzinskim crpkama i tešku ekonomsku recesiju. Sada je „neprijatelj“ bio OPEC, no iza kulisa njujorške i londonske banke spremale su se prigrabiti petrodolare, odnosno, kako bi Kissinger i sudionici sastanka Družbe Bilderberg u Saltsjöbadenu to rekli, „reciklirati petrodolare“ kroz najveće britanske i američke banke, koje su bile usko povezane s najvećim anglo-američkim naftnim kompanijama.

¹⁸ James L. Williams, *History & Analysis of Crude Oil Prices* (Povijest i analiza cijena sirove nafte), WTRG Economics. Dostupno na http://www.ioga.com/Special/crudeoil_Hist.htm.

¹⁹ John M. Blair, op. cit., 261. str.

Devet mjeseci nakon novonastalog šoka u porastu cijene nafte, u srpnju 1974. godine, gost sastanka Družbe Bilderberg, Walter J. Levy, koji je u Saltsjöbadenu iznio predviđanje naftnog šoka, napisao je dugačak članak za utjecajan časopis Vijeća za inozemne odnose *Foreign Affairs*. U to je vrijeme Vijećem predsjedavao David Rockefeller. U svom članku Levy je širio sliku OPEC-a kao „neprijatelja“, tvrdeći da su „zemlje-proizvođači nafte ustvari uzele potpunu kontrolu nad naftnom industrijom u svojim zemljama“. Tu će tvrdnju kasnije sam pobiti u svom članku. Usred upozorenja o „očitoj i prisutnoj opasnosti“ koja vreba iz OPEC-a, Levy je zagovarao „bolan program štednje energije zemalja uvoznica nafte.“²⁰

Zanimljivo, Levy je upozorio i na nešto što će postati poznato kao Rockefellerova „strategija alternativnih izvora energije“, zahtijevajući „stvaranje programa za očuvanje potrošnje i poticanje razvoja alternativnih izvora energije...“, pod pretpostavkom da će se na taj način smanjiti ovisnost o uvozu nafte iz inozemstva.²¹ Uskoro će postati jasno da su Levyjeva rješenja ustvari dio koordiniranog napada na globalnu populaciju pod krinkom trajne energetske „krize“, krize koju su osmislili Levyjevi klijenti iz naftne industrije, uz njegovu pomoć.

Šok porasta cijena nafte godinu dana prije pažljivo su pripremile velike Rockefellerove i britanske naftne kompanije koje su smanjile svoje zalihe kako bi posljedice OPEC-ova embarga bile još dramatičnije. Exxon i druge velike anglo-američke naftne kompanije ograničile su opskrbu naftom američkim i europskim tržištima početkom 1972. godine.²²

²⁰ Walter J. Levy, *World Oil Cooperation or International Chaos* (Svjetska naftna suradnja ili međunarodni kaos), *Foreign Affairs*, srpanj 1974., svezak 52, br. 4, 711. str.

²¹ Ibid, 699. str.

²² John M. Blair, op. cit., 254-255. str.

Kako bi pripremili ozračje za nadolazeći energetska šok 1973. godine, u travnju 1972. godine novine establišmenta, *The New York Times*, objavile su uvodnik s naslovom „Približavanje energetske krize". U članku se pozivalo vladu da poduzme mjere kako bi se „ograničila neozbiljna potrošnja energije... gorivo i struja možda će se morati štedjeti".²³ Malo je Amerikanaca tada obratilo pozornost na to.

Jedna od posljedica porasta cijene nafte za 400% početkom listopada 1973. godine bila je ta da je ulaganje milijardi dolara British Petroleuma, Atlantic Richfielda, Shella i drugih anglo-američkih naftnih koncerna u riskantno Sjeverno more moglo proizvesti naftu uz zaradu. Važno je napomenuti da profitabilnost novih naftnih polja na Sjevernom moru nije bila sigurna do porasta cijene OPEC-a potaknutog Kissingerovim djelima. Osim toga, najveće naftno polje ikad otkriveno u Sjedinjenim Američkim Državama bilo je Prudhoe Bay na Aljasci, iznad Arktičkog kruga. Otkrili su ga Rockefellerov Exxon i Atlantic Richfield, koji su bili usko povezani, i BP. Godine 1974. Zavod za geološka i geofizička istraživanja Savezne države Aljaske procijenio je da sadrži deset milijardi barela nafte - više od tadašnjih legendarnih naftnih polja u istočnom Teksasu.²⁴ Kasnije se ta brojka povećala na dvadeset pet milijardi barela nafte.²⁵

Geofizičko istraživanje na Aljasci uistinu je pokazalo da bi se na Aljasci moglo dobiti još nafte: „Mogućnost [postojanja] četrnaest milijardi barela nafte u antiklinali March Creeka u Arktičkom nacional-

²³ Uvodnik, *Energy Crisis Ahead* (Približavanje energetske krize), *The New York Times*, 10. travnja, 1972.

²⁴ Zavod za geološka i geofizička istraživanja Savezne države Aljaske, Odsjek za prirodne resurse, *Estimated Speculative Recoverable Resources of Oil and Natural Gas in Alaska* (Procjena pridobivih resursa nafte i prirodnog plina u Aljasci), Savezna država Aljaska, siječanj 1974.

²⁵ British Petroleum, Ključne informacije o nalazištu Prudhoe Bay, kolovoz 2006. Dostupno na: http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/us/bp_us_english/STAGING/local_assets/downloads/a/A03_prudhoe_bay_fact_sheet.pdf

nom prirodnom rezervatu, kao i velike strukture u Aljaskom zaljevu te sedimentni predjeli Beringova mora, upućuju na to da postoji velika mogućnost da Aljaska sadrži mnogo golemih naftnih polja".²⁶

Poput polja u Sjevernom moru, udaljena nalazišta nafte Prudhoe Baya na Aljasci zahtijevala su skupu infrastrukturu i naftovod za dovoz nafte na tržišta u Kaliforniji i izvan nje. Porast cijene nafte za 400% brzo je ta velika nova polja pretvorio u zlato; crno zlato koje je kontroliralo Sedam sestara - odnosno naftni giganti poznati pod tim imenom.²⁷

KISSINGEROVA ALKEMIJA - NAFTA POSTAJE NOVO ZLATO

Zanimljivo je da je naftna kriza bila u punom jeku krajem 1973. godine, upravo u trenutku kad je predsjednik Sjedinjenih Američkih Država postajao upleten u Aferu Watergate, čime je Henry Kissinger *de facto* postao predsjednikom i vodio američku politiku tijekom „energetske krize". Kissinger, Nixonov svemoćni savjetnik za nacionalnu sigurnost, već je imao čvrstu kontrolu nad svim procjenama američke obavještajne službe.

U vrijeme kada se Nixon našao usred Afere Watergate, Kissinger ga je uvjerio da ga imenuje ministrom vanjskih poslova. Tim spretним potezom Kissinger je, zajedno s Rockefellerovom grupom, osi-

²⁶ *ibid.*

²⁷ Talijanski naftni poduzetnik Enrico Mattei skovao je naziv „Sedam sestara" za anglo-američki naftni kartel koji je nakon Drugog svjetskog rata čvrsto kontrolirao svjetsko naftno tržište. Zbog njegova pokušaja da slomi moć tog kartela uz pomoć naftnih dogovora sa Sovjetskim Savezom i drugim proizvođačima nafte, CIA je naručila njegovo ubojstvo. Za detalje o ubojstvu Matteia pogledajte: F. William Engdahl, *Stoljeće rata*, op. cit. 101-104. str. U vrijeme naftnog šoka iz 1973. godine, tih sedam kompanija bile su: Standard Oil of New Jersey (Exxon), Standard Oil Company of New York (Mobil), Standard Oil of California (Chevron), Gulf Oil i Texaco, Royal Dutch Shell i Anglo-Persian Oil Company (BP). Do 2000. godine broj kompanija se uz pomoć spajanja i okrupnjivanja smanjio na četiri: ExxonMobil, Chevron, BP i Shell.

gurao kontrolu nad američkom vanjskom politikom uoči izbijanja listopadskog Jomkipurskog rata. Neki ljudi na važnim položajima u Washingtonu navodno su bili uvjereni da je Kissinger odigrao važnu zakulisnu ulogu u potpaljivanju Afere Watergate kako bi dodatno oslabio Nixonova moć, a svoju povećao.

Pokazatelj njegove središnje uloge u tim događajima jest činjenica da je Kissinger zadržao obje titule - mjesto predsjednika Vijeća za nacionalnu sigurnost Bijele kuće i mjesto ministra vanjskih poslova, što nije uspjelo nijednoj osobi ni prije ni poslije njega. Za vrijeme posljednjih mjeseci Nixonova predsjedničkog mandata nijedna druga osoba nije imala toliku apsolutnu moć kao Henry Kissinger. Znakovito, Kissingeru je 1973. godine dodijeljena Nobelova nagrada za mir.

U veljači 1973. godine Nixona su nagovorili da utemelji poseban „energetski trijumvirat“, u kojemu su bili ministar financija George Shultz, pomoćnik predsjednika u Bijeloj kući John Ehrlichman, te savjetnik za nacionalnu sigurnost Henry Kissinger. Oni su činili Posebni odbor Bijele kuće za energetiku. Kissinger se pobrinuo da se nađe usred svih ključnih odluka vezano za energiju u Nixonovoj Bijeloj kući. Potiho se pripremao teren za plan Družbe Bilderberg, iako gotovo nitko u Washingtonu, niti igdje drugdje, toga nije bio svjestan. Početkom 1973. godine domaće su američke zalihe sirove nafte već bile na zabrinjavajuće niskoj razini.²⁸

Shultzov pomoćnik u Ministarstvu financija bio je William E. Simon, bivši trgovac obveznicama na Wall Streetu koji je financirao stvaranje neokonzervativnih trustova mozгова 1990-ih. Shultz je Simona imenovao predsjednikom važnog Odbora za naftnu politiku. Kad se u ljeto 1974. godine Simon sastao sa saudijskim ministrom

²⁸ F. William Engdahl, *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, Pluto Press, London, 2004., 130-138. str.

za naftu Yamanijem kako bi razgovarali o saudijskom prijedlogu da se velikom prodajom saudijske nafte i nafte OPEC-a pomognu spustiti cijene nafte - što su Saudijci snažno zagovarali - Kissinger je saudijskom planu odbio dati podršku Ministarstva vanjskih poslova. Iranski šah također je odbio prihvatiti taj plan. Naftne će cijene, na Kissingerov i šahov zahtjev, ostati visoke. James Akins, koji je u to vrijeme bio američki veleposlanik u Saudijskoj Arabiji, ispričao je kako je Yamani bio uvjeren da Sjedinjene Američke Države, ili barem Kissinger, „ne žele ozbiljno spustiti cijenu svjetske nafte”. Ubrzo nakon toga Kissinger je otpustio Akinsa.²⁹

Početkom 1974. godine predsjednik Nixon poslao je višeg dužnosnika Bijele kuće u Ministarstvo financija kako bi se osmislila strategija kojom bi se OPEC prisilio na spuštanje cijene nafte. Odmah je bio odbijen. U memorandumu je dužnosnik Bijele kuće ustvrdio: „Bankarski vođe odbili su taj prijedlog i zalagali se za program 'recikliranja' kako bi se prilagodili višim cijenama nafte. To je bila fatalna odluka...”³⁰

Povećanje cijena nafte bilo je čisto zlato za njujorške banke, ponajviše za Chase Manhattan Davida Rockefellera, gdje je iranski šah polagao prihode od nafte Iranske nacionalne naftne kompanije; svoju od 14 milijardi dolara godišnje nakon OPEC-ova povećanja cijene iz 1974. godine.³¹ Većina iranskog viška prihoda od nafte potrošena je na sustav naoružavanja, uključujući i popunjavanje zaliha američkog vojno-industrijskog kompleksa nakon rata u Vijetnamu, u kojem su te zalihe bile poprilično ispražnjene.

Ključna osoba u Ministarstvu financija koja se pobrinula za „re-

²⁹ Mark Hulbert, op. cit., 77-78. str.

³⁰ Ibid.

³¹ Mark Hulbert, op. cit., 85-87. str.

cikliranje OPEC-ovih petrodolara" njujorških banaka bio je Jack F. Bennett, pomoćnik ministra financija SAD-a. Bennetta su 1971. godine iz Rockefellerova Exxona „posudili“ u Nixonovo Ministarstvo financija. U Ministarstvu financija Bennett se pridružio još jednom bliskom Rockefellerovu suradniku, Paulu Volckeru, te su njih dvojica savjetovali predsjednika Nixona da poništi Sporazum iz Bretton Woodsa i odvoji dolar od zlata.

Ta odluka iz 1971. godine, kako se ispostavilo, bila je samo uvod u šok povećanja cijena nafte iz 1973. godine kojim je dolar preko noći od najslabije svjetske valute postao najjača. Ustvari, odvajanjem dolara od zlata 1971. godine, nakon čega je dolar slobodno plutao, oslobođen je put da se 1974. godine dolar, kao valuta vezana za zlato, pretvori u petrodolar, a to je bila promjena s velikim posljedicama.

Bennett je 1975. otišao u Riyad kako bi sklopio tajni sporazum s Monetarnom agencijom Saudijske Arabije, SAMA-om. Prema uvjetima iz tajnog sporazuma između američkog Ministarstva financija i Saudijske Arabije, u zamjenu za američku vojnu opremu Monetarna agencija Saudijske Arabije (SAMA) uložiti će pozamašan dio golemih prihoda od nafte u financiranje deficita američke Vlade. Tim je sporazumom osigurana vrijednost dolara, ali i golema zarada za dilere obveznicama na Wall Streetu. Ustvari, prihodom od nafte OPEC-a trebao se financirati razvoj „američkog stoljeća“ dok je američka domaća industrija propadala.

Bennett je Davida Mulforda, stručnjaka s Wall Streeta za investicijsko bankarstvo, koji je radio za tvrtku White Weld & Co., poslao u Saudijsku Arabiju da bude glavni „savjetnik za investicije“ SAMA-e. Njegov zadatak bio je da usmjerava ulaganja saudijskih petrodolara u prave banke, naravno, one u Londonu i New Yorku. Bilderberški

plan recikliranja dolara funkcionirao je upravo onako kako je bilo planirano tog svibnja u Saltsjöbadenu.³² Bit će to jedan od najvećih transfera bogatstva u povijesti, a Wall Street i Rockefelleri pobrinuli su se da kontroliraju dotoke OPEC-ovih naftnih prihoda.

Sedam naftnih kompanija - Exxon, Mobil, Texaco, Chevron, Gulf Oil, British Petroleum i Shell - postale su najmoćnija svjetska dionička društva s godišnjim profitom koji je premašivao BDP mnogih zemalja. Petrodolari OPEC-a polagali su se u „prave“ banke u New Yorku i Londonu: Chase Manhattan, Citibank, Manufacturers Hanover, Bank of America, Barclays, Lloyds, Midland Bank u Londonu. Reciklirani petrodolar iz njujorških i londonskih banaka ponovno je izašao van u obliku bankovnog kredita iz eurodolarskog tržišta u Londonu, kojim se financirao uvoz nafte u zemljama poput Brazila i Argentine, čime se pripremala dužnička kriza Trećeg svijeta iz 1980-ih.

Kako bi se osiguralo da i britanska Vlada bude u tijeku s planiranim šokom povećanja cijene nafte i recikliranja petrodolara, potomak moćne bankarske obitelji iz Londona i Pariza, lord Victor Rothschild, prešao je s mjesta direktora za strateška istraživanja u Shellu na mjesto predsjednika Središnjeg odjela za politiku britanskog premijera Edwarda Heatha. Rothschild je na tom položaju bio od 1971. do 1974. godine, tijekom razdoblja naftne krize. Rothschild je puno prije embarga iz listopada 1973. godine upozorio Heatha da se Velika Britanija treba pripremiti na veliki šok u povećanju cijena nafte zemalja OPEC-a. Rothschild je to mogao znati jer je u to

³² Jack F. Bennett ministru vanjskih poslova Henryju Kissingeru, pismo iz veljače 1975., *Subject: Special Arrangements for Purchase of U.S. Government Securities by the Saudi Arabian Government* (Predmet: Poseban dogovor s Vladom Saudijske Arabije za kupnju vrijednosnica američke vlade); u cijelosti objavljeno u *International Currency Review*, svezak 20, br. 6, siječanj 1991.

vrijeme bio u stalnom kontaktu sa savjetnikom američkog Vijeća za nacionalnu sigurnost, Henryjem Kissingerom.³³

HUBBERTOVI DANI SLAVE

Godine 1974., gotovo dva desetljeća nakon slavnog „predviđanja“ o vrhuncu proizvodnje nafte u SAD-u 1970. godine, M. King Hubbert ponovno je iznio hrabro predviđanje, ovaj put u časopisu *National Geographic*. Usred takozvane energetske krize 1974. godine predvidio je da će svjetska proizvodnja nafte doživjeti vrhunac 1995. godine, „ako se nastavi trenutačni trend“. Nije to objasnio, ali to očito nije ni bilo važno. Hubbert je dobio javno priznanje koje mu je izmaknulo 1950-ih.

Godine 1975., dok su Sjedinjene Američke Države još bile pogođene visokim cijenama nafte, Nacionalna akademija znanosti iznenađujuće je objavila da prihvaća Hubbertove izračune o potrošnji nafte i prirodnog plina kao i njegovo predviđanje o naftnom vrhuncu u SAD-u, izjavivši da su njihove ranije, optimističnije procjene bile netočne.

Od Drugog svjetskog rata, Zaklada Rockefeller i Rockefellerova grupacija odigrali su ključnu ulogu u prioritetima Nacionalne akademije znanosti, često se koristeći njezinim imprimaturom za promicanje svoje politike u znanosti. Do početka 1960. godine ista je osoba - Detlev Bronk - bila predsjednik Nacionalne akademije znanosti i predsjednik Instituta Rockefeller. Novac iz Zaklade Rockefeller bio je akademijin glavni izvor financija.³⁴

³³ Tessa Blackstone & William Plowden, *Inside the Think Tank: Advising the Cabinet 1971-1983* (Unutar trasta mozgov: savjetovanje kabineta 1971.-1983. godine), London, William Heinemann, 1988., 75-78. str.

³⁴ Uvodnik, *The National Academy of Sciences: Profile of an Institution* (Nacionalna akademija znanosti: profil jedne institucije), Science, svezak 156, 360-364. str.

Akademijino priznanje Hubbertu je donijelo veliku pozornost medija. Kao šlag na tortu, 1977. godine primio je Rockefellerovu nagradu za postignuće u javnoj službi.

Krugovi okupljeni oko Zaklade Rockefeller ponovno su se koristili Hubbertom kako bi opravdali ono što će do danas ostati jedna od njihovih najodvažnijih i najutjecajnijih inicijativa - pokušaj da uvjere svijet da će ponestati resursa i da je svijetu potreban pomak paradigme „nultog razvitka“. Pokrenut će globalni pokret za zaštitu okoliša koristeći se radikalnom mladeži i lažnom propagandom. Tvrdit će da je „energetska kriza“ iz 1970-ih pokazala da je Hubbertova teorija o vrhuncu proizvodnje nafte bila točna i da se svijet mora pripremiti za teška vremena.

Nova strategija Rockefellerovih taj put nije bila začeta u Švedskoj, nego u osamljenom dvorcu u Bellagiu u Italiji, koji je bio u vlasništvu Zaklade Rockefeller.

MALTUZIJANSKA ENERGETSKA STRATEGIJA

POMAK PARADIGME ROCKEFELLEROVIH

Globalna energetska kriza koju su krajem 1973. godine pokrenuli David Rockefeller i njegova Družba Bilderberg bila je mnogo ambicioznija od pukog pokušaja da se ojača američki dolar, iako je i to imalo važnu ulogu. Bio je to dio strateškog, globalnog plana potihog osmišljenog u trustovima mozgova i vodećim sveučilištima od Chicaga do Harvarda i MIT-a krajem 1960-ih godina dok je jenjavao debakl u Vijetnamu.

U to vrijeme pokrenuti su i energetske prijedlozi M. Kinga Hubberta i njegove organizacije Technocracy Incorporated iz 1938. godine, prema kojima bi se opći životni standard većine svjetske populacije trebao izravno vezati za dostupnost (stvarnu ili lažnu) energenata - osobito nafte.

Začetnici onoga što će biti svjetski pomak paradigme namjeravali su iskoristiti takozvanu energetske krizu za promicanje nove „ideologije nestašice“. Tema „nestašice“, pod različitim krinkama, bit će iskorištena za otvaranje puta ka drastičnom pogoršanju op-

Globalna energetska kriza koju su krajem 1973. godine pokrenuli David Rockefeller (na slici) i njegova Družba Bilderberg bila je mnogo ambicioznija od pukog pokušaja da se ojača američki dolar

ćeg životnog standarda svjetske populacije. Nova tema bila je potrebna kako bi se suprotstavila desetljećima industrijskih sajmova i neumornog oglašavanja kojima se promiče ideja neograničenoga gospodarskog napretka. Riječi poput „trijaže" našle su se na stranicama *New York Timesa* i ostalih važnih tiskovina. Ideja „ograničenih resursa" odjednom se svagdje promicala.

Do tada je srž Američkog sna činila ideja napretka, zamisao da se primjenom znanosti mogu pobijediti svi problemi. Amerikanci su naučili odrastati s idejom napretka tako da su prihvaćanje suprotne ideje doživjeli poput drastične promjene ideologije.

U ozračju znanstvene vjerodostojnosti, King Hubbert je postavio temelje za propagiranje ideje da je nafta - temelj modernog poslijeratnog industrijskog svijeta - sirovina čija će proizvodnja doseći svoj vrhunac i nakon toga opadati. Stručnjaci za socijalno planiranje američkog establišmenta i njihovih kolega u Velikoj Britaniji i Europi počet će novu fazu njihova „tihog oružja za mirne ratove". Namjera im je bila obične građane uvjeriti da su oni, ljudska bića, najveća prijetnja budućnosti planeta - kako je jedan član elite rekao: „ljudi su rak".¹

Isti krugovi anglo-američkog ustroja i njihovih saveznika u kontinentalnoj Europi koji su bili odgovorni za stvaranje politike Družbe Bilderberg bili su začetnici jednog od najraširenijih projekata u masovnom socijalnom planiranju te jedne od najvećih ideoloških promjena u povijesti čovječanstva - stvorili su pokret temeljen na ideji da planet uništavaju pohlepni potrošači i da se svjetska populacija mora drastično smanjiti kako bi se stvorilo „održivo društvo". Njihova propaganda pripremila je teren za naftni šok Družbe Bilderberg iz 1973. godine, kao i za novi maltuzijanski plan koji će izaći na vidjelo nakon te naftne krize.

STVARANJE NOVE PARADIGME

Krajem 1960-ih godina i početkom 1970-ih međunarodni krugovi izravno povezani s Davidom Rockefellerom pokrenuli su niz nevjerojatnih elitnih organizacija i trustova mozгова. To su bili

¹ Citirano iz izvješća Rimskog kluba, *Mankind at the Turning Point* (Čovječanstvo na prekretnici), 1974. Dostupno na: <http://www.green-agenda.com/turningpoint.html>.

Rimski klub; Klub 1001, povezan sa Svjetskom zakladom za očuvanje biljnog i životinjskog svijeta (World Wildlife Fund, skraćeno WWF); Stockholmska konferencija i Dan planeta Zemlje UN-a; studija MIT-a *Granice razvitka* i Trilateralna komisija Davida Rockefellera.

Sve te organizacije masovno su promovirane u medijima, osobito od strane odabranih krugova atlantskog ustroja i njihovih važnih televizijskih kanala. Rockefelleri su naftnu krizu 1970-ih, krizu koju su namjerno stvorili, iskoristili da bi se prisilno smanjenje općeg životnog standarda učinilo vjerodostojnim, pa čak i nužnim za, kako su oni tvrdili, „preživljavanje čovječanstva“.

Problem s kojim su se elitni američki krugovi suočili početkom 1970-ih bila je prijetnja da će svijet posve izmaknuti njihovoj kontroli, što njima nije bilo beznačajno. Zapadna Europa čvrsto je stajala na nogama dok se industrijska baza Sjedinjenih Američkih Država raspadala. Japan se oporavio od ratnih razaranja i postao vodeća industrijska sila. Azijske zemlje u razvoju, uključujući Južnu Koreju, razvijale su se nevjerovatnom brzinom, kao i većina zemalja Latinske Amerike. Čak se i zaboravljeni afrički kontinent počeo razvijati, kao i naftom bogate zemlje Bliskog istoka. Svi su počeli tražiti međusobne trgovačke veze, a ne više samo isključivo ili uglavnom veze sa Sjedinjenim Američkim Državama.

Anglo-američki ustroj pokrenut će novu propagandnu ofenzivu usmjerenu pridobivanju nove mlade generacije, koja je izašla iz revolucije 1968. godine, za njihov plan štednje i smanjenja populacije, a sve to pod izgovorom da će svijetu ponestati ključnih resursa kao što je nafta.

Godine 1972., samo nekoliko mjeseci prije planiranog naftnog šoka, krugovi oko Davida Rockefellera i njegove Družbe Bilderberg objavili su važno djelo koje će biti prevedeno na desetke drugih jezika i o kojem će se voditi rasprave kao o rijetko kojoj knjizi prije. Glavni autor bio je dvadesetosmogodišnji student američkog MIT-a (Massachusetts Institute of Technology) Dennis Meadows, pod mentorstvom profesora Jaya Forrestera. Njih dvojica su za razvoj računalno izrađenog modela ekonomskog rasta planeta od njemačke Zaklade Volkswagen dobili stipendiju u iznosu od 200 000 dolara. Izvještaj dug kao jedna knjiga objavljen je s nazivom *Granice razvitka*.² Izvještaj počinje sa zlokobnom prijetnjom:

*Ako trenutačni trendovi rasta sovjetske populacije, industrijalizacije, zagađenja, proizvodnje hrane i crpljenja resursa nastave nepromijenjeno rasti, granice razvitka ovog planeta bit će dosegnute u sljedećih sto godina. Najojerojatnija posljedica bit će nagao i nezaustavljiv pad u broju populacije i industrijskog kapaciteta... Svi ključni elementi studije koji su ovdje navedeni - populacija, proizvodnja hrane i potrošnja neobnovljivih prirodnih resursa - povećavaju se. Njihov rast prati obrasci koji matematičari nazivaju eksponencijalnim rastom... Populacija se napokon smanjuje kad stopa smrtnosti poraste zbog nestašice hrane i zdravstvene usluge. S obzirom na mnoga odstupanja u modelu, točnu godinu teško je procijeniti. No treba napomenuti da će se razvitak zaustaviti puno prije 2100. godine.*³

² Rimski klub, *Official History: The First Thirty Years History* (Službena povijest: povijest prvih trideset godina). Dostupno na: http://www.bibliotecapleyades.net/sociopolitica/esp_sociopol_clubrome2.htm#Beginnings.

³ Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers, i William W. Behrens III, *The Limits to Growth* (Granice razvitka), New York, Universe Books, 1972.

Te ideje bile su malo više od uljepšane računalne verzije osnovne maltuzijanske teze M. Kinga Hubberta iz 1956. godine kao i njegovih radova iz 1930-ih, da ne spominjemo djela osporavanog svećenika Thomasa Malthusa iz Engleske koji je u djelu *Ogled o načelu populacije* tvrdio da broj stanovništva raste eksponencijalno, a zalihe hrane rastu aritmetički, što znači da će prije ili poslije rast stanovništva zaustaviti glad, bolesti i visoka stopa smrtnosti. Malthusova upozorenja mogla su doći i iz pera ideologa Rimskog kluba gotovo sto osamdeset godina kasnije:

„Moć populacije toliko je superiorna u usporedbi s moći Zemlje da se pobrine za opstanak čovjeka tako da prerana smrt u bilo kojem obliku mora posjetiti ljudsku rasu. Poroci čovječanstva aktivni su i sposobni izvršitelji smanjenja broja stanovništva. Oni su prethodnici velikoj vojsci uništenja i često samo obave grozan posao. No ako oni ne uspiju u ovom ratu istrebljenja, u veličanstvenom će nizu stići bolesti, epidemije, pošasti i kuga te uništiti tisuće i desetke tisuća. Ako uspjeh i dalje ne bude potpun, u pozadini vreba neizbježna glad, koja će jednim moćnim udarcem poravnati omjer populacije i svjetskih zaliha hrane.“⁴

U izvještaju *Granice razvitka* Rimskog kluba nadalje se opisuju korisne posljednice zaustavljanja rasta populacije, što je bila omiljena tema Rockefellerovih krugova koji su se bavili eugenikom: „Posljedica zaustavljanja rasta broja stanovništva 1975. godine i rasta industrijskog kapitala 1985. godine, bez ikakvih drugih promjena, bit će ta da će populacija i kapital doseći konstantne vrijednosti s relativno visokom razinom hrane, industrijske proizvodnje i usluga po osobi“. A na koji će način zaustaviti rast populacije u tri godine te kapitalnih ulaganja u trinaest godina prepušteno je mašti.

⁴ Thomas R. Malthus, *An essay on the principle of population* (Ogled o načelu stanovništva), VII. poglavlje, 61. str.; u reizdanju Oxford World Classics.

Godine 1974., usred globalnog šoka povećanja cijene nafte u režiji Henryja Kissingera i njegovih krugova iz Družbe Bilderberg, Rimski klub hrabro je izjavio: „Zemlja boluje od raka, a rak je čovjek”. A potom: „Svijet se suočava s dosad neviđenim nizom povezanih globalnih problema kao što su prenapučenost, nestašica hrane, crpljenje neobnovljivih resursa (nafta), degradacija okoliša i loše upravljanje.”⁵

Tvrdili su da je „potrebno 'horizontalno' restrukturiranje svjetskog sustava, odnosno promjena u odnosu između nacija i regija, a što se tiče 'vertikalne' strukture svjetskog sustava, potrebne su drastične promjene sustava vrijednosti i ciljeva čovjeka kako bi se riješila energetska kriza, kriza hrane i ostale krize, odnosno potrebne su socijalne promjene i promjene individualnih stavova ako se želi postići prijelaz na organski rast”.⁶

„Suradnja po definiciji podrazumijeva međuovisnost”, tvrdila je ta skupina izravno napadajući koncept države i ideju nacionalne suverenosti. Bio je to manifest za ono što je George H. W. Bush tijekom raspada Sovjetskog Saveza 1990. godine nazvao novim svjetskim poretom; novo upravljanje planetom i njezinim žiteljima - globalna diktatura uspostavljena na temelju argumenta da ponestaje nafte i drugih resursa.

Rimski je klub u drugom važnom izvještaju *Čovječanstvo na prekretnici* nadalje tvrdio:

Sve veća međuovisnost između država i regija mora rezultirati smanjenjem neovisnosti. Države ne mogu biti međuovisne ako svaka od njih ne odustane od svoje neovisnosti, ili je barem ne ograniči. Sada je vrijeme

⁵ Citirano iz izvješća Rimskog kluba, *Mankind at the Turning Point* (Čovječanstvo na prekretnici), 1974. Citirano na: <http://www.green-agenda.com/turningpoint.html>.

⁶ Ibid.

za osmišljavanje glavnog plana za održivi organski razvoj i razvoj svijeta na temelju globalne raspodjele svih ograničenih resursa i novog globalnog gospodarskog sustava.⁷

Ideja o „globalnoj raspodjeli svih ograničenih resursa“ u kontekstu poziva na odustajanje od nacionalne neovisnosti nameće pitanje tko će vršiti raspodjelu resursa. David Rockefeller? MIT-ov štreber Meadows? Naftni tehnokrati poput M. Kinga Hubberta? Rimskom klubu bilo je draže preskočiti taj mali detalj.

Ukratko, to je bio totalitarni program za osnivanje svjetske vlade koji se koristio navodnom ekološkom katastrofom kao pokretačem takve goleme promjene; „drastične promjene vrijednosti sustava i ciljeva čovjeka“, kako je to Rimski klub naznačio.

PRAVI NEPRIJATELJ: ČOVJEČANSTVO

Razna predviđanja Rimskog kluba u vezi s propašću ljudske civilizacije temeljene su na složenoj, „stručnoj“ i potpuno nevjerodostojnoj računalnoj simulaciji.

Skupina za izradu računalnih simulacija MIT-a koja je radila izračun za Rimski klub upotrebljavala je različite pretpostavke za procjenjivanje da će negdje između 1992. i 2022. godine nestati raspoložive zalihe svjetske nafte. Bila je to ponovljena verzija teze M. Kinga Hubberta iz 1956. godine, uljepšana računalnim jezikom i nazivima poput „sistemska dinamika“. No time predviđanje nije bilo ništa znanstvenije niti točnije. Računalni model ovisi o pretpostavkama koje stoje iza podataka koji su uneseni u

⁷ Rimski klub, *Mankind at the Turning Point* (Čovječanstvo na prekretnici), 1974. Citirano u Brent Jessop, *Mankind at the Turning Point - Part 2 - Creating A One World Consciousness* (Čovječanstvo na prekretnici - drugi dio - stvaranje jedne svijesti). Dostupno na <http://www.wiseupjournal.com/?p=154>

računalo. A u ovom slučaju temelj za sudbonosnu studiju *Granice razvitka* ne samo da su bile proizvoljne i nedokazane pretpostavke nego su i zaključci bili pogrešni: svijet nije bio ni blizu nestanka nafte.

Izvještaj je izradila skupina studenata s MIT-a koji su se koristili računalnim modeliranjem za predviđanje posljedica brzo rastuće svjetske populacije i ograničenih zaliha resursa. Jednostavno su prihvatili Hubbertove i slične procjene resursa. Izvještaj je poslao zastrašujuću poruku: život kakav znamo danas neće biti moguć ako ljudska vrsta želi opstati. Svjetska populacija morat će drastično promijeniti model „nekontrolirane potrošnje“.

Kako bi izvještaj *Granice razvitka* dobio maksimalnu pozornost tiska, knjiga je objavljena uz veliku pompu na Smithsonian Institution u Washingtonu te tako dobila određenu težinu i znanstvenu vjerodostojnost. *Granice razvitka* postala je najuspješnija publikacija o okolišu ikad objavljena. Prevedena je na više od četrdeset jezika i prodana u više od trideset milijuna primjeraka. Na taj je način tijekom 1970-ih godina ideja da čovječanstvo nepovratno uništava zemlju dobila na popularnosti. Naručitelj izvještaja s MIT-a bila je prilično nova organizacija, Rimski klub. Zadatak je bio analizirati i formulirati ono što su utemeljitelji kluba elegantno nazvali „svjetskom problematikom“. Koristeći se računalnim modelom *World3* razvijenim na MIT-u, skupina je navodno isprogramirala interakciju pet velikih parametara: populacije, proizvodnje hrane, industrijske proizvodnje, zagađenja i iskorištavanja neobnovljivih prirodnih resursa. Rezultat: *Granice razvitka*; bio je to prvi udarac iz novoosnovanog Rimskog kluba.

Jasne pretpostavke koje stoje iza računalnog modela MIT-a formilirane su tako da stvore scenarij čija će posljedica biti smanjenje

životnog standarda cjelokupnog svjetskog stanovništva. Nositelj studije, Jay Forrester, to je otvoreno izjavio u svojoj knjizi *Svjetska dinamika* iz 1971. godine:

*Potreban je sve veći pritisak da bi se ubrzala stabilizacija stanovništva. Pritisak se može povećati smanjenjem proizvodnje hrane, smanjenjem kvalitete zdravstvenih usluga i smanjenjem industrijalizacije.*⁸

Smisao rada Rimskog kluba sažeo je Alexander King, suosnivač. Britanski znanstvenik opisao je bit te skupine sljedećim riječima.

*U potrazi za novim neprijateljem koji će nas ujediniti sinula nam je ideja da zagađenje, prijetnja globalnog zagrijavanja, nestašica vode, glad i slično dolaze kao naručeni... Sve te opasnosti uzrokuje ljudski faktor, a mogu se prevladati samo promjenom stavova i ponašanja. Dakle, pravi neprijatelj je čovječanstvo.*⁹

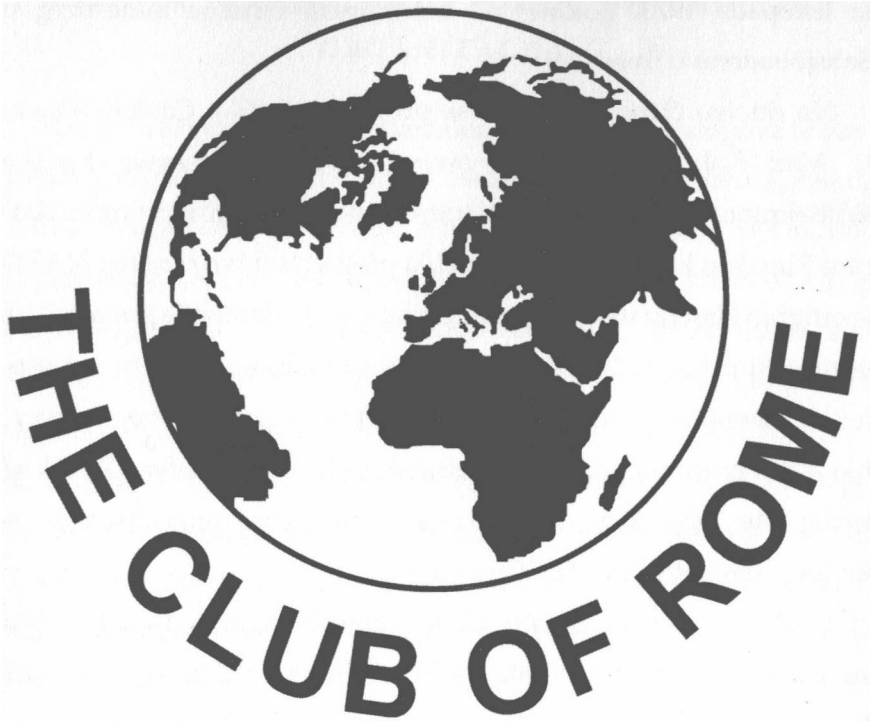
Rimski klub od početka je bio projekt obitelji Rockefeller, iako je zbog političkih razloga obitelj koja je kontrolirala svjetski dotok nafte i većinu svjetskog novca radije ostala u pozadini. Klub je osnovan 1968. godine na privatnom imanju Zaklade Rockefeller, u Villi Serbelloni, osamljenom konferencijskom centru u Bellagiu, na jezeru Como u Italiji. Dean Rusk, koji je kasnije postao Ministar vanjskih poslova, kupio je to imanje za Zakladu 1959. godine, dok je bio na mjestu predsjednika Zaklade Rockefeller.¹⁰

Osnivač Rimskog kluba bio je Aurelio Peccei, viši menadžer automobilske kompanije Fiat, u vlasništvu moćne talijanske obitelji Agnelli. Zaklada Agnelli financirala je početni rad skupine.

⁸ Jay W. Forrester, *World Dynamics* (Svjetska dinamika), 1971., Productivity Press.

⁹ Alexander King, *The First Global Revolution: A Report by the Council of Rome* (Prva globalna revolucija: izvještaj Rimskog vijeća), New York, Simon & Schuster, 1991., 104-105. str.

¹⁰ Zaklada Rockefeller, *The Bellagio Center* (Centar Bellagio). Dostupno na <http://www.rockefellerfoundation.org/bellagio-center>

Neomaltuzijanski Rimski klub osnovan je na Rockefellerovu imanju u Bellagiju u Italiji. Cilj mu je bio promovirati ideju „ograničenosti prirodnih resursa” (plina i ulja) te poticati upotrebljavanje tzv. alternativnih izvora energije, poput vjetra i sunčeve energije.

Predsjednik Zaklade, Gianni Agnelli iz Fiata, bio je blizak prijatelj Davida Rockefellera i član Internacionalnog savjetodavnog odbora Rockefellerove banke Chase Manhattan. Agnelli i David Rockefeller bili su bliski prijatelji od 1957. godine, a Agnelli je bio jedan od utemeljitelja Trilateralne komisije Davida Rockefellera 1973. godine, kada su Rockefellerovi izrežirali naftni šok.¹¹

Ljudi koji su osnovali Rimski klub bili su velikim dijelom isti oni koji su mjesecima kasnije oblikovali dimenzije naftnog šoka

¹¹ Biografije članova organizacije Kluba 1001, Gianni Agnelli. Dostupno na http://www.bibliotecapleyades.net/sociopolitica/sociopol_1001club02.htm

iz listopada 1973. godine, na konferenciji Družbe Bilderberg u Saltsjöbadenu u Švedskoj.

Na popisu članova nalazio se profesor s MIT-a Carroll Wilson te Max Kohnstamm, bivši osobni tajnik nizozemske kraljice Wilhelmine, a obojica su bili prisutni u Bilderbergu te u prvotnoj skupini Rimskog kluba, koja je osmislila projekt *Granice razvitka*. NATO je odigrao ključnu ulogu u propagiranju nove ideologije nestašice uz pomoć Rimskog kluba. Eduard Pestel s Instituta za sistemsku analizu u Hannoveru, koji je bio član NATO-ova znanstvenog odbora, bio je dio prvotnog užeg kruga Rimskog kluba. Suosnivač Rimskog kluba, Alexander King, voditelj znanstvenog programa OECD-a, također je bio povezan s NATO-om.

Ljudi koji su bili dio Rimskog kluba, ali više u pozadini, bili su David Rockefeller; bankar s Wall Streeta i diplomat Averell Harriman; bankar njujorškog Manufacturers Hanover Trusta, Gabriel Hague; mentor Davida Rockefellera i bivši predsjednik Rockefellerove banke Chase Manhattan i visoki povjerenik za Njemačku, John J. McCloy; kao i Katherine Meyer Graham, vlasnica *Washington Posta*, jednih od najutjecajnijih američkih novinara, korisnih za obznanjivanje ciljeva i programa projekta. Jedan od utemeljitelja Rimskog kluba, Harlan Cleveland, također je bio američki veleposlanik u NATO-u.

Klub je bio sve samo ne nevino okupljanje slobodoumnih akademika. Kao i sastanci Družbe Bilderberg, i sastanci Rimskog kluba održavali su se „iza zatvorenih vrata“, bez medija. Članstvo je bilo ograničeno na stotinu članova.¹²

¹² Prvotni popis članova Rimskog kluba, na <http://www.biblebelievers.org.au/clubrome.htm>

POMAK PARADIGME UZ POMOĆ NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Krugovi okupljeni oko Rockefellerovih trustova mozgov te bankarski interesni krugovi nisu se zaustavili na osnivanju Rimskog kluba. Pokrenuli su stvaranje niza neomaltuzijanskih nevladinih organizacija koje su navodno bile predane „zaštiti prirode“, i koje su propagirale ideju da „ljudi zagađuju okoliš“. Dakle, kako bi se smanjilo zagađenje, mora se smanjiti i broj stanovništva, i to drastično, osobito u zemljama Trećeg svijeta u Africi, Latinskoj Americi i Aziji, gdje ono brzo raste. Na to je bilo usmjereno Populacijsko vijeće Johna D. Rockefellera III. i Kissingerov „Memorandum o studiji Vijeća za nacionalnu sigurnost“, NSSM-200 iz 1974. godine, kojim je kontrola globalne populacije prvi put postala prioritet vanjske politike SAD-a.¹³

Osnivanje brojnih nevladinih organizacija početkom 1970-ih bilo je dio osmišljene strategije. Zamisao je bila upotrijebiti nevladine organizacije, koje su novac izuzet od poreza dobivale iz subvencija, kako bi se dobio dojam da je riječ o sveobuhvatnoj, sponzornoj podršci javnosti iza kojih stoji odabrana politika, koja će, ako se izravno poveže s prezimenom Rockefeller ili njihovim korporacijama, biti sumnjiva javnosti. Strategija korištenja nevladinim organizacijama pokazat će se kao jedno od najučinkovitijih oružja elitnih krugova u provođenju njihova privatnog programa. Moćne elitne obitelji, kao što su obitelj Rockefeller, Agnelli i slični, najviše strahuju da će zdrava, imućna populacija, čiji broj brzo raste,

¹³ Za pojedinosti o programima kontrole rasta stanovništva Johna D. Rockefellera III. i o ulozi Zaklade Rockefeller i cijele obitelji u propagiranju eugenike od 1920-ih, pogledajte: F. William Engdahl, *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo*, Global Research, Montreal, 2007., 56-78. str.

jednog dana shvatiti kako im više ne trebaju takve moćne elitne obitelji. Smatrali su da populacija koja se suočava sa sve manjim prihodima i jedva se bori za kruh neće imati vremena i volje za razmišljanje o ozbiljnom revoltu.

Krugovi okupljeni oko Davida Rockefellera istodobno su širili svoju maltuzijansku ideologiju Rimskog kluba i stvorili još dva mehanizma za nametanje maltuzijanskog smanjenja životnog standarda.

Jedan mehanizam bio je prvi takozvani Sastanak o planetu Zemlji - Stockholmska konferencija o ljudskom okolišu - koji je bio održan 1972. godine, nekoliko mjeseci prije naftnog šoka. Drugi je bio slabo poznata, no izrazito utjecajna elitna skupina „Klub 1001: fond za očuvanje prirode" (1001 Club: A Nature Trust), koju je 1971. godine osnovao utemeljitelj i predsjednik Družbe Bilderberg, nizozemski princ Bernhard.

Klub 1001: fond za očuvanje prirode bio je klub tisuću i jednog odabranog člana - najbogatijih ljudi na svijetu koji su se obvezali svake godine financijski pomagati WWF (World Wildlife Fund - Svjetsku zakladu za očuvanje biljnog i životinjskog svijeta, koja se danas zove Svjetska zaklada za očuvanje prirode), čiji je predsjednik tada bio princ Bernhard. Bivši član nacističke stranke, princ Bernhard, okupio je kremu međunarodne elite - prinčeve, lordove, barune, milijardere.

Na popisu odabranih našli su se, naravno, David Rockefeller i Rockefellerov prijatelj Gianni Agnelli; Robert O. Anderson iz naftne kompanije ARCO - Rockefellerov blizak poslovni suradnik i financijer Instituta Aspen; vikont Astor iz Velike Britanije; prince Filip, vojvoda od Edinburgha; doktor Alexander King, suosnivač Rimskog kluba; Berthold Beitz iz njemačkog Kruppa.

Tu su bili i visokopozicionirani članovi europske aristokracije kao što su grof Clemens von Stauffenberg; princ Johannes von Thurn und Taxis; barun Heinrich Thyssen-Bornemisza; princ Franz Joseph II. von Liechtenstein i njegov sin, princ Hans-Adam. Ako dodamo princa Agu Khana, Giannija Bugarija, Henryja Forda II., Johna Loudona iz kompanije Royal Dutch Shell, grčkog brodovlasnika Stavrosa Marchosa, baruna Edmunda de Rothschilda iz Francuske i baruna Edmunda Rotschilda iz Engleske te saudijskog šejka Salima bin Ladena, postaje jasno da se Rockefellerov „fond za očuvanje prirode" sastojao od odabranog kluba najbogatijih i najmoćnijih svjetskih pljačkaša.¹⁴

Ideologiju WWF-a, kao i ideologiju Rimskog kluba i drugih vodećih novoosnovanih nevladinih organizacija koje su brinule o okolišu, sažeo je Sir Peter Scott iz WWF-a: „Ako promotrimo problematiku kauzalno, populacija je golem svjetski problem. Moramo odrediti krajnji broj stanovništva. Razvojna politika mora ovisiti o čvrstim programima planiranja obitelji."¹⁵ Ono što je bilo neizrečeno jest da je previše ljudi presiromašno da troši novac; stoga su bili loši za profitabilnost. Naravno, nije se mogao propagirati genocid. Bila je potrebna neka prihvatljiva, čak i poželjna krinka. Pokretačka ideologija sada je bila ta da korporativnu profitabilnost više ne pomaže potrošačko stanovništvo i njihovi prihodi kao u poslijeratnom razdoblju do tada. Umjesto toga, velike korporacije indoktrinirane su idejom da se profit kompanije najbolje može ostvariti „rezanjem troškova" i otpuštanjem radnika.

¹⁴ Informacije o organizaciji Klub 1001 autor je pribavio iz dokumenta koji mu je ustupio jedan južnoafrički istraživački novinar. Na naslovnoj stranici stoji nadnevak „svibanj 1973. godine" i oznaka „povjerljivo",

¹⁵ Peter Scott, predsjednik WWF-a, citat iz: Philip Jones, *To Kill A Tree - Part Four: Silent Weapons For Quiet Wars*, 10. lipnja 2009. Dostupno na <http://www.rense.com/general86/kill4.htm>

Tvrđnje Sir Petera Scotta odražavale su ozračje koje je vladalo u Rockefellerovu ekološkom pokretu. U govoru na Svjetskom gospodarskom forumu u Davosu u Švicarskoj, engleski princ Filip, koji je tada bio predsjednik međunarodnog WWF-a, rekao je elitnom skupu sastavljenom od najutjecajnijih svjetskih poslovnih i političkih moćnika da ljudsko stanovništvo treba tretirati kao ovce i da ga treba „srezati” na željeni broj:

Ne možete imati više ovaca nego što možete prehraniti. Drugim riječima, očuvanje može podrazumijevati rezanje broja kako bi se uspostavila ravnoteža između relativnog broja pripadnika neke vrste na nekom staništu. Znam da je to vrlo šakaljiva tema, ali činjenica je da je čovječanstvo dio živućeg svijeta, a beskonačan rast svjetske populacije samo može dovesti do krize za sav život na Zemlji.¹⁶

Princ Filip nije rekao tko će preuzeti na sebe strašnu odgovornost odlučivanja u ime cijele ljudske vrste o tome tko će biti „srezan”, a kome će biti dopušteno da živi.

U svim nevladinim organizacijama financiranim od strane Rockefellera bio je očit obrazac korištenja njihovih tobožnjih briga o okolišu te zbog navodne „energetske krize” početkom 1970-ih. Njima” su se koristili kako bi proveli plan kontrole resursa, osobito energije. A to je pak iskorišteno kako bi se smanjio životni standard i poticala štednja. Sve to činilo se s ciljem provođenja negativne eugenike bogatih i moćnih zagovaratelja kontrole broja stanovnika. A nijedna obitelj 1972. godine nije bila toliko istaknuta kao obitelj Rockefeller. Iste godine, kada se održala konferencija za Dan planeta Zemlje, John D. Rockefeller III., osnivač Populacijskog vijeća, podnio

¹⁶ Njegovo Visočanstvo princ Filip, vojvoda od Edinburgha, predsjednik međunarodnog WWF-a; govor na simpoziju EMF-a u Davosu, 3. veljače 1986. godine. Autor je došao do kopije službenog govora iz EMF-a (European Management Forum), preteče Svjetskog gospodarskog foruma.

je izvješće predsjedniku Nixonu, kao čelni čovjek „Rockefellerove komisije za porast stanovništva". Rockefellerovo izvješće završilo je stravičnim i jezovitim zaključkom:

Nakon dvije godine uloženog truda zaključili smo da dugoročno gledano nema bitne koristi od daljnjeg rasta stanovništva nego da će postupna stabilizacija našeg stanovništva znatno pridonijeti rješavanju problema ove države. Tražili smo, no nismo našli uvjerljivo gospodarski argument za nastavak rasta stanovništva. Zdravlje naše zemlje ne ovisi o njemu, kao ni vitalnost poslovanja ni dobrobit prosječne osobe. Po svojoj prirodi populacija je stalna briga koja zahtijeva stalnu pozornost. Buduće generacije i buduće komisije moći će vidjeti pravi put u budućnost. U svakom slučaju, nijedna generacija ne mora znati krajnji cilj ili krajnja sredstva, samo smjer u kojem će se oni pronaći.¹⁷

TAJANSTVENI IGRAČ IZ KANADE

Jedan od ključnih organizatora Rockefellerova plana „nultog razvitka" početkom 1970-ih bio je dugogodišnji prijatelj Davida Rockefellera, uspješni naftaš po imenu Maurice Strong. Kanađanin Maurice Strong među prvima je propagirao znanstveno neutvrđenu teoriju da ispušni plinovi iz prijevoznih sredstava, elektrana na ugljen i poljoprivreda uzrokuju dramatično i ubrzano podizanje globalne temperature koja prijeti civilizaciji, takozvano globalno zagrijavanje.

Kao predsjednik Stockholmske konferencije Ujedinjenih naroda za Dan planeta Zemlje 1972. godine Strong je zagovarao program smanjenja broja stanovništva i snižavanja životnog standarda u svijetu kako bi se „spasio okoliš". Nekoliko godina poslije taj isti Strong

¹⁷ John D. Rockefeller III., *Report of The Rockefeller Commission on Population Growth* (Izveštaj Rockefellerove komisije za rast stanovništva), 1972., citirano iz: Philip Jones, op. cit.

ponovno je izrazio svoje radikalno ekološko stajalište: „Nije li jedina nada za opstanak planeta propast industrijalizirane civilizacije? Nije li naša obveza da to pospješimo?"¹⁸

Kao pripremu za UN-ovu Stockholmsku konferenciju za Dan planeta Zemlje 1972. godine, Strong je od Renea Julesa Dubosa sa Sveučilišta Rockefeller i Barbare Ward, engleske ekologinje koja je radila za Zakladu Carnegie, naručio da napišu knjigu *Samo jedna Zemlja: briga i očuvanje malog planeta*.¹⁹ Knjiga je hvaljena kao prvi svjetski izvještaj o „stanju okoliša". Knjiga je, što nije iznenađujuće, temeljena na istim pretpostavkama kao *Granice razvitka* i ostale polemike Rimskog kluba i WWF-a: „ljudi zagađuju", a kako bi se smanjilo zagađenje, moramo smanjiti broj ljudi. Bila je to sirova eugenika odjevena u ekološko ruho.

Strong je bio zanimljiv izbor za predsjednika UN-ove inicijative za očuvanje okoliša, s obzirom na to da mu se karijera i pozamašno bogatstvo temeljilo na eksploataciji nafte, što je bio slučaj i s nevjerovatnim brojem novih pobornika „ekološke čistoće", kao što su David Rockefeller, Robert O. Anderson ili Shellov John Loudon.

Strong je upoznao Davida Rockefellera 1947. godine kad je imao sedamnaest godina te mu je od tada karijera bila vezana za golemo bogatstvo i mrežu obitelji Rockefeller.²⁰ Šezdesetih godina 20. stoljeća Strong je postao predsjednik golemog energetskog konglomerata iz Montreala i naftne kompanije poznate kao Power Corporation,

¹⁸ Maurice Strong, *Uvodni govor UN-ova skupa o planetu Zemlji*, Rio de Janeiro, 1992. Dostupno na <http://www.infowars.com/maurice-strong-in-1972-isnt-it-our-responsibility-to-collapse-industrial-societies>

¹⁹ Richard Salbato, *Maurice Strong: Father of America's Destruction* (Maurice Strong: začetnik uništenja Amerike), 29. prosinca 2009. Dostupno na <http://www.unitypublishing.com/Government/Maurice%20Strong.htm>

²⁰ Elaine Dewar, *Cloak of Green: The Links between key environmental groups, government and big business* (Zeleni omotač: veze između ključnih grupa za zaštitu okoliša, vlade i velikih poduzeća), Toronto, James Lorimer & Co., 1995., 259-265. str.

Dugogodišnji prijatelj Davida Rockefellera, uspješni naftaš Maurice Strong, među prvima je propagirao znanstveno neutvrđenu teoriju da ispušni plinovi iz prijevoznih sredstava, elektrana na ugljen i poljoprivrede uzrokuju dramatično i ubrzano podizanje globalne temperature koja prijeti civilizaciji, takozvano globalno zagrijavanje

koja je tada bila u vlasništvu utjecajnog Paula Desmaraisa. Power Corporation navodno je služila kao crni fond za financiranje kampanje odabranih kanadskih političara. Prema kanadskoj istraživačici Elaine Dewar, premijeri poput Pierra Trudeaua, Jeana Chreiteina, Paula Martina i Briana Mulroneyja u određenom su trenutku bili povezani s kompanijom Power Corporation.²¹

Do 1971. godine Strong je već imenovan podtajnikom Ujedinjenih naroda u New Yorku i glavnim tajnikom nadolazeće Stockholmske konferencije. Te je godine imenovan i povjerenikom Zaklade Rockefeller, koja je financirala pokretanje stockholmskog projekta

²¹ Ibid., 269-271. str.

Dan planeta Zemlje.²² Strong se ubacio u mali udoban svijet. Svijet koji je bio pun prijatelja koji su bili nevjerojatno moćni.

„TIHO ORUŽJE ZA MIRNE RATOVE“

Do 1976. godine novi „ekološki pokret“, koji je privlačio sve veći broj studentske mladeži koji su tražili neki smisao nakon rata u Vijetnamu, postao je široko prihvaćen način djelovanja. Ni manje ni više nego *Foreign Affairs*, časopis Vijeća za inozemne odnose, objavio je dugačak esej Amoryja Lovinsa, dvadesetdevetogodišnjaka iz Washingtona koji je bio na čelu britanske organizacije Prijatelji Zemlje. Lovins je tvrdio da dosadašnje energetske trendove nije moguće nastaviti i da su alternativne tehnologije, osobito solarna energija, put koji treba slijediti da bi se izašlo iz krize. Lovinsova teza bila je već poznata verzija energetskog modela koji je prije mnogo godina razvio M. King Hubbert.²³ U to je vrijeme David Rockefeller bio predsjednik Vijeća za inozemne odnose.

Početkom 1970-ih Rockefellerovi su krugovi strastveno širili lobi nevladinih organizacija povezanih sa zaštitom okoliša. Godine 1974., usred debate o naftnom problemu (postotak prihoda koji pojedini vozač potroši na benzin), Zaklada braće Rockefeller, zajedno sa zakladom Roberta O. Andersena - čija je naftna kompanija ARCO predvodila otkrivanje nafte na Aljasci - dala je bivšem zaposleniku Rockefellerovih, Lesteru Brownu, 500 000 dolara.

Svrha je bila osnovati još jednu nevladinu organizaciju, propagandni trust mozгова Institut Worldwatch iz Washingtona, čiji je

²² Ibid., 277. str.

²³ Amory B. Lovins, *Energy Strategy: The Road Not Taken?*, *Foreign Affairs*, listopad 1976., svezak 55, br. 1, 65-96. str.

cilj bio „aktivizam u zaštiti okoliša“. Nazivao se prvim istraživačkim institutom posvećenim analizi globalnih pitanja okoliša. Brown je zagovarao novu verziju maltuzijanske teorije iz 18. stoljeća; naime, da „eksplozija“ u porastu svjetskog stanovništva nadmašuje mogućnost planeta da se prehrani pa je stoga prioritet smanjiti broj stanovništva, što je bila omiljena tema Rockefellerovih. Brown je također bio pristalica „Zelene revolucije“ Rockefellerovih te je podržavao teoriju „vrhunca nafte“ Kinga Hubberta.

Nevladine organizacije - od Rimskog kluba do Prijatelja Zemlje, WWF-a, Instituta Aspen i Instituta Worldwatch - počele su intenzivnu međunarodnu kampanju, osobito među sveučilišnim studentima, u kojoj su napadali industrijsko društvo kao najveće zlo, a porast stanovništva uspoređivali s rakom, te su zahtijevali pomak na obnovljive izvore energije kao što su solarna energija i energija vjetra, tražeći „rješenje“ kraju razdoblja nafte. Držeći kontrolu nad programom, nevladine su organizacije mogle držati kontrolu nad rezultatom te na taj način osigurati ne ugrožavanje ključnih naftnih interesa. Bit nove pozornosti Rockefellerovih usmjerene na ekologiju bila je u tome da su oni, a ne opća populacija, određivali što se podrazumijeva pod ekologijom, kao i koga kriviti za probleme vezane za nju.

Kao dio programa „Tiho oružje za mirne ratove“ globalnog socijalnog planiranja, počeli su propagirati znanstveno nedokazanu misao da su emisije ugljikova dioksida koje dolaze iz automobila na naftna goriva i elektrana na ugljen nova prijetnja budućnosti planeta, odnosno da su odgovorni za „globalno zagrijavanje“. Bio je to isti maltuzijanski program štednje bogatih krugova okupljenih oko Rockefellera i Kluba 1001, odjevenog u novo ruho. I dok je zagađenje bilo pravi problem, ideja da se planet „zagrijava“ bila je varka.

Suosnivač Rimskog kluba i jedan od osnivača Kluba 1001, doktor

Alexander King, priznao je tu ključnu prevaru nekoliko godina kasnije jednom tvrdnjom u svojoj knjizi *Prva globalna revolucija*:

*U potrazi za novim neprijateljem koji će nas ujediniti, sinula nam je ideja da zagađenje, prijetnja globalnog zagrijavanja, nestašica vode, glad i slično dolaze kao naručeni... Sve te opasnosti uzrokuje ljudski faktor, a mogu se prevladati samo promjenom stavova i ponašanja. Dakle, pravi neprijatelj je čovječanstvo.*²⁴

²⁴ Alexander King i Bertrand Schneider, *The First Global Revolution: A Report by the Council of Rome* (Prva globalna revolucija: izvještaj Rimskog vijeća), New York, Pantheon Books, 1991., 75. str.

Plan o globalnom zagrijavanju očito je začet na jednoj maloj konferenciji u organizaciji Margaret Mead, antropologinje i pobornice smanjenja broja stanovništva, koja je u to vrijeme bila predsjednica Američke udruge za unapređenje znanosti (American Association for the Advancement of Science, skraćeno AAAS) te govornik na prvoj konferenciji Dana planeta Zemlje. Mead, tada jedna od najutjecajnijih članica tog ustroja, organizirala je konferenciju u Washingtonu na temu ugroženosti atmosfere, koja do tada nije bila u središtu pozornosti ozbiljnih znanstvenih rasprava, (dr. Margaret Mead i dr. William Kellogg, urednici: *The Atmosphere: Endangered and Endangering* /Atmosfera: ugroženost i ugrožavanje/, Fogarty International Center Proceedings br. 39, 1976., Washington: U.S. Government Printing Office, DHEW Publication No. [NIH] 77-1065).

Jedan od prisutnih znanstvenika bio je i zagovornik maltuzijanskog smanjenja broja stanovništva i koautor jednog članka s Paulom Erlichem, doktor John Holdren. Holdren je kasnije postao savjetnik Baracka Obame za znanost i tehnologiju te je zagovarao radikaln program trgovanja emisijama ugljikova dioksida. Holdren je bio gorljiv pobornik smanjenja broja stanovništva i mnogo prije konferencije koju je organizirala Mead. U članku iz 1969. godine Holdren i suautor Paul R. Ehrlich tvrdili su da „ako se odmah ne poduzmu mjere za kontrolu broja stanovništva, i to učinkovito, nikakva tehnologija neće moći spriječiti jad koji će uslijediti". (Paul R. Erlich i John P. Holdren, *Population and Panaceas A Technological Perspective* /Populacija i panacea, tehnološki pogled/, Bioscience, svezak 19, str. 1065-1071, 1969.). Zagovarao je poduzimanje jakih mjera protiv emisija ugljikova dioksida te je upozorio na opasnost globalnog zagrijavanja na konferenciji 1974. godine, iako je priznao da za to nedostaje znanstvenih dokaza. Ukratko, ideju globalnog zagrijavanja smislila je elitna skupina znanstvenika uz podršku establišmenta, početkom 1970-ih. Kako je rekao Stephen Schneider, jedan od klimatologa koji su sudjelovali na okupljanju Mead-Kellogg iz 1974. godine: „Kako bi zaokupili maštu javnosti, moramo osmisлити zastrašujući scenarij, sročiti pojednostavnjene dramatične rečenice i ne spominjati nikakve sumnje. Svatko od nas mora doći do prave ravnoteže između učinkovitosti i iskrenosti". (Stephen Schneider, u intervjuu za časopis *Discover*, listopad 1989. godine.)

Na skupu održanom 1974. godine klimatolog William Kellogg iz korporacije RAND izjavio je: „Glavni je cilj ove konferencije predvidjeti postavljanje zahtjeva s kojim će se suočiti znanstvenici i predsjednici vlada u vezi s nužnošću zaštite okoliša prije nego što se taj zahtjev postavi". Izjavio je da će nejasno definiran fenomen naziva „globalno zagrijavanje" otopiti „led Arktičkog oceana, Grenlanda i Antarktika... Što će se dogoditi s razinom mora i obalnim gradovima diljem svijeta?"

Pitanje koje se nametnulo bilo je zašto bi vodeće osobe iz anglo-američkih naftnih i bankarskih krugova osnovale i financirale pokret koji se navodno zalaže za smanjenje industrijskog razvitka i na posljetku potrošnje nafte.

Odgovor nije bio tako očit. Kao što je sredinom 1970-ih, u vrijeme pokretanja nevladinih organizacija za zaštitu okoliša, tadašnji ministar vanjskih poslova Henry Kissinger navodno izjavio: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države, ili skupine država”.²⁵ Vrijedno je spomenuti da je širenjem poruke o „čovječanstvu” kao „pravom neprijatelju” korporacijski svijet učinkovito skrenuo pozornost sa sebe.

Za krugove okupljene oko Davida Rockefellera nafta je postala mnogo više od izvora osobnog ili korporativnog bogatstva. Postala je učinkovit regulator ili kontrolor cijele svjetske ekonomije. Ako su određeni moćni interesni krugovi mogli kontrolirati taj regulator, puštanjem ili isključivanjem goriva, mogli su kontrolirati i sudbinu država i svjetske geopolitike. To je bio plan Rockefellerovih 1970-ih. Razvoj događaja u sljedećim desetljećima rezultirat će ratovima i svjetskim gospodarskim krizama, što je malotko uopće mogao predvidjeti. Nekoliko moćnika smišljeno je manipuliralo krizama i percepcijom, koristeći se naftom ili njezinom nestašicom kao regulatorom svoje svjetske moći.

²⁵ Citat je pripisan Henryju Kissingeru tijekom 1970-ih. Često se citira na raznim web-stranicama, no dosad nije pronađen izvor za atribuciju citata. U jednom zanimljivom događaju vezanom za ovaj citat, jedan je kineski profesor, autorov poznanik, bio u posjetu Sjedinjenim Američkim Državama kao gostujući znanstvenik početkom 2010. te je imao priliku sastati se i u privatnosti razgovarati s Kissingerom, koji je tada bio u kasnim osamdesetima. Kada je kineski gost upitao doktora Kissingera za citat, Kissinger je navodno iznenađeno odgovorio: „Pa, ovaj, nisam baš siguran. Ne sjećam se da sam to rekao, bilo je to davno...” Bilo da je Kissinger to jasno rekao ili ne, navodan citat opisuje stvaran plan Kissingerovih i Rockefellerovih krugova u poslijeratnom razdoblju.

TALAC BANKE CHASE MANHATTAN

SKRIVANJE VIŠKA NAFTE

Promoviranje alternativnih izvora energije tijekom ranih 1970-ih bilo je sve osim značajnog uspjeha u smislu smanjenja američke ovisnosti o uvozu nafte. Ustvari, unatoč svoj retorici o energetskej neovisnosti tijekom predsjedničkog mandata Jimmyja Cartera, nakon 1976. godine američki uvoz nafte znatno se povećao.

Sjedinjene Američke Države u zlatnim su danima 1960-ih uvezile 1,8 milijuna barela nafte dnevno, što je bilo oko 18% ukupne dnevne potrošnje nafte u Sjedinjenim Američkim Državama. Taj postotak uvezene nafte već je doveo do jake nacionalne debate u vezi s ovisnošću o nafti s Bliskog istoka i osjetljivošću nacionalne sigurnosti. Do 1970. godine, tri godine prije planiranog naftnog šoka Družbe Bilderberg, ukupan uvoz nafte SAD-a popeo se na 2,5 milijuna barela dnevno, iako je to i dalje bilo samo 17% ukupne američke dnevne potrošnje nafte.¹

¹ Stacy E. Davis i drugi, *Transportation Energy Data Book: Edition 29*, Center for Transportation Analysis Energy and Transportation Science Division, srpanj 2010., Roltek Inc., ORNL-6985 (Edition 29 of ORNL-5198), tablice 1-3, 1-7.

Krajem 1975. godine, pune dvije godine nakon naftnog šoka i povećanja cijene svjetske nafte od 400%, uvoz SAD-a porastao je na nevjerojatnih 38% ukupne američke potrošnje nafte. One koji su se bavili ovisnošću o nafti iz inozemstva još je više zabrinjavalo to da je udio nafte uvezene iz zemalja članica OPEC-a s 43% ukupnog uvoza 1970. narastao na gotovo dvije trećine, odnosno 62%. Krajem predsjedničkog mandata Jimmyja Cartera, 1980. godine, 41% američke ukupne dnevne potrošnje nafte se uvozilo.²

Kompanije koje su činile anglo-američki naftni kartel Sedam sestara vodile su Sjedinjene Američke Države u sve veću ovisnost o nafti i to iz regije koju je američka inozemna politika Hladnog rata sve više činila nestabilnom - politički i vojno. Kamo god je Sedam sestara pošlo tražiti naftu, Pentagon i vojska SAD-a išli su za njima.

Jaka propagandna kampanja - koju su pokrenuli Rimski klub obitelji Rockefeller, WWF i slične „ekološke“ nevladine organizacije - za promicanje smanjenja potrošnje nafte i usmjeravanje prema takozvanoj alternativnoj energiji kao što su solarne ploče, vjetroelektrane propala je. Većina alternativne energije bila je skuplja od naftnog plina ili ugljena, a nijedan izvor alternativne energije nije nudio pozitivnu uštedu energije. Bila je to prevara velikih razmjera, i to na račun poreznih obveznika.

Za krugove okupljene oko obitelji Rockefeller i njihovih trustova mozgova, novi i umjetno stvoren pokret za očuvanje okoliša stvoren je da navede nesvjesnu populaciju da prihvati nove poreze i ostala opterećenja, i to onu populaciju koja je proizašla iz metoda rezanja troškova američkih multinacionalnih kemijskih i naftnih industrija, industrija koje su upotrebljavale ugljen, kao i ostalih velikih industrijskih grupa. Troškove njihova nehaja preuzet će nesvjesna popu-

² Ibid.

lacija kojoj se stalno govorilo da „ljudi zagađuju“. Vodeće multinacionalne kompanije i finansijski interesni krugovi Rockefellerovih i njihovih prijatelja mnogo su zaradili, a opća je populacija, kao i obično, bila na gubitničkoj strani novog pokreta za zaštitu okoliša.

Sjedinjene Američke Države i dalje su imale goleme rezerve ugljena i prirodnog plina, da ne spominjemo obilje naftnih rezervi koje su izgurane s tržišta zbog nafte koju su Sedam sestara uvozile s Bliskog istoka i iz Sjevernog mora. Uvjerivši javnost da su takvi energetske izvori štetni za okoliš u usporedbi s „obnovljivim“ izvorima energije poput sunca ili vjetra, koji su bili mnogo skuplji, vodeće naftne kompanije doslovno su se mogle izvući na račun poreznih obveznika.

Međutim, ubrzo se pojavio problem s kojim su se morali suočiti američki i britanski naftni giganti, kao i banke koje su stajale iza njih: kako prikriti neplanirane posljedice njihova pothvata s cijenom nafte iz 1973. godine - višak svjetske nafte koji je brzo rastao.

GUBITAK NAFTNOG UTJECAJA

Do 1976. godine američkim elitnim krugovima okupljenima oko obitelji Rockefeller postalo je jasno da postoje dvije važne posljedice njihova povećanja cijene nafte za 400%. Povećanje cijene nafte povoljno je djelovalo na jačanje dolara, nešto što su Wall Street i Washington hitno trebali. No zbog tog porasta cijene nafte, drugi izvori energije postali su privlačniji, dok je nafta bila sve manje popularna.

Godine 1976. potrošnja nafte u Americi - koja je bila najveće svjetsko tržište za naftu - kao rezultat visoke cijene nafte, pala je za nekih 13% u usporedbi s razdobljem prije krize 1972. godine.

U isto vrijeme porasla je upotreba drugih izvora energije. Između 1972. i 1979. godine potrošnja ugljena u Sjedinjenim Američkim Državama porasla je za 22% te je ugljen postao drugi najveći izvor primarne energije, odmah nakon nafte. Potrošnja nuklearne energije, budući da se počelo graditi sve više nuklearnih elektra- na, doslovno je eksplozivno narasla za 400%; od gotovo nikakve upotrebe 1972. godine na ukupno jednu šestinu energije u odnosu prema nafti. U usporedbi s tim, udio ukupne alternativne energije za Sjedinjene Američke Države - uključujući solarnu, geotermal- nu energiju i energiju vjetra - iznosio je neznatnih 0,1% do 1979. godine.³

Nafta je postala ugrožena na svom najvećem tržištu, u Sjedinjenim Američkim Državama. Postojala je prijetnja da će cijene naglo pasti, jer su visoke cijene nafte prouzrokovane šokovima iz 1973. i 1974. godine cijelo gospodarstvo SAD-a gurnule u najgoru propast od Velike depresije. Čeličane od Pittsburga do Garyja u Indiani trajno su zatvorene. Porasla je nezaposlenost, a potrošnja benzina je pala, na očaj Sedam sestara i vodećih banaka iza njih, osobito banke Chase Manhattan Davida Rockefellera i banke Citibank.

Njemačka i Francuska, kao i Japan i druge industrijske zemlje, bile su u istom položaju; izgradnja nuklearnih elektrana cvala je di- ljem svijeta jer su vlade žurno htjele zamijeniti elektrane na naftu i time smanjiti ovisnost o njoj. Početkom 1970-ih nuklearna tehnologi- ja pokazala se boljim izborom za budućnost učinkovite proizvodnje električne energije te naizgled poboljšanjem u usporedbi s naftom i ugljenom. Počevši od 1975. godine, prema planovima vlada zemalja

³ Statistički izvadak Sjedinjenih Američkih Država: 1982-1983, No. 972. *Energy Supply and Disposition by Type of Fuel, 1960 to 1981*. (Opskrba energijom i raspodjela po tipu goriva, od 1960. do 1981.), Washington, US Department of Commerce, 1982.

članica Europske zajednice, do 1985. godine trebalo je izgraditi između 160 i 200 novih nuklearnih elektrana po cijeloj kontinentalnoj Europi, što bi bio golem gubitak za naftnu industriju.

Reagirajući na posljedice naftnog šoka iz 1974. godine, vlada njemačkog kancelara Helmuta Schmidta donijela je 1975. godine program gradnje dodatnih kapaciteta za proizvodnju nuklearne energije od 42 gigavata, što bi do 1985. godine pokrilo oko 45% ukupnih potreba Njemačke za strujom. Taj je program unutar Europske zajednice premašivala samo Francuska, koja je do 1985. godine planirala izgraditi nove kapacitete nuklearne energije od 45 gigavata. U jesen 1975. godine, talijanski je ministar industrije, Carlo Donat Cattin, dao upute talijanskim kompanijama za nuklearnu energiju, ENEL i CNEN, da izrade planove za izgradnju dvadesetak nuklearnih elektrana do početka 1980-ih. Čak je i Španjolska, koja je tada tek izlazila iz četiri desetljeća duge Francove vladavine, imala program koji je predviđao izgradnju 20 nuklearnih elektrana do 1983. godine. Tipična nuklearna elektrana snage 1 gigavata bila je dovoljna za opskrbu svih potreba električne energije modernog industrijskog grada od milijun stanovnika.⁴

U vrijeme naftne krize 1974. godine, prvi su se put naglorastuće nuklearne industrije Europe, osobito Francuske i Njemačke, počele pojavljivati kao sposobni suparnici američkoj prevlasti na nuklearnom izvoznom tržištu. Francuska je uspjela dobiti pismo namjere od iranskog šaha, kao i njemačka kompanija KWU, za izgradnju četiri nuklearna reaktora u Iranu. Francuska je već prije potpisala ugovor s Bhuttovom pakistanskom vladom za izgradnju moderne nuklearne infrastrukture u toj zemlji. Pregovori između njemačke Vlade i Brazila

⁴ F. William Engdahl, *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, Pluto Press, London, 2004., 142. str.

o suradnji na području mirnodopske upotrebe nuklearne energije također su uspješno okončani u veljači 1976. godine. Tim se ugovorom Njemačka obvezala izgraditi osam nuklearnih reaktora u Brazilu, kao i postrojenja za preradu i obogaćivanje urana.⁵

Problem anglo-američkog ustroja bio je taj da je cijela njihova struktura moći od Prvog svjetskog rata izgrađena na temeljima kontroliranja globalne nafte. Opskrbu naftom povećavali su ili smanjivali po potrebi, kako bi kontrolirali svjetski ekonomski razvitak. To je bila srž njihove geopolitičke strategije. Godine 1976. počelo se činiti da je anglo-američkoj strategiji bila nužna promjena ako je htjela zadržati globalnu moć uz pomoć nafte.

TRILATERALNA INICIJATIVA

Godine 1976., nakon isteka predsjedničkog mandata Geralda Forda, predsjednik je postao nepoznati uzgajivač kikirikija iz Plainsa u Georgiji, Jimmy Carter.

Carterova je administracija u pojedinim medijima nazivana „Trilateralnim predsjedništvom“, zbog toga što su članovi tajne organizacije Trilateralna komisija Davida Rockefellera bili ne samo predsjednik Jimmy Carter i potpredsjednik Walter Mondale nego i većina članova njegova kabineta. Ministar vanjskih poslova Cyrus Vance, savjetnik za nacionalnu sigurnost Zbigniew Brzezinski, američki veleposlanik u UN-u Andrew Young, pomoćnik ministra vanjskih poslova Richard Holbrooke, ministar financija W. Michael Blumenthal, ministar obrane Harold Brown i brojni drugi visokopozicionirani članovi Carterova kabineta bili su članovi Trilateralne komisije.

⁵ Ibid.

Carterova administracija često je bila nazivana i „Trilateralnim predsjedništvom” jer su predsjednik Jimmy Carter i većina članova njegova kabineta, među kojima su bili ministar vanjskih poslova Cyrus Vance (na slici desno) te savjetnik za nacionalnu sigurnost Zbigniew Brzezinski (lijevo), bili članovi Rockefellerove Trilateralne komisije

David Rockefeller osnovao je tu komisiju 1973. godine, a za prvog izvršnog direktora postavio je profesora sa Sveučilišta Columbia, Zbigniewa Brzezinskog, rođenog u Poljskoj. Rockefeller je osnovao Trilateralnu komisiju kako bi odabranu poslovnu, bankarsku i političku elitu iz Sjeverne Amerike, Zapadne Europe, i prvi put iz Japana, doveo u privatnu organizaciju za koordiniranje ekonomske politike, kao što je bio slučaj s Družbom Bilderberg, koja je okupljala elitu SAD-a i Europe.⁶ Ako je Družba Bilderberg bila „bilateralna”, Trilateralna je komisija, uz Japan, trebala razviti strategiju za ono što

⁶ David Rivera, *Final Warning: A History of the New World Order*, Chapter 9.1, *The Trilateral Commission* (Posljednje upozorenje: povijest novog svjetskog poretka, poglavlje 9.1, Trilateralna komisija), 1994. Dostupno na <http://www.modernhistoryproject.org/mhp/ArticleDisplay.php?Article=FinalWarn09-1>

su Brzezinski i Rockefeller nazvali „bilateralnim svijetom“.

Zanimljivo, „trilateralan svijet“ Davida Rockefellera sastojao se isključivo od vodećih razvijenih industrijskih država; zemlje u razvoju nisu bile pozvane u klub. Umjesto toga, one će postati žrtve koordinirane ekonomske politike industrijskih država Trilateralne komisije, budući da se dolarska cijena za izvoz njihovih sirovina spustila.

Rockefeller je postavio Brzezinskog za Carterova savjetnika za vanjske poslove. O Carterovoj kandidaturi za predsjednika odlučeno je na prvoj plenarnoj sjednici Rockefellerove Trilateralne komisije - u Carterovoj prisutnosti - u svibnju 1976. godine u Tokiju. Carterova kandidatura već je objavljena, a komisija je platila njegove troškove puta u Tokio. Carter je poslije u autobiografiji izjavio da mu je „članstvo u Trilateralnoj komisiji omogućilo da upozna nacionalne i internacionalne vođe. Dodao je da mu je „članstvo u komisiji omogućilo i izvrsnu priliku za učenje...“⁷

Uz pomoć vrlo bogatih mreža otvorenih kroz Rockefellerovu Trilateralnu komisiju, kao i uz pomoć medija koji su bili povezani s istim moćnim krugovima, Carter je neosviještenoj američkoj javnosti predstavljen kao politički neopredijeljena osoba, kao „autsajder“ u Washingtonu, i kao muškarac s dubokim kršćanskim uvjerenjima, što je bila utješna poruka za obične Amerikance koji su išli u crkvu. No on je bio sve samo ne autsajder.

⁷ Laurence H. Shoup, *Jimmy Carter and the Trilateralists: Presidential Roots* (Jimmy Carter i trilateralisti: predsjednički korijeni). Isječak iz knjige *Trilateralism* (Trilateralizam); urednica Holly Sklar, South End Press, 1980. Dostupno na http://www.thirdworldtraveler.com/Trilateralism/JimmyCarter_Trilat.html

Jedan od Carterovih prvih predsjedničkih poteza bilo je osnivanje novog Ministarstva energetike. Godine 1977. to je ministarstvo osnovano kako bi - kako je rečeno - okončalo ovisnost Sjedinjenih Američkih Država o uvozu nafte. No to se nije dogodilo.

Prvi ministar energetike, James R. Schlesinger, bio je direktor CIA-e za vrijeme Nixona, a potom ministar obrane; prije toga bio je glavni analitičar u RAND-u, trustu mozgova usko povezanim s Pentagonom. Kao ministar obrane tijekom Jomkipurskog rata 1973. godine, Schlesinger je odobrio isporuku oružja Izraelu - operacija koju je Pentagon nazvao „Operacijom Nickel Grass” - a time je potaknut naftni embargo zemalja OPEC-a.⁸

Carter je kao predsjednik potpuno slijedio energetske paradigme Rockefellerova Rimskog kluba. Čak je instalirao solarne ploče na krov Bijele kuće, po kojoj je šetao u debelim vestama dok je grijanje bilo isključeno.

U obraćanju naciji u travnju 1977. godine, bivši je časnik u nuklearnoj podmornici, Carter, izjavio da je američka energetska situacija „moralni ekvivalent rata”.⁹

Njegov se govor sastojao od popisa s deset točaka hitnih prijedloga, uključujući i cilj da upola smanji i uvoz nafte do 1985. godine. Međutim, umjesto toga, u sljedećih dvadeset godina uvoz nafte će se udvostručiti. Carter je izgubio popularnost kod američkih glasača koji su ovisili o automobilu jer je izjavio da bi ljudi koji ustraju u tome

⁸ Walter J. Boyne, *Nickel Grass*, Air Force Magazine, prosinac 1998. Dostupno na <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Pages/1998/December%201998/1298nickel.aspx>

⁹ Jimmy Carter, *The President's Proposed Energy Policy* (Predsjednikov prijedlog za energetska pitanja), 18. travnja 1977., Washington. Dostupno na http://www.pbs.org/wgbh/amex/carter/filmmore/ps_energy.html

da voze velike automobile trebali plaćati veći porez. Pozvao je ljude da termostat preko noći spuste na svježih 18 stupnjeva Celzijusa.

Carterova poruka o energiji bila je čista ideologija nestašice Kinga Hubberta - ideja o neomaltuzijanskoj nestašici resursa Rimskoga kluba. Izjavio je: „Jednostavno moramo uspostaviti ravnotežu između potražnje za energijom i resursa koji brzo nestaju.”¹⁰

Smisao njegove poruke bio je da nafte ponestaje:

*„Nafta i prirodni plin, koji čine 75% naše energije, nestaju. Unatoč povećanom trudu, domaća proizvodnja ravnomjerno pada oko šest posto godišnje. Uvoz se u zadnjih pet godina udvostručio. Ako ne dođe do bitnih promjena u smanjenju potrošnje nafte, vjerujemo da će početkom 1980-ih godina svjetska potražnja biti veća od proizvodnje... U svijetu se trenutačno troši oko 60 milijuna barela nafte dnevno, a svake godine potražnja se povećava za otprilike 5 posto. Ako želimo ostati samo na toj razini, svake će nam godine trebati proizvodnja novog Teksasa, svakih devet mjeseci sjeverne Aljaske, ili pak nove Saudijske Arabije svake tri godine. Ovo se očito ne može nastaviti... Budući da nam ponestaje plina i nafte moramo se brzo pripremiti na promjenu, na strogu zaštitu okoliša i upotrebljavanje ugljena i obnovljivih izvora energije, kao što je solarna energija.”*¹¹

Dvadeset godina kasnije, sredinom 1990-ih godina, svijet će trošiti više od 84 milijuna barela nafte dnevno, a time će Carterov zastrašujući scenarij biti odbačen, iako je malotko obraćao pažnju na to.

Schlesinger je bio odgovoran za osmišljavanje Carterove energetske strategije, a on je bio i autor Carterova govora o „moralnom

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

ekvivalentu rata".¹² Kako bi učvrstio Schlesingerov plan o štednji energije, Carter je odobrio CIA-i da javno objavi studiju o nafti u Sovjetskom Savezu koja je predviđala, korištenjem metodologije Kinga Hubberta, da će proizvodnja nafte u SSSR-u doseći vrhunac 1980-ih godina i da će do 1985. godine SSSR postati glavni konkurent Zapadu u nabavljanju nafte s Bliskog istoka, što će rezultirati žestokom konkurencijom između Zapada i Sovjetskog Saveza za naftu OPEC-a te, vrlo vjerojatno, ratovima za naftu.¹³

No, Sjedinjenim Američkim Državama i CIA-i nije bilo poznato da je i Sovjetski Savez imao svoj naftni adut. Njihovi geofizičari i geokemičari od ranih su 1950-ih u strogoj tajnosti radili na razvijanju nove radikalne metode za pronalaženje nafte. Staljin, koji je postao svjestan Trumanove hladnoratovske prijetnje, zahtijevao je od sovjetskih znanstvenika da na bilo koji način dođu do rješenja koje će Sovjetski Savez učiniti energetske potpuno neovisnim o Zapadu.

Tri desetljeća kasnije sovjetski naftni resursi neprestano su se povećavali te su otkrivane nove zalihe - suprotno od „vrhunca proizvodnje“ koji je predviđela CIA. Do 1980. godine mnoge manje republike - uključujući Kazahstan i Azerbajdžan - postale su drugi najveći proizvođač nafte na svijetu poslije Saudijske Arabije.

Kako će biti objašnjeno kasnije, kad je riječ o nafti i plinu, ruska je znanost bila motivirana posve drukčijim kriterijima nego zapadna geologija u službi naftnog kartela Sedam sestara. Sedam sestara na

¹² James L. Cochrane, *Carter Energy Policy and the Ninety-fifth Congress* (Carterova energetska politika i Devedeset peti Kongres), u Craufurd D. Goodwin i drugi: *Energy Policy in Perspective* (Pogled na energetske politiku), Washington, The Brookings Institution, 1981., 552-564. str. Pogledajte i Biografsku bilješku, Dr. James R. Schlesinger, MITRE Corporation, na <http://www.mitre.org/about/bot/schlesinger.html>

¹³ US Central Intelligence Agency, *The International Energy Situation: Outlook to 1985* (Energetska situacija u inozemstvu: pogled na 1985. godinu), Washington D. C., Government Printing Office, 1977.

Zapadu bile su opsjednute time kako da prikriju činjenicu da svijet doslovno pliva na nafti. Rusima je pak glavni problem bio kako pro-
naći i proizvesti što više nafte i plina.

ROCKEFELLER GUBI, A ZATIM ISKORIŠTAVA STAROG PRIJATELJA

Događaji u dalekome Iranu uskoro će iziskivati posve novu stra-
tegiju za održavanje američke kontrole nad oružjem nafte. Stari pri-
jatelj Davida Rockefellera, iranski šah u svojoj je zemlji bio u velikoj
nevolji. Njegov despotski režim bio je na rubu propasti zbog masov-
nih demonstracija diljem Irana protiv brutalne diktature Njegova
carskog veličanstva, šaha svih šahova, kralja svih kraljeva, šaha
Reze Pahlavija.

Šahov povratak na prijestolje 1953. godine omogućila je CIA, de-
stabilizacijom Mossadeghove vlade koja je htjela nacionalizirati naftu.
Godine 1978., nakon politike goleme potrošnje - uključujući i desetke
milijardi petrodolara potrošenih na američku ratnu opremu - šahov
režim bio je izložen napadima u domovini. Unatoč golemoj dobiti od
izvoza nafte u danima nakon što je šah u prosincu 1973. godine pro-
veo Kissingerov zahtjev za porastom cijena nafte OPEC-a, zemlju je
1978. godine pogodilo kronično pomanjkanje gotovine.

Godine 1977. iranski državni proračun bilježio je deficit od 2,4 mi-
lijarde dolara, a prema procjeni američke ambasade taj je trend u bu-
dućnosti trebao dramatično rasti. Kako bi pokrio deficit, šah je nare-
dio vladi da posudi novac na internacionalnom financijskom tržištu.

Jedna je banka ipak nadmašila ostale vodeće internacionalne ban-
ke u posuđivanju novca šahovu režimu nakon 1976. godine - bila
je to banka Chase Manhattan Davida Rockefellera. Do kraja 1978.

godine iranski dug banci Chase iznosio je gotovo 2 milijarde dolara, što je u to vrijeme bila golema svota novca. Ako otplata iranskog duga bude ugrožena, banka Chase mogala bi se naći u velikoj nevolji.¹⁴

Gospodarski slom i velika stopa nezaposlenosti, uz neprestanu represiju šahova državnog aparata, doveli su do prosvjeda tisuća ljudi protiv njegova režima. Šahovo rješenje bilo je povećati broj uhićenja i mučiti disidente uz pomoć zloglasne tajne policije SAVAK, institucije koju su za šaha osnovale američke i izraelske obavještajne službe kako bi suzbili bilo kakvo protivljenje režimu.¹⁵

Godine 1978. sve veće protivljenje šahovu režimu doseglo je vrhunac u demonstracijama i pobunama. SAVAK i iranska vojska odgovorili su represijom i ubili tisuće ljudi. No represija je samo pojačala protivljenje režimu, koje je u prosincu 1978. godine doseglo masovne razmjere. Znajući što ga čeka, šah je abdicirao i u siječnju 1979. godine ponovno pobjegao iz Irana, ovaj put zauvijek.

Iznenadan pad šahove diktature iznenadio je Washington. Naime, 28. rujna 1978. godine američka Obrambena obavještajna služba (DLA - Defense Intelligence Agency) obavijestila je da „očekuje da će šah aktivno vladati još sljedećih deset godina”.¹⁶

Previranja u jednoj od najvećih zemalja proizvođača OPEC-a poslužila su kartelu Sedam sestara za povlačenje velike količine iran-
ske nafte sa svjetskih tržišta početkom 1979. godine. Nakon četve-

¹⁴ Mark Hulbert, *Interlock: The Untold Story of American Banks, Oil Interests, the Shah's Money and the Astounding Connections Between Them* (Spoj: neispričana priča o američkim bankama, naftnim interesima i šahovu novcu...), New York, Richardson & Snyder, 1982., str. 95-96.

¹⁵ John Pike, *Ministry of Security SAVAK* (Ministarstvo sigurnosti SAVAK), Federation of American Scientists, (Udruga američkih znanstvenika), 16. siječnja 2000. Dostupno na <http://www.fas.org/irp/world/iran/savak/index.html>

¹⁶ Ibid.

rostrukog rasta cijena svjetske nafte 1973. i 1974. godine te povećane potražnje za tradicionalnijim izvorima energije kao što su nuklearna energija i ugljen, globalna potražnja za naftom počela je naglo padati. Vodeće naftne kompanije bile su nervozne jer su trebale držati visoke cijene dok potražnja pada.

U prvim mjesecima nakon završetka vladavine šaha u Iranu, dok je Ruholah Homeini, jedan od velikih ajatolaha šijita, učvršćivao moć u državi koja je postajala teokratska, David Rockefeller i njegova banka Chase Manhattan postajali su sve zabrinutiji zbog velike izloženosti u sve nestabilnijem i nepredvidivijem Iranu, unatoč tome što mule uopće nisu kasnile s otplaćivanjem kredita banci Chase, a kamoli prijetile neplaćanjem.

Banka Chase Manhattan još je uvijek bila opterećena lošim kreditima za nekretnine zbog sloma američkog tržišta nekretnina. Banka je početkom 1977. godine još uvijek imala 1,7 milijardu dolara nenaplativih kredita. Zbog loših je kredita Američki ured kontrolora valute banku Chase Manhattan uvrstio na popis „problematičnih banaka“. David Rockefeller i njegovi savjetnici nisu htjeli nikakve probleme s nekoć zlatnim zajmom iranskom šahu.¹⁷

Njihovo „rješenje“ problema oko promjene režima u Iranu i gu-bitka utjecaja nad režimom u Teheranu, blago rečeno, bit će nekonvencionalno.

Krugovi okupljeni oko Davida Rockefellera, unutar Washingtona i izvan njega, prihvatili su se strategije kojom će prisiliti Iran da ne plati dug banci Chase Manhattan. Izračunali su da će s obzirom na američki zakon to biti jedina logička podloga da američki predsjednik proglasi izvanredno stanje i naredi zamrzavanje svih iranskih sredstava u bankama u New Yorku, pa čak i u Londonu, te na taj

¹⁷ Mark Hulbert, op. cit., str. 111-112.

način spasi banku Davida Rockefellera. David Rockefeller nije radio u svijetu običnih bankara. Njemu je bilo normalno prisiliti američku Vladu da promijeni svoje odluke.

Ministar energetike James Schlesinger bio je i više nego voljan pomoći banci Chase u nevolji. Dana 7. veljače 1979. godine ministar Schlesinger je svjedočio pred odborom Senata o utjecaju prekidanja dotoka iranske nafte do kojeg je došlo u kaosu nakon vladavine šaha. Schlesinger je šokiranom odboru Senata izjavio da bi zalihe nafte mogle pasti na „opasno nisku“ razinu i zaključio da „moramo to shvatiti ozbiljnije nego embargo OPEC-a (iz 1972.)“.¹⁸

Utjecaj Schlesingerovih izjava bio je nevjerojatan - dolar i burza su pali, a zlato se vinulo u nove visine. Jedini problem za Schlesingera, Rockefellera i za banku Chase bio je što je sve to bila laž. Nije postojala kriza opskrbe naftom. Početkom 1979. godine proizvodnja nafte u svijetu bila je gotovo 5% veća nego godinu dana prije, unatoč privremenom gubitku iranske nafte. Svjetsko tržište nafte bilježilo je višak. Rockefellerove nade o proglašenju izvanrednog stanja zbog situacije s naftom izjalovile su se do travnja 1979. godine, kad se politička situacija u Iranu smirila, a iranska naftna polja ponovno su počela crpiti i izvoziti nekoliko milijuna barela nafte dnevno.¹⁹

Da stvari budu još gore za Rockefellera, novi iranski režim jasno je dao do znanja američkom veleposlaniku Williamu Sullivanu da Iran želi održavati stabilne i pozitivne diplomatske i trgovinske odnose s Washingtonom. U ljeto 1979. godine ajatolah je osobno predložio da Iran kupi američku vojnu opremu za borbu protiv Kurda. Pentagon je u početku odgovorio pozitivno.²⁰

¹⁸ Ibid., p. 125.

¹⁹ Ibid., str. 125-129.

²⁰ Ibid., pp. 15-19.

U tom je trenutku ozračje u upravi Rockefellerove banke u One Chase Manhattan Plazi postalo prilično sumorno. Archibald Roosevelt, brat Kermita Roosevelta koji je osmislio udar na Mossadegha iz 1953. godine te ponovno vratio šaha u Iran, u to je vrijeme bio potpredsjednik banke Chase Manhattan za poslove s Bliskim istokom. Henry Kissinger, koji više nije bio dio vlade, bio je član Internacionalnog savjetodavnog odbora banke Chase Manhattan. Chase Manhattan i David Rockefeller imali su moćne prijatelje u Washingtonu.

U listopadu 1979. godine, budući da su bili u očajnom položaju jer je banka Chase Manhattan zapravo bila talac političkih hirova sve nestabilnijeg i podijeljenijeg iranskog režima koji je nailazio na sve veće protivljenje u zemlji, Rockefeller, Kissinger i obiteljski odvjetnik Rockefellerovih, John J. McCloy, odlučili su se za odvažnu strategiju. Izvršit će pritisak na predsjednika Cartera - čovjeka koji, na kraju krajeva, posao u Bijeloj kući duguje Davidu Rockefelleru - da bolesnom protjeranom šahu omogući poseban medicinski azil u Sjedinjenim Američkim Državama. To su učinili znajući da Ministarstvo obrane SAD-a ima informacije od obavještajnih službi koje govore da će, ako šah uđe u SAD, „doći do zauzimanja američke ambasade, čime će biti ugroženi životi Amerikanaca”.²¹

Kissinger i Rockefeller, uz pomoć Carterova savjetnika za nacionalnu sigurnost i Rockefellerova čovjeka od povjerenja, Brzezinskog, počeli su stvarati golem osoban pritisak da pridobiju predsjednika Jimmyja Cartera - koji se tome protivio - da nesvjesno prouzrokuje talačku krizu u ambasadi. U travnju 1979. godine Kissinger je nazvao Cartera i zamolio ga da primi šaha. Već je sutradan David

²¹ Terence Smith, *Why Carter Admitted the Shah* (Zašto je Carter primio šaha), The New York Times Magazine, 17. svibnja 1981.

Rockefeller posjetio Cartera u Ovalnom uredu kako bi „potaknuo” predsjednika da primi šaha.²²

Napokon, 18. listopada 1979. godine doktor Benjamin Kean, osobni liječnik Davida Rockefellera kojeg je Rockefeller u zadnji čas doveo da zamijeni šahove francuske liječnike, preporučio je da se šah dovede u SAD na temeljite pretrage. Rockefeller se pobrinuo da Ministarstvo obrane SAD-a dobije Keanovo mišljenje.

Dana 21. listopada američki predsjednik Jimmy Carter nevoljko je donio sudbonosnu odluku da se šah primi u SAD na liječenje od raka, a koje je navodno bilo moguće samo u Sjedinjenim Američkim Državama. Carter je popustio pod pritiscima Rockefellera i Kissingera. Kean je poslije priznao da je rekao kako šah nije u životnoj opasnosti te da je predložio nekoliko zemalja osim SAD-a, gdje bi šah mogao obaviti te pretrage.²³

No već je bilo kasno. Dana 4. studenog 1979. godine nekoliko stotina iranskih studenata okupiralo je američku ambasadu u Teheranu i zarobilo više od pedeset ljudi, zahtijevajući da se šah vrati na suđenje. Njih je poslije podržao novi iranski vođa, ajatolah Homeini, a američko-iranski odnosi ozbiljno su se srozali. No, bez znanja bijesne američke javnosti, banka Chase Manhattan Davida Rockefellera pripremala se zamrznuti iranska sredstva u inozemstvu i nadoknaditi svoje milijarde. Sudbina osoblja iz američke ambasade očito im nije bila pretjerano bitna.²⁴

Dana 14. studenog 1979. godine, deset dana nakon početka tala-

²² William J. Daugherty, *Jimmy Carter and the 1979 Decision to Admit the Shah into the United States* (Jimmy Carter i odluka iz 1979. godine da primi šaha u Sjedinjene Američke Države), travanj 2003. Dostupno na http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2003_01-03/dauherty_shah/dauherty_shah.html

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

čke krize koja će trajati 444 dana, američka Vlada naredila je zamrzavanje svih iranskih bankovnih sredstava u Sjedinjenim Američkim Državama. Banka Chase Manhattan i Rockefeller već su sutradan objavili da se kasni s isplatom najvećeg iranskog duga, onog od 500 milijuna dolara, koji je trebao biti plaćen do 15. studenog, čime su se zbog složenih uvjeta zajma aktivirale razne klauzule o otkazivanju ugovora i dospijeću naplate. Do tog dana, Iran je svaki put svoj obrok otplate banci Chase platio na vrijeme. Iranska vlada nije imala vremena osmisliti drugi način plaćanja. U nekoliko dana, banka Chase odjednom više nije imala nikakvih zajmova Iranu. Zauzvrat, Ministarstvo financija nadoknadilo joj je svaki cent preko zamrznutih iranskih sredstava.²⁵

Sada su se pak kartel Sedam sestara i obitelj Rockefeller morali suočiti s novim problemom - kako spriječiti Iran da ne poveća ozbiljan višak svjetske nafte. A za rješenje tog problema izvjesni, vrlo utjecajni Amerikanci pozvali su iranskog susjeda - Sadama Huseina.

²⁵ Mark Hulbert, op. cit., str. 155-172.

RAT ZA NAFTU PREKO POSREDNIKA

IZNIMNO KRVAV RAT ZA NAFTU IZMEĐU ZEMALJA ČLANICA OPEC-a

Tek što je David Rockefeller uspio nadoknaditi nezaštićena finansijska sredstva iz Irana, u rujnu 1980. godine izbio je novi veliki rat na Bliskom istoku. Rat se vodio između nove teokratske iranske šijitske države pod vodstvom ajatolaha Homeinija i njegovog susjeda Iraka, zemlje članice OPEC-a pod vodstvom svjetovnog vođe Sadama Huseina. Osnovno načelo rata bilo je posve drukčije od onog što su vodeći zapadni mediji prikazivali. Iransko-irački rat označit će početak gotovo neprestanog niza posredničkih ratova u režiji SAD-a te naposljetku ratova koje će izravno voditi SAD u novom stoljeću - za kontrolu naftom bogatog Bliskog istoka.

U rujnu 1980. godine iračka vojska Sadama Huseina napala je Iran, nakon što je Irak objavio da je iranska artiljerija bombardirala gradove Khonqin i Mandali na iransko-iračkoj granici te navodno potaknula napad na iračkog premijera, Tarika Aziza. Te optužbe nikada nisu dokazane. No Irak je te navode svejedno iskoristio kako bi unilateralno

Washington je potajno potaknuo rat između Irana i Iraka ne bi li na taj način podigao cijene nafte. Istodobno, Pentagon je dobio golemo odlagalište za višak oružja koje je ostalo iz rata u Vijetnamu.

raskinuo Sporazum iz Alžira iz 1975. godine kojim se napokon riješio važan pogranični sukob oko prava na strateški važan kanal Shatt al-Arab, što je bilo kršenje pravila iz međunarodnog zakona. Kanal koji se nalazio u blizini iračkog grada Basre bio je od krajnje strateške važnosti za obje zemlje jer je tvorio dio zajedničke granice uz ušće rijeka Tigris i Eufrat, na mjestu gdje one utječu u Perzijski zaljev. Kanal je bio jedini irački prolaz do Perzijskog zaljeva.

Irački vojnici ušli su duboko na iranski teritorij i zauzeli Khoramshahr i Abadan, područje najvećih iranskih naftnih rafinerija. Obje strane ubrzo su napale suparnička naftna postrojenja, financijske žile kucavice obiju država. Bio je to početak „rata protiv nafte“ koji će trajati osam godina. No, igra se zapravo događala na globalnoj razini gdje se odigravalo natjecanje za potpunu kontrolu dotoka nafte. Glavni igrači u toj

globalnoj igri bili su obitelji Rockefeller, Sedam sestara te njihovi britanski saveznici BP i Royal Dutch Shell, koji su se koristili svojim snažnim političkim zaledem, osobito u Washingtonu, Londonu i Rimu.

Godinu dana ranije, u srpnju 1979. godine, ambiciozan i prilično okrutan političar iz iračke stranke Baath, tadašnji potpredsjednik Sadam Husein, osmislio je smještanje predsjednika Ahmeda Hasana Bakra u kućni pritvor. Potom je optužio dio vođa i ministara iz stranke Baath da su se urotili protiv države i osudio ih na strijeljanje koje su morali izvršiti drugi pripadnici stranke Baath, čime je zapravo osigurao njihovu odanost.¹

Tako je Sadam Husein postao predsjednik Iraka - i ostao na tom položaju sve dok nije bezobrazno uklonjen američkim „tepih bombardiranjem“ 2003. godine.

Kao predsjednik, Sadam je brzo podizao tenzije s Iranom, istjeravši iz Iraka 40 000 šijita iranskog podrijetla. Naredio je tajno smaknuće šijitskog ajatolaha Sadra i njegove sestre jer su nagovarali iranskog vrhovnog vođu ajatolaha Homeinija da pozove na zbacivanje iračkog baathističkog režima. Irak je zauzvrat pokušao potaknuti pobunu među iranskom arapskom populacijom u provinciji Huzestan kroz koju je tekao kanal Shatt al-Arab uz iračku granicu, i koja je bila vodeća iranska regija u proizvodnji nafte i u kojoj se nalazila rafinerija u Abadanu.²

Cijeli osmogodišnji rat vodio se gotovo u potpunosti zbog kontrole nad teritorijem Huzestana i Shatt al-Araba. Bio je to rat koji se vodio za naftu i kojemu je cilj bio sabotirati suparnička naftna postrojenja.

¹ Edward Mortimer, *The Thief of Baghdad* (Lopov iz Bagdada), The New York Review of Books, 27. rujna 1990., na <http://www.nybooks.com/articles/archives/1990/sep/27/the-thief-of-baghdad/?page=1>

² MidEastWeb, *The Iraq Crisis - Timeline Chronology of Modern Iraqi History* (Krizu u Iraku - kronologija moderne povijesti Iraka). Dostupno na <http://www.mideastweb.org/iraq-timeline.htm>

Bio je to prvi rat na Bliskom istoku koji se vodio između zemalja članica OPEC-a, ali ni u kojem slučaju ne i posljednji. Duboko u pozadini, Washington je potajno potaknuo rat, namjerno šaljući lažne poruke suparničkim stranama. Za Washington i kompanije Sedam sestara, ratom su se dizale cijene nafte, i to dok god je toliko velik udio svjetske nafte bio ugrožen. Pentagon je također dobio golemo odlagalište za višak oružja koje je ostalo iz rata u Vijetnamu. To je bio još jedan rat Pentagona u kojem nijedna strana neće odnijeti odlučujuću pobjedu.

U prvim mjesecima rata iranski su komandosi napali iračke izvozne naftne terminale u Mini al-Bakru i Al-Fawu kako bi mu presjekli naftne prihode. Iran je na početku rata napao i irački sjeverni naftovod te uvjerio Siriju da zatvori irački naftovod koji je prolazio preko njezina teritorija.³

Kako se rat protegnuo na nekoliko godina, počeo se nazivati i „tankerskim ratom“.

Do 1983. godine izvozni kapacitet Iraka iznosio je samo 700 000 barela dnevno, manje od jedne trećine kapaciteta proizvodnje. Iranski naftni terminal na otoku Kharg u sjevernom dijelu Perzijskog zaljeva, iz kojeg se prije rata izvozilo 7 milijuna barela iranske naftne dnevno, bit će gotovo uništen tijekom osam godina ratovanja i devet tisuća iračkih zračnih napada.

Rat se zaoštrio kada je Irak u ožujku 1984. godine ispalio projektil Exocet na grčki tanker južno od otoka Kharg. To je bio prvi namjerni napad na civilni brod u Zaljevu, ali ne i posljednji. U travnju 1984. godine Teheran je prvi put napao civilni trgovački brod, indijski teretni brod, zatim kuvajtski naftni tanker, a potom i saudijski tanker u saudijskim vodama pet dana kasnije te time dao do znanja da ni-

³ John Pike, *Iran-Iraq War, 1980-1988* (Iransko-irački rat, 1980.-1988.). Dostupno na <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/iran-iraq.htm>

jedna država Perzijskog zaljeva nije sigurna. Tim je napadima prepolovljen izvoz iranske nafte, prolaz brodova u Zaljevu smanjio se za 25%, a Lloyd iz Londona je drastično podigao policu osiguranja za tankere. Opskrba naftom iz Zaljeva se usporila. Situacija je postala kritična.⁴ Tankerski rat stvorio je novu prijetnju, koja prvotno nije bila planirana. Perzijski zaljev bio je izlazni put za svu naftu s Bliskog istoka namijenjenu Japanu i Europi.

Kad je Saudijska Arabija srušila iranski mlažnjak iznad saudijskog teritorija, došlo je do primirja - iako privremenog - te na tom području 1984. godine nisu bili napadani civilni tankeri. Međutim, do tada su i Iran i Irak već osjetili posljedice rata, kao i rast cijene nafte, koja je bila gotovo 30 dolara po barelu, što je bilo otprilike 300% više od cijene prije abdiciranja šaha i preuzimanja vlasti od strane ajatolaha.

Kako se Iransko-irački rat oduljio, gotovo se potpuno prestalo govoriti o višku nafte. Kad je izbio rat 1980. godine, CIA je procijenila da na svjetskom tržištu postoji višak od dva do tri milijuna barela nafte dnevno, što je prijetilo padu cijena u trenutku kad je svijet kretao u ekonomsku krizu zbog visokih kamata u SAD-u i Europi te zbog rasta američkog dolara.⁵ Neki unutarnji izvori navode da je Washington pokrenuo rat kako bi manipulirao cijenama nafte držeći iranske zalihe podalje od tržišta, i kako bi „prebacio“ američku naftnu politiku na veću povezanost sa Saudijskom Arabijom.

Noćna mora Sedam sestara na neko je vrijeme završila. Ratom su se cijene nafte zadržale na tada vrlo značajnih i vrlo profitabilnih 30 dolara po barelu. Troškovi vađenja nafte s Bliskog istoka tijekom tog raz-

⁴ MidEastWeb, op. cit.

⁵ Peter Schweitzer, *Victory: The Reagan Administration's Secret Strategy That Hastened the Collapse of the Soviet Union* (Pobjeda: tajna strategija Reaganove administracije koja je ubrzala raspad Sovjetskog Saveza), 1996., Atlantic Monthly Press, str. 31.

doblja bili su mnogo manji od jednog dolara po barelu.⁶ Banka Chase Manhattan Davida Rockefellera i druge njujorške banke koje su se zasnivale na petrodolarima imale su dovoljno razloga za zadovoljstvo.

Nakon listopada 1979. godine, kad je došao u Washington na inicijativu svojega šefa i bliskog prijatelja Davida Rockefellera, kako bi postao Carterov predsjednik Banke federalnih rezervi, Paul Volcker doveo je Sjedinjene Američke Države i većinu svijeta u najgoru ekonomsku krizu od 1945. godine; uzrokovao ju je podizanjem kamatne stope na dvoznamenkastu brojku, držeći je na toj razini sve do 1982. godine.

Volckerova recesija rezultirala je drastičnim padom potražnje za naftom. S druge strane, Iransko-irački rat dopustio je da cijena nafte bude na neviđeno visokoj razini, čime su banke u Londonu i New Yorku i dalje bile likvidne jer su nastavile reciklirati petrodolarske zajmove zemljama Istočne Europe, poput Poljske i Jugoslavije, te zemljama u razvoju koje su se brzo razvijale, poput Brazila, Argentine, Meksika i većine Afrike.

Tijekom Iransko-iračkog rata prodaja oružja također je doživjela procvat. Prodavalo se napredno oružje poput francuskih projektila Exocet i borbenih zrakoplova Super Etendard za sve vrste američkih, europskih i sovjetskih tankera, brodova, nosača zrakoplova i razarača. Samo je Irak potrošio oko 200 milijardi dolara na vojno naoružanje tijekom osmogodišnjeg rata.⁷

Zbog toga što je većinski sunitsko Kraljevstvo Saudijske Arabije bilo pod uzbunom jer je dobro naoružana teokratska šijitska država Iran počela izranjati kao novi centar moći na naftom bogatom Bliskom istoku, Saudijci su počeli puniti iračku ratnu blagajnu. Od

⁶ Benjamin Zycher, *OPEC*, The Concise Encyclopedia of Economics. Dostupno na <http://www.econlib.org/library/Enc/OPEC.html>

⁷ Anthony H. Cordesman, *Iraq and the War of Sanctions* (Irak i rat sankcija), 1999., Praeger Publishers, New York, str. 38.

početka iračkog napada na Iran 1980. godine do proljeća 1982. godine, Saudijska Arabija, koja je sada bila najjači saveznik Amerike u naftom bogatom području Perzijskog zaljeva, isplaćivala je Sadamu Huseinu milijardu dolara mjesečno u ratne svrhe, čime je omogućila da se iračka vojska udesetorostruči.⁸

Rat je prerastao u uzajamni pokolj koji je trajao osam godina i koji su obilježili neprestani iranski frontalni napadi i iračko korištenje kemijskog oružja dobivenog od SAD-a. U kolovozu 1988. godine napokon je sklopljeno primirje, a posredovao ga je saudijski kralj Fahd te tako okončao rat prema uvjetima Rezolucije 598 UN-ova Vijeća sigurnosti.

Broj ljudskih žrtava bio je golem - prema grubim procjenama bilo je više od milijun i pol žrtava rata. Vjerojatno je poginulo milijun ljudi, još više je ranjeno, a milijuni su bili prognani. Iran je priznao da je u ratu poginulo gotovo 300 000 Iranaca. U Iraku je bilo 375 000 žrtava, što bi otprilike bio ekvivalent za šest milijuna ljudi populacije veličine Sjedinjenih Američkih Država. Još 60 000 zarobili su Iranci. No u Iranu je vjerojatno bilo i više od milijun ubijenih i ranjenih.⁹

Ekonomska šteta nanescena suparničkim stranama bila je jednako zastrašujuća. Financijski gubitak premašio je 600 milijardi dolara za svaku od država, a ukupan gubitak iznosio je približno 1,2 bilijuna dolara. U dvije najveće zemlje proizvođača nafte na svijetu gospodarski razvoj je stao, a izvoz nafte teško je poremećen za gotovo jedno desetljeće.¹⁰

⁸ Trita Parsi, *Treacherous Alliance: The secret dealings of Israel, Iran and the United States* (Izdajnički savez: tajni dogovori Izraela, Irana i Sjedinjenih Američkih Država), Yale University Press, New Haven, 2007., str. 98-99.

⁹ Ibid.

¹⁰ MSN Encarta, *Iran-Iraq War* (Iransko-irački rat), Encarta.msn.com, 20. kolovoza 1988. Dostupno na http://encarta.msn.com/encyclopedia_761580640_2/Iran-Iraq_War.html.

U vijestima o ratu rijetko se spominjala uloga američke obavještajne službe, kao i bivšeg šefa CIA-e Georgea H. W. Busha, koji je u to vrijeme bio Reaganov potpredsjednik, ali i uloga Henryja Kissingera, starog prijatelja Davida Rockefellera. Te osobe odigrale su vrlo važnu ulogu u potpaljivanju vatre koja je dovela do rata.

Iako je službena politika SAD-a bila stroga „neutralnost“ u Iransko-iračkom ratu, novoimenovani predsjednik Ronald Reagan, njegov potpredsjednik George H. W. Bush, kao i Reaganov novi šef CIA-e, William Casey, počeli su tajne sastanke s vodećim iračkim dužnosnicima već u travnju 1981. godine kako bi podržali Sadama. Istodobno, Washington je 1979. godine počeo potajno pregovarati s Homeinijevim režimom i kroz kanale u Izraelu naoružavati Iran. Politika Washingtona bila je maksimalno naoružati obje strane i osigurati da rat pohara obje zemlje i traje nekoliko godina te da na kraju nijedna strana ne pobijedi ili ne dobije odlučujuću prednost.¹¹

Bivši ministar vanjskih poslova Henry Kissinger, a sada direktor moćne konzultantske tvrtke Kissinger Associates, dobio je važnu tajnu ulogu u naoružavanju Sadama. To je napravio pod krinkom pomoći Iraku hranom američkog Ministarstva poljoprivrede i preko podružnice talijanske vladine banke BNL (Banca Nazionale del Lavoro) u Atlanti, klijenta Kissinger Associatesa. Kissinger je bio član Internacionalnog savjetodavnog odbora BNL-a i navodno je preko BNL-a prebacio najmanje 5 milijardi dolara vrijednosti tajne američke vojne pomoći Iraku.

Kissingerov utjecaj u Washingtonu u to je vrijeme ponekad bio

¹¹ „Meeting with Iraqint Chief al-Omar“ [Za Eagletona od Drapera], 22. travnja 1981. Objavljeno zbog Zakona o slobodi govora. Dostupno na <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB82/index2.htm>

veći od predsjednikova, iako Kissinger službeno nije bio u vladi. Jedan bivši istražitelj iz Ministarstva pravosuđa, koji je istraživao Kissingerovu ulogu u aferi BNL-a, istaknuo je:

*Kissinger kao da posjeduje poseban imunitet... Kissinger ima jednaku moć u pitanjima nacionalne sigurnosti u Washingtonu kao i u danima kad je bio car vanjske politike za vrijeme Nixonova predsjedničkog mandata. On ubire isplatu, a drugi ispadnu krivi.*¹²

Istraživački novinar Stephen P. Pizzo, koji je dobio dokumente o nezakonitoj aferi BNL-Irak, napomenuo je:

*Operacija BNL bila je svjestan, dobro osmišljen i izveden plan za tajno financiranje iračke vojske. Činjenice upućuju na to da se odabir banke BNL za izvođenje tog plana može povezati s tvrtkom Kissinger Associates (KA) i bivšim zaposlenicima KA, Scowcroftom i Eagleburgerom.*¹³

Demokratski zastupnik iz Teksasa, Henry B. Gonzalez, predvodio je istragu Zastupničkog doma o aferi BNL-Irak 1989. godine. Većina vodećih američkih medija zataškala je istragu. Dokazi su bili inkriminirajući. Između ostaloga, utvrđeno je da je BNL bila klijent tvrtke Kissinger Associates u vrijeme kad su bivši zaposlenici BNL-a iz Atlante osiguravali Iraku milijarde u neprijavljenim zajmovima.

Gonzalez je u službenom dokumentu Kongresa izjavio:

Mnogi klijenti tvrtke Kissinger Associates poslovali su s Iračanima, što je bio izravan rezultat neprijavljenih zajmova BNL-a Iraku u vrijednosti od 4 milijarde dolara. Volvo, čiji je predsjednik (tada Pehr Gyllenhammer - nap. a.) bio u upravnom odboru Kissinger Associatesa, imao je velik posao u Iraku, a on je primio zajmove BNL-a. BNL je također najviše sudjelovao u

¹² Rodney Stich, *Defrauding America: Volume Two* (Prevara Amerike: drugi svezak), Silverpeak Enterprises, 2005., str. 78.

¹³ Stephen P. Pizzo, *Is Bush a Felon?* (Je li Bush prijestupnik?), New York Times, 20. listopada 1992.

programu za Irak u vrijednosti od 5,5 milijardi dolara CCC-a (Commodity Credit Corporation američkog Ministarstva poljoprivrede - nap. a.).¹⁴

VEZE CIA-e SA SADAMOM

Sadam Husein nije bio nepoznat krugovima unutar CIA-e i Pentagona. Potajno je surađivao s njima od 1959. godine, kad je CIA regrutirala tada dvadesetogodišnjeg Sadama u skupinu plaćenika unajmljenih da ubiju iračkog premijera generala Abd al-Karima Kasima, jer nije htio „surađivati”.¹⁵

Od tog razdoblja CIA je potajno „odgajala” Sadama Huseina, pružajući mu smještaj, financije i obuku. CIA i Obrambena obavještajna služba Pentagona pojačale su svoje odnose sa Sadamom Huseinom nakon početka Iransko-iračkog rata u rujnu 1980. godine.

Tvorac američke podrške Sadamovu Iraku u posljednjim mjesecima predsjedničkog mandata Jimmyja Cartera bio je stari prijatelj Davida Rockefellera i Carterov savjetnik za nacionalnu sigurnost, Zbigniew Brzezinski.

Howard Teicher, tadašnji viši član Vijeća za nacionalnu sigurnost Brzezinskog, zabilježio je:

Brzezinski je ustrajao u tome da bi se ispravnom kombinacijom nagovaranja Irak mogao odvratiti od utjecaja Moskve. Ohrabren represivnim mjerama prema iračkoj Komunističkoj stranci, i vjerojatno vjerujući da bi se Irak, baš kao i Egipat nakon Listopadskog rata 1973. godine, mogao pridobiti za ame-

¹⁴ Henry B. Gonzalez, *Remarks to US House of Representatives on Kissinger Associates, BNL, and Iraq* (Izjava pred Zastupničkim domom američkog Kongresa u vezi s tvrtkom Kissinger Associates, BNL-om i Irakom), 31. srpnja 1992., Zastupnički dom američkog Kongresa, H7137-H7144. Dostupno na <http://www.pinknoiz.com/covert/iraqgate04.html>

¹⁵ Richard Sale, *Saddam key in early CIA plot* (Ključna uloga Sadama u zavjeri CIA-e u ranoj fazi), UPI, 10. travnja 2003. Dostupno na http://www.upi.com/Business_News/Security-Industry/2003/04/10/Exclusive-Saddam-key-in-early-CIA-plot/UPI-65571050017416

ričku politiku, Brzezinski je zaključio da je Irak spreman preuzeti ulogu Irana kao glavnog stupa stabilnosti u Perzijskom zaljevu. Iako je ta zamisao bila tajna gotovo godinu dana, u proljeće 1980. godine Brzezinski i ostali u vladi i medijima počeli su javno isticati da je Irak logični nasljednik Irana kao dominantne vojne sile Perzijskog zaljeva... U travnju je Brzezinski na nacionalnoj televiziji izjavio da ne vidi nikakvo fundamentalno neslaganje u interesima Sjedinjenih Američkih Država i Iraka.¹⁶

Sjedinjene Američke Države pobrinule su se da Sadam Husein shvati da je napad na Homeinija poželjan u Washingtonu i da će ga podržati saveznici u Zaljevu, primijetio je autor Barry Lando. Kao dokaz bilježi ovo: „Kad su iračke snage ušle u Iran 22. rujna 1980. godine, nije bilo ljutih govora zapadnjačkih vođa ili poziva na američki embargo, kao što je bio slučaj kad je Sadam napao Kuvajt deset godina kasnije.”¹⁷

Novoimenovani ministar vanjskih poslova Ronalda Reagana, Alexander Haig, posjetio je egipatskog vođu Anwara Sadata i kralja Fahda iz Saudijske Arabije u jednoj od prvih misija 1981. godine. U sažetku putovanja Haig je u povjerenju napisao predsjedniku: „I Sadat i Fahd dali su zanimljive obavještajne informacije (npr. da Iran prima rezervne dijelove za američku vojnu opremu iz Izraela). Također je bilo zanimljivo potvrditi da je predsjednik Carter, preko kralja Fahda, dao Iračanima zeleno svjetlo za početak rata protiv Irana.”¹⁸ Bio je to rat Washingtona preko posrednika.

¹⁶ Howard Teicher, *Twin Pillars To Desert Storm* (Stupovi pustinjske oluje), William Morrow and Company, Inc. New York, 1993.

¹⁷ Barry M. Lando, *Web Of Deceit* (Mreža prevare), Other Press, 2007.

¹⁸ Robert Parry, *Haig's Top Secret 'Talking Points' on 1981 Trip to Mideast* (Haigove strogo povjerljive „natuknice” s puta na Bliski istok 1981. godine). Otkriveni memorandum Ministarstva vanjskih poslova koji je Alexander Haig uputio predsjedniku Ronaldu Reaganu, 27. veljače 2003. Dostupno na <http://www.consortiumnews.com/2003/haig-docs.html>

Tijekom rata CIA je redovito slala Sadamu tim koji mu je davao informacije s bojišta prikupljene od strane saudijskih AWACS izvidničkih zrakoplova kako bi pomogli iračkim oružanim snagama. Bivši službenik DIA-e izjavio je u intervjuu da je osobno potpisao dokument u kojem je stajalo da se američke satelitske slike dijele s Irakom i Iranom kako bi obje strane bile na mrtvoj točki. „Kad sam to potpisivao, mislio sam da gubim razum“, izjavio je bivši službenik.¹⁹

Washington je potajno naoružavao obje strane kako bi osigurao dugačak rat iscrpljivanja, u kojem će jedini pobjednici biti oni koji kontroliraju globalne dotoke nafte i golemu količinu novca povezanog za njih.²⁰ Dva su predsjednika lagala Amerikancima, a uopće nisu bili svjesni tajne uloge Sjedinjenih Američkih Država u potpaljivanju, raspirivanju i produljivanju osmogodišnjeg rata između Irana i Iraka. Strategija je bila podržati Irak da oslabi Iran, a kad im se Iran učinio preslabim, onda su potpomogli Homeinijev režim kako bi se spriječila pobjeda bilo kojeg suparnika. Riječ je bila o globalnoj naftnoj geopolitici i o globalnoj moći, a ne o pitanjima poput pravednog ili nepravednog rata.

U ABC-ovim vijestima emisije *Nightline* nekoliko godina nakon završetka rata, američki novinar Ted Koppel izjavio je da „postaje sve jasnije da je George Bush, djelujući uglavnom u pozadini tijekom 1980-ih godina, inicirao i podupirao većinu financijske, obavještajne i vojne pomoći koja je pretvorila Sadamov Irak u silu koja je postala”.²¹

U vrijeme Koppelove izjave, George Herbert Walker Bush, čija se obitelj nakon Prvog svjetskog rata pojavila u krugovima poveza-

¹⁹ Richard Sale, op. cit.

²⁰ Rodney Stich, op. cit., p. 73.

²¹ Ted Koppel, ABC Nightline, 9. lipnja 1992., citirano u: James McPherson, *Journalism at the End of the American Century, 1965-Present* (Novinarstvo na kraju američkog stoljeća, od 1965. godine do danas), New York, Praeger Publishers, 2006., str. 125.

nima sa sve jačim naftnim i bankarskim carstvom Rockefellerovih, izabran je za predsjednika nakon Ronalda Reagana. Napokon je postao predsjednik, nakon što je osam godina bio Reaganov potpredsjednik, od siječnja 1981. do siječnja 1989. godine. A na tom se mjestu navodno koristio svojom starom mrežom iz CIA-e kako bi vodio tajne operacije u pozadini, uključujući, prema provjerenim izvorima, i tajne dogovore za naoružavanje Irana.

Američka obavještajna služba također je, izravno ili neizravno, preko izraelskih kanala, naoružavala Iran i opskrbljivala ga ratnom opremom nakon 1980. godine, dijelom zato da budu sigurni kako nijedna strana neće „pobijediti“ i postati vodeći nezavisni faktor u naftnoj geopolitici.

LISTOPADSKO IZNENAĐENJE

U mjesecima koji su prethodili predsjedničkim izborima u SAD-u 1980. godine, dok se Jimmy Carter borio za ponovni mandat protiv guvernera Kalifornije Ronalda Reagana i njegova kandidata za potpredsjednika, bivšeg direktora CIA-e Georga Busha, tekli su tajni pregovori između Iranske vlade i ključnih ljudi republikanskog kandidata Reagana, kasnije nazvani „Listopadskim iznenađenjem“.

Dana 11. siječnja 1993. godine ruski je parlament navodno poslao tajni dokument američkom Kongresu, u kojem je pisalo da je, na temelju saznanja obavještajnih službi i dokumenata iz Sovjetskog Saveza, utvrđeno da su dva američka predsjednika, Reagan i George H. W. Bush, te dva direktora CIA-e, Bill Casey i Robert Gates, počinili zločin izdaje dogovarajući se s iranskom radikalnom islamskom vladom 1980. godine.²²

²² Robert Parry, *October Surprise X-Files (Part 1): Russia's Report*. Dostupno na <http://www.consortiumnews.com/archive/xfile1.html>

Ruski memorandum, koji je u službenom Washingtonu očito odmah bio zataškan, odnosio se na 1980. godinu i potajno uplitanje Ronalda Reagana u pregovore predsjednika Cartera za oslobađanjem 52 Amerikanaca koji su još bili zatočeni u Iranu, čime je svjesno sabotirao Carterov dogovor i razrješenje talačke krize. Time će biti zapečaćena sudbina Carterova predsjedničkog mandata, koja je bila osmišljena u Rockefellerovoj shemi pomoći banci Chase Manhattan - dovođenjem šaha u SAD i poticanjem otmice u ambasadi te na posljetku zamrzavanjem iranskih sredstava u Rockefellerovoj banci.

Teška talačka kriza visjela je Carteru kao kamen oko vrata, budući da su republikanci optužili predsjednika da je neučinkovit. No zaboravili su spomenuti da su Reaganovi izaslanici u to vrijeme vodili tajne pregovore s Iranskom vladom i obećali Iranu američke rezervne vojne dijelove te financijsku podršku ako Iranci budu pričekali s oslobađanjem talaca dok ne završe izbori.²³ Pretpostavljalo se da će na taj način osigurati Reaganovu pobjedu.

Ruski dokument čuvao se od američke javnosti - zakopan je na Capitol Hillu uoči inauguracije Billa Clintona.

Ruski memorandum bio je odgovor na službeni zahtjev američkog zastupnika Leeja Hamiltona, koji je tada bio na čelu službene radne skupine američkog Kongresa koja je trebala istražiti navodne tajne pregovore Reagana i Busha s Iranom 1980. godine kako bi osigurali pobjedu Republikanaca. Hamilton je službeni zahtjev 21. listopada 1992. godine poslao Sergeju Vadimoviču Stepašinu, koji je tada bio predsjednik Vrhovnog sovjetskog odbora za pitanja obrane i sigurnosti, slično mjestu predsjednika Obavještajnog odbora američkog Senata. U zahtjevu su zatražene informacije od ruske Vlade u vezi s optužbama zbog takozvanog Listopadskog iznenađenja.

²³ Ibid.

Ruski odgovor, koji je dostavljen američkoj ambasadi u Moskvi, prevela je američka ambasada i proslijedila Hamiltonu.²⁴

U ruskom izvještaju na šest stranica pisalo je da su se Reaganov direktor kampanje i kasnije šef CIA-e, Bill Casey, George Bush i drugi republikanci potajno sastali s iranskim dužnosnicima u Europi tijekom predsjedničke kampanje 1980. godine. Rusi su izjavili i da je bila riječ o dvostrukom natjecanju između Carterovih i Reaganovih izaslanika koji su potajno pregovarali s Irancima.

Rusi su tvrdili da je Carterova demokratska vlada Iranu ponudila oružje i odmrzavanje iranskih smrznutih sredstava u zamjenu za oslobađanje talaca prije izbora. Tijekom jednog sastanka u Ateni u srpnju 1980. godine, između predstavnika Pentagona i Iranaca, Carterovi ljudi su se složili „da će dostaviti veliku količinu rezervnih dijelova za zrakoplove F-4 i F-5 te tenkove M-60... preko Turske". Iranci su „razmatrali moguću postupnu normalizaciju iransko-američkih odnosa [i] davanje potpore predsjedniku Carteru u izbornoj kampanji oslobađanjem američkih taoca".²⁵

No, prema izvještaju, i republikanci su se potajno sastajali s Irancima: „William Casey se 1980. godine tri puta sastao s predstavnicima iranskog vodstva. Sastanci su se održali u Madridu i Parizu".

U izvještaju je pisalo i da su na sastanku u Parizu u listopadu 1980. godine sudjelovali i „R[obert] Gates, u to vrijeme zaposlenik Vijeća za nacionalnu sigurnost za vrijeme predsjedničkog mandata Jimmyja Cartera, i bivši direktor CIA-e, George Bush. U Madridu i Parizu, predstavnici Ronalda Reagana i iranskog vodstva raspravljali su o mogućnosti odgađanja oslobađanja 52 taoca američke am-

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

basade u Teheranu".²⁶ Gates, koji je karijeru već prije toga izgradio u CIA-i dok je George Bush bio direktor, kasnije će postati ministar obrane Bushova sina Georga W.-a i Barracka Obame.

Bez obzira na to je li povjerljivi ruski izvještaj bio posve istinit ili ne, zanimljivo je da su američki taoci pušteni tek na dan Reaganove inauguracije. Carterov neuspjeh u oslobađanju talaca na kraju mu je zapečatio političku sudbinu i pogurnuo Reagana u neizvjesnoj utrci k značajnoj pobjedi. Oslobađanje talaca bilo je isprogramirano u minutu; 20. siječnja 1981. godine, baš kad je novoizabrani predsjednik Reagan završavao inauguracijski govor. Bujica američkog patriotskog žara koja je uslijedila učinila je Reagana herojem.

U ruskom memorandumu zaključuje se: „Nakon pobjede R. Reagana na izborima SAD je i dalje slao oružje, rezervne dijelove i залиhe za iransku vojsku". Isporuku je obavljao Izrael, često preko privatnih trgovaca oružjem, tvrdili su Rusi. Rezervni dijelovi za borbene zrakoplove F-14 i druga vojna oprema dostavljala se u Iran iz Izraela od ožujka 1981. godine. Snabdijevanje Irana oružjem trajalo je do sredine 1980-ih godina, kada su libanonske novine u studenom 1986. godine objavile aferu koja je postala poznata kao afera Iran-Contra.²⁷

O tajnoj prodaji oružja Iranu, koja je izravno kršila postojeće zakone Sjedinjenih Američkih Država, pisalo se svagdje. Afera Iran-Contra, kako je kasnije nazvana, bio je složen dogovor po kojem se profit dobiven ilegalnom prodajom oružja Iranu, koju je nadzirao tajni tim Vijeća za nacionalnu sigurnost Bijele kuće, upotrebljavao za financiranje nikaragvanskih plaćenika - protivladinih kontraša - u krvavom sukobu kojim se trebala svrgnuti izabrana nikaragvanska vlada. Kontraši su također bili upleteni u ilegalne poslove s drogom.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

„Tajni tim“ Bijele kuće koji je sastavio Reagan potajno je radio s izraelskom Vladom i dostavljao oružje Iranu te na taj način kršio niz američkih zakona i službenu politiku američke „neutralnosti“ u Iransko-iračkom ratu.

Izrael se pak u to vrijeme očito bojao mogućnosti da će agresivni Irak pod vodstvom Sadama Huseina ugroziti opstanak Izraela te se opredijelio za pomoć Iranu, koji je trebao biti protuteža Iraku. U isto je vrijeme izraelska obavještajna služba tajno podupirala iračkog kurdskog vođu Mustafu Barzanija u sjevernom Iraku, u borbi protiv iračkog režima. Izraelcima je početkom 1980-ih Iran zasigurno bio „manji od dva zla“. Početkom 1980-ih vlada u Tel Avivu gledala je na Iran kao na državu koja bi mogla neutralizirati prijetnju Iraka, pa je okrenula iračku vojnu snagu prema istoku, odnosno prema sebi.²⁸

Namjerno povećan profit od prodaje oružja Iranu ilegalno se prenosio preko potpukovnika Olivera Northa i njegove tajne jedinice američkih obavještajnih operativaca za naoružavanje nikaragvanskih kontraša, skupine plaćenika koje je obučila CIA za borbu protiv izabrane vlade Daniela Ortege i sandinista. Saslušanja Kongresa u vezi s tom operacijom neko su vrijeme prijetila rušenjem Reagana i Georgea H. W. Busha, koji se nadao postati predsjednikom. Kasnije su kontraši osumnjičeni za prikupljanje dodatnih sredstava prodajom goleme količine kokaina na ulicama Los Angelesa i drugih američkih gradova. CIA je tvrdila da je ignorirala prodaju droge kontraša jer im je „prioritet“ bila pobjeda nad Orteginom legalno izabranom vladom i nikaragvanskom sandinističkom strankom. Neki istraživački novinari tvrdili su da je CIA organizirala trgovanje drogom. Bilo je to slično onome što je CIA radila kontrolirajući trgovinu heroina u jugoistočnoj Aziji za vrijeme rata u Vijetnamu te kasnije kontrolirajući izvoz iranske droge kao dio

²⁸ Trita Parsi, op. cit., str. 52-53., i str. 112-123.

Zlatnog trokuta, čak i za vrijeme vladavine mula, koji su unosan posao naslijedili od šaha.²⁹

„OBRNUT" NAFTNI ŠOK WASHINGTONA

Godine 1985. Reaganov ministar, vanjskih poslova George Shultz, koji je bio povezan s građevinskom tvrtkom Bechtel Inc., a koja je imala čvrste veze s CIA-om, održao je tajni sastanak u uredima Ministarstva vanjskih poslova. Uz njega su na sastanku bili i potpredsjednik George H. W. Bush i drugi vodeći Reaganovi dužnosnici. Cilj sastanka bio je raspraviti kako uvjeriti Saudijsku Arabiju, koja je tada bila najveći svjetski proizvođač nafte, da provede „obrnut naftni šok".

Umjesto da izrežiraju političke događaje kojima bi se cijena nafte u svijetu podigla, kao što je bio slučaj 1973. godine, krugovi koji su kontrolirali politiku Ministarstva vanjskih poslova 1986. godine odlučili su se na strategiju privremenog rušenja svjetske cijene nafte. Strategija je imala nekoliko ciljeva. Jedan je cilj bio ubrizgati kratkoročni poticaj američkom gospodarstvu i burzi kako bi se stvorila bolja gospodarska situacija za izbornu kampanju Georga Busha starijeg 1988. godine.

²⁹ Državni odvjetnik SAD-a, Ured glavnog inspektora, *The CIA-Contra-Crack Cocaine Controversy: A Review of the Justice Department's Investigations and Prosecutions* (Kontroverza CIA-Contra-crack: pregled istraga i optužbi Ministarstva pravosuđa) na <http://www.justice.gov/oig/special/9712/ch01p1.htm>.

U službenom izvještaju američke Vlade zabilježeno je ovo: „Dana 18. kolovoza 1996. godine *San Jose Mercury News* objavio je prvi od tri članaka o cracku, CIA-i i nikaragvanjskoj pobunjeničkoj vojsci (kontraši). U uvodu prvog članka pisalo je: 'Veći dio desetljeća krugovi na području San Francisca koji se bave preprodajom droge prodali su tone kokaina losangeleskim uličnim bandama Crips i Bloods. Milijune dolara od prodaje droge prokrijumčarili su gerilskoj vojsci Latinske Amerike koju vodi američka CIA, doznalo se u istraživanju *Mercury Newsa*. Ta je mreža otvorila put između kolumbijskih kokainskih kartela i crnih četvrti Los Angelesa, grada koji je danas poznat kao glavni grad cracka na svijetu. Poplava kokaina pomogla je širenju upotrebe cracka u urbanoj Americi... i omogućila dobivanje novca i veza koji su bili potrebni bandama Los Angelesa za kupnju automatskog oružja.'"

Drugi, više strateški cilj pada cijena nafte 1986. godine bio je uzrokovati bankrot Sovjetskog Saveza te na taj način drugog najvećeg proizvođača nafte na svijetu, odmah iza Saudijske Arabije, dovesti u stanje trajnog kaosa. Saudijska Arabija se zbog vlastitih interesa priklonila politici SAD-a.

Godine 1985. nad američkim su se gospodarskim horizontom počeli nadvijati olujni oblaci, čime su bile ugrožene buduće predsjedničke ambicije potpredsjednika Georga H. W. Busha. I ponovno će nafta biti spasitelj. Washington je očito mislio: „Ako možemo podići cijene, zašto ih ne bismo mogli srušiti?" Međutim, ovaj put je taktika manipuliranja globalnim cijenama nafte izvedena posve drukčije od naftnog šoka iz 1970-ih u režiji Družbe Bilderberg.

Jedanaestog veljače 1985. godine saudijski kralj Fahd doputovao je u Washington sastati se s predsjednikom Reaganom kako bi raspravljali o „naftnim i ekonomskim odnosima". Tijekom putovanja saudijskog kralja njegov se ministar za naftu, šejk Zaki Yamani, sastao s potpredsjednikom Georgeom H. W. Bushom, ministrom financija Jamesom Bakerom i ministrom energetike Johnom Herringtonom. Svi su priopćili Yamaniju isti novi moto Washingtona da bi „tržište", a ne OPEC, trebalo određivati cijene.

U ožujku 1985. godine ministar vanjskih poslova George Shultz poslao je povjerljivi interni telegram američkoj ambasadi u Londonu, u kojem je između ostalog pisalo: „Ministar je iznimno zainteresiran za to da ministarstvo brzo izradi studiju o utjecaju naglog pada cijena nafte".³⁰

Shultz, prijatelj Davida Rockefellera, predavao je ekonomiju na Sveučilištu u Chicagu, koje je osnovao Rockefeller; bio je jedan od ključnih igrača, uz Paula Volckera, koji su u kolovozu 1971. godi-

³⁰ George Shultz, *Telegram*, ožujak 1985., #081715, otkriveno.

ne uvjerali Nixona da ukine povezanost dolara sa zlatom, što je bio ključan uvod u rast cijena nafte od 400% iz 1973. godine. Godinama kasnije, Rockefeller je Shultza imenovao članom Internacionalnog savjetodavnog odbora banke Chase Manhattan.³¹

U rujnu 1985. godine Washington je stvarao pritisak na Saudijsku Arabiju da poveća proizvodnju, u vrijeme kad su se zbog velike količine zaliha nafte cijene u svijetu već počele spuštati. Pomoćnik ministra vanjskih poslova Morton Abramowitz u memorandumu svojem šefu Shultzu napisao je ovo: „Povećanjem proizvodnje i ponudom odgovarajuće cijene... Saudijci žele reformirati OPEC... Ako dođe do rata cijenama, cijena nafte mogla bi pasti na 20 dolara po barelu". Kad je ta akcija počela, cijena je bila 35 dolara. Abramowitz je nastavio: „Veći dio svijeta, uključujući i SAD, imat će koristi od toga..."³²

U strogo povjerljivoj studiji američkog Ministarstva financija iz listopada 1985. godine, koja je poslije otkrivena, zaključuje se da „bi spuštanje cijene nafte bilo dobro za svjetsko gospodarstvo... Naša bi politika trebala biti da spriječimo OPEC i ostale proizvođače da ne podignu cijenu..."³³ Ustvari, kako se moglo shvatiti iz govora i javnih priopćenja američkog ministra energetike Donalda Hodela i drugih - unatoč glasnom negodovanju saudijskog ministra za naftu, šeika Zakija Yamanija - Washington je bio upleten u tajnu operaciju spuštanja cijena nafte dok je u javnosti djelovao kao da mu je politika potpuno suprotna.

Potpredsjednik George Bush osobno je otputovao u Riyad u travnju 1986. godine. Prema otkrivenim spisima Ministarstva vanjskih

³¹ David Rockefeller, *Memoirs* (Memoari), New York, Random House, 2002., str. 205-209.

³² Morton I. Abramowitz, Pomoćnik ministra obavještajne službe, *Implications of the Saudi Oil Price Cut* (Implikacije saudijskog spuštanja cijena nafte), 19. rujna 1985., US Department of State (Američko Ministarstvo vanjskih poslova), Washington D. C., otkriveno 4. lipnja 1992.

³³ Richard T. McCormack, *Information Memorandum on Oil Prices to Secretary of State George Shultz* (Informativni memorandum o cijenama nafte upućen ministru vanjskih poslova Georgeu Shultzu), 25. listopada 1984., Washington D. C., dokument S001, otkriven.

poslova o pregovorima, Bush je saudijskom kralju, između ostalog, rekao da bi „sile tržišta najbolje mogle odrediti cijenu nafte i razinu proizvodnje" - što je bila šifra za spuštanje cijena nafte od strane Saudijaca tako što su do kraja odvrnuli naftnu pipu. Washington je pak saudijskom kralju obećao da će mu prodati najnaprednije američko oružje, zbog čega je kralj bio oduševljen.³⁴

BACANJE SOVJETA NA KOLJENA

Osim znatnog jačanja američkog gospodarstva koje će nastupiti u očekivanoj predsjedničkoj kampanji Georgea Busha 1988. godine, Abramowitz je također primijetio da će kao rezultat naglog pada cijene nafte „Sovjetski Savez pretrpjeti nepovoljan utjecaj u skorije vrijeme, budući da devizni priljev uvelike ovisi o izvozu nafte."³⁵

Dok je bio upleten u saudijski obrnuti naftni šok koji je imao utjecaj na devizni priljev Sovjetskog Saveza, Abramowitz je također bio upleten u tajne pregovore za opskrbljivanje afganistanskih mudžahedina vrlo učinkovitim projektilima Stinger. Mudžahedine je obučavala CIA, a u njihovim se redovima našao i mladi Saudijac po imenu Osama bin Laden.³⁶ Projektili Stinger i mudžahedini zaslužni su za zadavanje teškog udarca sovjetskim zračnim snagama u Afganistanu.

³⁴ Edwin S. Rothschild, *The Reagan-Bush Administration's Role in the 1986 Oil Price Crash* (Uloga administracije Reagana i Busha u padu cijena nafte 1986. godine); memorandum koji je autor dobio 1991. godine. O zamjeni američkog oružja za saudijsku suradnju u rušenju cijena nafte, Reaganov ministar obrane Casper Weinberger kasnije je izjavio: „Htjeli smo spustiti cijenu; to je jedan od razloga zašto smo im prodavali oružje". (Citirano u Peter Schweitzer, op. cit. str. 31). Naravno, kao što je Iran na vlastitu žalost shvatio, kad zemlja kupi napredno oružje od Sjedinjenih Američkih Država, postaje ovisna o američkoj milosti vezanoj za opskrbu rezervnim dijelovima, kao i za obuku.

³⁵ Ibid.

³⁶ Diana Johnstone, *Fool's Crusade*, London, Pluto Press, 2002., str. 9.

Mudžahedinski gerilski rat u Afganistanu, koji je financirala CIA, bio je dio važne strategije Reaganova direktora CIA-e Billa Caseyja i kruga male skupine ratobornih fanatika u Washingtonu, poznatih kao „neokonzervativci“, za korištenje ekonomskog i financijskog ratovanja kako bi se raspao Sovjetski Savez.

William C. Casey bio je jedan od najmoćnijih direktora CIA-e u povijesti SAD-a, i to zbog bliskog odnosa s predsjednikom. Uvjerio je Reagana da se Sovjetski Savez nalazi u ekonomskoj krizi te je predsjedniku svaki dan čitao izvještaje o tome kako u tvornicama nema rezervnih dijelova, kako ljudi čekaju u redovima za hranu, kako nema dovoljno deviznih priljeva. Casey je tvrdio da im je potreban samo malo jači udarac i doći će do raspada.³⁷

Washington je, unatoč negodovanju saudijskog ministra za naftu Yamani, uvjerio saudijskog kralja Fahda da izvede „obrnut naftni šok“ i preplavi već preplavljeno svjetsko tržište nafte svojim obilnim zalihama.³⁸ Cijena nafte OPEC-a naglo je pala; s približno 26 dolara po barelu u zimi 1985. godine na čak 9,86 dolara po barelu u srpnju 1986. godine. Cijena nafte stabilizirala se na prilično niskoj razini od oko 15 dolara po barelu do 1987. godine, baš na vrijeme da osigura jačanje američkog gospodarstva u vrijeme kad su se bližili izbori za predsjednika SAD-a.

Saudijski ministar za naftu šaik Zaki Yamani, koji se otvoreno

³⁷ Peter Schweitzer, op. cit., str. 5-6.

³⁸ Edwin S. Rothschild, *An Oil Card Up his Sleeve? How the Saudis could give Bush a \$30 billion tax cut* (Naftni adut u rukavu? Kako su Saudijski mogli sniziti Bushu porez za 30 milijardi dolara?), *The Washington Post*, 24. studenog 1991.

Rothschild je napisao: „Godine 1986. administracija Reagan-Bush uvjerila je Fahda da odvrne saudijske naftne slavine kako bi se cijena nafte u svijetu spustila s 29 dolara na 18 dolara po barelu. Zajedno s devalvacijom američkog dolara, iza čega je stajao tadašnji ministar financija James Baker, cijena nafte povoljno je utjecala na gospodarski razvitak SAD-a.“ Bush je izabran za predsjednika 1988. godine, nakon što je osam godina bio Reaganov potpredsjednik. To je bio prvi put da je jedan direktor CIA-e postao predsjednik.

suprotstavio onome što je nazvao američkom zavjerom cijena nafte, bio je žrtveni jarac zbog naftne politike osmišljene u Washingtonu te ga je kralj Fahd otpustio.

Pad cijena nafte zadao je posljednji, ključan udarac ratnoj ekonomiji Sovjetskog Saveza, budući da je Moskva izgubila priljev dolara, koji joj je bio prijeko potreban za vođenje rata u Afganistanu protiv mudžahedina, koje je obučila Caseyjeva CIA. U to vrijeme novi vojni projekt Ronalda Reagana za obranu od balističkih projektila, nazvan „Star Wars“, prisilio je Sovjete da znatno povećaju potrošnju na vojno istraživanje i razvoj. Caseyjeva strategija bila je da istodobno pritisne Sovjetski Savez na svim frontama dok se ne slomi. Pad cijena nafte odigrao je ključnu ulogu u slamanju Sovjetskog Saveza, iako nitko o tome nije govorio.

Ranih 1970-ih Sovjetski Savez doveo se u situaciju da postane ovisan o izvozu nafte i plina na zapad, i da od toga dobiva više od 60% deviznih priljeva u dolarima, što je bila velika strateška ranjivost i izravna suprotnost politici samodostatnosti koju je od početka Hladnog rata zagovarao Staljin.

Kada su nakon 1973. godine cijene nafte probile plafon, sovjetska vojna industrija dobila je golemu svotu naftnih dolara za kupnju napredne zapadnjačke tehnologije i opreme. CIA je izračunala da je Moskva dobila milijardu dolara prihoda za svaki porast globalne cijene nafte od jednog dolara. Obrnuto od toga, kad su cijene nafte naglo pale početkom 1986. godine, Moskva je bespomoćno promatrala kako im dolari nestaju pred očima.³⁹

Dvije godine kasnije sovjetski vođa Mihail Gorbačov priznao je da su Glasnost i Perestrojka, njegovi programi za oživljavanje sovjetske ekonomije, propali. Predao se te nakon četiri desetljeća so-

³⁹ Peter Schweitzer, op. cit., str. 31.

vjetske kontrole dogovorio povratak Istočne Njemačke Zapadnoj u studenom 1989. godine.

Nafta je bila oružje koje je Washington naposljetku iskoristio da porazi Sovjetski Savez.

Još jedna posljedica Reaganove strategije „obrnutog naftnog šoka“ iz 1986. godine bio je zastoj brojnih projekata za naftne bušotine koje su postale financijski privlačne nakon porasta cijena iz ranih 1970-ih. Teksas, Oklahoma, Kalifornija i druge savezne države u kojima se proizvodila nafta bile su teško pogođene padom cijena. Mnoge skupocjene bušotine koje su bile produktivne nakon namjernih naftnih šokova za porast cijene od 1978. do 1980. godine, 1986. godine postale su neprofitabilne te su ugašene. Američka domaća proizvodnja sirove nafte počela je padati početkom 1986. godine. Nakon što je cijena nafte između siječnja i ožujka 1986. godine pala za više od 50%, bušenje nafte također je naglo palo.

Padom domaće američke proizvodnje nafte, počevši od 1986. godine, povećan je uvoz sirove nafte, koji se popeo s 3,2 milijuna barela nafte 1985. godine na 9,1 milijun barela nafte do 2000. godine. Većinu udjela u tome imao je OPEC, osobito onaj dio koji je bio u prijateljskim odnosima s Washingtonom - Saudijska Arabija i Kuvajt. OPEC-ov udio ukupnog uvoza sirove nafte u SAD s 41 % 1985. godine porastao je na 60 % 1990. godine, kad je Sovjetski Savez bio u fazi agonije, a savez sklopljen Varšavskim paktom počeo se raspadati.⁴⁰

U siječnju 1989. godine George Herbert Walker Bush položio je zakletvu za četrdeset prvog predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, nakon što je osam godina bio potpredsjednik za vrijeme

⁴⁰ Ministarstvo energetike SAD-a: *Crude Oil Price Collapse of 1986* (Pad cijena sirove nafte 1986. godine). Dostupno na http://www.eia.doe.gov/pub/oil_gas/petroleum/analysis_publications/chronology/petroleumchronology2000.htm

mandata Ronalda Reagana. Sovjetski Savez bio je na putu prema raspadu na brojne manje kaotične države i na taj je način okončan Hladni rat koji je trajao više od četiri desetljeća. Sovjetski predsjednik Mihail Gorbačov naredio je sovjetskim trupama da se povuku iz Afganistana, a taj se poraz često uspoređivao s američkim porazom u Vijetnamu. Ustvari, rat u Afganistanu bio je mnogo razorniji jer je označio kraj Sovjetskog Saveza. Posljednji vojnici Crvene armije napustili su Kabul 15. veljače 1989. godine. Devet mjeseci kasnije, 9. studenog 1989. godine, srušen je Berlinski zid koji je razdvajao Istočnu Njemačku od Zapadnog Berlina.

Iako je Iransko-irački rat završio prekidom vatre potpisanim u kolovozu 1988. godine, sljedeće godine novoizabrani predsjednik George H. W. Bush odlučio je nastaviti s naoružavanjem Sadama Huseina. Bio je to uvod u sljedeće sudbonosno poglavlje namjerno izazvanih ratova koje je poticao SAD radi uspostavljanja kontrole nad Bliskim istokom i stvaranja globalnog carstva; odnosno, kako je Pentagon to formulirao, „dominacije punog spektra” - ili pak riječima predsjednika Georgea H. W. Busha iz obraćanja kongresu - radi stvaranja „novog svjetskog poretka”.⁴¹

⁴¹ Rodney Stich, op. cit., p. 80-82.

KONTROLA SVE NAFTE, POSVUDA

MAMLJENJE SADAMA U ZAMKU... PONOVO

Nakon prekida vatre 1988., pri čemu su posredovali Saudijski, i nakon završetka osmogodišnjeg rata između Irana i Iraka, naočigled nije bilo potrebno da američka Vlada nastavi vojno potpomagati iračkog predsjednika Sadama Huseina. Barem su tako neki mislili. No George Herbert Walker Bush, koji je sada napokon bio predsjednik, mislio je drukčije. U listopadu 1989. godine potpisao je dokument National Security Directive (NSD 26) kojim je odobrio dodjeljivanje jedne milijarde dolara „kredita za hranu“ Iraku, unatoč oštrom negodovanju starijih članova njegove administracije. Ministar vanjskih poslova James A. Baker III. osobno je intervenirao kod ministra poljoprivrede Clayтона K. Yeuttera da suzbije protivljenje u Ministarstvu poljoprivrede vezano za dodjelu jedne milijarde dolara „kredita za hranu“ Iraku. Prva polovica jedne milijarde dolara bila je dostupna Iraku već početkom 1990. godine.¹

¹ Douglas Frantz, Murray Waas, *Bush Secret Effort Helped Saddam Build his War Machine* (Bush tajnim sredstvima pomaže Sadamu da izgradi ratnu mašineriju), The Los Angeles Times, 23. veljače 1992.

Bush i Baker imali su velike planove za Sadama Huseina.

Bushova odluka NSD 26 nije bila humanitaran poticaj ni čin iz sažaljenja prema Sadamu koji se nalazio u financijskom škripcu. Sadam Husein bio je čovjek s kojim je Bush stariji imao posla vjerojatno još kad je bio direktor CIA-e 1970-ih.

Odluka da se Sadam Husein potajno naoruža nakon rata s Iranom bila je dio dugoročnog strateškog projekta Pentagona i američkih elitnih krugova koji su kontrolirali Rockefellerove naftne kompanije (Mobil, Chevron, Exxon) i vojne industrije, uključujući obrambenu industriju i tvrtke za naftnu infrastrukturu poput Halliburtona, Bechtela i Kellogga, Brown & Roota, koja će kasnije postati dio Halliburtona.

Ponovno naoružanje Sadama bila je dugoročna strateška politika SAD-a, bit njihova geopolitičkog izračuna za globalnu moć izravnog kontroliranja najbogatijih i najjeftinijih zaliha nafte na svijetu - naftnih zaliha na Bliskom istoku smještenih u trokutu koji prolazi kroz Iran, Irak, Saudijsku Arabiju, Kuvajt i Emirate. Naoružanje Sadama 1989. godine bilo je priprema za sljedeću fazu u ostvarenju izravne kontrole Pentagona nad naftnim zalihama Bliskog istoka.

Dok god razne države članice OPEC-a budu imale mogućnost sklapanja sporazuma kakav je Irak sklopio sa Sovjetskim Savezom 1972. godine, kada su potpisali Sporazum o prijateljstvu i njegovali bliske gospodarske i vojne veze, ili pak kao što je bio slučaj s Mossadeghom u Iranu koji je htio imati suverenitet nad pitanjima nafte, Washington i Wall Street neće moći biti sigurni u svoju kontrolu nad svjetskim tržištem nafte. Bilo je previše riskantno takvo važno strateško pitanje prepustiti slučaju.²

Prvi veliki korak k osiguravanju izravne američke vojne kontrole

² Sovjetski Savez, Iran i Irak, na <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-12686.html>

nad naftom u Zaljevu bilo je proglašenje Carterove doktrine, koja je prvi put otkrivena u siječnju 1980. godine, u govoru Jimmyja Cartera Kongresu o stanju nacije, samo nekoliko dana nakon što su afganistanski plaćenici koje je obučila CIA isprovocirali sovjetske trupe da napadnu i zauzmu Afganistan - namjerni manevar koji je poslije priznao i Carterov ratoborni savjetnik za nacionalnu sigurnost, Zbigniew Brzezinski.³

Misleći na sovjetsku invaziju prije nekoliko dana - invaziju koju je potaknulo Carterovo odobrenje tajne vojne pomoći gerilskim mudžahedinima koje je obučila CIA⁴ - Carter je izjavio da će se „bilo koji pokušaj strane sile za dobivanjem kontrole nad područjem Perzijskog zaljeva smatrati napadom na ključne interese Sjedinjenih Američkih Država, a takav napad bit će suzbijen bilo kojim metodama, uključujući i korištenje vojne sile". Bila je to poruka izravno upućena Sovjetskom Savezu u vrijeme kad je Carter bio pritisnut

³ Zbigniew Brzezinski, *The CIA's Intervention in Afghanistan: Interview with Zbigniew Brzezinski, President Jimmy Carter's National Security Adviser* (Intervencija CIA-e u Afganistanu: intervju sa Zbigniewom Brzezinskim, savjetnikom za nacionalnu sigurnost predsjednika Jimmyja Cartera), Le Nouvel Observateur, Pariz, 15.-21. siječnja 1998. Postavljeno na globalresearch.ca 15. listopada 2001.

U intervjuu vođenom osam godina nakon raspada Sovjetskog Saveza hvalisavi Brzezinski je izjavio: „**Pitanje:** Bivši direktor CIA-e, Robert Gates, u svojim je memoarima [„Iz sjene"] napisao da su američke obavještajne službe počele potpomagati mudžahedine u Afganistanu 6 mjeseci prije sovjetske intervencije. U tom ste razdoblju vi bili savjetnik predsjednika Cartera za nacionalnu sigurnost. To znači da ste imali određenu ulogu u tome. Je li to točno? **Brzezinski:** Jest. Prema službenoj verziji CIA je mudžahedinima počela pomagati tijekom 1980. godine, odnosno nakon što je sovjetska vojska napala Afganistan 24. prosinca 1979. godine. No u stvarnosti, što se dosad držalo u tajnosti, dogodilo se posve suprotno. Zaista, 3. srpnja 1979. godine predsjednik Carter potpisao je prvu direktivu za pomoć protivnicima prosovjetskog režima u Kabulu. I baš sam tog dana napisao poruku predsjedniku u kojoj sam objasnio da će ta pomoć, po mojem mišljenju, potaknuti sovjetsku vojnu intervenciju... Nismo natjerali Ruse na intervenciju, ali smo svjesno povećali vjerojatnost te intervencije. **Pitanje:** Danas ni za čim ne žalite? **Brzezinski:** Za čime bih žalio? Ta je tajna operacija bila odlična ideja. Navukla je Ruse u afganistansku zamku i vi želite da mi zbog toga bude žao? Na dan kad su Sovjeti službeno prešli granicu napisao sam predsjedniku Carteru: Sada imamo priliku priuštiti SSSR-u njihov Vijetnamski rat.”

⁴ Ibid.

zauzimanjem američke ambasade i talačkom krizom u Teheranu.

Afganistan, koji graniči s Iranom, bio je neposredna isprika za unilateralno proglašenje neke vrste Monroeove doktrine za cijeli Perzijski zaljev. Tu je politiku *New York Times* nazvao „Carterovom doktrinom“. Malo je tko na Zapadu preispitivao logiku - ili zakonitost - unilateralnog proglašenja američke kontrole nad suverenim državama naftom bogatog Perzijskog zaljeva.⁵

PRIDOBIVANJE KUVAJTA

Carterova doktrina bila je obična propaganda. Nakon što je Carter izjavio da će se bilo koji strani upad u Zaljev smatrati napadom na američke strateške interese, Irak je učinio upravo to - uz prešutno odobrenje SAD-a - kad je napao iranska naftna polja. Umjesto da je Washington reagirao kao da su izravno napadnuti američki interesi, Washington je odgovorio naoružavanjem obje strane.

Osam godina kasnije Bush stariji pripremio je teren za financiranje i naoružavanje Sadama. Sljedeći korak bio je osigurati da Sadam Husein napravi ono što Washington želi - da izvede vojni napad na susjedni Kuvajt, malu državu veličine New Jerseyja, koja je bila smještena na rijeci Shatt al-Arab; na ključnoj transportnoj ruti za izvoz nafte preko Zaljeva u Europu i Japan.

Bush i Washington pripremili su teren potajno potičući Kuvajt - američkog saveznika - da preplavi tržište naftom i na taj način snizi OPEC-ovu cijenu nafte i financijski uništi ratom i dugom poharan

⁵ Predsjednik Jimmy Carter, *Govor o stanju nacije*, 23. siječnja 1980., citirao ministar vanjskih poslova Cyrus Vance, „US Foreign Policy: Our Broader Strategy“ (Vanjska politika SAD-a: šira strategija), 27. ožujka 1980., Ministarstvo vanjskih poslova, Current Policy br. 153. Ponovno tiskano u: *Case Study: National Security Policy under Carter* (Analiza slučaja: politika nacionalne sigurnosti za vrijeme Cartera), Department of National Security Affairs, Air War College, AY 1980-81, str. 98.

Irak. Na kraju rata protiv Irana, početkom 1989. godine, Irak je imao više od 40 milijardi dolara međunarodnog duga, ne računajući kamatu, uglavnom prema zapadnjačkim vladama. Procjenjuje se da je, osim znatnog ratnog duga, kuvajtsko kršenje OPEC-ovih kvota za proizvodnju 1989. i 1990. godine, Irak koštalo približno 14 milijardi dolara u očajnički nužnim prihodima od nafte. Situacija je postala predvidljivo napeta. A to je i bila namjera.⁶

U lipnju 1989. godine, dok je Bush povećavao iznos „kredita za hranu“ Sadamu Huseinu, američki poslovnjaci iz vrlo moćne skupine poznate kao Američko-irački poslovni forum (US-Iraqi Business Forum) u tajnosti su posjetili Bagdad. U delegaciji su bili Alan Stoga iz Kissingerove tvrtke Kissinger Associates i direktori Mobil Oila, Occidental Petroleuma, Bankers' Trusta i drugih velikih američkih multinacionalnih kompanija bliskih uobičajenom krugu Rockefellerovih. Irak je imao petogodišnji plan vrijedan 40 milijardi dolara za izgradnju velikog projekta navodnjavanja brane Badush, koji bi omogućio Iraku da postane samodostatan u proizvodnji hrane. Osim toga, Irak je američkoj skupini predložio velika ulaganja u izgradnju petrokemijske industrije, postrojenja za proizvodnju umjetnih gnojiva, jednog postrojenja za proizvodnju željeza i čelika te jednog postrojenja za montažu automobila, što je bio dio iračkih nastojanja za razvitak zemlje.

Američki su poslovni ljudi rekli Sadamu da najprije mora restrukturirati vanjski dug i pristati na privatiziranje iračkih naftnih resursa ili njihova većeg dijela.⁷ Prema britanskim i američkim geofizičkim proračunima, Irak je vjerojatno bio najveće neistraženo naftno područje na svijetu, uz moguću iznimku Sovjetskog Saveza.

⁶ *New York Times*, 3. rujna 1990.

⁷ Američko-irački poslovni forum, *Bulletin*, New York, kolovoz 1989.

Krajem 1989. godine srušen je Berlinski zid, a Washington je proglasio svoju novu ulogu „jedine velesile“; ili, kako je George H. W. Bush izjavio u obraćanju Kongresu SAD-a, vođe „novog svjetskog poretka“. Uoči napada na Irak pred Kongresom je izjavio:

*Počelo je novo partnerstvo zemalja, a mi se danas nalazimo u jedinstvenom i izvanrednom trenutku. Kriza u Perzijskom zaljevu, koliko god je ozbiljna, također nam pruža rijetku prigodu da krenemo prema povijesnom razdoblju suradnje. Iz ovakvih teških vremena može se roditi naš peti cilj - novi svjetski poredak.*⁸

Kako se moglo predvidjeti, Sadam je odbio anglo-američku ponudu da preda suverenitet nad iračkom naftom u zamjenu za nejasna obećanja o budućim zajmovima. Krajem 1989. godine, nekih 2,3 milijarde dolara kredita Iraku - odobren od Bushove vlade - koji je bio namjerno proveden kao kredit podružnice talijanske banke Banco Nazionale del Lavoro (BNL) u Atlanti (Georgia), naglo je obustavljen nakon FBI-jeve racije provedene u sjedištu BNL-a u Atlanti.

Posljedica pregovora Alana Stoge i Mobil Oila u Bagdadu te priopćenja BNL-a bila je potpuna obustava kredita zapadnjačkih banaka Iraku početkom 1990. godine. U tom kritičnom trenutku, kuvajtskom emiru je rečeno da preplavi OPEC-ovo tržište naftom kako bi se zapravo kaznio Irak, čime je prekršen sporazum o maksimalnim količinama proizvodnje nafte na razini zemalja članica OPEC-a, koji je bio postignut radi stabiliziranja svjetskih cijena nafte nakon kraha iz 1986./87.

U ljeto 1990. godine Kuvajt je snizio cijenu nafte s nevjerojatne razine od 19 dolara po barelu na nešto više od 13 dolara po barelu, što je bio pad od jedne trećine cijene. Taj se potez naočigled

⁸ George H. W. Bush, Govor na zasjedanju Kongresa zbog krize u Perzijskom zaljevu i proračunskog deficita. Washington D. C., 11. rujna 1990.

činio protivnim kuvajtskim interesima. No, u igri su bile i druge sile. Kuvajtska monarhija al-Sabah bila je povezana i s Velikom Britanijom i SAD-om. Veze s Britanijom sežu još do ugovora iz 1899. godine, kojim je Britanija dobila isključivo pravo da bude zapadnjački naftni partner kuvajtskog šeika, Mubaraka al-Sabaha. Veze Kuvajta s Washingtonom ne sežu toliko daleko u prošlost, one su se izrodile kad je britanska uloga u toj regiji gurnuta u stranu tijekom 1960-ih. Godine 1990. preživljavanje kuvajtske monarhije posve je ovisilo o milosti Washingtona.⁹ Kao i u slučaju bivšeg iranskog šaha, ni kuvajtska kraljevska obitelj nije bila omiljena među narodom, kao ni u Iraku.

Uzastopni diplomatski naponi Iraka i drugih zemalja članica OPEC-a da nagovore kuvajtskog emira, šeika Al-Sabaha, i ministra za naftu, Ali Kalifa Al-Sabaha, da obustave namjerni ekonomski pritisak na Irak i ostale zemlje proizvođače nafte OPEC-a, kao i preplavlivanje tržišta kako bi se stabilizirale cijene, nisu naišli na razumijevanje. U srpnju 1990. godine trgovci naftom predviđali su ponavljanje scenarija iz 1986. godine, a na vidiku su bile cijene nafte manje od 10 dolara po barelu. Irak nije bio u stanju servisirati svoj stari dug ni financirati uvoz potrebnih količina hrane, a kamoli naoružavati se američkim oružjem.

U veljači iste godine, irački je predsjednik Sadam Husein rekao svojim kolegama, sudionicima na sastanku Arapskog vijeća za suradnju (Arab Cooperation Council) u Amanu u Jordanu, da su pad starog komunističkog poretka u Istočnoj Europi i očita pojava Sjedinjenih Američkih Država kao jedine vojne „supersile“ posebna opasnost za arapski svijet. Bio je u pravu.

⁹ F. William Engdahl, *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi sovjetski poredak*, Pluto Press, London, 2004., 24-26. str.

Sadam je zabrinuto upozorio na činjenicu da, usprkos završetku Iransko-iračkog rata od prije godinu dana, američke vojne snage i ratni brodovi u Zaljevu ne pokazuju nikakve znakove povlačenja. Umjesto toga, zloslutno je primijetio: „Sjedinjene Države daju mnogo izjava da tu kane ostati". Istaknuo je sve veću zaokupljenost Sovjetskog Saveza svojim unutarnjim problemima:

U situaciji kad je Sovjetski Savez zaokupljen svojim unutarnjim problemima, kad je [Iransko-irački] rat završio, ne postoji nikakva izravna prijetnja, a Sjedinjene Države, osobito u ovo vrijeme, i dalje ponavljaju da će tu ostati, to je nešto čemu treba pridati pozornost.¹⁰

Sadam je svoju primjedbku te veljače zaključio izjavom da arapske zemlje bogate naftom trebaju ujediniti snage i iskoristiti svoje „posjedovanje energetskog izvora kakvog nema na svijetu... Mislim da bismo trebali uspostaviti čvrste odnose s Europom, Japanom i Sovjetskim Savezom na način da nam taj element bude od koristi u što skorije vrijeme".¹¹

Te riječi nisu bile dobro prihvaćene u Bushovoj Bijeloj kući, ali ni na Wall Streetu, kao ni u sjedištu Mobil Oila.

SUDBONOSNI RAZGOVOR APRIL GLASPIE SA SADAMOM

Dana 27. srpnja 1990. godine, kad su napetosti između Iraka i Kuvajta oko cijene nafte bile na vrhuncu, američka veleposlanica u Bagdadu, April Glaspie, zatražila je sastanak sa Sadamom Huseinom u Bagdadu kako bi razgovarali o toj napetoj situaciji. Prema službenom iračkom zapisu tog razgovora koji je bagdadska vlada poslije objavila, a američki Kongres potvrdio nakon gotovo godinu dana,

¹⁰ F. William Engdahl, op. cit., str. 215-216.

¹¹ Ibid.

Američki je politički vrh 1990. godine, preko američke veleposlanice u Bagdadu April Glaspie, poslao iračkom vođi Sadamu Huseinu jasnu poruku da neće zauzimati stajalište u potencijalnom sukobu između Iraka i Kuvajta

Glaspie je rekla Sadamu da Washington neće zauzimati stajalište u sukobu između Iraka i Kuvajta.

Tijekom Iransko-iračkog rata Washington je stvarao pritisak na Kuvajt da posudi Iraku 14 milijardi dolara. No, nakon što je rat završio, Irak i Kuvajt počeli su se sporiti oko demarkacije zajedničke granice dugačke 252 kilometra, oko pristupa transportnim kanalima - uključujući i dragocjeni Shatt al-Arab oko kojeg su bile vođene borbe u Iransko-iračkom ratu - oko cijene po kojoj se prodavala kuvajtska nafta i oko naftnih bušotina u pograničnom području.

Zbog svega toga je Glaspie održala sastanak sa Sadamom Huseinom 25. srpnja 1990. godine. Bio je to njezin prvi sastanak s

iračkim vođom otkako je bila veleposlanica u Iranu. A bit će joj to i posljednji sastanak s njim. Glaspie je zatražila sastanak rekavši da ima hitnu poruku od američkog predsjednika Georgea H. W. Busha za iračkog predsjednika. Evo djelomičnog prijepisa sastanka:

Američka veleposlanica Glaspie: „Dobila sam izravan naputak od predsjednika Busha da poboljšamo odnose s Irakom... Vidimo da ste rasporedili veliki broj vojnika na jugu. Inače nas to ne bi zanimalo, no kad se to događa u sklopu vaših ostalih prijetnji Kuvajtu, onda je razumljivo da smo zabrinuti. Zbog toga sam dobila naputak da vas upitam - u duhu prijateljstva, a ne neprijateljstva - o vašim namjerama. Zašto ste nagomilali trupe toliko blizu kuvajtske granice?”

Predsjednik Sadam Husein: Kao što znate, već se godinama trudim postići dogovor u vezi s našim sporom s Kuvajtom. Za dva dana održat će se jedan sastanak; spreman sam dati još jednu priliku za pregovore. (stanka) Kad se mi (Iračani) sastanemo (s Kuvajćanima) i vidimo da postoji mogućnost dogovora, ništa se neće dogoditi. No ako ne budemo mogli pronaći rješenje, onda je normalno da Irak neće prihvatiti smrt.”

Američka veleposlanica Glaspie: „Koje bi rješenje bilo prihvatljivo?”

Predsjednik Sadam Husein: „Ako budemo mogli zadržati cijeli Shatt al-Arab - naš strateški cilj u ratu protiv Irana - onda ćemo napraviti ustupak (Kuvajćanima). No ako budemo morali birati između toga da zadržimo pola Shatta i cijeli Irak [što prema Iraćanima uključuje i Kuvajt], onda ćemo odustati od Shatta kako bismo obranili pravo na Kuvajt i očuvali cijeli Irak u onom obliku u kojem to želimo, (stanka) Što Sjedinjene Države misle o tome?”

Američka veleposlanica Glaspie: „Nemamo mišljenje o vašim međuarapskim sukobima, kao što je vaš spor s Kuvajtom. Ministar (vanjskih poslova James) Baker uputio me da naglasim naputak, koji je Irak proi

put dobio 1960-ih godina, da pitanje Kuvajta nije povezano s Amerikom." (Sadam se smije.)¹²

Na tiskovnoj konferenciji održanoj sutradan, 26. srpnja 1990. godine u Washingtonu, novinari su glasnogovornicu američkog Ministarstva vanjskih poslova Margaret Tutweiler upitali: „Jesu li Sjedinjene Države poslale bilo kakvu diplomatsku poruku Iračanima u vezi s raspoređivanjem 30 000 vojnika na granicu s Kuvajtom? Je li upućen bilo kakav protest od strane Vlade Sjedinjenih Država?" Tutweiler je odgovorila: „U potpunosti su mi nepoznati bilo kakvi protesti.”¹³

Sadam je ponovno upao u zamku Washingtona; posljedice će biti kobne.

Nakon manje od tjedan dana, 2. kolovoza 1990. godine, iračke snage okupirale su grad Kuwait. Kuvajtska je kraljevska obitelj Al-Sabah mnogo prije toga pobjegla i uspjela izvući svoje Rolls Royceve, zlato i druge vrijednosti, jer, prema riječima jednog ozlojeđenog bivšeg dužnosnika kuvajtske Vlade u izgnanstvu u Europi: „CIA je kraljevsku obitelj na vrijeme obavijestila da napusti zemlju, no Al-Sabahovi su 'prigodno' zaboravili vojsci svoje zemlje prenijeti

¹² Prijepis sastanka održanog 25. srpnja 1990. godine između američke veleposlanice April Glaspie i Sadama Huseina, objavljen u: Kalem Omar: *Krije li američko Ministarstvo vanjskih poslova još uvijek April Glaspie?*, 25. prosinca 2005., The News International, Pakistan. Ponovno izdano na Information Clearing House, na <http://www.informationclearing-house.info/article11376.htm>.

Omar piše: „Nakon što je krajem kolovoza 1990. godine Glaspie napustila Bagdad i vratila se u Washington, Ministarstvo vanjskih poslova ju je osam mjeseci držalo u izolaciji te nije smjela razgovarati s medijima. Nije se pojavila u javnosti do netom prije službenog završetka Zaljevskog rata (11. travnja 1991.), kad je pozvana da neslužbeno svjedoči pred odborom senata za vanjske poslove u vezi s njezinim sastankom sa Sadamom Huseinom... Iskusna diplomatkinja čekala je sljedeći zadatak, a kasnije je prihvatila nezamjetan posao u Ujedinjenim narodima u New Yorku. Kasnije su ju poslali u Cape Town u Južnoafričku Republiku, gdje je radila kao američki generalni konzul. O njoj se ništa ne zna otkako je umirovljena iz diplomatske službe 2002. godine.”

¹³ Ibid.

informaciju da se sprema invazija na Kuvajt."¹⁴

Zbog iračke okupacije Kuvajta cijena sirove nafte naglo je porasla treći put od 1973. godine, ponovno u okolnostima koje su potajno potaknuli naftni giganti okupljeni oko Rockefellerovih u suradnji s američkim obavještajnim službama. Nakon što su Ujedinjeni narodi odobrili embargo na svu sirovu naftu i naftne proizvode koji dolaze iz tih dviju zemalja, zbog straha od nestašice sličnoj onoj iz 1979. godine, cijene nafte skočile su sa 16 dolara po barelu na 28 dolara do kraja kolovoza 1990. godine, te na 36 dolara do rujna iste godine. Sedam sestara i njihovi bankari ponovno su si osigurali visoke cijene nafte umjetno stvorivši nestašicu, te ponovno iskoristivši namjerno potaknut posrednički rat kako bi to učinili.

Nekoliko sati nakon okupacije Kuvajta, Bank of England i američka Vlada poduzele su mjere zamrzavanja svih kuvajtskih sredstava koja su se nalazila u, kako se vjerovalo, najvećem svjetskom pojedinačnom investicijskom fondu, Kuwait Investment Officeu (Kuvajtskom investicijskom uredu), sa sjedištem u Londonu. Ukupan iznos tih sredstava držan je u tajnosti, ali se iz pouzdanih izvora saznalo da je riječ o mnogo više od 100 do 150 milijardi dolara.

Dana 8. kolovoza 1990. godine Sjedinjene Države su, uz izravnu potporu britanske vlade Margaret Thatcher, objavile da će poslati vojne snage SAD-a da obrane Saudijsku Arabiju od navodne prijetnje iračkog napada. No Bushova je administracija lagala o „strogo obrambenom“ raspoređivanju trupa, koje je navodno zatražila Saudijska Arabija kako bi se zaštitila od nadolazeće invazije Iraka.

Jordanski kralj Husein izjavio je da su se američke trupe počele raspoređivati po Saudijskoj Arabiji danima prije nego što je Saudijska Arabija „pozvala“ SAD na intervenciju. Husein je rekao da se na

¹⁴ U privatnom razgovoru s autorom, lipanj 1991.

početku krize saudijski kralj Fahd zalagao za diplomatsko rješenje arapskog problema. Fahd je također jordanskom kralju Huseinu rekao da ne postoji dokaz za neprijateljsko raspoređivanje iračkih trupa na saudijskoj granici i da unatoč tvrdnjama Amerikanaca, izvještaji o tome da Irak namjerava napasti Saudijsku Arabiju nisu istiniti.

Ta je prijetnja, kako je otkriveno, izmišljena u Washingtonu. Bush, koji je prve sate odluke početkom kolovoza proveo s Margaret Thatcher u Aspenu u Coloradu, objavio je ono što je uskoro počeo nazivati svojim „novim svjetskim poretom”.¹⁵

Nakon dugačkog sastanka kralja Fahda i tadašnjeg ministra obrane, Richarda Cheneyja, Saudijski su popustili pred zahtjevom SAD-a da „pozovu” američke trupe da ih brane. Pravi sadržaj te rasprave ostao je povjerljiv.¹⁶

Bushovu administraciju nije zanimalo izbjegavanje rata s Irakom. Bush je izbjegavao diplomaciju i pregovaranje te je čak odbio poslati ministra vanjskih poslova Bakera na sastanak sa Sadamom Huseinom prije 15. siječnja 1991., kako je obećao mjesecima prije.

Dana 13. veljače 1991. američki su zrakoplovi zapalili stotine žena i djece koji su spavali u skloništu al-Arneriyah. Dana 15. veljače Irak se htio povući, no Bush je odbio iračku ponudu. Dana 18. veljače Iračani su odmah pristali na prijedlog Sovjeta kojim se zahtijevalo da Irak prihvati sve rezolucije UN-a, ali bezuspješno.¹⁷ Četiri sata kasnije počeo je masivan kopneni rat, odnosno invazija SAD-a na Irak.

Kopneni rat SAD-a protiv Iraka rezultirao je velikim brojem

¹⁵ Ibid.

¹⁶ *New York Times*, 16. listopada 1990.

¹⁷ Brian Becker, *U.S. Conspiracy to Initiate the War Against Iraq* (Zavjera SAD-a za pokretanje rata protiv Iraka), 1992., Istražna komisija Međunarodnog suda za ratne zločine na <http://deoxy.org/wc/wc-consp.htm>

Američki vojni zrakoplovi iznad zapaljenih iračkih naftnih polja za vrijeme operacije Pješčana oluja (1991.)

žrtava, u kojem je poginulo možda čak 100 000 iračkih vojnika - unatoč tomu što je Iračka vlada posve kapitulirala pred zahtjevima SAD-a i UN-a. Bushova administracija nije vodila rat zato da bi istjerala iračke snage iz Kuvajta, nego zbog drugih ciljeva vanjske politike. Ti ciljevi nikad nisu javno definirani nego ih se spominjalo u ublaženoj verziji pod terminom „novi svjetski poredak“.

Nakon raspada Sovjetskog Saveza Washington je odlučio da je vrijeme da SAD uđe u zemlje u razvoju koje im do tada nisu bile dostupne. Bushova je administracija brzo vidjela priliku u sovjetskom savezniku Iraku; ako su Sovjeti spremni napustiti Irak i druge tradicionalne saveznike zemalja Trećeg svijeta, onda bi SAD mogao popuniti tu prazninu.

Počevši od ljeta 1989. godine, Združeni stožer oružanih snaga SAD-a obnavljao je američku vojnu doktrinu na Bliskom istoku, odmaknuvši je od izravnog američko-sovjetskog sukoba i usmjerivši je

prema regionalnim silama. U lipnju 1990. godine, dva mjeseca prije iračke invazije na Kuvajt, general Norman Schwarzkopf provodio je sofisticirane taktičke vježbe suprotstavljajući stotine tisuća američkih vojnika iračkim oklopnim divizijama, što očito nije bilo slučajno.¹⁸

Planovi SAD-a za militarizaciju naftnih bogatstava Perzijskog zaljeva počeli su se ostvarivati pod krinkom suzbijanja navodnog iračkog napada na saudijska naftna polja.¹⁹

Bushov novi svjetski poredak imao je vrlo snažan vojni prizvuk i sve jasniju osvajačku politiku. Početkom 1990. godine Washington je napravio znatan pomak u proširivanju mreže vojnih baza izravno na naftna polja Bliskog istoka. U Saudijskoj Arabiji, na negodovanje rigoroznijih muslimana, „nevjernačka" američka vojska prvi je put mogla smjestiti kopnene i zračne snage u zračnu bazu Prince Sultan u Al Khardžu u Saudijskoj Arabiji, iz koje su golema naftna polja Ghawara bila lako dostupna.

Američka vojska mogla je podići i stalne vojne objekte u Kuvajtu i Kataru te u Emiratima. Američko središnje zapovjedništvo - koje je imalo vojnu odgovornost nad cijelim Bliskim istokom, kao i nad Afganistanom i središnjom Azijom - postajalo je primarni vojni fokus Oružanih snaga Sjedinjenih Država, što će postati jasnije tek desetljeće kasnije, u rujnu 2001. godine.

U međuvremenu, Washington je u travnju 1991. godine Iraku nametnuo snažan zračni embargo. Operacijom Provide Comfort, koja je navodno provedena kako bi se pružila „humanitarna pomoć"

¹⁸ *Newsweek*, 28. siječnja 1990. Za više informacija o obnovi strategije Pentagona početkom 1990. godine pogledajte Michael T. Klare, „Policing the Gulf - And the World" (Upravljanje Zaljevom - i svijetom), *The Nation*, 15. listopada 1990.

¹⁹ U privatnom telefonskom razgovoru, vođenom u studenom 1990. godine, pokojni CIA-in stručnjak za Bliski istok, Miles Copeland, rekao je autoru da su Bushove tvrdnje o prijetnji Saudijskoj Arabiji izmišljene i da su to bile samo opasne isprike.

iračkim Kurdima, koji su živjeli usred najbogatijih naftnih polja Iraka, stvorena je zona zabrane leta sjeverno od iračke 36. paralele. U kolovozu 1992. godine operacijom Southern Watch proglašena je zona zabrane leta južno od 32. paralele. Irak je na taj način postao zatočenik Pentagonova Središnjeg zapovjedništva.

U sljedećih nekoliko godina Sovjetski Savez i države saveznice raspast će se i biti kooptirane u NATO. Godine 1991. SAD i vodeće naftne kompanije počele su ulaziti u naftna područja bivšeg Sovjetskog Saveza. Chevron je uzeo većinsku kontrolu nad bogatim naftnim poljem Tengiz u Kazahstanu, a konzorcij predvođen BP-ijem zauzeo je azerbajdžanska naftna polja u podmorju Kaspijskog jezera, jednom od najvećih naftnih područja izvan Perzijskog zaljeva.

Hladni rat sa SSSR-om je za Washington možda tehnički završio raspadom Sovjetskog Saveza 1991. godine. No, pravi rat za „dominaciju punog spektra“ nad planetom tek je počeo. Ponovno je kontrola nafte - sve nafte, posvuda - činila srž nove strategije dominacije. Sljedeća faza bit će usmjerena na Kinu i Rusiju te države u unutrašnjosti euroazijskog kontinenta, što je bila geopolitička strategija Halforda Mackindera.

OTIMANJE SOVJETSKIH NAFTNIH RESURSA

KONTROLA NAFTE, POSVUDA...

Višak naftne proizvodnje u Saudijskoj Arabiji 1986. godine, koji je potaknuo SAD, zadao je razoran udarac sovjetskoj ekonomiji jer su cijene nafte u svijetu pale za nekih 70% u samo nekoliko mjeseci (vidi osmo poglavlje). Procjenjuje se da su Sovjeti do 1987. godine proizvodili 12,6 milijuna barela nafte dnevno, što je mnogo više od Saudijske Arabije.¹

Godine 1988., uoči raspada, Sovjetski Savez bio je najveći proizvođač nafte na svijetu. Sovjetski izvoz nafte i plina imao je udio od gotovo 70% sovjetskih deviznih priljeva - dolara koji su im očajno trebali da kupe zapadnjačku tehnologiju za vojne svrhe, ali i za proizvodnju nafte. Nakon pada Berlinskog zida u studenom 1989. godine, visoko na listi washingtonskih prioriteta stajala je izravna kontrola nafte i plina na području Sovjetskog Saveza.

¹ Douglas B. Reynolds i Marek Kolodziej, *Former Soviet Union oil production and GDP decline: Granger causality and the multi-cycle Hubbert curve* (Proizvodnja nafte u bivšem Sovjetskom Savezu i pad BDP-a: Grangerova kauzalnost i multiciklična Hubbertova krivulja), *Energy Economics* 30 (2008), 271-289. str.

Embargo SAD-a na svu tehnologiju Sovjetima tijekom 1980-ih godina pridonio je problemima Moskve, koja nije mogla uvesti naprednu opremu za turbinsko bušenje, prijeko potrebnu za održavanje razine proizvodnje nafte. U otkrivenom izvješću CIA-e iz 1977. godine predviđa se utjecaj koji bi to imalo:

Kako bi spriječili usporenje rasta proizvodnje nafte, Sovjeti su primijenili metodu injektiranja vode unutar rubova svakog naftnog polja, kao i uz njega... No, u tom slučaju potrebne su posebne uronjive sisaljke velikog kapaciteta... a Sovjeti znaju da se jedine naftne sisaljke prikladne za rješavanje njihova problema vađenja nafte proizvode u Sjedinjenim Državama... Tisuću naftnih sisaljki iz Sjedinjenih Država imaju ukupno veći kapacitet vađenja nego 11 000 naftnih sisaljki domaćeg podrijetla.²

Kako je sovjetska proizvodnja nafte počela opadati nakon 1988. godine, državna naftna industrija počela je s pretjeranom eksploatacijom postojećih naftnih polja. Tengiz, veliko naftno i plinsko polje u Kazahstanu otkriveno 1979. godine, trebalo je služiti za oporavak sovjetske naftne proizvodnje, koja je bila u krizi. Sve dok pritisak SAD-a i utjecaj Chevrona nisu doveli do raspada SSSR-a i nezavisnosti Kazahstana, Azerbajdžana i brojnih drugih bivših republika SSSR-a nakon 1991. godine.

RUSIJA KAO META WASHINGTONA

Kao što je američki povjesničar James Petras zabilježio:

Nakon 1991. godine CIA-i je najvažnije bilo potaknuti raspad Sovjetskog Saveza, što su činili financiranjem i naoružavanjem lokalnih separatističkih pokreta. Prvi val raspada dogodio se u Kazahstanu, Uzbekistanu i

² CIA, Uprava obavještajne službe, 1977., *The Impending Soviet Oil Crisis* (Nadolazeća naftna kriza u Sovjetskom Savezu), Memorandum (ER 77-10147). Otkriveno u siječnju 2001., iz Douglas B. Reynolds, op. cit.

Gruziji. Vlade u Washingtonu i Londonu uopće nije zanimalo jesu li novi vođe islamski fundamentalisti, bivši staljinistički autokrati ili pripadnici mafije - važno je bilo uništiti SSSR i smanjiti utjecaj Rusije na područje Kavkaza i Južne Azije.³

Razlog je bila nafta - američka kontrola sovjetske nafte - kao geopolitička strategija.

Godine 1992. dokument Pentagona naziva „Smjernice obrambenog planiranja“ procurio je u *New York Times*. U dokumentu se opisivala strategija Sjedinjenih Američkih Država u „novom svjetskom poretku“ - fraza koju je tadašnji predsjednik George H. W. Bush upotrijebio za situaciju nakon raspada Sovjetskog Saveza. Taj su dokument sastavili ministar obrane Busha starijeg, Dick Cheney, i njegov pomoćnik Paul Wolfowitz, a obojica će odigrati važnu ulogu u administraciji Bushova sina Georga W. Busha 2001. godine.

U strateškom dokumentu Pentagona stajalo je da će „politička i vojna misija Amerike u razdoblju nakon Hladnog rata biti sprečavanje pojave bilo koje supersile u Zapadnoj Europi, Aziji ili na području bivšeg Sovjetskog Saveza“. *New York Times* dodaje: „U povjerljivom dokumentu zagovara se svijet kojim će dominirati jedna velesila čiji se položaj može ovjekovječiti konstruktivnim ponašanjem i dostatnom vojnom moći koja može spriječiti bilo koju državu ili skupinu država od ugrožavanja američkog primata.“⁴

Što se tiče nužnosti SAD-a da zadrži jaku vojnu moć i još jaču mogućnost nuklearnog udara bez obzira na raspad Sovjetskog

³ James Petras, *The Politics of Terrorism in North Ossetia* (Politika terorizma u Sjevernoj Osetiji), Global Research, 8. rujna 2004. Dostupno na <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=204>

⁴ Patrick E. Tyler, *U.S. Strategy Plan Calls for Insuring No Rivals Develop: A One-Superpower World* (Strateški plan SAD-a poziva na sprečavanje pojave rivala: Svijet s jednom velesilom), *The New York Times*, 8. ožujka 1992.

Saveza, u dokumentu je stajalo da će Rusija ostati „jedina sila na svijetu koja može uništiti Sjedinjene Američke Države". Što se pak zemalja Zapadne Europe tiče, u dokumentu Pentagona stajalo je da američka politika „mora pronaći način kako spriječiti osnivanje europskog obrambenog saveza koji bi smanjio moć NATO-a".⁵

Kada su države Zapadne Europe potpisale Ugovor iz Maastrichta za stvaranje Europske Unije, ili, kako su neki govorili, Sjedinjenih Europskih Država, kao dio te Europske Unije jasno su namjeravale stvoriti zajednički europski obrambeni prostor koji će biti nezavisan od NATO-a. Ustvari, raspadom Sovjetskog Saveza, mnogi vodeći krugovi u Europi predviđeli su nestanak NATO-a. No u Washingtonu su bili odlučni da im takvo što nije u planu bez obzira na raspad Sovjetskog Saveza.

Dokument Pentagona predstavio je zamisao o SAD-u kao „jedinom velesili" svijeta, što je Pentagon kasnije nazvao „dominacijom punog spektra" - američkom kontrolom svjetskih mora, svjetskog kopna, pa čak i zraka, uključujući i svemir i kibernetički prostor.

U dokumentu Pentagona stoji: „Dokument Smjernice obrambenog planiranja bavi se novom situacijom stvorenom raspadom Sovjetskog Saveza, dezintegracijom unutrašnjeg kao i vanjskog carstva, kao i diskreditiranjem komunizma kao ideologije s globalnim težnjama i utjecajem. Novo međunarodno ozračje stvoreno je i pobjedom Sjedinjenih Država i koalicijskih saveznika nad iračkom agresijom - što je bio prvi sukob u razdoblju nakon Hladnog rata, sukob koji je bio ključan za globalno vodstvo SAD-a. Uz te dvije pobjede, dogodila se i jedna manje uočljiva, a to je integracija Njemačke i Japana u sustav kolektivne sigurnosti predvođen SAD-om i stvara-

⁵ Ibid.

nje demokratske 'zone mira'."6

Potonja primjedba o „pobjedi" integracije Njemačke i Japana u „sustav kolektivne sigurnosti predvođen SAD-om", gotovo pola stoljeća nakon poraza tih dviju sila u Drugom svjetskom ratu, daje naslutiti da neki ljudi u Washingtonu uopće nisu bili sigurni u to da će dvije poražene sile zauvijek moći držati pod svojom kontrolom.

U dokumentu Pentagona definirani su posebni interesi SAD-a: „... zadržat ćemo veliku odgovornost za suočavanje s nepravdom koja ne ugrožava samo naše interese... Interesi SAD-a mogu biti uključeni u situacije kao što su pristup ključnim sirovinama, prvenstveno nafti iz Perzijskog zaljeva; širenje oružja masovnog uništenja i balističkih raketa..."7

Cheneyjev dokument bio je uvod u ono što će postati jasna strateška doktrina SAD-a nakon napada na Svjetski trgovački centar i Pentagon 11. rujna 2001.; sadržana u Bushovoj doktrini iz rujna 2002. godine, većina koje je samo preinaka dokumenta iz 1992. godine.

U dokumentu Wolfowitza i Cheneyja iz 1992. godine namjerno se zanemaruje uloga Ujedinjenih naroda u sankcioniranju mogućih budućih vojnih operacija SAD-a. Umjesto toga, ondje stoji da je najvažniji „osjećaj da SAD podupire svjetski poredak i da bi Sjedinjene Države trebale biti u položaju da neovisno poduzmu akciju kad se ne može izvesti kolektivna akcija".8 To je bila vizija Washingtona o razdoblju nakon Hladnog rata 1992. godine, u kojem bi SAD - i samo SAD - odlučivao o tome treba li početi preventivni rat ili ne. Namjeravali su da ta strateška politika ostane netaknuta cijelo desetljeće, ali i nakon njega, u novom tisućljeću.

6 Ibid. Isječak iz originalnog dokumenta Pentagona do kojeg je došao New York Times.

7 Ibid.

8 Patrick Tyler, op. cit.

Izravan cilj Washingtona bio je razbiti Sovjetski Savez na usitnjene i nepovezane dijelove kako bi osigurao kontrolu nad njihovim golemim naftnim bogatstvom. Imajući taj cilj na umu, Kazahstan i Središnja Azija bile su prioritet za „restrukturiranje“.

Washington je upotrijebio Međunarodni monetarni fond (MMF), koji je učinkovito kontrolirao i koji je već prije bio iskorišten za pljačku država Latinske Amerike tijekom dužničke krize 1980-ih. MMF-ova politika restrukturiranja, ili „šok terapije“, uključivala je privatizaciju državnih poduzeća. No to će biti malo teže izvedivo u planskom gospodarstvu sovjetskih republika.

U srpnju 1990. godine, na sastanku vodećih industrijskih zemalja G7 u Houstonu (Teksas), Bushova administracija inzistirala je na tome da se ekonomsko restrukturiranje bivših zemalja Varšavskog pakta i sovjetskih republika, uključujući i Rusiju, obavlja pod kontrolom MMF-a. Bila je to najdraža institucija Washingtona uz pomoć koje će slabija gospodarstva doći pod sferu utjecaja SAD-a zahtijevanjem masovne privatizacije i devalvacije valuta, čime će vanjsko preuzimanje biti iznimno jeftino i čime će se Istok otvoriti ka masivnom pljačkaškom pohodu koje će potrajati većim dijelom 1990-ih. Jedan od najvažnijih prioriteta bio je MMF-ov zahtjev za privatizaciju golemih naftnih i plinskih konglomerata iz sovjetskog razdoblja. MMF je u tome samo djelomično uspio.

Godine 1991., samo nekoliko tjedana prije konačne dezintegracije Sovjetskog Saveza, dužnosnici iz Moskve, gladni zapadnjačkog kapitala i tehnologije za razvijanje golemih naftnih rezervi, počeli su pregovore s kompanijom Standard Oil of California. Standard Oil of California upravo je progutao jednu od Sedam sestara, Gulf Oil of Pittsburg, i preimenovao novu gigantsku kompaniju u

Chevron. Sovjetski dužnosnici su 1991. godine dodijelili Chevronu pravo na bušenje naftom bogatog polja Tengiz u Kazahstanu, na obalama Kaspijskog jezera. Borili su se za mrvice mita koje su još mogli dobiti prije nego što se cijela struktura uruši. Dolari u zamjenu za davanje vrijedne imovine birokratima u to su vrijeme bili vredniji od zlata.

U preliminarnim geofizičkim studijama iz sovjetskog razdoblja stajalo je da Tengiz sadrži 25 milijardi barela nafte, dvostruko više od Prudhoe Baya na Aljasci. Sovjetski su geolozi 1979. godine otkrili Tengiz na sjeveroistočnoj obali Kaspijskog jezera, na području gdje se nafta nalazila neobično duboko; približno pet kilometara ispod 900 metara debele solne kupole. Sovjetski inženjeri potrošili su više od jedne milijarde dolara bušeći desetke bušotina prije nego što su zaključili da im je potrebna strana tehnologija u razdoblju kad nemaju novca.⁹

Nakon malo više od jednog desetljeća provizorni uvjeti dogovora Sovjeta i Chevrona bili su tema žestokog napada u Sovjetskom Savezu; kritičari su okrivili vladine dužnosnike zbog toga što su se dogovarali sa Chevronom. Govorilo se da je Chevron podmitio dužnosnike za samo šaku dolara kako bi ušao u Kazahstan. U listu *Moscow News* taj je dogovor nazvan „prljavim poslom čija je namjera gurnuti goleme sovjetske naftne rezerve u crnu rupu bez ikakve zarade za Sovjetski Savez”.¹⁰ Bili su u pravu.

Dogovor između Sovjeta i Chevrona oko Tengiza propao je raspadom Sovjetskog Saveza. Prava na Tengiz prebačena su na novoproglašenu Republiku Kazahstan. Godine 1993. Chevron je postao prvi i

⁹ Dan Morgan i David B. Ottaway, *Kazakh Field Stirs U.S.-Russian Rivalry* (Kazahstansko polje potiče suparništvo između SAD-a i Rusije), *Washington Post*, 6. listopada 1998.

¹⁰ Philip Mattera, *Chevron: The Big Oil Boys* (Chevron: naftni giganti). Dostupno na http://multinationalmonitor.org/hyper/issues/1992/04/mm0492_11.html

najveći strani investitor u Kazahstanu te je utemeljio Tengizchevroil (TCO), partnerstvo s ExxonMobilom i kazahstanskom državnom naftnom kompanijom. Chevron je bila prva velika zapadnjačka naftna kompanija koja je ušla na područje bivšeg Sovjetskog Saveza. Polja Tengiz i Korolev bila su golema i sadržavala su - prema opreznim procjenama - šest do devet milijardi barela pridobive nafte, a vjerojatno i mnogo više. Chevron je imao udio od 50% u TCO-u, a ExxonMobil 25%.¹¹ Dakle, dvije Rockefellerove kompanije imale su lavljji dio - od 75%.

Chevron je uspio ispregovarati mudar dogovor s novom nezavisnom kazahstanskom vladom Nursultana Nazarbajeva. Kompanija je uvjerila Kazahstan, koji je bio bez novaca, da potpiše ugovor koji su američke naftne kompanije obično nametale zemljama Trećeg svijeta kao što su Bolivija ili Indonezija - „Ugovor o podjeli proizvodnje" (Production Sharing Agreement, skraćeno PSA).

U slučaju PSA ugovora s Kazahstanom, Chevron se obvezao da će uložiti 20 milijardi dolara u Tengiz, ali u razdoblju od 40 godina. Štoviše, Chevron čak neće platiti prvu ratu od 420 milijuna dolara dok proizvodnja ne bude 250 000 barela dnevno. Na taj način Chevron je zapravo mogao zadržati pozamašnu svotu svoje obveze dok se ne izgradi naftovod kojim će nafta iz Tengiza doći na zapadnjačka tržišta. Chevron je sada posjedovao nešto što je jedan od njegovih izvršnih direktora nazvao ekvivalentom Hopeova dijamanta.^{12,13}

¹¹ KazEnergy, *Chevron in Kazakhstan* (Chevron u Kazahstanu), 2008. Dostupno na <http://www.kazenergy.com/content/view/7218/663/lang.kz>

¹² Dan Morgan i drugi, op. cit.

¹³ Craig Mellow, *Big Oil's Pipe Dream: Chevron thought it could turn a windswept corner of Kazakhstan, site of the largest oil strike in 20 years, into the next Houston. Five years later, the American oil giant...* (Naftni san velikog naftnog kartela: Chevron je mislio da vjetroviti dio Kazahstana, mjesto najvećeg nalazišta nafte u zadnjih 20 godina, može pretvoriti u novi Houston. Nakon pet godina, američki naftni gigant...), *Fortune*, 2. ožujka 1998. Dostupno na http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/1998/03/02/238527/index.htm

No, njihov je cilj bio držati taj dijamant izvan dosega Rusije i drugih političkih suparnika i ne koristiti se njime dok ne bude bilo potrebno.

RATOVI ZA NAFTU U ČEČENIJI

Sljedeći cilj Washingtona i velikih anglo-američkih naftnih multinacionalnih kompanija, nakon što su si osigurali Kazahstan na sjeveroistočnom rubu Kaspijskog jezera, bio je zauzeti jedno od najstarijih područja proizvodnje nafte na svijetu u blizini azerbajdžanskog glavnog grada Bakua na zapadnoj obali Kaspijskog jezera, na granici s Iranom. Golema podvodna naftna i plinska polja u blizini Bakua bila su velik izazov za američke interese.

Nafta iz Bakua na potencijalna će tržišta doći preko postojećeg naftovoda iz sovjetskog razdoblja koji je prolazio kroz rusku pokrajinu Čečeniju u kojoj je živjelo manje od pola milijuna ljudi, većinom muslimanskog stanovništva. Prema prvim procjenama, u podvodnim naftnim poljima Kaspijskog jezera mogla se nalaziti „nova Saudijska Arabija“, kako je izjavio jedan geolog.¹⁴ Sile koje su kontrolirale tu naftu očito su mogle oblikovati buduću kartu Euroazije. Prigodno za geopolitičke ciljeve Washingtona u toj regiji, Čečeniju je uskoro zahvatio val nasilja koji je ugrozio izvoz nafte iz Bakua i Kaspijskog jezera preko Rusije. Trebat će pronaći neku drugu rutu. Vodeći zapadnjački mediji prikazali su krvavu bitku između snaga Ruske Federacije i samoproglašene nezavisne Republike Čečenije kao borbu između muslimanskih Čečena koji traže pravo na svoju državu i pravoslavnih Rusa ili ateista; ili pak kao bitku vjekovne etničke mržnje. Međutim,

¹⁴ Allianz, *Caspian Field: Big Oil's New Frontier* (Kaspijsko polje: Nova granica velikog naftnog kartela), 27. kolovoza 2009. Dostupno na http://knowledge.allianz.com/en/news/viewdetail/kashagan_oil.html

to je bila borba za kontrolu nad mogućim i postojećim naftovodnim putovima - hoće li ta kontrola pripasti Rusiji ili SAD-u.

Politika Washingtona prema području oko Bakua uglavnom je bila proizvod lobiranja moćnika iz skupine koja se nazivala Američko-azerbajdžanskom gospodarskom komorom. Geopolitička važnost kontrole te regije bila je vidljiva po imenima članova komore.

U Počasnom vijeću savjetnika nalazile su se najmoćnije osobe iz Washingtona, osim predsjednika Sjedinjenih Američkih Država: Henry Kissinger, bivši savjetnik za sigurnost i bivši direktor Trilateralne komisije Davida Rockefellera; Zbigniew Brzezinski, čija je strategija s mudžahedinima u Afganistanu početkom 1980-ih godina odigrala glavnu ulogu u raspadu Sovjetskog Saveza; James Baker III., bivši ministar vanjskih poslova; Brent Scowcroft, bivši savjetnik za nacionalnu sigurnost SAD-a; i Dick Cheney, tadašnji izvršni direktor gigantske kompanije za naftnu infrastrukturu i obrambenu industriju Halliburton Corp.

Savjetnici Američko-azerbajdžanske komore također su bili čelnici ExxonMobila, BP-a i drugih velikih anglo-američkih naftnih kompanija. Osnovana 1995. godine, dok se borba za kontrolu Središnje Azije zahuktavala, Komoru je *Washington Post* nazvao „najsnažnijim zagovornikom u Washingtonu za ulaganje SAD-a" u Azerbajdžanu.¹⁵

Usred kaosa raspada sovjetskog carstva u Središnjoj Aziji i na Kavkazu, američka obavještajna služba počela je regrutirati sve više mudžahedina i islamskih fundamentalista, koje je navodno često financirala Saudijska Arabija, i preusmjeravati ih u Čečeniju i susjedni Dagestan - točno uz rutu postojećeg ruskog naftovoda. Godine

¹⁵ Citat sa stranice Američko-azerbajdžanske gospodarske komore, *O nama*. Dostupno na <http://usacc.org/content.php?type=page&id=97&chi=4&par=3>

Za vrijeme sovjetske invazije u Afganistanu 1989. godine, Washington se udružio sa Saudijskom Arabijom, Pakistanom i drugim muslimanskim državama kako bi regrutirao, financirao i naoružao desetine tisuća islamskih fundamentalista

1991. Čečenija je proglasila neovisnost od Rusije, a Moskva se bojala da će taj politički čin odjeknuti puno dalje od Groznog ako mu se žestoko ne suprotstave.

Čečensko vodstvo objavilo je „džihad“ ili sveti rat protiv Rusije, a njegovi su se borci nazivali „mudžahedinima“ - tim su se nazivom koristile i snage koje je trenirala CIA u Afganistanu i koje su se borile protiv sovjetskih trupa. Strani fondovi, oružje i fundamentalistički islamski „dobrovoljci“, očajni za dolarima, počeli su ulaziti u Čečeniju, često iz naftnih zemalja Bliskog istoka.¹⁶

Saudijska kraljevska kuća bila je iznimno ovisna o američkoj darežljivosti i vojnoj pomoći od 1940-ih, kada su, uz pomoć američkog predsjednika Franklina Roosevelta i Rockefellerove kompa-

¹⁶ Svante E. Cornell, *Cloaking the Chechen War as Jihad: The Risk of Militant Contagion* (Obavijanje rata u Čečeniji velom džihada: rizik od vojne zaraze), analitičar za Središnju Aziju i Kavkaz, 21. lipnja 2000. Dostupno na <http://www.cacianalyst.org/?q=node/303>

nije Standard Oil osnovale Arapsko-američku naftnu kompaniju ARAMCO kako bi kontrolirale tada najveće poznate naftne rezerve na svijetu.

Od 1983. godine saudijski veleposlanik u Washingtonu bio je princ Bandar bin Sultan, sin saudijskog ministra obrane, prijestonasljednika Sultana. Veleposlanik princ Bandar postao je blizak prijatelj obitelji Bush i bio je usko povezan s američkim i britanskim vojnim industrijama te je iz Pentagona za Kraljevstvo nabavio oružanje u vrijednosti od nekoliko milijardi dolara, uključujući i sofisticirane izviđačke zrakoplove AWACS.¹⁷ Saudijski novac i geopolitika Washingtona otada su nerazdvojni.

Kad se raspao Sovjetski Savez, vodeći Saudijci vjerojatno su vidjeli potencijalnu korist u širenju njihova fundamentalističkog islama u područje bivšeg Sovjetskog Saveza i oslabljivanju njihova suparnika u proizvodnji nafte širenjem antimoskovske ideologije separatizma. Tijekom islamskog ustanka i invazije u Afganistanu 1989. godine, koje je financirao SAD, Washington se udružio sa Saudijskom Arabijom, Pakistanom i drugim muslimanskim državama kako bi regrutirao, financirao i naoružao desetke tisuća muslimanskih fundamentalista s Bliskog istoka, iz Sjeverne Afrike, Južnog Kavkaza i Južne Azije. Kako je James Petras napisao:

Brojni „dobrovoljci“ iz Čečenije borili su se u Afganistanu protiv afganistanske Vlade i njezinih pobornika. SAD je izborio Pirovu pobjedu u Afganistanu: znatno je oslabio sovjetsku državu koja se raspadala, no stvorio je i desetke tisuća naoružanih i obučenih fundamentalista. Dok je jedan dio islamskih snaga postao opozicija SAD-u u Saudijskoj Arabiji i u drugim zemljama, drugi dio se poklonio osvajačkoj strategiji SAD-a u

¹⁷ Kevin Sullivan, *Saudi Reportedly Got \$2 Billion for British Arms Deal* (Saudijac navodno dobio 2 milijarde dolara za posao s britanskim oružjem), Washington Post, 8. lipnja 2007.

*komadanju Jugoslavije i Rusije.*¹⁸

Saudijski oblik vehabijskog islama zamijenio je tradicionalni sufizam u Čečeniji i cijeloj regiji. Bio je to reakcionarni fundamentalizam koji je savršeno odgovarao poticanju novih ratova ili vjerskog fanatizma usmjerenog protiv svjetovne ruske države.¹⁹ Moskva je bila i više nego zabrinuta.

WASHINGTON I ALTERNATIVNI NAFTOVOD

Za razliku od Moskve, Američko-azerbajdžanska gospodarska komora imala je na umu drugi naftovodni tok - strašno skup naftovod iz Bakua preko Tbilisija, glavnog grada Gruzije, do Ceyhana u Turskoj, koja je bila članica NATO-a i tada pouzdan saveznik geopolitike Washingtona.²⁰ Argument za izgradnju skupog naftovoda Baku-Tbilisi-Ceyhan bio je taj da je Čečenija politički „nestabilna”. Zaboravili su spomenuti ulogu koju je američka obavještajna služba odigrala kako bi tu regiju učinila nestabilnom.

Ruski naftovod prolazio je kroz Dagestan i Čečeniju - pokrajine koje su SAD i njihovi posrednici - mudžahedini, koje je trenirala CIA te ih prokrijumčarila u muslimansku Čečeniju, izabrali su kao metu islamskog „radikalizma”.

¹⁸ James Petras, op. cit.

¹⁹ Emil Souleimanov, *Chechnya, Wahhabism and the Invasion of Dagestan* (Čečenija, vehabizam i invazija na Dagestan), MERIA: The Middle East Review of International Affairs, svezak 9, br. 4, prosinac 2005.

²⁰ Američko-azerbajdžanska gospodarska komora, op. cit.

Strane mudžahedinske plaćenike pod vodstvom lokalnog čečen-skog vođe Šamila Salmanoviča Basajeva Washington je iskoristio u posredničkom ratu koji će se tijekom nadolazećih godina u Južnoj Aziji odigrati mnogo puta.

Kad su vodeće američke i britanske naftne kompanije nahrupile u države bivšeg Sovjetskog Saveza kako bi preuzele naftne zalihe pod povoljnim uvjetima, mudžahedinski borci koji su ostali iz gerilskog rata koji je SAD vodio u Afganistanu, tajno su dovedeni u Čečeniju. Prigodno, Čečenija je bila smještena na jedinom postojećem nafto-vodu, koji je vodio od Kazahstana i Azerbajdžana na Kaspijskom jezeru u Rusiju, preko luke Novorosijsk na Crnom moru - a odande na svjetsko tržište nafte.

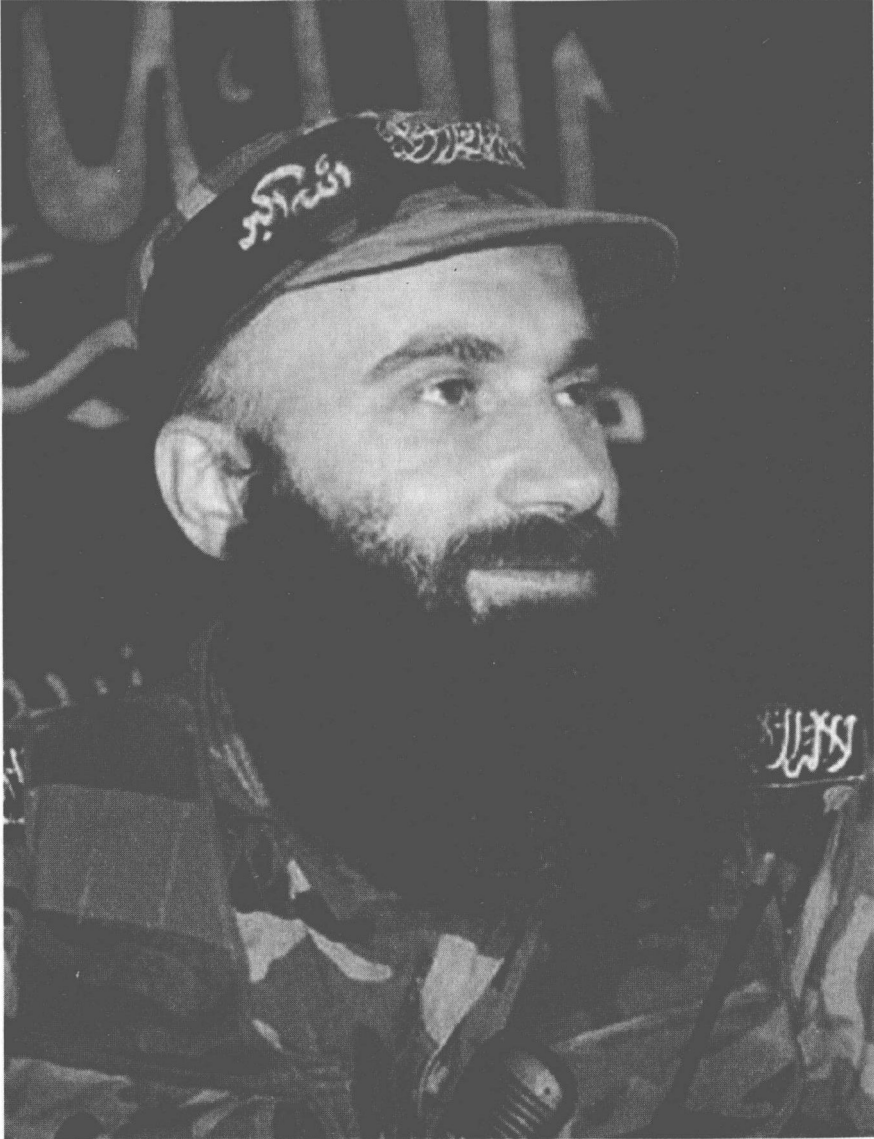
Uz pomoć afganistanskih mudžahedina koje je obučila CIA, Basajev je vodio gerilske borbe protiv ruskih vojnika, organizirao ma-sovne otmice civila i zahtijevao povlačenje ruskih vojnika iz Čečenije.

Basajev se koristio pseudonimom Emir Abdallah Šamil Abu-Idris te je bio odgovoran za terorističke napade na civile, među kojima je i strašan napad na školu u Beslanu u Sjevernoj Osetiji, u kojem je poginulo više od 385 ljudi, većinom djece.

Washington je podržao „neovisnost“ Čečenije, što je bio dio stra-tegije komadanja Rusije.²¹ Godine 1995. čečenski vođe oporbe pri-mili su „islamske“ mudžahedine koji su se nazivali Jama'at Islami (Islamska skupština) a koje je predvodio jordanski Čečen Ash-Shashani.

Upotrebljavajući jordanski novac, osnovali su „Kavkaski centar za islamsku misiju“ kako bi širili pobunu protiv Moskve. Stotine

²¹ James Petras, op. cit.

Uz pomoć afganistanskih mudžahedina koje je obučavala CIA čečenski vođa Šamil Salmatiovič Basajev vodio je gerilske borbe protiv ruskih vlasti

Čečena „obrazovano“ je u ovom kampu i indoktrinirano vehabizmom. Naglasak je stavljen na razvijanje vještina za provođenje diverzantske i terorističke taktike. Centar je dobio velikodušnu financijsku pomoć od organizacije „Međunarodna islamska podrška“ sa sjedištem u Saudijskoj Arabiji, a organizaciju su navodno podupirali članovi kraljevske obitelji.²²

Godine 1999. vodeći ljudi iz vanjske politike organizacije Freedom Housea, koju je financirala američka Vlada, osnovali su Američki odbor za mir u Čečeniji koji je okrivio predsjednika Vladimira Putina za pobunu u Čečeniji.

U takozvanom odboru za mir nalazili su se neki od najistaknutijih američkih ratnih hušakača, među kojima su bili bivši direktor CIA-e James Woolsey te bivši savjetnik za nacionalnu sigurnost i član Američko-azerbajdžanske komore, Zbigniew Brzezinski. U njemu su bili i najradikalniji neokonzervativci, koji su kasnije predvodili skupinu jastrebova pod Georgeom W. Bushom i Donom Rumsfeldom - Richard Perle, Elliott Abrams, Michael Ledeen i William Kristol. Perle je također bio član Američko-azerbajdžanske komore, zajedno s Brzezinskim. Čak su uključili i holivudskog glumca Richarda Gereu kako bi imali malo privlačnije javno lice.

Kad je čečenski separatistički vođa Iljas Ahmadov morao pobjeći iz Čečenije, dobio je azil u SAD-u, uglavnom zbog napora koji je uložio Američki odbor za mir u Čečeniji. Istodobno je britanska Vlada dodijelila azil glavnom čečenskom teroristu, kojeg su tražile ruske vlasti.²³ Postojao je jasan anglo-američki plan za Rusiju, koji nije podrazumijevao mir i prijateljstvo.

Ironično, isti ljudi koji će predvoditi poziv na rat protiv terori-

²² Emil Souleimanov, op. cit.

²³ James Petras, op. cit.

stičke skupine Al Qaide podržavali su muslimanske teroriste koji su se suprotstavili Putinovu režimu u Moskvi.²⁴ Dakle, isti glasovi iz Washingtona koji su zagovarali izgradnju novog naftovoda koji će zaobići rusku Čečeniju zahtijevali su i da Moskva prizna legitimnost vehabijskog ustanka u Čečeniji.

Nafta - američka i britanska kontrola nafte u Središnjoj Aziji - bila je pravi razlog koji je stajao iza američkih posredničkih ratova u Čečeniji i Središnjoj Aziji u godinama nakon raspada Sovjetskog Saveza. Osim što je glavni ruski naftovod od Bakua do Ukrajine prolazio kroz Čečeniju, u najvećem čečenijskom gradu - Groznom - nalazila se velika naftna rafinerija iz sovjetskog razdoblja. Moskva je suverenu kontrolu nad Čečenijom smatrala ključnom za ulogu Rusije u budućim naftnim dotocima iz Kaspijskog jezera i Bakua. Washington se složio, te je zato potajno podupirao radikalnu „islamsku“ pobunu protiv Moskve, dijelom se koristeći saudijskim novcem.

Ratove u Čečeniji potaknuo je Zapad kako bi destabilizirao Rusiju. Taj cilj je i postignut u nemirnom razdoblju Jeljcinova predsjedničkog mandata. Čim se zbog kaosa u Čečeniji pokazala potreba za izgradnjom alternativnog naftovoda kroz proameričku Gruziju i Tursku, novac i „dobrovoljci“ za čečenski cilj su nestali. Cilj je postignut - oslabljena je kontrola Moskve nad naftnim tokovima Kavkaza.²⁵

²⁴ Institut za političke studije, *Američki odbor za mir u Čečeniji*, Right Web, 19. travnja 2005. Dostupno na http://rightweb.irc-online.org/profile/American_Committee_for_Peace_in_Chechnya

²⁵ Paul Goble, *Al Qaeda has failed to redirect Chechen movement away from nationalism* (Neuspjeh Al Qaide da odvrati čečenski pokret od nacionalizma). Dostupno na http://www.kyivpost.com/news/opinion/op_ed/detail/84950/#ixzz12jUCetHj.

Nakon raspada Sovjetskog Saveza 1990. godine, strategija Washingtona prema dijelovima svijeta s najvećim poznatim naftnim rezervama bila je proširiti se u prostor koji im je ostavila raskomadana Rusija - u nove nezavisne države bivšeg Varšavskog pakta i Sovjetskog Saveza. Potajno poticanje takozvanih islamskih nemira u Čečeniji, preuzimanje kazahtanskih naftnih polja od strane Chevrona i Exxona te Azerbajdžana od strane američke naftne kompanije ARCO, bili su prioriteti američke politike u prvim mjesecima nakon pada Berlinskog zida.

Uloga MMF-a u bivšem Sovjetskom Savezu bila je zahtijevati privatizaciju državne imovine. Što je najvažnije, državni naftni i plinski koncerni stavljeni su na raspolaganje privatnim stranim interesima. Kompanije poput Yukosa milijardera Mihaila Hodorkovskoga bile su vrlo bitne u tom procesu. Njegov glavni zapadnjački dioničar bio je lord Rothschild, nasljednik londonske dinastije bankara i jedna od najmoćnijih osoba anglo-američkog financijskog kruga.

Cilj Chevrona, Exxona, ARCO- & BP-a i drugih anglo-američkih naftnih giganta, kao i banaka i političkih krugova iza njih, nije bio osigurati naftu za buduću veliku potražnju Amerike. To nikad nije bilo predmet razmatranja.

Njihov cilj bio je ni manje ni više nego kontrola najvećih poznatih područja bogatih naftom na cijelom planetu.

Bio je to geopolitički plan od najveće strateške važnosti za buduću moć Sjedinjenih Američkih Država - nije bilo važno *koristiti* se tom naftom, nego *uskratiti* je potencijalnim političkim protivnicima. Bio je to sastavni dio strategije Pentagona iz 1992. godine.

Naizgled dva nepovezana događaja iz 1994. godine potresla su

Washington i uprave od Rockefellerove banke Chase Manhattan do Exxona, Chevrona i drugih velikih britanskih i američkih naftnih kompanija. Prvi događaj bio je objavljivanje zanimljivog znanstvenog rada s konferencije u Santa Feu, u New Mexico. Drugi je bio promjena statusa Narodne Republike Kine, najmnogoljudnije svjetske države, od izvoznika na *uvoznika* nafte; i to prvi put u povijesti te zemlje. Geopolitičke implikacije tih događaja nisu prošle nezapaženo u Washingtonu.

NOVA RUSKA REVOLUCIJA

RUSKA REVOLUCIJA NA PODRUČJU ZNANOSTI O NAFTI

U ozračju netom nakon Hladnog rata, 1994. godine, održana je konferencija u Santa Feu u New Mexicu na kojoj je bačena znanstvena bomba na određene obrazovane zapadnjačke sudionike. Ruski i ukrajinski geofizičari i geokemičari tom su prilikom došli u Sjedinjene Američke Države, željni da predstavu revoluciju u znanosti o nafti - znanstveno otkriće kakvo se javlja možda jedanput u stoljeću. S američkim kolegama znanstvenicima htjeli su podijeliti otkriće ugljikovodika - nafte i plina - u dijelu Ukrajine za koji je konvencionalna zapadnjačka geologija tvrdila da ne može sadržavati naftu.¹ Kad bi se pokazao istinitim, bio bi to znanstveni ekvivalent otkriću veze između materije i energije.

¹ V. A. Krajuškin, T. I. Čebanenko, V. P. Kločko, Ye. S. Dvorjanin, J. F. Kenney (1994.), *Recent applications of the modern theory of abiogenic hydrocarbon origins: Drilling and development of oil & gas fields in the Dneiper-Donets Basin* (Primjena moderne teorije abiogenog podrijetla ugljikovodika: bušenje i razvijanje naftnih i plinskih polja u bazenu Dnjepar-Donjeck), Sedmi međunarodni simpozij o proučavanju Zemljine kore uz pomoć bušenja, Santa Fe, NM, DOSECC: 21-24.

Konferenciju je organiziralo tijelo nevjerojatno složenog imena - DOSECC (Drilling, Observation and Sampling of the Earth's Continental Crust - Bušenje, promatranje i uzorkovanje Zemljine kontinentalne kore). DOSECC se opisivao kao neprofitna korporacija „čija je misija osigurati vodstvo i tehničku podršku za tehnologiju ispodpovršinskog uzorkovanja i promatranja kako bi se razvile teme od znanstvene i društvene važnosti”.² Među članovima DOSECC-a bilo je 57 američkih istraživačkih organizacija, kao i neki od najboljih svjetskih inženjera geologije i geofizike s vodećih sveučilišta u SAD-u.

Sudionici su prisustvovali prezentaciji profesora V. A. Krajuškina, direktora Odjela za istraživanje nafte na Institutu geoloških znanosti pri ukrajinskoj Akademiji znanosti u Kijevu. On je također predvodio istraživanje u regiji Dnjepar-Donjeck u Ukrajini. Njegova poruka znanstvenicima u Santa Feu pobila je sve što je većina njih naučila o geologiji nafte.

Profesor Krajuškin opisao je projekt koji je njegov tim uspješno proveo tražeći naftu i plin u bazenu Dnjepar-Donjeck u istočnoj Ukrajini, blizu granice s Rusijom. Krajuškin je ispričao kako je u više od 45 godina geološkog proučavanja bazena za to područje utvrđeno da ne sadrži potencijal za proizvodnju nafte jer mu nedostaju „matične stijene” - posebne geološke formacije koje su, prema zapadnjačkoj geološkoj teoriji, jedinstvene stijene iz kojih se stvaraju ugljikovodici, ili postoji mogućnost njihova stvaranja - dakle, jedina mjesta na kojima je moguće pronaći naftu.

Otkriće nafte i plina u ukrajinskom bazenu dolazilo je iz onoga što su geolozi nazivali „kristalastom osnovom”, odnosno iz dubokih stijena, za koje je zapadnjačka geološka teorija tvrdila da ne sadrže

² DOSECC (Drilling, Observation and Sampling of the Earth's Continental Crust - Bušenje, promatranje i uzorkovanje zemljine kontinentalne kore). Dostupno na www.dosecc.org.

Krajuškin i njegov tim pronašli su naftu i plin u bazenu Dnjepar-Donjeck u istočnoj Ukrajini, na području za koje je tradicionalna geološka znanost tordila da ne sadrži nikakav potencijal za proizvodnju nafte

naftu i plin (koje su nazvali „fosilnim gorivima“). Rusi su očito ondje pronašli naftu i plin, što se moglo usporediti s trenutkom kad je Galileo Galilej pred inkvizicijom potvrdio da se Zemlja okreće oko Sunca, a ne obrnuto. Prema tvrdnjama jednog od sudionika, publika uopće nije bila oduševljena otkrićima ruskih geofizičara.

Govornik iz Kijeva rekao je znanstvenicima u Santa Feu da je napor ukrajinskog tima da traže naftu tamo gdje je konvencionalna teorija tvrdila da ju je nemoguće pronaći, ustvari polučio zlatni rudnik naftnih i plinskih polja. Rekao je da je to otkriće potvrdilo, nakon godina intenzivnog proučavanja, da nafta i plin ne nastaju od istrunulih bioloških ostataka, odnosno da nisu fosilnog podrijetla, nego nebiološkog - abiotskog ili „abiogenog“, kako su ga oni nazvali,

koristeći se latinskim prefiksom „a“ ne bi li dobili negaciju.

Krajuškin je detaljno objasnio da su njihove tehnike istraživanja bile posebno osmišljenje prema pretpostavci da abiogeni ugljikovodici postoje u kristalastoj osnovi. Detaljno je opisao znanstvena ispitivanja koja su proveli na otkrivenoj nafti kako bi provjerili svoju teoriju da nafta ne nastaje blizu površine - kao što tvrdi konvencionalna teorija o fosilnim gorivima - nego duboko u Zemlji, na dubini od približno dvjesto kilometara. Ispitivanja su potvrdila da nafta i plin uistinu potječu iz velike dubine.

Govornik je jasno naglasio kako se razumijevanje postanka nafte i plina ruskih i ukrajinskih znanstvenika razlikuje od onoga što su naučili zapadnjački geolozi kao nebo i zemlja.

Publiku je još više šokirao Krajuškinov izvještaj da je tijekom prvih pet godina istraživanja u sjevernom dijelu bazena Dnjepr-Donjeck početkom 1990-ih izbušeno gotovo 61 bušotina, od kojih je 37 bilo komercijalno isplativih, što je bio uspjeh veći od 60%. Za naftnu industriju, u kojoj je prosječan uspjeh 30%, taj postotak bio je vrlo impresivan rezultat. Opisivao je bušotinu po bušotinu, dubinu, protok nafte i druge pojedinosti.

Nekoliko bušotina bilo je na dubini od više od četiri kilometra, a neke bušotine proizvodile su čak 2600 barela sirove nafte dnevno; u vrijednosti od gotovo 3 milijuna dolara dnevno, prema cijenama nafte iz 2011.³ Za usporedbu, nafta iz polja Permian Basin u zapadnom Teksasu, koje je široko 402 kilometra, a dugačko 480 kilometara - golemo naftno polje koje je proizvelo više od pet milijardi barela nafte od otkrića 1920-ih - pronađena je na dubini između 731 metra i 2,5 kilometra. Nafta iz polja Prudhoe Bay na Aljaski - najveće polje u Sjevernoj Americi - pronađena je na prosječnoj dubini od otprilike 2,7 kilometara.

³ V. A. Krajuškin i drugi, op. cit.

Prema profesoru Vladimiru Kučerovu - koji je jedan od vodećih ruskih znanstvenika na području abiotike - u naftnim poljima Romaškino u Tatarstanu u regiji Ural-Volga, jednom od najvećih naftnih polja u Rusiji izvan zapadnog Sibira, ležište nafte postoji na dubini od čak 15 kilometara, što baš i nije dubina na kojoj bi se očekivao detritus dinosaura.⁴

Krajuškin je u svojoj prezentaciji detaljno i podrobno opisao ispitivanja koja su obavljana na nafti kako bi se utvrdilo njezino podrijetlo i način na koji su analizom elemenata u tragovima potvrdili da „nafta na svim razinama dijeli zajednički, duboki izvor, koji obilježava difuzna separacija, bez obzira na starost ili tip određene ležišne stijene". Strpljivo je objasnio ispitivanja, kojima je dokazano da se u nafti iz gornjih slojeva, na manjim dubinama, nalaze spore, pelud i druge tvari koje dokazuju da je iz većih dubina došla gore.⁵

Krajuškin je zatim bacio konačnu geofizičku bombu u prostoriju u kojoj su se nalazili američki znanstvenici. Opisao je bakteriološku analizu nafte koju je proveo njegov istraživački tim, i to osobito ispitivanje takozvanog biološkog markera, kojim će se potvrditi ili pobiti njihova teorija:

Nafta dobivena iz ležišta kristalaste stijene fundamenta bazena Dnjepar-Donjeck pomno je ispitana na prisutnost porfirina ili spoja „biološkog markera", koja se nekoć pogrešno tumačila kao „dokaz" za navodno biološko podrijetlo nafte. Nafta ne sadrži nijednu od tih molekula, čak ni na razini ppm (milijuntoga dijela).⁶

Drugim riječima, pronađena nafta nije bila „fosilno" gorivo, od-

⁴ Vladimir Kučerov, prof., Rusko državno sveučilište za naftu i plin i Švedski kraljevski institut za tehnologiju, u privatnom razgovoru s autorom u Wiesbadenu u Njemačkoj, 5. srpnja 2011.

⁵ V. A. Krajuškin, op. cit.

⁶ Ibid.

nosno nije bila dobivena od biološkog fosilnog detritusa životinja ili biljaka.

Ruski i ukrajinski znanstvenici utvrdili su da ugljikovodici - razne molekule vodika i ugljika koji su baza za naftu, plin, ugljen, pa čak i dijamante - nastaju otprilike 200 kilometara ispod površine Zemlje, gdje se proizvodi metan ili smjesa metana. Smjesa se pod visokim tlakom i temperaturom vertikalno probija prema površini preko takozvanih migracijskih kanala. Ti migracijski kanali opisani su kao duboki rasjedi, dubine od sedamdeset do sto kilometara. Oni su najčešće vertikalni jer traže najkraći put do površine.⁷

Tijekom migracije prema površini ugljikovodici mogu proći kroz takozvane katalitičke zone u kojima se pod utjecajem nikla ili željeza, na dubini od otprilike deset do petnaest kilometara, katalitički transformiraju. Jedna vrsta spontanog stvaranja nafte ili plina potom se odvija u gornjem Zemljinu plaštu, otprilike dvjesto kilometara od površine. Nafta ili plin probijaju se nakon toga prema gore, prema površini, sve dok ne naiđu na prepreku, ili se akumuliraju u poroznom prostoru onoga što konvencionalni geolozi nazivaju sedimentnim bazenom s pokrovnim stijenama, koje sprečavaju daljnje kretanje prema gore. Tu nastaju ležišta nafte i plina.⁸

I ruski geofizičari koji zagovaraju abiotičko podrijetlo nafte i zapadnjački geolozi koji tvrde da je riječ o fosilnim gorivima pronalaze naftna polja u istim sedimentnim stijenama. Ali kao u pripovijesti o slijepcu koji je uhvativši slona za rep bio uvjeren da drži zmiju, jednako je tako i zapadnjački geolog uvjeren da ima fosilne akumulacije koje su s površine spustile prema dnu i taložile se nekoliko stotina

⁷ Ovaj opis abiotičkog podrijetla te nastanka nafte i plina autor je dobio u privatnom razgovoru s profesorom Vladimirom Kučerovim (pogledajte bilješku 251).

⁸ Ibid.

milijuna godina. Abiotički znanstvenici im govore: „Ne. Imate sloj akumulirane nafte koja se neprestano stvara u dubini i giba prema gore dok se ne napuni sedimentni bazen."

Vodeći znanstvenici koji su radili na ukrajinskom projektu - zaposlenici Kijevskog instituta za geološku znanost - prije konferencije dobili su Ukrajinsku državnu nagradu za znanost i tehnologiju zbog svojih otkrića u vezi s naftom i plinom.⁹

Implikacije tog alternativnog pogleda su nevjerojatne. Uz drukčije geofizičko razumijevanje Zemlje i njezine unutarnje dinamike, nafta i plin bi se po cijelom planetu mogli pronaći u izobilju. A to sigurno nije bilo nešto što su moćni anglo-američki naftni giganti i njihovi bankari s Wall Streeta htjeli čuti.

Ideja da nafta i prirodni plin nisu nastali procesom biološkog trošenja i kompresijom, nego da dolaze duboko iz Zemljina plašta, bila je jednako revolucionarna kao i potresna za američke znanstvenike okupljene u Santa Feu.

Ustvari, američkim je znanstvenicima upravo bilo rečeno da se njihov životni znanstveni i profesionalni rad temeljio na krivim znanstvenim pretpostavkama, ili čak na izravnoj znanstvenoj prevari. Njihova reakcija na tu ideju bila je slična reakciji vatikanske inkvizicije na Galilejeve nove znanstvene teorije.

PODRIJETLO NAFTE DUBOKO U ZEMLJI

Ukrajinski znanstvenik čvrsto je stajao pri tome da nafta nije dobivena od fosilnih ostataka algi, planktona ili dinosaura. Prema istraživanjima provedenima za vrijeme Sovjetskog Saveza, koja su trajala više od četiri desetljeća i koja nisu bila dostupna Zapadu ti-

⁹ V. A. Krajuškin, op. cit.

jekom Hladnoga rata, nafta - tvrdio je Krajuškin - nije dobivena kompresijom žive tvari koja je potisnuta u relativno plitke bazene u kojima je kasnije otkrivena. Prema istraživanju iz sovjetske ere, ali i kasnije, nafta je nastala duboko u Zemljinu plaštu te se postupno gibala prema *gore*, prema površini, što je čista suprotnost teoriji američke geologije. Tradicionalno se smatralo da nafta potječe od ostataka biološkog detritusa koji je potisnut s površine i koji se tijekom nekoliko stotina milijuna godina transformirao u naftu, prirodni plin ili ugljen - koji se u zapadnjačkoj geofizici nazivaju „fosilnim gorivima“.

Ako se nafta uistinu stvara duboko u Zemljinu plaštu - mnogo dublje od mjesta na kojima su ikad mogli postojati biološki ostaci, čak i prije 500 milijuna godina - to znači da bi se nafta i prirodni plin, uz pravilno poznavanje fizike Zemlje i njezine strukture, mogli pronaći u izobilju, čak i u regijama gdje je to bilo nemoguće očekivati.

Nakon Krajuškinove prezentacije zavladao je ozračje kao da je usred kolovoškog znanstvenog skupa ušetao tvor. Iz muka koji je uslijedio nakon prezentacije moglo se zaključiti da se publika namjerno pretvarala da nije čula ono što je on izjavio. Nešto što je trebalo razviti živahnu raspravu i važnu znanstvenu analizu pravog podrijetla najvažnijeg energetskeg izvora na svijetu *de facto* se pretvorilo u profesionalno ignoriranje od strane američkih znanstvenika.

Odgovor anglo-američkih naftnih moćnika doći će poslije, djelomično u obliku masivne propagandne kampanje s nazivom opasnost od „vrhunca crpljenja nafte“. Podupirat će razne industrijske geologe s pristupom vlasničkim informacijama naftnih kompanija, sve kako bi dokazale da su najveće svjetske bušotine dosegle ili će doseći vrhunac, da će proizvodnja opadati i da će doći kraj naftnog

razdoblja. Pobrinuli su se da se ne razvije ozbiljna znanstvena diskusija o implikacijama ruskog i ukrajinskog istraživanja ili da se one ismiju. Istodobno su dramatično povećali američke vojne akcije kako bi se osigurali poznati naftni resursi diljem svijeta, i time još više naglašavali ideju „nestašice“.

NAFTA NA „KRIVIM MJESTIMA“

Otkrića u bazenu Donjeck nisu bila jedina koja su potvrdila da se nafta i plin mogu pronaći duboko u kristalastim stijenama fundamenta, što je bilo suprotno načelima zapadnjačke, a posebno američke i britanske geologije nafte. Rusi su pronalazili naftu na „krivim mjestima“.

U dopisivanju s jednim američkim profesorom novinarstva u siječnju 1990. godine, a koje je kasnije i objavljeno, Krajuškin je napomenuo da „postoji 80 naftnih i plinskih polja koja se djelomično ili u cijelosti pojavljuju u kristalastoj stijeni fundamenta u bazenu u zapadnom Sibiru, što uključuje polja Jelej-Igai i Malo-Ičskoje, u kojima se proizvodnja nafte i plina u potpunosti i isključivo događa u gore navedenoj stijeni, na dubini između 800 i 1500 metara ispod krovine kristalaste osnove“.¹⁰ Dodao je sljedeće.

*U Tatarstanu (Autonomna sovjetska socijalistička republika) trenutačno se buši bušotina 20009-Novojelhovskaja, a bušenje je započeto u studenom 1989. godine. Ciljana dubina za dobivanje nafte i plina je 7000 metara u pretkambrijskoj stijeni fundamenta južnog tatarskog luka (maksimalna visina fundamenta). Bušotina se trenutačno buši na dubini od približno 4700 metara, a krovina kristalaste stijene fundamenta uočena je na dubini od 1845 metara. Značajna pojava nafte u toj bušotini uočena je u granitnoj stijeni na dubini od 4500 metara i niže.*¹¹

¹⁰ V. A. Krajuškin, *Otvoreno pismo dr. Johnu Briggsu*, 16. siječnja 1990. Dostupno na www.gasresources.net.

¹¹ Ibid.

Pronalazak nafte u granitnoj stijeni ili kristalastoj osnovi na gotovo pet kilometara dubine, a kamoli sedam, kosio se sa svim načelima zapadnjačke teorije nafte. To se ne bi trebalo događati. Ali se dogodilo, i to očito ne samo jedanput.

Otprilike dva desetljeća nakon što je Krajuškin napisao pismo znatiželjnom američkom novinaru, na službenoj stranici vlade Tatarstana objavljeno je da je naftno polje Novojelhovskaja jedno od najproduktivnijih naftnih polja te republike i da je sirova nafta postala „glavno bogatstvo Tatarstana”.¹²

RUSKI GEOFIZIČARI DOLAZE U VIJETNAM

Godine 1975., nakon najgoreg poraza u američkoj vojnoj povijesti, posljednji američki vojnici napustili su Vijetnam. Ubrzo nakon toga sovjetski naftni znanstvenici ponudili su pomoć Vijetnamu u razvijanju naftnih resursa u novoslobođenom podvodnom bazenu Bijeli tigar, ili Bach Ho na vijetnamskom. Bach Ho bio je smješten u Južnom kineskom moru, u priobalnom području provincije Vungtau, gdje je Mobil Oil pokušavao pronaći naftu još prije pada Saigona.

U svibnju 1987. godine, zajedničkim sovjetsko-vijetnamskim pothvatom u obliku naftne kompanije za istraživanje nafte Vietsovpetro, otkrivena je nafta u granitnom fundamentu u Bach Hou, čime su se otvorili novi ekonomski izgledi za Vijetnam, a koji su također drastično promijenili tradicionalno istraživanje nafte i plina u vijetnamskom epikontinentalnom pojasu. Kompanija Vietsovpetro bušila je otprilike 5000 metara duboko u granitne stijene fundamentna te je pronašla naftu, odnosno, kako se ispostavi-

¹² Službena stranica Republike Tatarstan, *Prirodni resursi*, na http://www.tatar.ru/index.php?DNSID=c0ab50580ba8d76a95c91a570958a02a&node_id=1362

lo - velike količine nafte.¹³

Polje Bijeli tigar bilo je prvo i do danas najveće komercijalno naftno polje u Vijetnamu.¹⁴ Godine 2003. naftno polje Bijeli tigar, koje je također bilo dublje od pet kilometara, i dalje je proizvodilo nevjerojatnih 338 000 barela nafte dnevno, zajedno s obližnjim vijetnamskim podvodnim poljima koja su razvili ruski geofizičari.

Prema konvencionalnim pretpostavkama, nafte ne bi trebalo biti u stijeni fundamenta, sloju koji se nikad nije digao na površinu Zemlje gdje su rasle drevne biljke i hodali dinosauri. No nafta je očito postojala u stijeni fundamenta.¹⁵ Kako bi smanjili utjecaj neugodnog otkrića, Zapadnjački geolozi brzo su lansirali zanimljivu teoriju da je nafta „procurila” u granitne stijene iz susjednog sedimentnog bazena, i to bez ikakvih uvjerljivih dokaza.¹⁶

STALJINOV MANDAT - SAMODOSTATNOST U NAFTI

Nekoliko desetljeća su ruski i ukrajinski znanstvenici objavljivali ozbiljne znanstvene članke o revolucionarnom otkriću da nafta dolazi duboko iz Zemljina plašta, a ne iz takozvanih sedimentnih bazena i „matičnih stijena”.

¹³ Jerome R. Corsi, *Oil in bedrock granite off Vietnam's shores* (Nafta u temeljnoj granitnoj stijeni u vijetnamskom podmorju), WorldNetDaily, 1. prosinca 2005. Dostupno na http://www.wnd.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=47673

¹⁴ T. Dang Cuong, Nguyen Ngoc, Bae Wisup, Phung Thuoc, *A Successful Story of Integrating Geological Characterization, Reservoir Simulation, Assisted History Matching and EOR in Extremely Heterogeneous Reservoir* (Uspješna priča o integraciji geološke karakterizacije, simulacije ležišta, simulacijskog usuglašavanja historijata proizvodnje i metode povećanja iscrpka nafte u iznimno heterogenom ležištu), Search and Discovery Article #20089 (2010), objavljeno 31. kolovoza 2010. Prilagođeno s prezentacije na konvenciji AAPG, New Orleans, Louisiana, 11-14. travnja 2010.

¹⁵ Julie Creswell, *Oil Without End? Revisionists say oil isn't a fossil fuel. That could mean there's lots more of it* (Nafti nema kraja? Revizionisti tvrde da nafta nije fosilno gorivo. To bi moglo značiti da je ima mnogo više), Fortune, 17. veljače 2003. Dostupno na http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/2003/02/17/337289/index.htm

¹⁶ Ibid.

Godine 1949. američki predsjednik Harry Truman, žestoki neprijatelj Sovjetskog Saveza unatoč savezništvu u ratu protiv Njemačke, osnovao je North Atlantic Treaty Organization (NATO - Sjevernoatlantski savez). Američki vojni potezi bili su sve agresivniji kad je počeo Korejski rat 1950. godine, rat za koji je propaganda u Washingtonu krivila Moskvu. Vojno opkoljavanje SSSR-a, usred onoga što je Winston Churchill nazvao „željeznom zavjesom“, koja se spuštala u Europi, navela je Sovjete - u Staljinovo doba - na odluku da njihovi znanstvenici učine sve kako bi oslobodili SSSR i njegove saveznike od ovisnosti o nafti koju kontrolira Zapad.

Staljin je iz rata i iz uloge koju je nafta imala u konačnom porazu Njemačke shvatio da je kontrola nafte ključna za moderno, mehanizirano ratovanje. Staljin je rano shvatio vrijednost nafte, što njemački Generalštab nije, sve dok nije bilo prekasno.

Uvidjevši mogućnost sve većeg neprijateljstva sa Zapadom, osobito nakon govora Winstona Churchilla o „željeznoj zavjesi“ održanog u travnju 1946. godine u Fultonu (Missouri), Staljin - čovjek čije se odluke u Sovjetskom Savezu nisu shvaćale olako - pokrenuo je znanstveni podvig golemih razmjera, koji se može usporediti s američkim projektom Manhattan. Cilj sovjetskog projekta bio je proučavanje svih karakteristika nafte; kako nastaje, kako se stvaraju rezerve i koji je najbolji način za istraživanje i crpljenje nafte.

Početkom 1950. godine, dok je Hladni rat bio u punom jeku, interdisciplinarni tim sovjetskih znanstvenika i geologa počeo je s proučavanjem problema pronalaska odgovarajuće nafte i plina koji bi bili dovoljni Sovjetskom Savezu. Osiguravanje nafte bio je državni prioritet pa su se u timu nalazile ugledne osobe: N. A. Kudrjavcev, V. B. Porfirjev, P. N. Kropotkin i brojni drugi fizičari, geokemičari

i geolozi. S radom su počeli 1946. godine, odmah nakon završetka Drugog svjetskog rata.

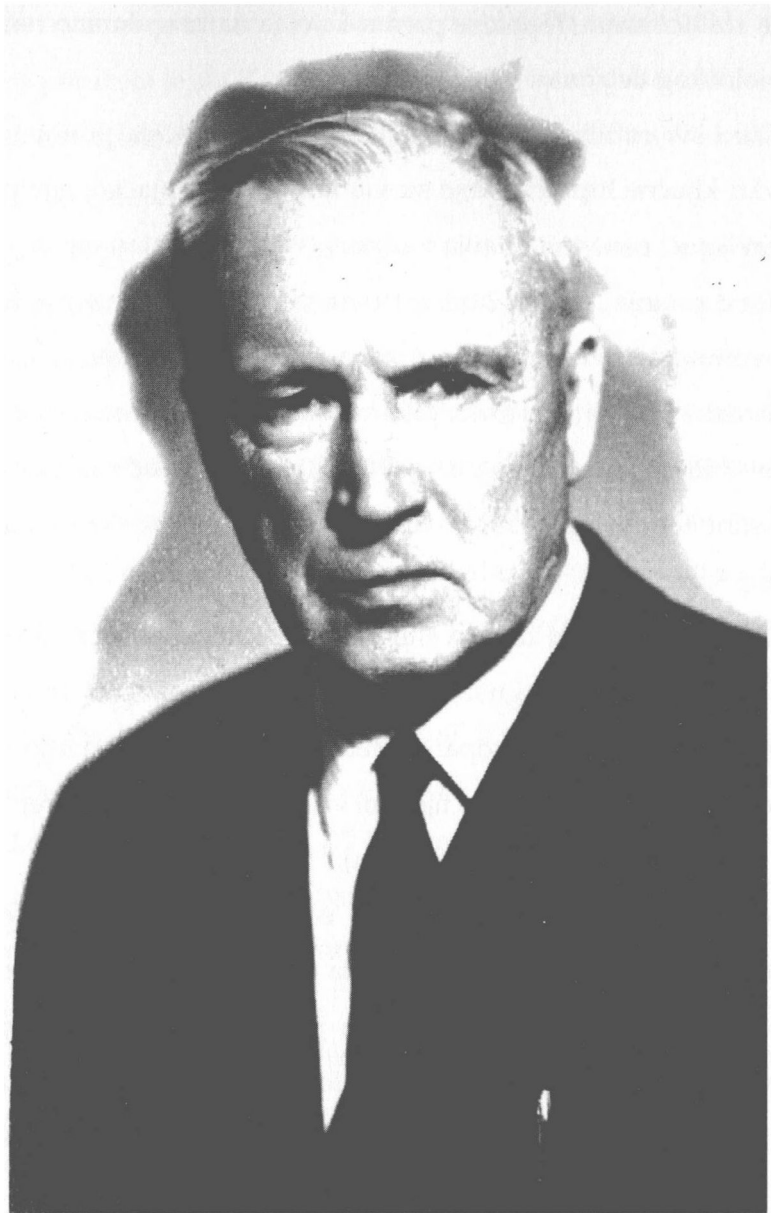
Godine 1951. profesor Nikolaj Kudrjavcev, koji je bio glasno-govornik te skupine, u javnost je izašao s odvažnim znanstvenim radom. Rad je bio objavljen samo na ruskom. Članak naziva „Protiv organske hipoteze podrijetla nafte“ objavljen je u sovjetskom časopisu *Naftno gospodarstvo*.¹⁷ Bilo je to djelo od velike važnosti.

Tim radom je rođena „moderna rusko-ukrajinska teorija abiotskog podrijetla nafte duboko u Zemlji“, kako su to sročili ruski znanstvenici. Taj je znanstveni rad u Sovjetskom Savezu izazvao žustru raspravu koja je trajala sljedećih nekoliko desetljeća. Sljedećih dvadeset godina su kemičari, fizičari i termodinamičari neprestano potvrđivali tu teoriju fizičkim činjenicama. Tijekom sljedećih četrdeset godina ruski i ukrajinski znanstvenici objavili su više od tisuću znanstvenih članaka u ruskim časopisima potvrđujući pretpostavku da nafta nije ni biološkog ni fosilnog podrijetla, već abiotskog.¹⁸

Nakon Kudrjavcevove publikacije iz 1951. godine, diljem SSSR-a organizirane su znanstvene konferencije kako bi se raspravljalo o novoj teoriji i podvrgnulo ju se strogim znanstvenim analizama i nužnosti fizičkih dokaza. Godišnje konferencije o nafti i geologiji nafte na razini cijelog Saveza intenzivno su se bavile abiotskom teorijom, svake godine do 1965. Dok je nova revolucionarna teorija bila podvrgavana žustrim raspravama u Sovjetskom Savezu, neki su znanstvenici istaknuli da nikada nije bilo slične analize ili ispiti-

¹⁷ Nikolai A. Kudrjavcev, 1951., *Protiv organske hipoteze podrijetla nafte*, *Naftno gospodarstvo*, br. 9, Moskva, 1951. (na ruskom), u V. A. Krayushkin, op. cit.

¹⁸ V. A. Krayushkin, op. cit.

Godine 1951. profesor Nikolaj Kudrjavcev izašao je u javnost s odvažnim znanstvenim radom „Protiv organske hipoteze podrijetla nafte“. Tim radom rođena je „moderna rusko-ukrajinska teorija abiotičkog (neorganskog) podrijetla nafte“.

vanja tradicionalne hipoteze prema kojoj je nafta spontano nastala od biološkog detritusa.

Kao i svi ozbiljni znanstvenici, skupina je počela ponovno ispitivati ključne hipoteze koje su vladale u zapadnjačkoj geologiji, postavljajući osnovna pitanja na znanstveno neutralan način - počevši od pitanja „koje je podrijetlo nafte?" To se pitanje rijetko ili gotovo nikad nije spominjalo u zapadnjačkim studijima geologije nafte, čak ni na elitnim sveučilištima kao što je Princeton. Kako bi odgovorili na to osnovno pitanje, vratili su se na početak biološke ili fosilne teorije o postanku nafte, koja je - ironično - potekla od jednog Rusa.

Godine 1757. ruski znanstvenik Mihail Lomonosov na Akademiji znanosti u St. Petersburgu izjavio je ovo: „Zemno ulje potječe od naslaga životinja koje su zakopane u sedimentu i koje se pod utjecajem povišene temperature i tlaka tijekom vrlo dugog razdoblja pretvaraju u zemno ulje [nafta ili sirova nafta]."¹⁹

Sovjetski znanstvenici okupljeni oko Kudrjavceva uskoro su shvatili da Lomonosovljeva hipoteza nikad nije bila podvrgnuta strogom ispitivanju. Bila je to samo jedna tvrdnja izrečena prije gotovo dva stoljeća. Lomonosov je bio poznat po tome da je izvodio zaključke koje nikada nije ozbiljno istražio; jedan od takvih zaključaka bilo je i biološko podrijetlo nafte ili zemnog ulja, kako

¹⁹ Boris N. Menšutkin, *Russia's Lomonosov: Chemist Courtier, Physicist Poet* (Ruski Lomonosov: kemičar, dvorjanin, fizičar, pjesnik), Princeton University Press, Princeton, 1952. Razmatra Lomonosovljevu teoriju podrijetla nafte, a Lomonosovljeve citat u prijevodu objavljen je u *Special Edition on The Future of Petroleum* (Posebno izdanje o budućnosti nafte), Energy World, British Institute of Petroleum (Britanski institut za naftu). London, lipanj 1996., str. 16-18.

se tada nazivalo sirovu naftu. Ta ideja da bi nafta mogla biti fosilno gorivo preuzeta je na Zapadu desetljećima kasnije, kao prigodno objašnjenje zašto nafta pripada „ograničenim resursima" i zašto bi trebala biti skupa.

Osim toga, Lomonosovljeva hipoteza o fosilnom podrijetlu, kako su ruski i ukrajinski znanstvenici primijetili, nikako ne može objasniti golemu količinu izvađenih ugljikovodika iz mjesta poput polja Ghawar u Saudijskoj Arabiji. Kako je jedan znanstvenik abiotičar izračunao: „Da se detritus dinosaura teoretski pretvorio u jednaku količinu ugljikovodika, samo za naftu u Ghawaru bila bi potrebna kocka s komprimiranim detritusom dinosaura trideset kilometara široka, duboka i visoka. A na svijetu postoji još velikih naftnih polja."

L. Fletcher Prouty, Amerikanac koji je služio kao veza između američkog ratnog zrakoplovstva i CIA-e tijekom Vijetnamskog rata i na kome je temeljen „Mr. X" iz filma *JFK* Olivera Stonea, bio je vrlo aktivan vezano za pitanja energije u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom energetske krize 1970-ih. Prouty je poslije izjavio: „Da se sve biljke, insekti i životinje koje su ikad živjele stisnu i nastane golem mulj, nema šanse da bi bile jednake količini nafte koja je do danas pronađena. Jednostavno ne bi bilo toliko tekućine."²⁰

Fosilna teorija o podrijetlu nafte znanstveno je prokazana kao jedna od najvećih prevara u povijesti znanosti. Samo je blokada u protoku informacija tijekom Hladnog rata spriječila širu raspravu

²⁰ L. Fletcher Prouty, *Greasing the Palms of the Oil Barons* (Podmićivanje naftnih magnata), u članku Fletchera Proutyja. Autor osobno dobio u radovima pokojnog pukovnika Proutyja.

na Zapadu o podrijetlu nafte.²¹

Šezdesetih godina 20. stoljeća sovjetski su znanstvenici utvrdili da stvaranje reduciranih molekula ugljikovodika zahtijeva tlak kakav se nalazi samo na dubinama u Zemljinu platu - na približno 35 kilometara dubine od površine. Godine 1967. sovjetski znanstvenik E. B. Čekaljuk objavio je vrlo važno djelo u kojem je potvrđena teorija da se nafta ustvari neprestano stvara duboko u Zemljinu platu te da se giba prema gore kroz rasjede ili „migracijske kanale“, kako su ih oni nazvali. Čekaljuk je napisao:

*U procesu dubinske sinteze nafte (iz metana), obujam materijala plata se smanjuje, a tom transformacijom stvaraju se povoljni uvjeti za spuštanje Zemljine kore i formiranje dubokih bazena čija veličina odgovara veličini zona formiranja ležišta nafte. Akumulacija i punjenje takvih bazena vodom, a kasnije sedimentom, povećava geostatičko opterećenje u zonama sinteze, stimulirajući kondenzaciju nafte i rast molekula, a time i dodatno spuštanje područja Zemljine kore.*²²

²¹ Zanimljivo je spomenuti da je jedan istaknuti zapadnjački znanstvenik, pokojni astrofizičar sa Sveučilišta Cornell, Thomas Gold, prigrivši nešto što je naizgled bila teorija slična ruskoj, tvrdio da je Kropotkinova teorija o podrijetlu ugljikovodika u dubini Zemlje zapravo njegova. No, prema profesoru Kudrjavcevu, koji je posjetio njegovu radnu sobu, Goldova je soba bila puna ruskih i ukrajinskih istraživačkih radova o abiotičkim podrijetlu nafte na ruskom jeziku. Gold je navodno plagirao ključne stavke ruske teorije bez spominjanja izvornika te je u ključnim stavkama modificirao ideje kako bi tvrdio da je teorija njegova. Nažalost, Gold je očito vrlo malo znao o geokemiji ugljikovodika te je između ostalog tvrdio da u Zemlji, na dubini plata, postoje velike količine prirodnog plina (metana), dok su ruska istraživanja dokazala da je na tim dubinama metan nestabilan. Kako stoji u jednom ruskom istraživačkom radu, suprotno Goldovoj tvrdnji: „Pod tlakom Zemljina plata metan će se raščlaniti i razviti u oktan, plinsko ulje, teška mazivna ulja, alkilbenzene i spojeve pronađene u prirodnoj nafti.“ (J. F. Kenney, V. G. Kučerov, N. A. Bendeliani and V. A. Aleksejev, *The evolution of multicomponent systems at high pressures: VI. The genesis of hydrocarbons and the origins of petroleum* [Evolucija multikomponentnih sustava pod visokim tlakom: VI. Nastanak ugljikovodika i podrijetlo nafte], Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A., 2002., 99, 10976-10981). Goldovu teoriju danas često citiraju protivnici nefosilnog podrijetla nafte kao „dokaz“ netočnosti ruskog pogleda.

²² E. B. Čekaljuk, *Petroleum in the upper mantle of the Earth* (Nafta u gornjem platu Zemlje), Scientific Thought Press, Kijev, 1967., str. 256 (na ruskom), citirano u engleskom prijevodu V. A. Krajuškina, op. cit.

Ili, kako je to sažeo ukrajinski istraživač, znanstvenik V. I. Sozanski:

*Spojevi ugljikovodika prirodne nafte stvaraju se spontano samo pod vrlo visokim tlakom koji postoji u dubokoj kori ili gornjem Zemljinu platu. Prirodna nafta je abiotička tekućina koja prodire do gornjih dijelova kore iz velikih dubina, obično kroz duboke rasjede.*²³

Ako su dokazali da nafta postoji na dubinama Zemljina gornjeg plašta - duboko ispod takozvanih sedimentnih bazena u kojima su se, prema zapadnjačkoj geologiji, nalazili biološki fosilni ostaci koji su se nekako pretvorili u naftu i prirodni plin - bilo je to snažno pobijanje zapadnjačke hipoteze o fosilnim gorivima. Budući da je nafta lakša od vode, nije mogla migrirati prema dolje u plašt, zaključili su sovjetski znanstvenici. Događalo se upravo suprotno - nafta je neprestano tražila rasjede u Zemlji kroz koje je uz pomoć snažnog tlaka plašta bila tjerana prema gore, do blizine površine.

NAFTNA POLJA KOJA SE OBNAVLJAJU?

Jedno od najzapanjujućih otkrića ruskih istraživača tijekom nekoliko desetljeća ispitivanja i promatranja bio je zaključak da naftna polja ne izumiru. Ona se neprestano obnavljaju. Kao primjer, ruski znanstvenik Vladimir Kučerov, profesor geokemije na Ruskom državnom institutu za naftu i plin te na Švedskom kraljevskom institutu za tehnologiju, u raspravi s autorom naveo je slučaj polja Romaškino u Tatarstanu u današnjoj Rusiji.

Polje, jedno od najvećih u Rusiji izvan zapadnog Sibira, bilo je djelomično zatvoreno nedugo nakon raspada Sovjetskog Saveza,

²³ V. I. Sozanski i drugi, *On the Spontaneous Renewal of Oil and Gas Fields* (O spontanom obnavljanju naftnih i plinskih polja), na www.gasresources.net

nakon pedeset godina proizvodnje, budući da se polje punilo vodom sve do trenutka kad je u prinosu bilo 99% vode.

„Godine 2007.“, objasnio je Kučerov, „ponovno smo otvorili neke od zatvorenih bušotina. Pronašli smo naftu. Što se tiče viskoznosti, gustoće, nafta je bila rjeđa nego prije. Ispitivanja su pokazala da je nova nafta mogla doći jedino iz dubina od nekoliko kilometara, a ne iz sedimentnih stijena. Došla je iz stijena fundamenta, što je značilo da je ležište na dubini od 10 do 15 kilometara.”

Kučerov je nadalje rekao da se „sva velika svjetska naftna polja bez iznimke nalaze u zonama dubokog rasjeda. Kad biste mogli procijeniti brzinu ponovnog protoka nafte iz migracijskog kanala u ležište, mogli biste pri ispravnoj brzini protoka gotovo zauvijek crpiti naftu iz tog naftnog polja. A to zahtijeva drukčiju tehnologiju, drukčiju ekonomiju, drukčiju filozofiju”.²⁴

Kučerov je dodao da se tragična eksplozija u Meksičkom zaljevu u travnju 2010. godine na naftnoj platformi Deepwater Horizon British Petroleuma očito dogodila zbog toga što su geolozi BP-a vjerojatno nesvjesno bušili izravno u golem migracijski kanal te ih je preplavila eksplozivna sila ugljikovodika, uključujući i plina metana pod tlakom, vjerojatno između jedne i tri tisuće atmosfere. Dvije godine prije, u konzorciju s brazilskim Petrobrasom i ConocoPhillipsom, BP je ostvario najuspješnije otkriće u svojoj povijesti - bušotinu Tiber, pedesetak kilometara od mjesta na kojem se dogodila katastrofa Deepwater Horizon.²⁵

Ambicije BP-a očito su porasle te su odlučili da na istom području sami pokušaju s platformom Deepwater Horizon, bez dijeljenja rizika s partnerima. Jednog sunčanog dana u travnju 2010. godine dogodi-

²⁴ Vladimir Kučerov, op. cit.

²⁵ Priopćenje BP-a, *BP objavljuje veliko otkriće nafte u Meksičkom zaljevu*, 9. rujna 2009.

la se velika eksplozija metana u bušotini koja se bušila u Macondo Prospectu na morskoj dubini od gotovo 1,6 kilometara. Prethodno otkriće Tiber nalazilo se na sličnoj dubini te na dubini bušenja većoj od 10 kilometara, što je nevjerojatan inženjerski pothvat. „Dokazi upućuju na to“, rekao je Kučerov, „da je cijeli Meksički zaljev nova Saudijska Arabija - od Kube i Haitija te mnogo dalje.“²⁶

Ako je procjena Kučerova bila točna, onda su posljedice za globalnu ekonomiju energije bile goleme, kao i za banke Wall Streeta, koje su poslovale na mitu nestašice, i za vlade, koje su trošile stotine milijardi dolara na skupe i neučinkovite alternativne izvore energije od bitumenoznog pijeska do vjetroelektrana. Ta je procjena imala strašne posljedice za geopolitičku strategiju Washingtona. Da parafraziramo već spomenuti citat Henryja Kissingera: „Ako ne možete kontrolirati naftu, nećete kontrolirati ni cijeli svijet...“

Profesor V. I. Sozenski s ukrajinske Akademije znanosti rekao je: „Istraživanje naftnih i plinskih polja pokazalo je da se većina naftnih i plinskih ležišta ponovno pune. Za mnoga područja dobiveni su podaci kojima se utvrđuje da se polja neprestano pune naftom i plinom.“²⁷

To nikako nije bila informacija koju su Exxon, BP i Pentagon htjeli čuti, s obzirom na njihovo ludilo oko „vrhunca proizvodnje nafte“.

Sozenski je naveo brojne primjere zabilježenog obnavljanja naftnih bušotina za koje se bilo vjerovalo da su iscrpljene, no kada su se nakon nekoliko godina iznova otvorile, ponovno se pojavila nafta. Naveo je i primjer brojnih plitkih bušotina u Čečeniji i u SAD-u. Na taj bi se način mogao objasniti inače neobjašnjiv slučaj Pennzoilova naftnog polja otkrivenog 1971. godine, čija je

²⁶ Vladimir Kučerov, op. cit.

²⁷ Ibid.

proizvodnja drastično pala početkom 1980. godine, na 4000 barela dnevno. Ubrzo nakon toga proizvodnja je ponovno naglo porasla na 13 000 barela dnevno, a procijenjene rezerve porasle su sa 60 na 400 milijuna barela. Sozanski je primijetio da je Geofizički opservatorij Lamont Doherty uočio slično punjenje dinamičkih ležišta i u Meksičkom zaljevu.

Na temelju činjenice da nafta neprestano i spontano nastaje u dubini Zemljina plašta i giba se prema gore, Sozanski je izračunao da je količina potencijalne proizvodnje nafte i plina barem „8 puta veća” od procjene koja se temelji na ograničenom, fosilnom podrijetlu nafte i plina. Zaključio je da „postoje goleme količine nafte, dovoljne za potrebe čovječanstva za nekoliko tisuća godina”.²⁸

Ugledni je naftni analitičar Peter Odell, tadašnji profesor na Sveučilištu Erasmus u Rotterdamu, primijetio: „U konačnici, treba biti vrlo oprezan u vezi sa studijom o dugoročnoj budućnosti svjetskih zaliha energije koja bez ikakvih pitanja prihvaća valjanost hipoteze iz 18. stoljeća i koja tvrdi da su svi naftni i plinski resursi nastali iz biološke materije u kemijskim i termodinamičkim uvjetima Zemljine kore.”

Godine 2002. Odell je izjavio:

Postoji alternativna teorija - koja je stara već 50 godina - a zagovara neorgansko podrijetlo nafte i plina. Taj alternativni pogled posve je prihvaćen u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza... Nedavna primjena anorganske teorije također je dovela do vjerovanja u mogućnost da bi polja na Bliskom istoku mogla „zauvijek” proizvoditi naftu, kao i u koncept ponovnog punjenja naftnih i plinskih polja u Meksičkom zaljevu. Općenito gledajući, raspravlja se o tome da je „moguće logički objasniti nastanak velikih polja anorganskom teorijom zbog toga što izračun potencijalnih ugljikovodika

*u sedimentu pokazuje da je premalo organske materije da bi se dobila ova količina nafte."*²⁹

Profesor Odell, koji je poznavao neke od vodećih ruskih naftnih znanstvenika, izjavio je i da bi se nafta mogla smatrati „obnovljivim izvorom energije”.

*Umjesto da smatramo kako su zalihe, već akumulirane u ograničenoj količini takozvanih potencijalnih područja nafte i plina, pojavljuje se mogućnost smatranja ugljikovodika kao obnovljivih izvora u kontekstu bilo kojeg mogućeg razvoja potražnje. Ako se polja uistinu pune zato što su nafta i plin koja se iz njih crpe abisalni i abiotski (i nastaju kemijskim reakcijama pod određenim termodinamičkim uvjetima duboko u Zemljinu plaštu), onda troškovi vađenja ne bi trebali rasti jer proizvodnja takvih polja traje neograničeno. Također, nikakvu važnost nemaju ni procjene rezervi, omjer rezervi i proizvodnje, godišnja stopa otkrića ni dodaci rezervama... u usporedbi s procjenom rezervi u budućnosti prema organskoj teoriji dobivanja nafte i plina. Ustvari, gruba procjena napravljena po toj teoriji uopće više neće biti relevantna."*³⁰

Ne samo da se naftna polja obnavljaju; prema profesoru Kučerovu, ruski i ukrajinski znanstvenici potvrdili su da se korištenjem jedinstvene metode za istraživanje aktivnih geoloških područja na dubinama od 1000 metara mogu locirati ležišta podzemnih voda koja bi mogla omogućiti stalno snabdijevanje čistom izvorskom vodom, što je zanimljivo za zemlje Bliskog istoka, Kinu i druge zemlje u kojima vlada nestašica izvora podzemnih voda. Naveo je primjer jednog izvora koji se bušio ruskim metodama modificiranim za pronalazak vode, a ne ugljikovodika. „Jedan izvor u blizini Cadiza u Španjolskoj,

²⁹ Peter Odell, *The Global Energy Outlook for the 21st Century* (Budućnost globalne energije u 21. stoljeću), predavanje 21. svibnja 2003. Održao Peter R. Odell, profesor emeritus na Sveučilištu Erasmus u Rotterdamu i direktor Centra za međunarodne studije o energiji

³⁰ Ibid.

čiji su troškovi iznosili 60 000 eura, konstantno proizvodi dvadeset kubnih metara čiste vode." U razgovoru s autorom, Kučerov je naglasio da korištenje metodologije za lociranje resursa vode zahtijeva specijalnu modifikaciju i primjenu te da je to tema za jednu posve drukčiju diskusiju.³¹

Uzevši u obzir vjerojatnost da su ruski i ukrajinski znanstvenici bili u pravu, nije ni čudo da su različite sile koje stoje iza razvoja anglo-američkog naftnog monopola nakon Drugog svjetskog rata bile u panici zbog posljedica ruske teorije. Ako bi se ruska teorija pokazala istinitom, Washington bi mogao izgubiti jednu od poluga geopolitičke kontrole jer bi države poput Kine, Brazila, Indije, Pakistana i Turske počele razvijati nezavisne izvore za osnovnu energiju koja pokreće njihovo moderno gospodarstvo. Bio je potreban radikalan odgovor. U sljedećih desetak godina uslijedit će američki ratovi za naftu po cijelom svijetu, počevši s Irakom i Afganistanom.

³¹ Vladimir Kučerov, op. cit.

VELIKI NAFTNI KARTEL UZVRAĆA UDARAC

NEZNANSTVENI SCIENTIFIC AMERICAN

Američki i britanski naftni kartel nije gubio vrijeme u organiziranju protunapada na dramatičnu rusku i ukrajinsku znanstvenu revoluciju o podrijetlu nafte i plina. Promicali su rad dvojice svojih znanstvenika: irskog naftnog geologa Colina Campbella i geologa francuske naftne kompanije, Jeana Laherrerea. Dvojac je profesionalnu karijeru ostvario radeći za najveće naftne kompanije na svijetu - Campbell za Texaco, a Laherrere za francuski gigant Total.

Obojica geologa poslije su radili za privatnu švicarsku konzultantsku tvrtku za naftnu industriju Petroconsultants. Radeći ondje, u ožujku 1998. godine objavili su članak u popularnom američkom znanstvenom časopisu *Scientific American*, provokativnoga naslova „Kraj jeftine nafte”.¹

Ta dva naftna geologa prikazala su dramatičnu i mračnu sliku budućnosti svjetske nafte: „Sljedeća naftna kriza neće biti tako

¹ Colin J. Campbell i Jean H. Laherrere, *The End of Cheap Oil* (Kraj jeftine nafte), *Scientific American*, ožujak 1998., svezak 278, br. 1, str. 60-65.

kratka. Naša analiza otkrića i proizvodnje naftnih polja po svijetu upućuje na to da tijekom sljedećeg desetljeća zalihe nafte neće moći pokriti potražnju." Drugim riječima, predviđali su neizbježnu globalnu krizu nestašice nafte.²

Autori su priznali da su se koristili vlasničkim bazama podataka iz statistike svjetskih naftnih polja koja se nalazila u konzultantskoj kompaniji za naftu u Ženevi, zvanoj Petroconsultants, i upotrijebili je za svoja mračna predviđanja. Kako su za svoju studiju upotrebljavali privatne vlasničke podatke, postojala je mala vjerojatnost da će netko moći provjeriti njihove izračune, budući da su podaci objavljeni u izvještaju prodani naftnim kompanijama za svotu od 32 000 dolara po primjerku, a koju bi si rijetko koji nezavisni istraživač mogao priuštiti. Dakle, nakon što su iznijeli svoju tezu o rezervama nafte, ta se teza nije mogla znanstveno pobiti zbog nedostatka izvornih podataka.

Campbell i Laherrere jednostavno su kao nepobitnu činjenicu iznijeli da „na svijetu postoji ograničena količina nafte, a industrija je do sada pronašla njezinih 90 posto”.³ Autori nisu podastrijeli nikakve dokaze uz pomoć kojih su došli do tako konačne, jasne brojke.

Kako bi svojim izračunima dali neku podlogu znanstvene metodologije, autori su izjavili da su se koristili modifikacijom „metode koju je prvi put 1956. godine objavio M. King Hubbert”, a koja je, kako je već opisano u ovoj knjizi, imala malo toga zajedničkog s kazualnosti u znanosti, a mnogo toga sa znanstvenom fantastikom iza koje je stajala politika.⁴ Ustvari, kontroverzni i tajanstveni Hubbert bio je *jedini* izvor kojeg su naveli kao primjer znanstvenog dokaza

² Ibid., str. 60

³ Ibid., str. 63

⁴ Za detalje o nedostatku znanstvene podloge kod Kinga Hubberta pogledajte Engdahl, Treće poglavlje.

za vrhunac crpljenja nafte, a to je bio čovjek koji je, kako je već navedeno, bio jednako šutljiv u vezi s time kako je došao do tih strašnih predviđanja.

Nadalje, ustvrdili su da će do 2002. godine Sjeverno more, Aljaska i Meksiko biti u zadnjoj fazi pada „nakon vrhunca”. U tom će trenutku, rekli su, „svijet ovisiti o zemljama Bliskog istoka, osobito onih pet zemalja Perzijskog zaljeva (Iran, Irak, Kuvajt, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati) koje će morati popuniti prazninu između sve manje količine zaliha i sve veće potražnje”.

Nadalje, Campbell i Laherrere hrabro su predvidjeli da će „svjetska proizvodnja nafte doseći vrhunac u prvom desetljeću 21. stoljeća”, što bi značilo prije kraja 2010. godine.

Dva su naftna geologa završila sa zloslutnim upozorenjem da „svjetska potražnja za naftom trenutačno raste za više od dva posto godišnje... svjetska potražnja za naftom će se do 2020. godine povećati za 60 posto. Pad proizvodnje nafte gotovo će sigurno stvoriti gospodarske i političke napetosti”.⁵

Malo je čitatelja bilo svjesno toga da je Campbell uzastopno najavljivao „vrhunac” proizvodnje svjetske nafte i nakon toga vidio da je njegova predviđena godina prošla, a globalna razina proizvodnje nafte se zapravo podigla. Godine 1989. Campbell je tvrdio da će nestašica zavladatai krajem 1990-ih. Godine 1990. tvrdio je da će 1998. godina biti „središnja točka iscrpljenosti”.⁶ Poslije će tvrditi da će se to dogoditi 2005. ili 2010. godine.

No, kako je Campbell sam ustvrdio, ranije procjene „vrhunca” temelje se na javno dostupnim podacima, prije nego što se u obzir

⁵ Colin J. Campbell i drugi, op cit., str. 63.

⁶ Colin J. Campbell, *Evolution of Oil Assessments* (Evolucija procjena rezervi nafte). Dostupno na <http://www.hubbertpeak.com/Campbell/assessments.htm>

počeo uzimati stupanj netočnosti podataka iz izvješća industrije i vlada".⁷ Ono što Campbell nije rekao bilo je to da je i on imao samo podatke iz izvješća „industrije i vlada" s kojima je mogao raditi, unatoč tvrdnji da je „uzimao u obzir" stupanj netočnosti. Jednostavno nije bilo drugih podataka osim onih koje je naftna industrija odabrala da se objave.

Godine 2002. Campbell je održao govor na jednom njemačkom sveučilištu u kojem je predvidio globalni vrhunac proizvodnje nafte za 2005. godinu te je upozorio da bi to mogao biti razlog velikih ratova ili američkih vojnih akcija kojima se osiguravaju zalihe:

*Sada je jasno da je OPEC izgubio kontrolu na tržištu. To je zastrašujuća spoznaja, jer to znači da više ne postoji maksimalna cijena koja se temelji na zalihama. Shodno tome, cijene će naglo porasti... Siromašne zemlje svijeta ponijet će najteži teret. No Sjedinjene Američke Države bit će u ozbiljnoj nevolji. Smatram da ondje postoji velika opasnost od nepromišljene vojne intervencije sa svrhom osiguravanja zaliha nafte.*⁸

Campbellovo predviđanje ostvarit će se nekoliko mjeseci poslije kada administracija Busha i Cheneyja pokrene Operaciju Shock and Awe, vojnu invaziju na Irak. No, ta invazija nije imala ništa s nestašicom nafte. Ali je imala nešto s održavanjem američke svjetske dominacije, budući da su se rivali počeli pojavljivati u zemljama kao što su Kina, Rusija, Zapadna Europa i drugdje. Nafta je bila najbolja krinka.

⁷ Ibid.

⁸ Colin Campbell, Prezentacija na Tehničkom sveučilištu u Clausthalu, prosinac 2000. Dostupno na <http://www.oilcrisis.com/de/lecture.html>

CHENEY PONAVLJA NAVODE HUBBERTOVIH PRIJATELJA

U rujnu 1999. godine, u godini nakon objavljivanja članka u *Scientific Americanu*, na sastanku Londonskog instituta za naftu, Dick Cheney - koji je tada bio izvršni direktor najveće svjetske kompanije za naftnu infrastrukturu Halliburton Corporation - održao je glavni govor okupljenim predvodnicima najvećih svjetskih naftnih i plinskih kompanija.

Cheney je ponovio alarmantne riječi Colina Campbella iz članka objavljenog u časopisu *Scientific American*. Rekao je da je nafta „resurs koji se iscrpljuje“ te je izjavio da će „prema nekim procjenama u sljedeće dvije godine potražnja za svjetskom naftom porasti za prosječno dva posto, dok će proizvodnja iz postojećih rezervi prirodno pasti za otprilike tri posto. To znači da ćemo do 2010. godine trebati približno dodatnih pedeset milijuna barela dnevno. I odakle će doći ta nafta?“⁹

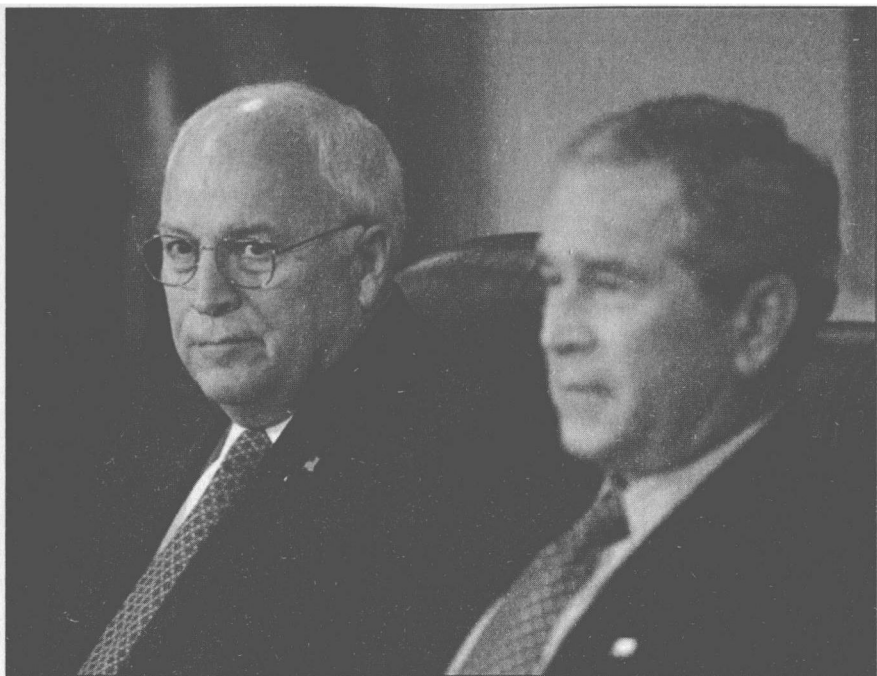
Tada je Cheney izrekao jednu vrlo zanimljivu primjedbu:

*Vlade i nacionalne naftne kompanije očito kontroliraju oko devedeset posto sredstava. Nafta je i dalje pitanje vlade. Dok mnoga područja na svijetu nude odlične mogućnosti za dobivanje nafte, Bliski istok, s dvije trećine svjetske nafte po najnižoj cijeni, i dalje je mjesto na kojem se nalazi glavna nagrada. Iako bi kompanije ondje željele imati bolji pristup, napredak je i dalje spor.*¹⁰

Iako to nije izravno rekao, Cheney je očito mislio na prijatelje iz američkih i britanskih naftnih kompanija. Okupljeni naftaši znali su da su vlade na koje se Cheney žali da posjeduju 90% preostale nafte

⁹ Dick Cheney, govor na Institutu za naftu, rujan 1999. godine. Prvi put objavio Londonski institut za naftu 6. kolovoza 2004. Izvorni članak na <http://web.archive.org/web/20000414054656/http://www.petroleum.co.uk/speeches.htm>.

¹⁰ Ibid.

Dick Cheney bio je dio skupine u američkom političkom ustroju koja će iskoristiti argumente iscrpljenja nafte - Hubbertovu i Campbellovu teoriju o „vrhuncu crpljenja nafte” - kako bi opravdala vojnu intervenciju SAD-a u naftnim poljima Bliskog istoka

na čelu država u kojima je islam dominantna religija i većina ih se nalazi u Perzijskom zaljevu.

U svom londonskom govoru Cheney je rekao i da je „proizvodnja nafte očito aktivnost koja dovodi do iscrpljenja. Svake godine morate pronaći i razviti rezerve jednake proizvodnji samo da biste održavali ravnotežu. To vrijedi i za kompanije u širem ekonomskom smislu, kao i za svijet”. Kao ministar obrane za vrijeme predsjedničkog mandata Georgea H. W. Busha, Cheney je ipak predvodio operaciju Pustinjska oluja, rat iz 1991. godine protiv Sadamova Iraka. Zaključujući svoj govor iz Londona 1999. godine, rekao je:

Nafta je jedinstvena jer je po prirodi strateški važna. Ne govorimo o sa-

*punu ili odjeći. Energija je uistinu od presudne važnosti za svjetsko gospodarstvo. Zaljevski rat bio je odraz te stvarnosti. Stupanj upletenosti Vlade također čini naftu jedinstvenom robom. To vrijedi i za nevjerojatnu kontrolu naftnih resursa koju imaju nacionalne naftne kompanije i vlade... Ona je osnovni, ključan temelj svjetskog gospodarstva. Ne može se usporediti ni s jednom drugom robom.*¹¹

Dick Cheney bio je dio skupine u američkom političkom ustroju koja će ubrzo iskoristiti argumente iscrpljenja nafte - Hubbertovu i Campbellovu teoriju o „vrhuncu crpljenja nafte” - kako bi opravdala vojnu intervenciju SAD-a u naftnim poljima Bliskog istoka, gdje, kako je Cheney primijetio, „nafta i dalje ostaje primarni posao Vlade”.¹²

Nepune dvije godine nakon govora u Londonu Cheney će pokazati da je imao strategiju za otimanje nafte s Bliskog istoka iz vladinih ruku te njezino dodjeljivanje u privatne ruke britanskih te osobito američkih naftnih giganta. Bio je to rat.

RATNI HUŠKAČI IZ WASHINGTONA PRIPREMAJU „SUKOB CIVILIZACIJA”

Samo dvije godine prije njegova londonskog upozorenja o nadolazećoj krizi zbog iscrpljenja nafte i potrebi da se vojnim pohodom zauzmu naftne rezerve na Bliskom istoku, Cheney i njegov dugogodišnji republikanski politički prijatelj Don Rumsfeld osnovali su desničarski trust mozгова - „Projekt za novo američko stoljeće” (Project for the New American Century, skraćeno PNAC). Njihov prvi javni čin bilo je otvoreno pismo predsjedniku

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

Billu Clintonu u siječnju 1998. godine u kojem su se zalagali za američku politiku prisilne promjene režima iračkog predsjednika Sadama Huseina.¹³

Cheney, Rumsfeld i drugi članovi PNAC-a željeli su da golemu količina iračkih naftnih rezervi dođe pod izravnu kontrolu SAD-a. Njihov cilj nije bio - a to se moglo vidjeti po stanju u Iraku nakon 2003. godine, osobito u vrijeme kad je na tržištu postojao višak nafte - *koristiti se iračkom naftom, nego kontrolirati tko će se njome koristiti.*

Prije američke okupacije Iraka, Sadam Husein je potpisao ugovore o istraživanju iračkih naftnih polja s ruskim, francuskim i kineskim naftnim kompanijama, što je zanimljiva činjenica koju su rijetko, a možda i nikad, spomenuli vodeći američki i britanski mediji prije rata koji je počeo u ožujku 2003. godine. Američke i britanske naftne kompanije bile su ostavljene na cjedilu, Sadam ih je isključio. Washington je napao Irak kako bi preduhitrio gubitak drugih po redu najvećih rezervi konvencionalne nafte na svijetu, koje su možda bile namijenjene Kinezima, Rusima ili Francuzima, ili svim trima zemljama zajedno.¹⁴

U rujnu 2000. godine, u razdoblju prije predsjedničkih izbora, Cheney je objavio program PNAC-a, odnosno vojno-strateški plan za sljedećeg američkog predsjednika. Naziv dokumenta bio je *Ponovna izgradnja američke obrane*. Taj je dokument bio izravan nacrt

¹³ Right Web, *Cjeloviti popis potpisnika i suradnika PNAC-a*. Dostupno na http://www.publiceye.org/pnac_chart/pnac.html.

PNAC, *Otvoreno pismo predsjedniku Billu Clintonu*, 26. siječnja 1998. Dostupno na <http://www.newamericancentury.org/iraqlintonletter.htm>

¹⁴ Carrie Satterlee, *Facts on Who Benefits From Keeping Saddam Hussein In Power* (Činjenice o tome tko ima koristi od toga da se Sadam Husein zadrži na vlasti), The Heritage Foundation, Washington D. C., 28. veljače 2003., WebMemo#217. Dostupno na <http://www.heritage.org/research/reports/2003/02/facts-on-who-benefits-from-keeping-saddam-hussein-in-power>

za proglašavanje trajnog ratnog stanja protiv svakog potencijalnog neprijatelja.

U izvještaju PNAC-a stajalo je da su američke vojne snage u Perzijskom zaljevu „dugoročna obveza Sjedinjenih Država i njihovih glavnih saveznika prema regiji od ključne važnosti. Uistinu, Sjedinjene Države su desetljećima pokušavale igrati trajnu ulogu u regionalnoj sigurnosti Zaljeva... Potreba za prisutnosti većeg broja američkih snaga u Zaljevu nadilazi pitanje režima Sadama Huseina".¹⁵

Cheneyjeva skupina PNAC nastavila je: „Čak i ako se američko-iranski odnosi poboljšaju, držanje isturenih snaga u regiji i dalje će biti ključan element u sigurnosnoj strategiji SAD-a, s obzirom na dugoročne američke interese u toj regiji."¹⁶ Ti „dugoročni interesi" zapravo su značili američku kontrolu nafte s Bliskog istoka.

Članovi PNAC-a koji su potpisali dokument iz rujna 2000. godine bili su uglavnom ratni huškači iz Republikanske stranke. Mnogi od njih, kao što su Cheney, Rumsfeld i Paul Wolfowitz postat će ključni ljudi Bushove administracije, gdje će provesti preporuku PNAC-a za agresivnu američku vanjsku politiku koja će, između ostaloga, osigurati trajne američke vojne baze na Bliskom istoku. Svi visokopozicionirani članovi tima za vojnu i vanjsku politiku administracije Bush-Cheney bili su povezani s PNAC-om, što je iznimno važno, no gotovo potpuno ignorirano u vodećim ameri-

¹⁵ Project for the New American Century (Projekt za novo američko stoljeće): *Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces, Resources for a New Century* (Ponovna izgradnja američke obrane: strategija, snage, resursi za novo stoljeće), rujna 2000., str. 26. Dostupno na <http://www.newamericancentury.org/publicationsreports.htm>

¹⁶ Ibid., str. 29

Događaji od 11. rujna iskoristit će se kao izlika trija Bush-Cheney-Rumsfeld za unilateralno iniciranje dugoročnih ratova; prvo protiv Afganistana, a zatim protiv Sadamova Iraka. Rat u Iraku počivao je na izmišljenoj optužbi da je Sadam odgovoran za proizvodnju atomskog oružja i „oružja za masovno uništenje“, odnosno WMD-a (Weapons of Mass Destruction), kako je to volio reći Pentagonov ured za informiranje. Rat su osudili ugledni stručnjaci međunarodnog prava rekavši da je SAD prekršio Povelju UN-a, kao i međunarodno pravo. Bush i Cheney, kao i njihovi suradnici iz PNAC-a, očito nisu ni najmanje marili za pravne norme kad je u pitanju bila nafta.¹⁸

¹⁷ Važno je spomenuti visokopozicionirane članove Bushove administracije koji su povezani s PNAC-om. Osim Cheneyja, Rumsfelda i Wolfowitza, tu su bili i Elliot Abrams iz Vijeća za nacionalnu sigurnost; Kenneth Adelman i Richard V. Allen iz Pentagonova Odbora za obrambenu politiku; John R. Bolton, Bushov veleposlanik u Ujedinjenim narodima, koji je također bio zamjenik ministra vanjskih poslova; Stephen Cambone, zamjenik ministra obrane za obavještajnu službu; Paula Dobriansky, zamjenica ministra vanjskih poslova za globalna pitanja; Aaron Friedberg, zamjenik savjetnika za nacionalnu sigurnost potpredsjednika Cheneyja; i Fred C. Ickle iz Odbora za obrambenu politiku. Tu su još bili i Zalmay Khalilzad, posebni pomoćnik predsjednika Busha za Irak i poslije veleposlanik u Afganistanu; John F. Lehman iz Nacionalne komisije za istragu napada na SAD (Komisija 9-11); Cheneyjev šef osoblja povezan s raznim skandalima, I. Lewis „Scooter“ Libby; Richard N. Perle, direktor Pentagonova Odbora za obrambenu politiku; Peter W. Rodman, pomoćnik ministra obrane za međunarodne sigurnosne odnose; Abram Shulsky, direktor Pentagonova Ureda za specijalne planove; Dov S. Zakheim, kontrolor iz Ministarstva obrane; i američki trgovinski predstavnik Robert B. Zoellick.

¹⁸ Richard Falk, *Rat u Iraku i budućnost međunarodnog prava*, prezentacija na 98. godišnjem sastanku Američkog udruženja za međunarodno pravo, Stvaranje novih granica: pomicanje normi međunarodnog prava, 31. ožujka - 3. travnja 2004. godine. Falk, profesor emeritus međunarodnog prava na Princetonu, napisao je: „Započinjanje rata u Iraku u ožujku 2003. godine, na temelju činjenica i navoda koji su postojali u to vrijeme, diljem svijeta smatra se besramnim kršenjem međunarodnog prava i Povelje UN-a bez pravnog temelja. Riječ je o značajnom primjeru kršenja temeljne obveze Povelje UN-a, sadržane u članku 2(4) te se kao takvo smatra potencijalnim zločinom protiv mira u nürnberškom smislu... S obzirom na neuspjeh u pronalaženju bilo koje vrste oružja za masovno uništenje i s obzirom na jak otpor protiv okupacije, nemoguće je uvjerljivo tvrditi da je u Iraku od 2003. godine postojalo stanje obrambene nužnosti ili izvanredno humanitarno stanje. Ako je postojalo takvo stanje, ono se nije moglo pripisati bagdadskom režimu, bez obzira na njegovu diktatorsku pozadinu, nego rezultatu sankcija UN-a i brojnim primjerima korištenja sile protiv Iraka.“

Bilo je očito da je propagandna histerija oko navodne prijetnje iračkim oružjem za masovno uništenje bio i pokušaj da se sakrije činjenica da je osnovni motiv bio otimanje velikih količina iračkih rezervi nafte, i to od potencijalnih rivala kao što je Kina, a taj motiv teško da bi pokrenuo Amerikance da poginu u ratu.

CHENEYJEVA RADNA SKUPINA ZA ENERGETSKU POLITIKU

Kao potpredsjednik, Dick Cheney je dobio jedan službeni mandat što je bilo prilično neobično za jednog potpredsjednika SAD-a. Čim je postao predsjednik, Bush je naredio da se osnuje radna skupina po imenu Razvojna skupina za nacionalnu energetska politiku. U siječnju 2001. godine Cheneyja je imenovao voditeljem te radne skupine koja je morala izraditi energetska strategija SAD-a.

S tom svrhom, kako je kasnije potvrđeno, Cheney se redovito konzultirao s direktorima velikog naftnog kartela, uključujući ExxonMobil, BP, Shell, Chevron, Enron i Američki institut za naftu.¹⁹

Ispostavilo se da je Cheney naredio izradu detaljnih karti s točnim lokacijama iračkih naftnih polja.²⁰ Zanimljivo, zaključke radne skupine Cheney je uglavnom držao u tajnosti, čak i unatoč sudskoj naredbi o njihovu objavljivanju.

Osim uobičajenih tlapnji o sunčevoj energiji, energiji vjetra i ostalih oblika alternativne energije, Cheneyjeva radna skupina usre-

¹⁹ Michael Abramowitz i Stephen Mufson, *Papers Detail Industry's Role in Cheney's Energy Report* (Dokumenti govore o ulozi industrije u Cheneyjevu izvještaju o energiji), Washington Post, 18. srpnja 2007.

²⁰ Paul Sperry, *White House energy taskforce papers reveal Iraqi oil maps: Judicial Watch lawsuit also uncovers list of 'foreign suitors' for contracts* (Dokumenti radne skupine za energiju iz Bijele kuće otkrivaju karte s iračkim naftnim poljima: tužba Judicial Watcha također otkriva popis stranih interesenata za potpisivanje ugovora), WorldNetDaily.com, 18. srpnja 2003. Dostupno na <http://www.wnd.com/?pageId=19844>

dotočila se na „energetsku sigurnost“ SAD-a, što je eufemizam za opravdavanje američkih vojnih akcija na Bliskom istoku, u regiji u kojoj se nalazi dvije trećine poznatih rezervi nafte; u kojoj se „nalazi glavna nagrada“, kako je Cheney izjavio u svom govoru u Londonu 1999. godine.

U Cheneyjevu je izvještaju pisalo: „Godine 2000. gotovo 55 posto bruto uvoza nafte SAD-a dolazilo je iz četiriju zemalja: 15 posto iz Kanade, 14 posto iz Saudijske Arabije i isto toliko iz Venezuele, te 12 posto iz Meksika.“ Drugim riječima, cilj nisu bile naftne potrebe SAD-a same po sebi, nego naftne potrebe ostatka svijeta. Kao što je pisalo u izvještaju: „Pretpostavlja se da će do 2020. godine proizvođači iz (Perzijskog) zaljeva snabdijevati svjetsko tržište s 54 do 67 posto nafte. Dakle, globalna ekonomija će gotovo sigurno i dalje ovisiti o snabdijevanju naftom iz članica Organizacije zemalja izvoznica nafte (OPEC), osobito onih iz Zaljeva. Ta regija i dalje će biti od ključne važnosti za američke interese.“²¹

Cheneyjev izvještaj završio je zloslutnom prijetnjom koja je bila aktualna kad je Washington počeo bombardirati Irak 2003. godine: „Po svim procjenama, proizvođači nafte s Bliskog istoka ostat će ključni za svjetsku sigurnost po pitanju nafte. Zaljev će biti primarna točka fokusa američke međunarodne energetske politike, no mi ćemo biti aktivni po cijelom svijetu i usredotočeni na postojeće i nove regije koje će imati glavni utjecaj na održavanje globalne energetske ravnoteže.“²²

Ukratko, Cheneyjeva energetska strategija predviđela je kontrolu svih glavnih izvora nafte u svijetu - posvuda - pod krinkom „nacional-

²¹ Dick Cheney i drugi, *Reliable, Affordable, and Environmentally Sound Energy for America's Future: Report of the National Energy Policy Development Group* (Pouzdana, povoljna i ekološki prihvatljiva energija za budućnost Amerike: izvještaj Razvojne skupine za nacionalnu energetsku politiku), US Government Printing Office, 16. svibnja 2001., str. 130. Dostupno na <http://wtrg.com/EnergyReport/National-Energy-Policy.pdf>.

²² Ibid.

ne" sigurnosti SAD-a. To će postati glavno obilježje administracije Busha i Cheneyja: neumoran niz ratova za naftu po cijelom planetu. Ratovi se nisu vodili zbog toga da se osiguraju naftne zalihe SAD-u, kako su neki naivno vjerovali. Vodili su se zbog toga da se osigura američka globalna hegemonija. Kao što je nekoliko desetljeća prije Kissinger izjavio: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države." Cheney nije bio tako skroman - kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijeli svijet.

CHENEYJEV PRIJATELJ PO „VRHUNCU CRPLJENJA NAFTE"

Jedan od članova Cheneyjeve Radne skupine za energetiku bio je Cheneyjev prijatelj iz Houstona, investicijski bankar Matt Simmons. Simmons, predsjednik uprave tvrtke za energetska ulaganja Simmons & Co., sa sjedištem u Houstonu u Teksasu, obogatio se financirajući naftne projekte diljem svijeta. Bio je i član uprave velike američke multinacionalne naftne kompanije Kerr-McGee Company, koja je vodila naftne projekte od Kine do Kazahstana i Meksičkog zaljeva.²³ Simmons je donirao 100 000 dolara svojega novca za Bushovu kampanju 2004. godine, nakon što je već postao najveći zagovornik teorije „vrhunca crpljenja nafte".²⁴

Matt Simmons dugo je bio prisutan u establišmentu, bio je član njujorškog Vijeća za inozemne odnose Davida Rockefellera, kao i Nacionalnog vijeća za naftu, moćnog lobija pod kontrolom velikog naftnog kartela. Simmons je bio i direktor Atlantskog vijeća, lobiističke organizacije NATO-a čiji su članovi bili vrh američke vojne

²³ Walt Contreras Sheasby, *The Coming Panic over the End of Oil - Coming to a Ballot Box Near You*, 4. prosinca 2003. Dostupno na <http://www.davesweb.cnchost.com/nwsltr55.html>

²⁴ Sveučilište George Washington, *Preparing for the Inauguration: Finances: Presidential Inaugural Committee* (Priprema za inauguraciju: financije; predsjednički inauguracijski odbor). Dostupno na <http://www.gwu.edu/~action/2004/inaug2004/inaugfin.html>

elite i elite za vanjsku politiku.²⁵ Među Simmonsovim kolegama u Atlantskom vijeću bili su članovi Cheneyjeva PNAC-a, uključujući Zalmaya Khalilzada, Paulu Dobriansky, Dova Zakheima, kao i Henryja Kissingera, Colina Powella, Condoleeaze Rice te bivše savjetnike za nacionalnu sigurnost, Brenta Scowcrofta i Stephenha Hadleyja.²⁶

Mat Simmons bio je bankar, a ne geofizičar. Tijekom propagiranja javnog upozorenja o neizbježnoj katastrofi „vrhunca nafte“, uoči rata protiv režima Sadama Huseina, Simmons je davao izjave o tehničkim aspektima nafte i naftnih rezervi kakvih bi se ozbiljni naftni geofizičari posramili.²⁷

Kao glavni zagovornik teorije „vrhunca nafte“, napisao je 2000. godine dugačak diskurs o tome kako je izvještaj *Granice razvitka* Rimskog kluba iz 1970-ih zaista bio točan.²⁸ On je bio idealan glasnogovornik za maltuzijansku ideju da se svijet nalazi na rubu energetske propasti neviđenih razmjera.

Simmons je počeo davati intervjue na subverzivnim internetskim stranicama kao što je web-stranica *From The Wilderness* Michaela Rupperta, bivšeg detektiva odjela za narkotike policijske uprave Los

²⁵ Rose Ragsdale, *Saudi Oil Shock: Simmons pokes holes in image of unlimited Middle East oil*. Petroleum News, 11. rujna 2005.

²⁶ Atlantsko vijeće Sjedinjenih Država, *Uprava*. Dostupno na <http://www.acus.org/people/board>

²⁷ Robert Rapier, *Debunking Matt Simmons*, (Razotkrivanje Matta Simmonsa), 14. siječnja 2008., na <http://www.consumerenergyreport.com/2008/01/14/debunking-matt-simmons>

Simmons je bio poznat po davanju besmislenih izjava, kao na primjer da sirova nafta velike gustoće „ne vrijedi mnogo“, s čime se baš ne bi složilo saudijsko Ministarstvo za naftu. Prije smrti 2010. godine Simmons je javno pozivao na aktiviranje nuklearne eksplozije kako bi se zaustavilo curenje nafte u Meksičkom zaljevu, no, srećom, taj prijedlog nije prihvaćen.

²⁸ Matt Simmons, *Revisiting The Limits to Growth: Could The Club of Rome Have Been Correct, After All?, Part One* (Povratak Granicama razvitka: je li Rimski klub ipak bio u pravu? - prvi dio), 30. rujna 2000. Objavio GreatChange.org, na http://greatchange.org/ov-simmons,club_of_rome_revisted.html

Angelesa, koji je postao zagovornik teorije vrhunca nafte nakon što ga je pridobio Simmons. U kolovozu 2003. godine, dok su bombe iz Pentagona još uvijek padale na okupirani Irak, Simmons je dao ekskluzivan intervju za Ruppertovu stranicu. U njemu je dao senzacionalne izjave o nestajanju nafte i plina:

Sva velika ležišta pronađena su i iscrpljena. Neće biti novih značajnih otkrića, što se jasno vidi po trendovima otkrića. Trenutačno se nalazimo u kutiji u kojoj se nismo smjeli naći, a to ima vrlo ozbiljne posljedice. Također predviđamo neizbježne posljedice velike krize: nema vode, nema kanalizacije, nema plina. Pitanje plina vrlo je važno. Naše zalihe plina bliže se najmanjim razinama u povijesti.²⁹

„SUMRAK" U SAUDIJSKOJ PUSTINJI?

Simmons je zatim još napuhao svoju horor priču o zalihama nafte koristeći se navodnim činjenicama. Tvrdio je da je došao do strogo čuvanog stanja naftnih rezervi Saudijske Arabije. Otkako je krajem Drugog svjetskog rata Franklin Roosevelt osvojio saudijski naftni monopol za američke naftne gigante obitelji Rockefeller, saudijska naftna kompanija ARAMCO bila je najveći svjetski proizvođač nafte, što je saudijskom kraljevstvu osiguralo stratešku ulogu u geopolitici nafte te u kalkulacijama američke vojske. Nakon namjerno izazvanog naftnog šoka 1973. godine, Washington se pobri-
nuo da saudijska nafte dođe pod kontrolu Washingtona tako što je Saudijcima prodao sustav naoružanja, čime je saudijska kraljevska obitelj zapravo postala ovisna o Washingtonu ako je htjela zaštitu.

Godine 1948. Rockefellerova grupa ARAMCO otkrila je u istoč-

²⁹ Matt Simmons, *Interview with Matt Simmons by Mike Ruppert of Fromthewilderness.com* (Intervju Mikea Rupperta sa stranice *Fromthewilderness.com* s Mattom Simmonsom), 18. kolovoza 2003. Dostupno na <http://www.oilcrash.com/articles/blackout.htm>

nom dijelu Saudijske Arabije polje Ghawar, koje će postati najveće svjetsko polje za proizvodnju konvecionalne nafte. Dimenzija 280 puta 30 kilometara, bilo je to najveće polje konvecionalne nafte na svijetu. Otprilike 65% ukupne saudijske nafte proizvedene između 1948. i 2000. godine proizvedeno je u Ghawaru, gdje se od početka 2010. proizvelo nevjerojatnih 65 milijardi barela - više od pet milijuna barela dnevno, i to više od šest desetljeća nakon otkrića.

Nakon Jomkipurskog rata iz 1973. godine Saudijski su ispregovarali državni otkup ARAMCO-a te su preimenovali kompaniju u Saudi Aramco. Otada je saudijsko Ministarstvo za naftu odbijalo otkriti podatke o ponašanju bušotina kao i detalje o proizvodnji.

Unatoč očitoj prepreci, Simmons je tvrdio da je otišao u Saudijsku Arabiju otkriti istinu o padu saudijske proizvodnje. U intervjuu iz 2003. godine Simmons je rekao: „Dobio sam više od 100 izvještaja o tehničkoj proizvodnji iz Saudijske Arabije te sam ih detaljno proučio.”³⁰

Teksaški bankar nije se zamarao objašnjavanjem je li ukrao čuvane izvještaje ili je nagovorio saudijske službenike da mu dopuste da ih vidi - ili kako to da su mu dopustili da vidi tako povjerljive podatke, s obzirom na to da je on bio poznati zagovornik teorije vrhunca nafte. Simmons je izjavio:

*Ono što sam prikupio proučavajući podatke jest da je vrlo vjerojatno da je Saudijska Arabija, koja je već dužnička nacija, vrlo vjerojatno prešla vrhunac. Ako je to istina, onda je sigurno da je planet Zemlja prošla vrhunac proizvodnje. To znači da se više nećemo moći razvijati. To je isto kao kad ljudsko biće prođe određenu dob. Starenje nije isto što i smrt. To je progresivno smanjenje sposobnosti, brzo opadanje koje prati dugi rep.*³¹

Simmons je poslije proširio svoje tvrdnje o opadanju proizvodnje

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

nafte u Saudijskoj Arabiji u knjizi koja je posvuda promovirana pod provokativnim naslovom *Sumrak u pustinji*. U toj knjizi, objavljenoj 2005. godine, povećao je broj povjerljivih saudijskih izvještaja o proizvodnji nafte kojima je imao pristup, i to sa 100 na 200. Simmons je dramatično tvrdio da je cijeli sustav Saudi Aramcoa „star i da propada“ te da se nagli i iznenadni pad u proizvodnji nafte može dogoditi bilo kada.³²

Nakon što je SAD napao Irak 2003. godine vodeći su mediji Simmonsovu i Campbellovu priču o vrhuncu nafte posvuda prikazivali kao pravi razlog rasta cijena nafte u svijetu. Nije bilo ni spomena o tome da se to možda dogodilo zato što je Washington silom uklonio iračku naftu s tržišta.

Simmons i njegovi prijatelji zagovornici teorije vrhunca zanemarili su činjenicu da je potražnja nafte iz Kine naglo porasla te da su banke s Wall Streeta i kompanije poput Goldman Sachsa legalizirale manipulaciju cijena nafte uz pomoć sofisticiranih terminskih ugovora i drugih derivata. Za Simmonsa i prijatelje rast cijena nafte bio je *de facto* dokaz njihove teorije o vrhuncu. Bio je to samo nedostatak zaliha u usporedbi sa sve većom potražnjom diljem svijeta, tvrdili su oni.

Matt Simmons i Colin Campbell bili su povezani s organizacijom Udruga za proučavanje vrhunca proizvodnje nafte i plina (Association for the Study of Peak Oil and Gas, skraćeno ASPO). ASPO je osnovana otprilike u to vrijeme kako bi se promovirala teorija o vrhuncu proizvodnje nafte. Navodno su je potpomagale naftne kompanije, među kojima su bile dvije najveće kompanije na svijetu za naftnu infrastrukturu - Halliburton i Dick Cheneyja i

³² Matt Simmons, *Twilight in the Desert: The Coming Saudi Oil Shock and the World Economy* (Sumrak u pustinji: nadolazeći saudijski naftni šok i svjetska ekonomija), 2005., John Wiley & Sons, Hoboken.

U pojačanju dojma nadolazeće nestašice nafte i opravdanju porasta cijene nafte - koja se brzo popela s 18 dolara po barelu 2000. godine na rekordnih 50 dolara, a zatim 60, 65, 80 dolara i mnogo više od toga nakon 2007. godine - ulogu su odigrale i vodeće naftne kompanije.

Britanski naftni gigant BP suptilno je lansirao medijsku kampanju po cijelom svijetu najavivši novu orijentaciju te da će u budućnosti slova BP označavati „Beyond Petroleum“. Logo se pretvorio u suncokret, a kompanija je uložila milijune u financiranje istraživanja za unosna biogoriva kako bi se suncokreti i kukuruz uz pomoć vladinih subvencija mogli pretvoriti u gorivo za aute. Na taj su način odavali dojam kao da su spremni za razdoblje „nakon vrhunca“.

Godine 1999. kompanija Goldman Sachs je, citirajući Campbellovo predviđanje o vrhuncu nafte iz *Scientific Americana*, napisala mračnu procjenu o stanju svjetske nafte, koristeći se Campbellovim brojkama za postotak otkrivene nafte, a ta je procjena prikladno pomogla podići cijenu naftnih derivata na kojima su profitirali. Kompanija Goldman Sachs razvila je GSCI, robni indeks kojim su se koristili fondovi za omeđivanje rizika i spekulanti diljem svijeta za predviđanje budućih cijena nafte. Napisali su: „Broj bušotina je u zadnjih dvanaest godina dosegno dno. To se nije dogodilo zbog niske cijene nafte. Naftne kompanije neće držati bušotine otvorene ako su one suhe. Svjesni su toga, ali ne žele i ne mogu to priznati. Velika manija spajanja kompanija nastala je zbog toga kako bi se ublažio raspad umiruće industrije s obzirom na to da je 90% globalne konvencionalne nafte već otkriveno.“³⁴

³³ Walt Contreras Sheasby, op. cit.

³⁴ Citirano u C. J. Campbell, *Prezentacija na Tehničkom sveučilištu...*, op. cit.

Istodobno Royal Dutch Shell, kompanija u kojoj je radio M. King Hubbert, objavila je reklamu s rečenicom: „Nekoć su se rezerve nafte i plina činile beskonačnima...”³⁵

Ako su cijene nafte rasle zbog ponestajanja zaliha, kako se tvrdilo, onda se svjetska javnost nije imala pravo ljutiti na pohlepu naftnih kompanija, kao što je bio slučaj tijekom izmanipulirane naftne krize 1970-ih. Naposljetku, ne možemo kriviti mrtve dinosaure jer prije petsto milijuna godina nisu imali više potomaka kako bi danas bilo više fosilnih ostataka za proizvodnju fosilnih goriva, zar ne?

Kao što je Lewis Lapham, urednik časopisa *Harper's* i potomak obitelji koja je sudjelovala u osnivanju Mobil Oila, priznao jednom novinaru: „Istina je da postoje zalihe za još samo dvadeset godina - i to je tako već posljednjih sto godina... Zašto bi, pobogu, naftne kompanije ili koja kompanija objavile da postoje goleme zalihe njihova proizvoda? Pa upropastile bi vlastito tržište! Mudrije je tvrditi da je čaša prazna.”³⁶

Lapham je nadalje izjavio da svijetu „ponestaje goriva još od vremena kad smo ga dobivali od kitove masti. Velik problem OPEC-a prije nego što je rat zatvorio iračka polja bile su goleme zalihe nafte. Kupali smo se u njoj, a cijene su bile niske. A zadnja stvar potrebna naftnim kompanijama bilo je još iračke nafte.”³⁷

Veliki anglo-američki naftni giganti i njihovi bankari uživali su u mitu o globalnom naftnom „vrhuncu”, koji se polako ali sigurno probijao od internetskih teorija zavjera do vodećih medija kao što je *Wall Street Journal*.

³⁵ Ibid..

³⁶ Lewis Lapham, citirano u: Greg Palast, *No Peaking: The Hubbert Humbug* (Nema vrhunca: Hubbertova prevara), 23. svibnja 2006. Dostupno na <http://www.gregpalast.com/madhouse/index.php/32>

³⁷ Ibid.

Sličan slučaj bio je i zloslutni izvještaj Colina Campbella objavljen 1998. godine u časopisu *Scientific American*, u kojem su korišteni skupi podaci dostupni samo onima koji su mogli platiti tisuće dolara da ih prouče, što je bio slučaj i sa Simmonsom, koji je izjavio da povjerljivi saudijski podaci otkrivaju kako najvećem svjetskom proizvođaču ponestaje nafte.

U svojoj knjizi Simmons je citirao izvještaje iz tehničkih dokumenata koje je izradila američka organizacija Društvo naftnih inženjera. Tvrdio je da je pročitao te dokumente, kao i tehničke brošure kompanije Saudi Aramco, kako bi otkrio tajnu da Saudijski skrivaju nestajanje njihove nafte. Saudijske brošure, tvrdio je Simmons, „nesumnjivo potvrđuju sve veće poteškoće s kojima se suočavaju dužnosnici Saudi Aramcoa kako bi održali visoku razinu proizvodnje u saudijskom naftnom i plinskom kompleksu”.³⁸ Nitko osim službenih saudijskih tijela nije mogao potvrditi ili opovrgnuti navode iz tog zabrinjavajućeg izvještaja.

SAUDIJSKO IZNENAĐENJE

A saudijska Vlada to je opovrgnula. Dana 29. travnja 2004. godine na uglednoj konferenciji u Washingtonu - na kojoj je sudjelovao i Alan Greenspan, tadašnji predsjednik uprave Banke federalnih rezervi - saudijski ministar za naftu Ali Al-Naimi objavio je da je najveći svjetski proizvođač nafte revidirao procjenu pridobivih zaliha nafte, i to na više. Al-Naimi je publici na Konferenciji o američko-saudijskim energetske vezama, koju su sufinancirali Američko-saudijsko arapsko poslovno vijeće i Centar za strateške i međunarodne studije, izjavio kako je njegovo ministarstvo povi-

³⁸ Matt Simmons, *Sumrak...*, op cit., str. 92.

silo procjenu saudijskih zaliha nafte za pet puta. Ranija procjena od 260 milijardi barela nafte povišena je na nevjerojatnih 1200 milijardi barela. Dodao je kako bi Kraljevstvo vrlo brzo moglo udvostručiti proizvodnju i održavati je barem pedeset godina.

Al-Naimi je zapanjenoj publici rekao: „To je vrlo suzdržana procjena. Istraživanja nam daju razloga za još veći optimizam. Nastavljamo otkivati nove resurse i upotrebljavati nove tehnologije za crpljenje još većih količina nafte iz postojećih rezervi.”³⁹

Dok su Saudijci svijetu objavljivali kako doslovno plivaju na moru nafte i kako u njihovoj pustinji ne vlada „sumrak” nego vrlo vedra „zora”, Cheney i njegov krug svejedno su nastavili širiti ratove za kontrolu nafte, ratove za kontrolu - kako je Cheney slikovito izjavio u svom govoru u Londonu 1999. godine - nafte s Bliskog istoka, „gdje leži glavna nagrada”.

Ti će se ratovi za naftu - javni i tajni - uskoro proširiti na Rusiju, Afriku, Mijanmar i pokrajinu Xinjiang u Kini, kao i na Gruziju i cijelu Euroaziju. Rat protiv „terorizma”, nevidljivog neprijatelja, bio je samo izlika za globalni rat za kontrolu svjetske nafte; kao što je rat protiv „bezbožnog komunizma” nekoć bio izlika za stvaranje trajne nacionalne sigurnosti SAD-a.

³⁹ Tim Kennedy, *Saudi Oil Is Secure and Plentiful, Say Officials* (Saudijska nafta je sigurna i ima je u izobilju), Arab News, 29. travnja 2004. Dostupno na <http://archive.arabnews.com/?page=6§ion=0&article=44011&d=29&m=4&y=2004>

RATOVI ZA NAFTU IZMEĐU RUSIJE I CHENEYJA

IDITE TAMO GDJE JE NAFTA

„Morate ići tamo gdje je nafta. Ne razmišljam mnogo o tome [o političkoj nestabilnosti]", rekao je Cheney na sastanku tekstaških naftaša 1998. godine, dok je još bio predsjednik uprave Halliburtona, najveće svjetske kompanije za naftnu infrastrukturu.¹

Administracija Bush-Cheney, koja je bila na vlasti od početka 2001. do 2009. godine, imala je jasnu stratešku misiju - osmisliti kontrolu golemog euroazijskog kontinenta bogatog mineralima, i to odvajanjem Rusije od Kine, militariziranjem područja od Bliskog istoka do Gruzije i Afganistana te kontroliranjem naftovoda na cijelom euroazijskom kontinentu.

Pentagon je to nazvao „dominacijom punog spektra", koja uklju-

¹ Dick Cheney, citirano u: Kenny Bruno i Jim Valette, *Cheney & Halliburton: Go Where the Oil Is* (Cheney i Halliburton: Idite tamo gdje je nafta), *Multinational Monitor*, svibanj 2001., na http://www.thirdworldtraveler.com/Oil_watch/Cheney_Halliburton.html

čuje kontrolu kopna, mora i zračnog prostora, kao i svemira, pa čak i kibernetiskog prostora. A za ostvarivanje takvog grandioznog plana upotrijebili su sve dostupne metode - od izravne vojne invazije do manje profinjenijih „obojenih revolucija“ - kako bi na vlast doveli režim koji odgovara Washingtonu, čak i u zemljama kao što su Gruzija i Ukrajina.²

OPASNOST OD IRAKA I KINE

Nekoliko mjeseci prije događaja od 11. rujna 2001. godine - koji su stvorili prikladnu izliku za rat protiv Iraka Sadama Huseina - potpredsjednik Dick Cheney dugo je razmišljao o tome kako da krene „tamo gdje je nafta“. Primaran cilj Bushove administracije bio je provesti plan PNAC-a za promjenu iračkog režima ratnim metodama; Dick Cheney bio je njegov glavni zagovornik unutar Bushova kabineta.

Dana 23. siječnja 2001. godine, samo tri dana nakon inauguracije Georgea W. Busha, novoimenovani ministar vanjskih poslova Colin Powell savjetovan je da je interes SAD-a svrgavanje Sadama Huseina.³

Situacija za ratne huškače u Washingtonu postala je kritična, baš kao i za vodeće američke i britanske naftne kompanije. UN-ove gospodarske sankcije Iraku nametnute su 1990. godine kako bi prisilile Sadama Huseina na povlačenje iz Kuvajta, gdje

² Za detaljan opis vojnog plana Pentagona nakon raspada Sovjetskog Saveza pogledajte: F. William Engdahl, *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Democracy in the New World Order* (Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretku), Wiesbaden, Edition Engdahl, 2009.

³ Edward S. Walter Jr., *Informationni memorandum ministru Colinu Powellu o podrijetlu politike promjene režima u Iraku*, 23. siječnja 2001. godine, u: National Security Archives, *Rat u Iraku - prvi dio: SAD se priprema za sukob 2001. godine*, na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB326/index.htm>

Administracija Bush-Cheney, koja je bila na vlasti od početka 2001. do 2009. godine, imala je jednu jasnu stratešku misiju - osmisliti kontrolu golemog euroazijskog kontinenta bogatog mineralima

je Washington izmanipulirao iračku invaziju kako bi mu Kuvajt kasnije dozvolio uspostavljanje stalnih američkih baza, ali i zbog porasta cijene nafte. Više od deset godina nakon završetka prvog rata u Iraku, Cheney je izjavio da su te sankcije ozbiljno narušene, i od strane Sadama Huseina i od strane pohlepnih zemalja koje su si htjele osigurati dio golemih neiskorištenih naftnih bogatstava Iraka.

Washington se suočio sa sve većim međunarodnim pritiskom za ukidanjem sankcija Iraku. Ukidanje sankcija koje su omogućavale kontrolu iračke nafte od 1991. godine bio je glavni razlog početka novog rata, kao što je i sam Cheney natuknuo nakon što je američka invazija bila gotova stvar.⁴

⁴ Dick Cheney, *Izjave potpredsjednika i gospode Cheney u Wilmingtonu, Ohio, 26. listopada 2004.*, na <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/10/20041026-7.html>

Uoči same invazije Cheney je također potvrdio da se u Iraku nalaze druge po redu najveće zalihe nafte, odmah nakon saudijskih. Neki naftni stručnjaci vjerovali su da bi tamošnje zalihe mogle biti veće od onih u Saudijskoj Arabiji. Štoviše, iračka nafta bila je vrlo jeftina za vađenje - cijena je bila niža od jednog dolara po barelu.⁵

Kada se krajem 1990-ih našao u financijskom škripcu, Sadam je većinu neiskorištene iračke nafte ugovorom dodijelio odabranim stranim naftnim kompanijama. Najperspektivnija područja dodijeljena su trima stranim naftnim kompanijama: ruskom Lukoilu, francuskom Totalu i kineskoj Nacionalnoj kompaniji za naftu. Te tri kompanije potpisale su s Iračkom vladom važne ugovore za istraživanje nafte, kao i za podjelu proizvodnje u nekim od najvećih i najunosnijih iračkih polja. Lukoil je potpisao ugovor za zapadnu Qurnu, Total je dobio Majnoun, a kineskoj Nacionalnoj kompaniji dodijeljena je sjeverna Rumalia, u blizini granice s Kuvajtom.⁶

Ne iznenađuje stoga što su Francuska, Rusija i Kina, kao stalne članice UN-ova Vijeća sigurnosti, tražile popuštanje sankcija koje je zagovarao SAD. U tome im se uskoro pridružio i sve veći broj drugih zemalja. S obzirom na to da je Irak 1972. godine nacionalizirao svoju naftnu kompaniju, iračkim je zakonom privatnim britanskim i američkim naftnim kompanijama bilo zabranjeno poslovati u Iraku, što je bio glavni razlog zbog kojeg su Cheney i društvo htjeli ukloniti Sadama. Sadam Husein, koji bez sankcija može samostalno sklapati naftne poslove s Kinom, Rusijom i Francuskom sigurno nije bio dio američkog plana za stvaranje globalne hegemonije.

⁵ Tim Russert, *Interview with Vice-President Dick Cheney*, NBC 'Meet the Press' (Intervju s potpredsjednikom Dickom Cheneyjem u emisiji NBC-a „Meet the Press“). Prijepis od 16. ožujka 2003. Dostupno na <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/cheneymeetthepress.htm>

⁶ James A. Paul, *Oil Companies in Iraq* (Naftne kompanije u Iraku), Global Policy Forum, studeni 2003. Dostupno na <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/185/40586.html>

U listopadu 2002. godine - otprilike pet mjeseci prije nego što je Bushova administracija počela gotovo unilateralnu invaziju na Irak - *New York Times* je objavio da je Halliburton izradio povjerljivi dokument na 500 stranica o tome kako upravljati iračkom naftnom industrijom nakon invazije i okupacije Iraka. To je, naveo je novinar *Timesa*, bio „plan koji je [Halliburton] napisao nekoliko mjeseci prije invazije na Irak i prije nego što je dobio zeleno svjetlo za provođenje tog plana”.⁷

Washington je bio svjestan da će onog trenutka kad UN ukinе gospodarske sankcije Iraku, Francuska, Rusija i ponajprije Kina dobiti golema područja bogata naftom. Dok je Irak bio pod sankcijama, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo mogli su onemogućavati provedbu njihovih ugovora, no kako se povećavao pritisak za ukidanjem sankcija zbog humanitarnih i drugih razloga, Washington je očito zaključio da je strateški rizik od preuzimanja iračke nafte od strane Kine, Rusije i Francuske prevelik.⁸ Rat im je bio jedina opcija.

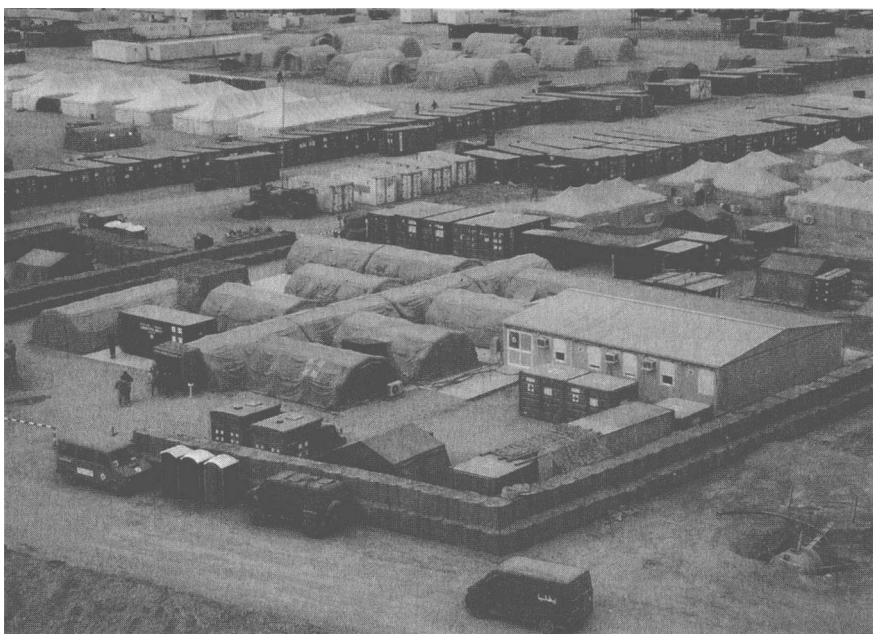
Politika „promjene iračkog režima”, koja je postala aktualna nakon rušenja tornjeva Svjetskog trgovačkog centra, nije imala nikakve veze s Osamom bin Ladenom ili događajima od 11. rujna, iako su ministar obrane Don Rumsfeld i drugi ratni huškači iz Bushova tima za nacionalnu sigurnost tvrdili da bi trebalo osmisлити lažnu kampanju u kojoj bi se Sadama Huseina povezano s Osamom bin Ladenom, te na taj način američkoj javnosti opravdalo invaziju na Irak.⁹

Nekoliko tjedana nakon pada Iraka 2003. godine zamjenik mini-

⁷ Maureen Dowd, citirano u: Dilip Hiro, *Greenspan's Oil Claim in Context*, TomDispatch, 25. rujna 2007. Dostupno na <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/185/40693.html>

⁸ Forum za globalnu politiku, *Nafta u Iraku*, na <http://www.globalpolicy.org/iraq/political-issues-in-iraq/oil-in-iraq.html>

⁹ Dan de Luce, *Bush Officials Intent Early on Iraq Invasion Papers Suggest*, AFP, 23. rujna 2010.

Rat u Iraku 2003. godine pokrenut je zbog stvaranja trajnog lanca američkih vojnih baza iz kojih će se moći kontrolirati cijeli naftom bogat Perzijski zaljev

stra obrane Paul Wolfowitz priznao je da američka invazija na Irak nije imala veze s terorizmom. Sve je to bilo zbog nafte.¹⁰

Rat u Iraku 2003. godine pokrenut je zbog stvaranja trajnog lanca američkih vojnih baza iz kojih će se moći kontrolirati cijeli naftom bogat Perzijski zaljev, odnosno, kako se Cheney pjesnički izrazio, „gdje je nafta”.¹¹

¹⁰ U intervjuu iz 6. rujna 2003. godine za londonski *Guardian*, tek otpušteni britanski ministar za zaštitu okoliša, Michael Meacher, izjavio je da je razlog Blairove odlučne podrške Bushu i ratu u Iraku bio pritisak iz BP-a za dobivanjem dijela naftnih polja u južnom Iraku. Pogledajte: Michael Meacher, *Oil: The Great Unmentionable*, 15. srpnja 2010. Dostupno na <http://www.michaelmeacher.info/weblog/2010/07/oil-the-great-unmentionable/#more-1159>

¹¹ Američki general Jay Garner, koji je predvodio prvu administraciju okupiranog Iraka, kasnije je otvoreno priznao da je osnivanje stalne mreže američkih vojnih baza u Iraku bio pravi razlog rata. Pogledajte: Jim Lobe, *Chalabi, Garner Provide New Clues to War*, 21. veljače 2004., Inter Press Service. Dostupno na <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/168/36459.html>

U lipnju 2003. godine Wolfowitz je na konferenciji u Singapuru izjavio: „Najveća razlika između Sjeverne Koreje i Iraka bila je ta što, u ekonomskom smislu, u Iraku jednostavno nismo imali izbora. Ta zemlja doslovno pliva na nafti.”¹²

Godine 2009., šest godina nakon američke invazije - koja je porasla u okupaciju - proizvodnja nafte u Iraku još nije dosegla razinu iz razdoblja prije invazije.¹³ Ni Washington ni vodeće američke i britanske naftne kompanije nisu bile zainteresirane za preplavljanje tržišta iračkom naftom, što bi rezultiralo sniženjem cijene nafte, koja je porasla nakon američke invazije. Exxon i Chevron bili su najglasniji zagovornici okupacije Iraka i njegovih naftnih polja.¹⁴ Cilj im je bio presjeći dotok iračke nafte i kontrolirati ga tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Radilo se o primjeni Cheneyjevih primjedbi iz govora u Londonu 1999. godine o potrebi premještanja kontrole nad naftom koja se nalazi u rukama vlada s Bliskog istoka u privatno vlasništvo (čitaj: u ruke anglo-američkih naftnih giganta).

RAT PROTIV TERORIZMA ILI RAT ZA NAFTU?

Invazija na Afganistan 2001. godine i invazija na Irak 2003. godine bile su okosnica nove, dugoročne američke strategije militariziranja cijelog euroazijskog kontinenta.

Još 1997. godine Zbigniew Brzezinski, bivši savjetnik za nacio-

¹² George Wright, *Wolfowitz: Iraq war was about oil* (Rat u Iraku bio je zbog nafte), *The Guardian*, London, 4. lipnja 2003. Nekoliko godina nakon što je prestao biti predsjednik uprave Banke za federalne rezerve, Alan Greenspan je u svojim memoarima *The Age of Turbulence* priznao da je nafta bila razlog invazije na Irak: „Žao mi je što je politički neprikladno priznati ono što svi znaju: rat u Iraku uglavnom se vodio zbog nafte.” (pogledajte Dilip Hiro, op. cit.)

¹³ Gina Chon, *Iraq's Oil Minister on Defense*, *The Wall Street Journal*, 4. lipnja 2009. Dostupno na <http://online.wsj.com/article/SB124403446631581149.html>

¹⁴ James A. Paul, op. cit.

nalnu sigurnost SAD-a i bivši izvršni direktor Trilateralne komisije Davida Rockefellera, otkrio je novu globalnu strategiju SAD-a: nakon raspada Sovjetskog Saveza, cilj SAD-a bio je *po svaku cijenu* spriječiti pojavu euroazijskog gospodarskog rivala koji bi mogao ugroziti američku hegemoniju. Formulirajući ovu strategiju u vrijeme kad se Rusija borila za opstanak te mnogo prije nego što je Kina postala gospodarski gigant, Brzezinski je odvažno ustvrdio:

U Euroaziji se nalaze neke od politički najasertivnijih i najdinamičnijih država. Povijesno gledano, svi su pretendenti za globalnom moći dolazili iz Euroazije. Najnapučenije zemlje svijeta koje teže za regionalnom hegemonijom, Kina i Indija, nalaze se u Euroaziji, kao i sve ostale zemlje koje bi mogle politički ili ekonomski ugroziti američki primat. Nakon Sjedinjenih Američkih Država, sljedećih šest najjačih zemalja - s obzirom na razvijenost gospodarstva i izdacima za naoružanje - nalaze se ondje, kao i sve deklarirane nuklearne sile osim jedne, te sve nuklearne sile, osim jedne, koje nisu priznale posjedovanje nuklearnog oružja. U Euroaziji živi 75% sovjetskog stanovništva, ona čini 60% sovjetskog bruto nacionalnog proizvoda, a ondje se nalazi i 75% energetske resursa. Sveukupno, potencijalna moć Euroazije veća je čak i od američke.

Euroazija je sovjetski superkontinent. Sila koja bude kontrolirala Euroaziju imat će presudan utjecaj na dvije od tri ekonomski najproduktivnije regije svijeta - na Zapadnu Europu i Istočnu Aziju. Dovoljno je pogledati na kartu i jasno je da dominantna zemlja u Euroaziji gotovo automatski kontrolira Bliski istok i Afriku. S obzirom na to da Euroazija trenutačno služi kao odlučujuća geopolitička šahovska ploča, više nije dovoljno krojiti jednu politiku za Europu, a drugu za Aziju. Ono što se događa s raspodjelom moći na euroazijskom kontinentu bit će od ključne važnosti za američku globalnu prevlast...¹⁵

¹⁵ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives* (Velika šahovska ploča: američka prevlast i geostrateški imperativ), New York, Basic Books, 1998., str. 31.

Brzezinski je otkrio da se američka vanjska politika zapravo temelji na aksiomima britanskog utemeljitelja geopolitike, sir Halforda Mackindera, koji je davno shvatio ključnu geopolitičku važnost Euroazije za imperijaliste. Brzezinski je čak izravno spomenuo Mackindera u knjizi koju je temeljio na svom eseju.¹⁶

Kao što je Brzezinski jasno ustvrdio, američka vanjska politika - braneći „američki globalni primat“ - nije ostavljala mjesta za suparničke blokove moći, osobito ne u Euroaziji, gdje bi strateško partnerstvo između Kine i Rusije moglo zadati bolan udarac američkom programu *potpune* geopolitičke kontrole. Naglasio je da je moguće da će se upravo „na najvažnijem svjetskom igralištu - u Euroaziji - u određenom trenutku pojaviti rival SAD-u.“¹⁷

NOVI RATOVI ZA ENERGENTE

Rat u Afganistanu 2001. i 2002. te rat u Iraku nakon 2003. godine - koji su do 2010. američke porezne obveznike stajali više od 1 000 000 000 000 dolara (bilijun dolara)¹⁸ - bili su tek početak niza geopolitičkih ratova za naftu i energente - ratova koji nikad nisu proglašeni, ali koji su to bili u svakom smislu te riječi. Ti naftni ratovi - javni i tajni - vođeni su na području od Kaspijskog jezera u središnjoj Aziji do Južnog kineskog mora, od Indijskog oceana do Perzijskog zaljeva pa sve do središta Afrike.

Ratovi za energente vođeni su uz pomoć bombardiranja, terorističkih taktika i novih razornih bespilotnih letjelica. No vođeni su

¹⁶ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard* (Velika šahovska ploča), 1997., Basic Books, New York, str. 38.

¹⁷ Ibid, p. 39.

¹⁸ Projekt o nacionalnim prioritetima, *Total Cost of Wars Since 2001* (Ukupni troškovi rata od 2001. godine). Dostupno na <http://costofwar.com>

i uz pomoć novih metoda političke destabilizacije režima koji nisu surađivali - poznatih kao „Obojene revolucije“.

Cilj je bio jasan: američka vojna kontrola svih značajnih globalnih ležišta nafte kako bi Washington u budućnosti mogao kontrolirati nove euroazijske gospodarske divove, osobito Kinu i Rusiju. A cilj će biti postignut bilo kojim sredstvima.

Godine 2003., kad su američke i (uglavnom) britanske snage već okupirale Irak, najvažniji strateški prioritet Washingtona bila je kontrola ruske nafte i plina te ruskih energetske cjevovoda.

Prioritet Washingtona bio je veliki naftovod kojim bi goleme naftne rezerve iz regije oko Bakua u Azerbajdžanu mogle doći na zapadna tržišta neovisno o ruskim naftovodima. No da bi se to ostvarilo, bio je potreban prevrat u maloj Republici Gruziji, kao i u Ukrajini.

Kada bi u obje zemlje bio postavljen proamerički režim, ne samo da bi vojna sigurnost Rusije bila ugrožena nego bi ozbiljno bila narušena i njezina mogućnost kontroliranja izvoza prirodnog plina i nafte u Zapadnu Europu.

NAFTOVOD ZBIGNIEWA BRZEZINSKOG

Zbigniew Brzezinski nije bio samo usamljeni intelektualac. On se ponašao kao poluslužbeni predstavnik geopolitike koju je zagovarao, iako više nije bio vladin dužnosnik. Zapravo, postao je naftni lobist.

Godine 2005. Brzezinski se pojavio na otvorenju vrlo skupoga - i politički obojenoga - alternativnog naftovoda, kojim će nafta iz Kaspijskog jezera u blizini Bakua u Azerbajdžanu, bivšem dijelu Sovjetskog Saveza, biti transportirana u Zapadnu Europu. Kako je već ranije spomenuto, Azerbajdžan je postao washingtonski prioritet nakon raspada Sovjetskog Saveza. Smješten na strateški važnom

položaju u predjelu južnog Kavkaza, na sjecištu istočne Europe i zapadne Azije, nalazio se doslovno u srcu Euroazije.

Azerbajdžan je na sjeveru graničio s Rusijom, na sjeverozapadu s Gruzijom, na zapadu s Armenijom, i na jugu s Iranom. Također je imao velike količine nafte, što je Dicku Cheneyju bilo poznato još dok je bio predsjednik uprave Halliburtona. Godine 1998. Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a službeno je procijenilo da kaspijsko područje sadrži rezerve nafte i plina u vrijednosti od oko 178 milijardi barela ili više, što ga čini jednim od najvećih područja neiskorištenih naftnih zaliha Perzijskog zaljeva. Te procjene bile su znatno veće od onih iz sovjetskog razdoblja, s obzirom na to da su novi podaci dobiveni naprednom 3-D tehnologijom za seizmičko snimanje.

Usporedbe radi, rezerve Sjedinjenih Američkih Država bile su procijenjene na otprilike 21 milijardu barela, a naftnih polja na Sjevernom moru na 16 milijardi barela.¹⁹

Najveće svjetske rezerve nafte, koje su u to vrijeme službeno bile procijenjene na 261 milijardu barela, nalazile su se u Saudijskoj Arabiji. Ukratko, nafta iz Kaspijskog jezera, kao i ona iz Iraka, bila je još jedna „nagrada“ koju je trebalo osvojiti, da upotrijebimo Cheneyjev izraz.²⁰

Ubrzo nakon početne euforije u vezi s kaspijskom naftom, Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a počelo je drastično umanjivati njezinu važnost. U svibnju 1998. godine radijske postaje američke Vlade Radio Free Europe/Radio Liberty počele su kampanju protiv isticanja činjenice da je Kaspijsko jezero nova Saudijska Arabija kako se ne bi poticala ulaganja u toj regiji.²¹ Što manje ljudi shvati važnost kaspijske nafte, to bolje.

¹⁹ Adil Baguirov, *Caspian Oil Reserves* (Rezerve nafte u Kaspijskom jezeru), Azerbaijan International, ljeto 1998. (6.2), str. 58, na http://azer.com/aiweb/categories/magazine/62_folder/62_articles/62_mediawatch.html

²⁰ Ibid.

²¹ Adil Baguirov, op. cit.

Britanski i američki naftni giganti počeli su tiho ali brzo preuzimati kontrolu nad kaspiskim naftnim i plinskim resursima. U sjevernom dijelu Kaspijskog jezera u Kazahstanu, veći dio golemog polja Tengiz uzeo je Chevron, nekadašnja kompanija Condoleeze Rice, dok je britansko-američki naftni gigant BP-Amoco pratio razvoj događaja u azerbajdžanskom dijelu Kaspijskog jezera oko Bakua.

Godine 2001. Kaspijsko jezero, najveća zatvorena vodena površina na Zemlji, počelo se ubrzano pretvarati anglo-američko jezero, u smislu kontrole nad naftom. Samo je Iran ostao izvan njihove kontrole, no počeli su raditi na tome i da to promijene.

Ključna stvar za kontrolu kaspijske nafte bila je izgradnja sigurnog naftovoda do kaspijskih naftnih polja koji će zaobići Rusiju i dodatno oslabiti tog bivšeg suparnika iz Hladnog rata, a koji je ponovno prijetio da postane euroazijska sila.

Ovdje je uskočio Brzezinski i snažno lobirao za američko ulaganje u naftovod od Bakua u Azerbajdžanu do Republike Gruzije, te od Tbilisija u Gruziji do članice NATO-a - Turske, odnosno do turske luke Ceyhan na Sredozemnom moru. Taj će naftovod biti poznat kao „BTC-naftovod“.

WASHINGTONSKA REVOLUCIJA RUŽA

S obzirom na to da je sada bio glavni plaćeni lobist BP-a, Brzezinski je iskoristio impresivne washingtonske veze kako bi progurao izgradnju naftovoda Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), iako su troškovi bili mnogo veći nego za izgradnju naftovoda kroz postojeće ruske putove, uključujući i Čečeniju.

Brzezinski je od kasnih 1990-ih bio BP-ijev konzultant; za vrijeme Clintonova predsjedničkog mandata, kad je prvi put urgirao u Washingtonu za izgradnju BP-ijeva naftovoda od Bakua, bio je čak

i Clintonov neslužbeni izaslanik u Azerbajdžanu, gdje je gurao taj posao. Bio je i član uprave Američko-azerbajdžanske gospodarske komore (USACC), čiji je predsjednik ujedno bio i predsjednik ExxonMobilove kompanije za istraživanje.

Ostali članovi uprave USACC-a bili su Henry Kissinger i James Baker III., koji je 2003. godine otišao u Tbilisi zatražiti predsjednika Eduarda Ševarnadzea da odstupi s vlasti u korist Mihaila Saakašvilija, školovanoga u SAD-u. Brent Scowcroft, bivši savjetnik za nacionalnu sigurnost Georgea H. W. Busha, također je bio član uprave USACC-a. Dick Cheney bio je također član uprave prije nego što je postao potpredsjednik. Bilo bi teško zamisliti moćniji washingtonski tim geopolitičkih aktera. Kontrola kaspijske nafte sigurno je bila visoko na popisu washingtonskih prioriteta.

U studenom 2003. godine geopolitički naftni program Brzezinskoga počeo se razvijati, nakon što je Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a i skupina nevladinih organizacija pod utjecajem tog ministarstva - uključujući organizacije kao što su Nacionalna zaklada za demokraciju, Kuća slobode i nekoliko drugih - izvelo udar u Gruziji bez prolivene krvi.

U siječnju 2004. godine, takozvanom Revolucijom ruža na vlast je došao washingtonski kandidat za gruzijskog predsjednika, Mihail Saakašvili. Očito je bio pripreman za tu funkciju još dok je studirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta Columbia. Čim je postao predsjednik, Saakašvili se odmah počeo zalagati da Gruzija postane članica NATO-a, što nije bilo dobro prihvaćeno u Moskvi.²²

Sad kad su u Tbilisiju imali pro-NATO orijentiranog predsjednika Saakašvilija - postavljenog takozvanom demokratskom re-

²² F. William Engdahl, *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Democracy in the New World Order* (Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretku), 2009., Edition Engdahl, Wiesbaden, str. 41-43.

volucijom - BP i angloamerički naftni konzorcij ubrzano su počeli s izgradnjom 1800 kilometara dugog naftovoda od Bakua preko Tbilisija do Ceyhana u Turskoj na Sredozemnom moru, po cijeni od približno 3,6 milijardi dolara, čime je BTC-naftovod postao jedan od najskupljih naftnih projekata u povijesti. Kontroverzni predsjednik uprave BP-a, lord Browne, koji je bio blizak savjetnik Tonyja Blaira, odigrao je ključnu ulogu u azerbajdžanskom priklanjanju britanskoj naftnoj kompaniji.²³

Doimalo se da je izgradnjom naftovoda Baku-Tbilisi-Ceyhan za BP-ijevu naftu od Bakua, odnosno iz Kaspijskog jezera, učinjen velik korak u slabljenju naftne i energetske neovisnosti Rusije.

²³ O tome kako su britanska Vlada Tonyja Blaira i BP dobili unosna prava na naftu u Bakuu, bivši direktor BP-a Les Abrahams, koji je priznao i da je radio za britansku obavještajnu službu MI-6, za britanske je medije 2007. godine izjavio da je potrošio 45 milijuna funti u samo četiri mjeseca pregovaranja s azerbajdžanskom državnom naftnom kompanijom. U ekskluzivnom članku britanski *Daily Mail* objavio je Abrahamsovu priču: „S kreditnom karticom bez ograničenja i kompanijinim mlažnjakom naručivao je šampanjac i kavijar za seksualne orgije u glavnom gradu Bakuu". Gostoljubivost se nastavila i u Londonu, gdje su na kreditnu karticu BP-a najamljivane prostitutke za zabavu gostiju iz Azerbajdžana. Gospodin Abrahams, po struci inženjer, za BP je počeo raditi 1991. godine, baš kad je raspad Sovjetskog Saveza potaknuo „novu zlatnu groznicu" naftnih multinacionalnih kompanija koje su tražile svoj udio u 200 milijardi barela naftnih rezervi u Kaspijskom jezeru. Gospodin Abrahams tvrdi da ga je, dok je radio u BP-u, John Scarlett pridobio da radi za MI6. John Scarlett sada je direktor te obavještajne službe, no onda je bio direktor ureda u Moskvi. Abrahams kaže da je informacije Scarlettu slao faksom te da mu ih je prenosio uživo na sastancima u glavnom gradu Rusije. Također tvrdi da je BP usko surađivao sa službom MI6 na najvišoj razini kako bi dobili posao u toj regiji i ostvarili utjecaj na političke stavove u vladama." (Glen Owen, *Hookers, spies, cases full of dollars... how BP spent £45m to win 'Wild East' oil rights* - Kurve, špijuni, kovčezi puni dolara... kako je BP potrošio 45 milijuna funti ne bi li dobio prava za naftu na 'Divljem istoku' - *UK Daily Mail*, 13. svibnja 2007. Dostupno na <http://www.prisonplanet.com/articles/may2007/130507Hookers.htm>).

Lord Browne naglo je završio karijeru direktora BP-a 2007. godine, kada je jedan britanski sudac donio presudu u korist svjedočenja Browneova ljubavnika, mladoga Kanađanina Jeffa Chevaliera, koji je iznio detalje o Browneovu neobuzdanom tajnom homoseksualnom životu. (London Evening Standard, *Damning judgement that finished Lord Browne's career* - Osuđujuća presuda kojom je okončana karijera lorda Brownea - 2. svibnja 2007. Dostupno na <http://www.thisislondon.co.uk/news/article-23394667-damning-judgement-that-finished-lord-brownes-career.do>).

OD TBILISIJA DO KIJEVA: UKRAJINSKA NARANČASTA REVOLUCIJA

U nekoliko sljedećih tjedana Washington se još više približio vratima Moskve financirajući ono što su CNN i drugi zapadnjački mediji nazvali „Narančastom revolucijom“. U studenom 2004. godine, osam mjeseci nakon gruzijskog prevrata, Viktor Juščenko - čija je supruga bila državljanka SAD-a i koja je radila u Reaganovoj administraciji - postao je novi kontroverzni ukrajinski predsjednik. Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a navodno je potrošilo 20 milijuna dolara kako bi za predsjednika postavilo svoga čovjeka.²⁴ Bila je to još jedna „demokratska“ revolucija.

Ukrajina je bila od još veće strateške važnosti za nacionalnu sigurnost Rusije nego Gruzija. Za početak, Rusiju i Ukrajinu vezala su stoljeća isprepletene povijesti, kulture i jezika, a „Kijevska Rus“ smatra se mjestom rođenja moderne Rusije. Političkom kontrolom nad Ukrajinom Washington bi mogao steći potencijalnu kontrolu nad većinom ruskih plinovoda iz sovjetskog razdoblja. Ukrajinskim plinovodima transportirao se ruski prirodni plin iz Sibira u Njemačku i ostale dijelove Zapadne Europe - u zamjenu za dolare i eure, koji su vladi Vladimira Putina bili prijeko potrebni. Štoviše, zbog prirode sovjetske ekonomske integracije tijekom Hladnog rata, državna gospodarstva Ukrajine i Rusije bila su organizirana kao jedna velika cjelina. Presijecanje te veze na ukrajinskoj granici bio bi strašan udarac Rusiji, u vrijeme kada si ona nije mogla priuštiti takav gubitak.

S obzirom na to da je Poljska već bila članica NATO-a, pridruživanjem Ukrajine i Gruzije NATO-u Rusija bi bila gotovo posve

²⁴ F. William Engdahl, op. cit., str. 46.

okružena potencijalno neprijateljskim susjedima, čime bi bila stvarna egzistencijalna prijetnja njezinu opstanku.

Putin je to znao, no nije imao mnogo izbora. Washington je znao kakav je ulog i činio je sve da ostvari svoj program, izuzev pokretanja otvorenog rata protiv nuklearnog protivnika.

Od 2004. godine samo srce Euroazije bilo je u opasnosti da se nade u novom, doduše, ne proglašenom Hladnom ratu, koji je vodio NATO, no ovaj put zbog energetske cjevovoda, a ne zbog interkontinentalnih balističkih projektila.

Američke i britanske naftne kompanije ostvarile su kontrolu nad većinom velikih zaliha kaspijske nafte na području Kazahstana i Azerbajdžana. Britanski naftni gigant BP pregovarao je s vodećom privatiziranom ruskom naftnom kompanijom, Lukoilom - koji je tada bio druga po veličini naftna kompanija u Rusiji - i uspio ostvariti zajedničko ulaganje s ruskim partnerima osnovavši 2003. godine TNK-BP, čime je stvorena jedna od deset najvećih privatnih naftnih kompanija na svijetu. ExxonMobil i Royal Dutch Shell držali su većinsko pravo na proizvodnju velikih količina naftnih i plinskih rezervi na dalekom istoku Rusije, na otoku Sahalinu, kad je ondje počelo bušenje 2003. godine. Ti poslovi osigurani su tijekom kaotičnih i korumpiranih dana vladavine Borisa Jeljcina, netom nakon raspada Sovjetskog Saveza, kad se američkim dolarima doslovno sve moglo kupiti vrlo jeftino.

Bushova i Cheneyjeva strategija kontroliranja „sve nafte, posvuda“ činila se ostvarivom u razdoblju kada je Rusija, druga zemlja po proizvodnji nafte i uvjerljivo prva po proizvodnji i izvozu prirodnog plina, postala okružena mrežom neprijateljskih režima.

Moskva se vlastitim energetske inicijativama pokušavala suprotstaviti energetske strategije Washingtona, no strateški gledano,

do 2004. godine utjecaj Moskve bio je stavljen pod kontrolu.

A u međuvremenu Washington je sve više počela zabrinjavati druga vodeća euroazijska sila - Narodna Republika Kina - koja je ubrzano zauzimala mjesto svjetskog gospodarskog diva. Nafta će i ondje biti upotrijebljena kao oružje kontrole, ali na potpuno drukčiji način nego u Rusiji.

KINA POSTAJE NOVA META

KINA - NOVI SUPARNIK

U neumoljivom naporu da zadrži čvrstu kontrolu nad dotokom nafte a time i kontrolu nad drugim državama, Washington je rasporedio snage na način tipičan za britanska pravila ravnoteže moći iz 19. stoljeća. Kad god bi neka sila iz kontinentalne Europe, poput Španjolske ili Francuske, ugrozila političku ili vojnu „ravnotežu“ Velike Britanije, britanska bi diplomacija sklopila savez sa slabijim od dva neprijatelja protiv jačega. Kao primjeri poslužit će savez sa slabijim Portugalom u ratu za španjolsko nasljeđe početkom 18. stoljeća protiv mnogo jače Španjolske, ili savez premijera Nevillea Chamberlaina tijekom 1930-ih s Hitlerovom Njemačkom protiv tada mnogo opasnijeg neprijatelja Francuske. Ta se metoda pokazala vrlo učinkovitom.

Dva najopasnija buduća geopolitička konkurenta američkoj hegemoniji nakon Hladnog rata bili su Rusija i Kina; bilo kakav savez između te dvije moćne euroazijske sile ugrozio bi globalnu dominaciju SAD-a. Nakon raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine prioritet

Washingtona bio je okružiti, onesposobiti i trajno osakatiti jedinog ozbiljnog nuklearnog suparnika, Rusiju. Kina je u to vrijeme tek počela modernizirati ekonomiju prema zapadnjačkim principima, što je odoborio glavni tajnik Komunističke partije, Deng Xiaoping, tvorac kineskog „socijalno-tržišnog gospodarstva“.

Kina tada još nije predstavljala stratešku prijetnju potpunoj pomorskoj i zračnoj prevlasti Washingtona, a dok god su se kineski vođe dali uvjeriti da svoj gospodarski vagon trebaju prikačiti za američku lokomotivu, stratezi u Washingtonu procjenjivali su da Kinu i Rusiju mogu držati podalje jednu od druge. Stara latinska izreka „podijeli pa vladaj“ bila je njihova strategija prema Rusiji i Kini.

Otvaranje punionice Coca-Cole u Šangaju 1978. godine bio je odraz američke strategije izvoženja poslova proizvodnje u Kinu, meku jeftine radne snage - da ne spominjemo niz kapitalističkih proizvoda - dovodeći je na taj način u neku vrstu gospodarske ovisnosti. Dengova vanjska politika i dalje je smatrala Sovjetski Savez, a kasnije i Rusiju, neprijateljem kojem se treba oduprijeti i protiv kojeg se treba braniti, baš kao što je slučaj i sa Sjedinjenim Državama.

U Washingtonu su bili zadovoljni procvatom Kine tijekom 1990-ih, osobito zbog toga što se Kina silno željela priključiti Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i igrati po američkim ekonomskim pravilima.

Do početka novog stoljeća politički krugovi u Washingtonu počeli su smatrati Kinu potencijalnom prijetnjom više nego Rusiju, koja je nakon financijske krize 1998. godine jedva preživljavala i koja je bila izložena blokadi SAD-a i NATO-a.

Nakon događaja koji su uslijedili poslije 11. rujna 2001. Bushova administracija objavila je „rat protiv terorizma“ - nejasno definiran rat protiv beskrajnog niza „neprijatelja“ i s jasnim fokusom prema naftom bogatom islamskom svijetu - uzrokujući velik šok u Pekingu. Kina je već bila uložila u tu naftu.

Kineska strategija gospodarskog razvoja temeljila se na mišljenju da Kina vjerojatno ima još najviše jedno desetljeće mirnih priprema za očekivani sukob sa Sjedinjenim Državama. Vrlo brzo su shvatili da su događaji od 11. rujna i američka objava rata protiv terorizma značili da su se ti mirni dani brzo primakli kraju.

Samo nekoliko dana nakon američke Operacije Shock and Awe - masovnog bombardiranja, invazije i okupacije Iraka u ožujku 2003. godine - u službenom kineskom listu *Rénmín Ribào* pisalo je da akcije SAD-a na Bliskom istoku „služe za postizanje globalne dominacije“. U invaziji na Irak, koja se kosila sa svim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a i koja je kršila sva načela međunarodnog prava, trust mozgova Kineske vlade vidio je prvi korak Washingtona prema cilju „stvaranja novog svjetskog poretka pod kontrolom SAD-a“.¹

Kako se moglo očekivati, jedan od prvih poteza nakon vojne okupacije Iraka bilo je otkazivanje ugovora između Iračke vlade i kineskih državnih naftnih kompanija za razvoj golemih naftnih resursa u Iraku. Sumnje Pekinga bile su potvrđene. Kineska prisutnost u iračkim naftnim poslovima bila je glavni fokus okupacije Iraka, a ne Osama bin Laden ili iračko oružje za masovno uništenje. Kako je Kissinger rekao: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države“,

¹ Willy Wo-Lap Lam, *China Readies for Future U.S. Fight*, CNN.com, 25. ožujka 2003. Dostupno na http://articles.cnn.com/2003-03-24/world/willy.column_1_china-readies-president-hu-jintao-oil-prices?_s=PM:asiapcf

pa čak i tako veliku državu kao što je Kina.

Primarni cilj američke okupacije Iraka nije bio osigurati dotok velikih neiskorištenih rezervi jeftine nafte za američko gospodarstvo. Pravi cilj, naravno, neizrečeni, bio je direktna kontrola i uskraćivanje tog mora nafte novim suparnicima, osobito Kini. Bio je to preventivni rat koji je trebao spriječiti Kinu da se ne utabori u anglo-američkoj sferi kontrole nad naftom bogatim Bliskim istokom.

U izvještaju Radne skupine za energetiku iz lipnja 2001. godine, tri mjeseca prije 11. rujna i gotovo dvije godine prije američke invazije na Irak, Dick Cheney otvoreno je izjavio:

U Aziji se nalazi manje od 5 posto svjetskih naftnih rezervi, no ona je zaslužna za više od 10 posto naftne proizvodnje i oko 30 posto svjetske potrošnje nafte. Očekuje se da će zemlje u razvoju unutar tzv. Pacifičkog kruga povećati ukupan uvoz nafte za gotovo 43 posto između 1997. i 2020. godine. Isto tako, azijske zemlje u razvoju bit će izrazito ovisne o uvozu nafte s Bliskog istoka.²

Kina ima ključnu ulogu u pitanjima globalne energetske sigurnosti, s obzirom na to da se očekuje da će kineski uvoz čiste nafte narasti s današnjeg milijuna barela nafte dnevno na 5 do 8 milijuna barela dnevno do 2020. godine, uz pretežnu (preko 70 posto) ovisnost o nafti s Bliskog istoka. Kina je od izvoznika čiste nafte iz sredine 1990-ih godina postala uvoznik čiste nafte.³

Jedan od stupova američke hegemonije nakon Drugog svjetskog rata bila je njezina sposobnost brzog korištenja vojne moći radi kontroliranja svjetske nafte. Potez kojim je SAD spriječio njezinu buduću

² Dick Cheney i drugi, *Reliable, Affordable, and Environmentally Sound Energy for America's Future: Report of the National Energy Policy Development Group* (Pouzdana, povoljna i ekološki prihvatljiva energija za budućnost Amerike: izvještaj Razvojne skupine za nacionalnu energetske politiku), US Government Printing Office, 16. svibnja 2001., str. 130. Dostupno na <http://wtrg.com/EnergyReport/National-Energy-Policy.pdf>.

³ Cheney, p. 140.

ekonomsku ulogu direktnom vojnom kontrolom kineskih primarnih izvora energije, bio je od velike vojne i geopolitičke važnosti za dio američkog ustroja vezanog za naftu i vojnoindustrijsko područje. Tu skupinu predvodili su Rockefellerovi, Bush i njegovi naftni interesi, te Cheneyjev Halliburton, najveća svjetska kompanija za naftnu infrastrukturu i najveći svjetski graditelj američkih vojnih objekata, kojih je u to vrijeme samo izvan SAD-a bilo više od 700.

Godine 2000. Američko ratno zrakoplovstvo naručilo je od korporacije RAND - trusta mozgova za stratešku politiku - analizu budućih kineskih energetske potreba do 2020. godine. U to je vrijeme Cheneyjev PNAC revno zagovarao prisilno svrgavanje Sadama Huseina u Iraku. Voditelj RAND-ova projekta bio je dr. Zalmay Khalilzad.

Zaključak Khalilzadova izvještaja bio je sljedeći:

Aktivnosti Kine vezane za energetske sigurnost odgovor su na sve veću potrebu te zemlje za stranim izvorima energije. Nedavni pomak Kine s izvoznika čiste nafte na uvoznika čiste nafte zadaje veliku brigu kineskom vodstvu, koje uvoz nafte smatra strateškom ranjivošću koju bi mogle iskoristiti strane sile. Sjedinjene Države trenutačno su najjača država na svijetu te ju mnogi u Kini smatraju neugodnom prijetnjom. Kineska vlada na Sjedinjene Države gleda kao na primarnu prijetnju za kinesku energetske sigurnost. Aktivnosti Kine vezane za energetske sigurnost odraz su te zabrinutosti; one su uglavnom obrambene prirode te su namijenjene smanjivanju ugroženosti kineskih naftnih zaliha od strane SAD-a.⁴

Zalmay Khalilzad nije bio nepoznanica u ratovima koje je SAD vodio za naftu. Zapravo, on je bio vodeći strateg američkih ratova u Afganistanu i Iraku. Naturalizirani Amerikanac rođen u Afganistanu, bio je usko povezan s ratobornim neokonzervativci-

⁴ Zalmay Khalilzad, Erica Strecker Downs i drugi, *China's Quest for Energy Security* (Kineska potraga za energetske sigurnosti), RAND Project Air Force, 2000., str. 53.

ma, te je bio među osnivačima PNAC-a. Na Sveučilištu Columbia radio je sa Zbigniewom Brzezinskim, a kasnije je, tijekom Carterove i Reaganove administracije, Khalilzad bio vodeći strateg mudžahe-dinske gerilske pobune protiv sovjetske vlasti u Afganistanu, iza čega je stajala CIA. U to je vrijeme CIA u Afganistanu, obučavala i jednog mladog Saudijca, Osamu bin Ladena.

Prije nego što se priključio Bushovoj administraciji, Khalilzad je s CIA-inim špijunom Karzaijem radio za američku naftnu kompaniju Unocal kako bi s talibanskim režimom dogovorio izgradnju golemog naftovoda i plinovoda kroz Afganistan. Tijekom administracije Bush-Cheney, Khalilzad je bio vodeći strateg u afganistanskom ratu, kojem je cilj bio svrgnuti talibanski režim, te je imenovan Bushovim veleposlanikom u Afganistanu, a potom i u Iraku.⁵

Khalilzad i Pentagon već su 2000. godine bili svjesni da će Kina biti prisiljena sve više tražiti strane izvore za namirivanje svojih naftnih potreba, s obzirom na to da je domaća nafta bila nedovoljna za pokrivanje sve većeg ekonomskog rasta i modernizaciju najmnogoljudnije zemlje svijeta. Pentagon se počeo pripremati za suočavanje s tim izazovom.

PEKING POČINJE OSIGURAVATI ENERGENTE

Kad je 2003. godine SAD počeo rat za kontrolu dragocjenih iračkih naftnih polja, glavni mu je cilj bio Kini uskratiti pristup iračkoj nafti. U međuvremenu je Kina pretekla Japan i postala drugi po veličini svjetski potrošač sirove nafte - odmah poslije Sjedinjenih Američkih Država. Godinu dana kasnije Kina je pretekla Japan i po-

⁵ Andrew Chang, *Who Is Zalmay Khalilzad?* (Tko je Zalmay Khalilzad?), ABC News, 30. rujna 2004. Na <http://abcnews.go.com/International/story?id=79515&page=1>

stala drugi po veličini svjetski *uvoznik* sirove nafte.⁶

Godišnji kineski uvoz nafte rastao je između 10 i 15 posto, a toj se situaciji nije nazirao kraj jer sve je veći broj pripadnika kineske srednje klase po prvi put u povijesti počeo kupovati automobile, čime je tržište petrokemijskim proizvodima počelo naglo rasti diljem zemlje. Međunarodna energetska agencija (International Energy Agency, skraćeno IEA) predviđjela je peterostruko povećanje kineskog uvoza nafte - s približno 2 milijuna barela dnevno 2002. godine na gotovo 11 milijuna barela dnevno 2030. godine. To bi značilo da će Kina morati uvoziti približno 80 posto naftnih zaliha, a to bi moglo ugroziti njezino gospodarstvo u slučaju pogoršanja odnosa s Washingtonom.⁷

Nakon američke invazije i okupacije Iraka, Peking je brzo reagirao na svoju zabrinjavajuću stratešku ranjivost. Kinesko vodstvo shvatilo je da je sve veća ovisnost o uvoznoj nafti i plinu ekonomska i strateška Ahilova peta te zemlje. Nemogućnost osiguravanja dovoljnih zaliha nafte mogla bi biti kobna, i to ne samo za gospodarstvo naftnog doba nego i za vojsku, što je njemačka vojska doživjela u oba svjetska rata.

Kineski premijer Wen Jiabao bio je po zanimanju geološki inženjer, koji je očito shvatio stratešku važnost nafte za budućnost Kine, ali i probleme s kojima se treba suočiti kako bi je osigurao. Jedan strateški analitičar u jednom je azijskom listu za obrambena pitanja napisao: „Američki 'rat protiv terorizma', kao i vojne intervencije u Afganistanu i Iraku, pojačale su svijest Kine o vlastitoj nesigurnosti i ranjivosti".⁸

⁶ Heinrich Kreft, *China's Energy Security Conundrum* (Problem energetske sigurnosti Kine), Korejski list za obrambenu analizu, svezak XVIII, br. 3, jesen 2006., str. 109.

⁷ Kreft, str. 110.

⁸ Kreft, str. 112.

Obrambeni analitičar sažeto je izložio problem Kine nakon američke okupacije Iraka:

Činjenica da je Perzijski zaljev - regija od strateške važnosti za svjetske zalihe nafte - pod kontrolom SAD-a, problem je koji se razmatra i izvan Kine. Pomorske putove kroz Indijski ocean do Sjeveroistočne Azije - glavnu rutu kojom se prevozi nafta do Kine - kontrolira američka mornarica. Ne čudi s toga što je Peking zabrinut, ne samo zbog posljedica za stratešku moć Kine nego i zbog posljedica za njezino gospodarstvo, a da ne govorimo o socijalnoj i političkoj stabilnosti cijele države. Jedan od najvećih strahova Pekinga je da bi, u slučaju sukoba oko Tajvana, Sjedinjene Američke Države mogle poremetiti dotok nafte u Kinu.⁹

Vlada u Pekingu poduzela je određene mjere kako bi provela strategiju povećanja nacionalne energetske sigurnosti, a to je uključivalo slanje državnih naftnih kompanija u potragu za sklapanjem direktnih ugovora za istraživanje nafte diljem svijeta, kojima bi se osiguralo pravo na naftovode i plinovode iz Središnje Azije i Rusije, i što bi omogućilo dugoročan kontinentalni transport nafte. Kina je počela i ofenzivu diplomatskim šarmom po najsiromašnijim afričkim državama, suprotstavljajući se tradicionalnoj američkoj i britanskoj dominaciji. Ukratko, nafta je Kini postala izrazito važno nacionalno sigurnosno pitanje.

Do 2005. godine Kina je očito bila u punom pogonu te se velikom brzinom žurila dostići zapadnjačku razinu industrijalizacije. David Hale, istaknuti američki ekonomist, pisao je o tome u izvješčaju iz 2005. godine:

Pojava Kine kao velike ekonomske sile jedan je od događaja koji su obilježili početak 21. stoljeća. Nakon 25 godina ekonomskih reformi, ta država uživa u snažnom razvoju te ubrzo postaje jedna od vodećih svjetskih trgo-

⁹ Kreft, str. 113.

vinskih nacija... Industrijska proizvodnja Kine danas premašuje 1 bilijun američkih dolara, a za pet godina mogla bi premašiti američku industrijsku proizvodnju. Kao rezultat toga, Kina je postala golem uvoznik sirovina. Njezin udio u globalnoj potrošnji neplemenitih metala premašuje razinu SAD-a, dok je po potrošnji goriva na drugom mjestu, odmah poslije Sjedinjenih Država.¹⁰

Kako bi osigurale to gorivo, kineske naftne kompanije osigurale su svoje mjesto u Perzijskom zaljevu, osobito u Iranu i Saudijskoj Arabiji. Zapravo, 2009. godine više je saudijske nafte izvezeno u Kinu nego u Sjedinjene Države, što je dalo naslutiti da naftom bogato Kraljevstvo sve više gleda prema istoku, kada je u pitanju posao. A na tu promjenu Washington zasigurno nije gledao blagonaklono.

Kinezi su ostvarili utjecaj i u Središnjoj Aziji, uključujući Kazahstan, te u Rusiji i Latinskoj Americi, od Venezuele do Brazila.

No u osiguravanju prava na naftu i ostale minerale, Kina je bila najaktivnija u Africi. A u Africi je od svih zemalja najbolje bila dočekana u izoliranom Sudanu, koji je godinama bio pod ekonomskim embargom Washingtona zbog navodnog financiranja terorističkih aktivnosti.

PRIDOBIVANJE AFRIKE

Unatoč onome što je Peking ispravno procijenio kao sve veći pritisak SAD-a za ograničavanje rasta novog azijskog gospodarskog diva, kineska je diplomacija nevjerojatnim poletom krenula u pridobivanje odabranih afričkih zemalja, od kojih su mnoge tijekom 1980-ih i 1990-ih bile financijski i gospodarski uništene zbog inozemnog

¹⁰ David Hale, *China's Economic Takeoff: Implications for Africa* (Gospodarski uzlet Kine, posljedice za Afriku), Brenthurst Discussion Paper, 1/2006

duga i ekonomskih uvjeta Međunarodnog monetarnog fonda.

Godine 1999. godišnja trgovina između Kine i Afrike dosegla je iznos od približno 6 milijardi dolara. Nakon osnivanja Kinesko-afričkog foruma za suradnju (China-Africa Cooperation Forum, skraćeno CACF) 2000. godine, trgovina je počela cvjetati, dosegnuvši gotovo 30 milijardi dolara 2004. godine; dok je istodobno trgovina između SAD-a i Afrike iznosila 59 milijardi dolara. No, trgovina između Kine i Afrike rasla je mnogo brže nego trgovina između SAD-a i Afrike, i to više od 50 posto godišnje, čime je uskoro mogla premašiti trgovinu SAD-a s Crnim kontinentom.¹¹

Uz pomoć zajmova bez kamata i ponudama za izgradnju krajnje potrebne vodovodne i cestovne infrastrukture, ili pak škola i bolnica, Peking je počeo osiguravati sklapanje važnih trgovinskih saveza diljem Afrike. Zanimajući restrikcije MMF-a, Kina je u Africi našla na otvorena vrata.

Heritage Foundation, ultrakonzervativan republikanski trust mozgovca blizak Bushovoj administraciji, aktivirao je u Washingtonu alarm zbog kineske potrage za energijom. Evo što su zabilježili:

Procjenjuje se da danas 25 posto ukupnog kineskog uvoza nafte dolazi iz Afrike, a Peking je visoko na listu svojih prioriteta stavio održavanje jakih veza s afričkim opskrbljivačima energijom, i to uz pomoć ulaganja, diplomatskih posjeta te provođenjem politike „neuplitanja u unutrašnje poslove“, što se sviđa afričkim diktatorima,¹²

Počevši od 2004. godine, Kina je sklopila nevjerojatan niz poslova s afričkim državama bogatim različitim resursima. I dok su američki i britanski vođe uglavnom ignorirali Afriku, Kina je 2004. godine

¹¹ Peter Brookes i Ji Hye Shin, *China's Influence in Africa: Implications for the United States* (Utjecaj Kine u Africi: posljedice za Sjedinjene Američke Države), Washington D. C., The Heritage Foundation, Background #1916, 22. veljače 2006.

¹² Ibid.

počela s neviđenom diplomatskom ofenzivom, koja je uključivala više od deset uzajamnih posjeta visokih stranačkih i vladinih dužnosnika Kine i afričkih zemalja. Kineski predsjednik Hu Jintao posjetio je Alžir, Gabon i Nigeriju - tri afrička naftna diva - kako bi osigurao nesmetan dotok zaliha energije.

Peking je Angoli produžio ugovor o zajmu vrijedan 2 milijarde dolara, kojim se Kina opskrbljava s 10 000 barela sirove nafte dnevno, a taj će zajam ponovno biti uložen u izgradnju infrastrukture; 70% zajma pripast će kineskim kompanijama, a preostalih 30% lokalnim kooperantima. Godine 2005. PetroChina je sklopila ugovor vrijedan 800 milijuna dolara s nigerijskom Nacionalnom naftnom kompanijom za kupnju 30 000 barela nafte dnevno u razdoblju od godinu dana. U Washingtonu su Nigeriju smatrali vlasništvom anglo-američkih naftnih giganta, kao što su primjerice ExxonMobil, Shell i Chevron. No činilo se da to više nije tako.

Nakon što su je američka Vlada i Chevron Oil spriječili da kupi američku naftnu kompaniju Unocal, Kineska nacionalna korporacija za naftu podvodnih ležišta (China National Offshore Oil Corporation, skraćeno CNOOC) kupila je udio od 45% nigerijskog podvodnog ležišta nafte i plina za 2,27 milijarde dolara te je obećala uložiti još 2,25 milijarde dolara u razvijanje tog ležišta. Kineska nacionalna petrokemijska korporacija (China National Petrochemical Corporation, skraćeno SINOPEC) sklopila je ugovore za istraživanje gabonskih obalnih i podvodnih naftnih ležišta.¹³

Zatim je u studenom 2006. godine vlada u Pekingu organizirala povijesni kinesko-afrički skup za četrdeset osam afričkih zemalja i četrdeset tri državnika. Afrički vođe nikad prije nisu doživjeli tako svečan prijem. Ubrzo nakon skupa kineski ministar vanjskih poslo-

¹³ Ibid.

va Li Zhaoxing otputovao je u posjet sedam afričkih država: Benin, Ekvatorsku Gvineju, Gvineju Bisau, Čad, Srednjoafričku Republiku, Eritreju i Bocvanu. Uvijek je naglašavao isto: zajedničke ciljeve Kine i Afrike, te kinesku želju za gospodarskom suradnjom s Afrikom, razvoj ljudskih potencijala, javnog zdravstva, obrazovanja i agrobiznisa. To je naišlo na veliko odobravanje, s obzirom na to da su se Kinezi usredotočili na dugo zanemarivana područja kao što su izgradnja željeznica, popravak cesta i telekomunikacije.

Princeton Lyman, bivši američki veleposlanik u Nigeriji i Južnoafričkoj Republici, član uprave Nacionalne zaklade za demokraciju koju financira američka Vlada te Vijeća za inozemne odnose, primijetio je da sve veća prisutnost Kine u Africi nije samo puka potraga za resursima. Lyman je primijetio da, iako su resursi svakako vrlo važni za njezinu prisutnost na tom kontinentu, Kina se u Africi zapravo bavi nečim strateškim. Tvrdio je da Kina u Africi poduzima stratešku, višedimenzionalnu inicijativu jer ju smatra „rastućim tržištem i mogućim dugoročnim izvorom hrane, proizvodnje i industrijskih dobara”.¹⁴

Ukratko, Kina je ugrozila desetljeća washingtonske politike tretiranja Afrike *de facto* kolonijalnom ostavštinom pod patronatom MMF-a, čije se sirovine s vremena na vrijeme mogu i opljačkati.

Kineska politika u vezi s afričkom naftom dovela je do bizarne optužbe iz Washingtona kako Peking pokušava „osigurati naftu na njezinim izvorima”, no upravo je američka vanjska politika bila zaoкупljena time barem cijelo jedno stoljeće. A izvor nafte, koji je postao žarište naftnog sukoba između Kine i SAD-a, bio je Sudan, u kojem su se nalazile goleme naftne zalihe Darfura.

¹⁴ Gill, Chin-hao Huang, J. Stephen Morrison, *China's Expanding Role in Africa and Implications for the United States* (Sve značajnija uloga Kine u Africi i posljedice za Sjedinjene Američke Države), Washington D. C, CSIS, 2007. Dostupno na <http://csis.org/blog/china%E2%80%99s-expanding-role-africa-and-implications-united-states>

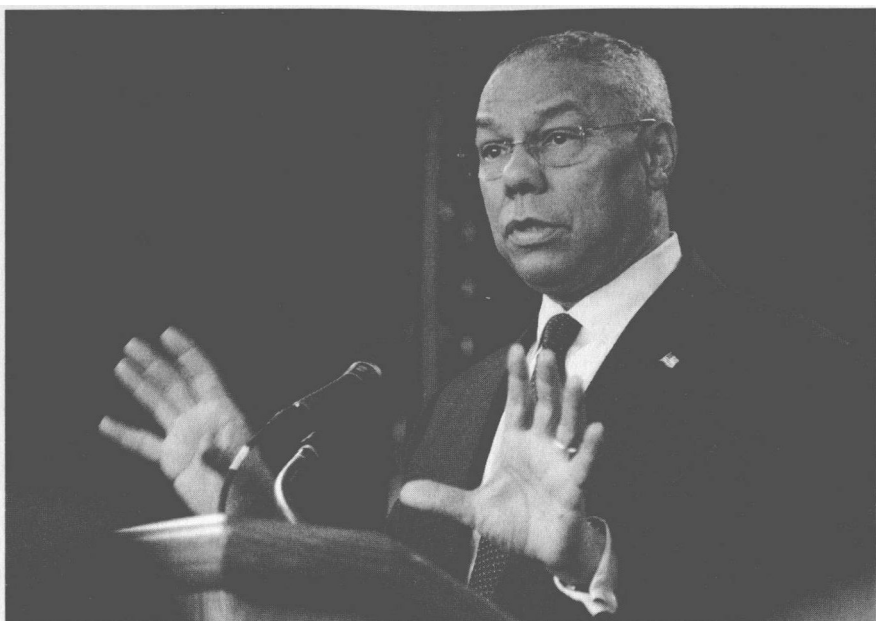
Kina ni u jednu drugu zemlju nije uložila više nego u Sudan, iz kojeg je ujedno dobivala najviše energetske zaliha. Kineska nacionalna naftna korporacija (CNPC) postala je najveći pojedinačni dioničar (40 posto) u naftnoj kompaniji Greater Nile, koja je imala kontrolu nad sudanskim naftnim poljima i koja je od 1999. godine uložila milijarde dolara u izgradnju sudanskih rafinerija i naftovoda.

Kineska nacionalna naftna kompanija (CNPC) bila je najveći strani investitor u Sudanu te je uložila približno 5 milijardi dolara u razvoj naftnih polja. Od 1999. godine Kina je uložila najmanje 15 milijardi dolara diljem Sudana. Zajedno sa sudanskom Vladom držala je udio od 50% vlasništva nad naftnom rafinerijom u okolini Khartouma. Naftna polja bila su koncentrirana na jugu, poprištu dugogodišnjeg građanskog rata, koji su djelomično financirale Sjedinjene Američke Države kako bi razdvojile naftom bogat jug od islamskog sjevera sa sjedištem u Khartoumu.

Kompanija CNPC izgradila je naftovod od južnog Sudana do novog terminala u Port Sudanu na Crvenom moru, gdje se nafta ukrcaja na tankere koji je prevoze u Kinu. Do 2006. godine Sudan je postao četvrti najveći inozemni izvor nafte za Kinu; 2007. godine 8% nafte za Kinu dolazilo je iz južnog Sudana. U Kinu je odlazilo čak 80% sudanske dnevne proizvodnje od 500 000 barela.¹⁵

Washington je vrlo agresivno odgovorio na sve veću prisutnost Kine u Sudanu, osobito u regiji Darfur, gdje su Kinezi pronašli golemo naftno polje koje se vrlo vjerojatno protezalo na Čad i Kamerun.

¹⁵ F. William Engdahl, *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Democracy in the New World Order* (Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretku), 2009., Edition Engdahl, Wiesbaden, str. 101.

Bushova je administracija vrlo agresivno odgovorila na sve veću prisutnost Kine u Africi, osobito u sudanskoj regiji Darfur, gdje su Kinezi pronašli golemo naftno polje. Nimalo slučajno Washington je uskoro optužio Sudan za genocid u Darfuru, a američki ministar vanjskih poslova Colin Powell pozvao je trupe NATO-a da „uspostave mir“.

U veljači 2003. godine, baš kad je Kina potpisala ugovor sa sudanskom Vladom kojim je dobila prava na istraživanje nafte u većem dijelu Darfura, u toj je regiji izbio gerilski rat. Slučajno?

Sudanski je ministar informiranja Abdel Sabdarat u intervjuu za *Los Angeles Times* iz 2005. godine izjavio da je Washington vršio pritisak na njegovu vladu da ograniči suradnju s kineskim naftnim kompanijama. „Ali nismo podlegli tom pritisku“, rekao je. „Naše partnerstvo s Kinom je strateško. Ne možemo odustati od njega samo zato što to traže Amerikanci.“¹⁶

¹⁶ Mark Magnier, *China Stakes a Claim for Major Access to Oil Around the World*, The Los Angeles Times, 17. srpnja 2005.

Ministar vanjskih poslova Colin Powell u tom je trenutku javno optužio Sudan za genocid u Darfuru, što je bila laž.¹⁷ Pozvao je snage NATO-a da „uspostave mir”. U isto su vrijeme američke obavještajne službe navodno tajno raspirivale nasilje u dijelu Darfura koji graniči sa susjednim Čadom, potajno šaljući oružje i drugu pomoć čadskom diktatoru Idrissu Debyju. Ispostavilo se da je Washington ima značajne naftne interese u Čadu, i to preko korporacije Chevron.¹⁸

AFRICOM

SAD je u međuvremenu naoružavao takozvanu Sudansku oslobodilačku vojsku, koju je, sve do smrti 2005. godine, vodio John Garang. A Garanga je obučavala američka vojska u zloglasnoj *School of the Americas*, školi za obučavanje specijalnih snaga u Fort Benningu u Georgiji, gdje su obučavani mnogi latinskoamerički vođe vojnih hunti i eskadrona smrti.¹⁹

Ubrzo su se Bushova administracija i Pentagon odlučili ozbiljnije pozabaviti sve većom gospodarskom prisutnošću Kine u Africi. U svega nekoliko tjedana nakon velikog primanja organiziranog u Pekingu za više od četrdeset afričkih državnika 2006. godine, George W. Bush je potpisao predsjedničku naredbu kojom je osnovan AFRICOM, odnosno Američko zapovjedništvo za Afriku (United States Africa Command), novo vojno zapovjedništvo zaduženo za Afriku.

Službena misija AFRICOM-a obuhvaćala je „vojne operacije radi stvaranja stabilnog i sigurnog ozračja u Africi, koje je u skla-

¹⁷ BBC News, *Powell declares genocide in Sudan* (Powell proglasio genocid u Sudanu), 9. rujna 2004. Dostupno na <http://news.bbc.co.Uk/2/hi/3641820.stm>

¹⁸ F. William Engdahl, op. cit., str. 99.

¹⁹ Engdahl, str. 103.

du s vanjskom politikom SAD-a".²⁰ Po prvi put u povijesti, Vlada Sjedinjenih Američkih Država proširila je Monroevu i Carterovu doktrinu (korištenje vojnih snaga za obranu američkih nacionalnih interesa u Perzijskom zaljevu, odnosno nafte s Bliskog istoka) na Bushovu doktrinu, proglašivši afričku naftu prioritetom za „nacionalnu sigurnost". Razlog je bila Kina.

Časopis Američke mornarice za postojeće sukobe analizirao je politiku SAD-a i Kine prema Africi. Primijetivši kako je politiku SAD-a od kraja Hladnog rata pa sve do nedavno karakteriziralo sustavno zanemarivanje i odbijanje pomoći, a da je Kina svake godine udvostručivala trgovinu s Afrikom, stručnjakinja za Afriku iz Američke mornarice, Letitia Lawson ustvrdila je:

*Najveći izazov za politiku SAD-a u Africi u nadolazećim godinama mogla bi biti Kina. Glavna tema većine strateških rasprava u vezi s Kinom i Afrikom je nadmetanje za naftu... U vrijeme kada SAD prepoznaje važnost afričke nafte za svoje interese, Kina aktivno pokušava povećati svoj tržišni udio. No gospodarski, pa tako i politički interes Kine za Afriku od početka stoljeća obuhvaća mnogo više od potrage za energentima. Ukupna trgovina Kine s Afrikom udvostručila se od 2002. do 2003. godine, a zatim se ponovno udvostručila između 2003. i 2005. godine... i tomu se ne nazire kraj. Kina je trenutačno treći najveći afrički trgovinski partner, poslije SAD-a i Francuske, a ispred nekadašnje kolonijalne sile, Velike Britanije.*²¹

J. Peter Pham, savjetnik Ministarstva obrane i Ministarstva vanjskih poslova u Washingtonu, otvoreno je izjavio da je cilj AFRICOM-a:

²⁰ Američko zapovjedništvo za Afriku, Opće informacije: Američko zapovjedništvo za Afriku, 18. listopada 2008. Dostupno na <http://www.africom.mil/getArticle.asp?art=1644>.

²¹ Letitia Lawson, *US Africa Policy Since the Cold War* (Politika SAD-a prema Africi od Hladnog rata), Strategic Insights, svezak VI, broj 1 (siječanj 2007.). Dostupno na <http://www.nps.edu/Academics/centers/ccc/publications/OnlineJournal/2007/Jan/lawsonJan07.html#references>

...braniti pristup ugljikovodicima i drugim strateški važnim resursima, kojih Afrika ima u izobilju... Taj zadatak uključuje zaštitu od ugrožavanja tih prirodnih bogatstava, ali i sprečavanje treće strane, kao što su Kina, Indija, Japan ili Rusija, od postizanja monopola ili povlaštenog tretiranja... Afrika će sve više postajati poprište strateškog nadmetanja između Sjedinjenih Američkih Država i Kine, jedine zemlje koja bi mogla konkurirati SAD-U..²²

Krajem Bushova predsjedničkog mandata Washington je sprečavao razvoj kineskih inicijativa za opskrbljivanje naftom i plinom diljem svijeta; od Mijanmara - gdje je SAD potaknuo pobunu budističkih redovnika kako bi sabotirao izgradnju naftovoda Kina-Mijanmar, kao i njihovu energetske suradnju i izgradnju luke - do kineske provincije Xinjiang. U Xinjangu je otkriveno da je američka Nacionalna zaklada za demokraciju poticala pobune protiv Han Kineza u toj regiji, u kojoj se nalaze najveći kineski naftovodi od Kazahstana do Kine.

Kako bi uspio u svom naumu, Washington je sklopio vojni savez s Indijom protiv Kine, a predsjednik Obama je nakon 2009. godine drastično pojačao vojne akcije u Afganistanu i u Pakistanu. Cilj je bio jasan: kontrolirati pristup Kine euroazijskim resursima, ponajprije pristup nafti i plinu.

Nakon što je je kolaps tržišta nekretnina u SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu gurnuo Ameriku u najveću depresiju od 1930-ih i nakon što su američku globalnu dominaciju sve više ugrožavale države i skupine država od Europe do Kine i Rusije pa sve do naftom bogatog muslimanskog svijeta Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, Washington je odlučio da je vrijeme za poduzimanje očajnih mjera.

Krajem 2010. godine Washington će pokrenuti najveći pokušaj

²² J. Peter Pham, citirano u: F. William Engdahl, op. cit., str. 236-237.

višestruke promjene režima u povijesti, koji će početi s nezamjetnim prosvjedom zbog hrane u Tunisu, a koji će se proširiti na jedan od političkih stupova stabilnosti Bliskog istoka - na Egipat, ali i šire.

RAT WASHINGTONA NA „VELIKOM BLISKOM ISTOKU"

PRERIJSKA VATRA POČINJE U TUNISU

Tek što je počelo novo stoljeće, a Clintonov se predsjednički mandat približio kraju, globalnim je stratezima u Washingtonu postajalo sve jasnije da se jedini mogući suparnik, koji bi u budućnosti mogao ugroziti globalnu hegemoniju SAD-a, nalazi u Euroaziji, odnosno u mogućoj povezanosti velikih euroazijskih sila - Kine i Rusije - s ključnim zemljama naftom bogatog Bliskog istoka i Afrike.

Stratezi iz Pentagona itekako su bili svjesni mogućnosti da Kina postane globalni ekonomski div - no bili su svjesni i njezine ranjivosti na području nacionalne energetske sigurnosti, osobito činjenice da ovisi o uvoznoj nafti i uvoznom plinu.

U listopadu 2010. godine američke su obavještajne službe, potajno djelujući kroz niz raznih nevladinih organizacija, pokrenule jednu od najhrabrijih i najriskantnijih operacija otkako su Britanci počeli Prvi svjetski rat, sve kako bi podijelili naftna bogatstva Perzijskog zaljeva. Vodeći anglo-američki mediji poput CNN-a, BBC-a i *New York Timesa* pomno su pratili operaciju, hvaleći pojavu onoga što su

smišljeno nazivali „pučkom demokracijom“ u Sjevernoj Africi i na Bliskom istoku.

Malotko je shvatio da su prosvjedi od Tunisa i Darfura do Alžira i Jemena bili već godinama ranije isplanirani u raznim trustovima mozgova Pentagona. Iako se činilo da su usmjereni protiv lokalnih tirana, ustvari su prvenstveno bili usmjereni ka postizanju kontrole nad rastućim gospodarskim divom - nad Kinom. Kao što je bivši ministar vanjskih poslova Henry Kissinger navodno izjavio tijekom naftnih šokova ranih 1970-ih: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države“.

Pobune koje su izbijale po Sjevernoj Africi i u naftom bogatim zemljama Bliskog istoka bile su sve samo ne „spontani“ demokratski ustanci idealističke mladeži. One su bile dio nečega što je Pentagon sazeo frazom „dominacija punog spektra“. Ustanci su bili tek sljedeći veliki korak kojim će strateški dio Euroazije biti doveden pod direktnu vojnu kontrolu SAD-a i NATO-a i kojim će azijske države - od Japana do Kine i Indije - biti spriječene u provođenju potpuno neovisne vanjske politike. Pojedini tvorci američke politike, kao što je David Rockefeller, nazvali su to svojim novim svjetskim poretom. A sve do ljeta 2011. godine bilo je vrlo upitno kakav će taj svjetski poredak biti za stotine milijuna građana islamskog svijeta.

Dana 7. prosinca 2010. godine zapalio se dvadesetsedmogodišnji ulični prodavač iz Tunisa jer ga je zlostavljala lokalna policija koja mu je pokušala zaplijeniti robu. Taj će događaj postati simbolom Revolucije jasmina. Za nekoliko tjedana tisuće mladih prosvjednika i sindikalista organiziranih preko Twittera, koristeći se modernim tehnikama nenasilja, zbacit će s vlasti dugogodišnjeg predsjednika Zine El Abidine Ben Alija, koji je *de facto* vladao kao diktator. Bila je

to prva uspješna „Twitter promjena režima“ na Bliskom istoku.¹

Ključnu ulogu u tome odigrali su vrlo sumnjivi dokumenti Wikileaks. Krajem listopada 2010. godine, tek nekoliko dana prije nego što se mladi ulični prodavač polio benzinom i tako postao prvi mučenik Revolucije jasmina, *New York Times* je objavio jednu od stotine tisuća stranica navodno „ilegalno skinutih“ američkih diplomatskih elektronskih poruka. Ni manje ni više nego autoritet američkih obavještajnih službi Zbigniew Brzezinski izjavio je da će smišljeno objavljivanje tajnih informacija poslužiti kao idealna maska za umetanje raznih poruka.²

Dokument koji je procurio u javnost sadržavao je izvještaj američkog veleposlanika u Tripoliju o njegovoj večeri s bogatim zetom tuniškog predsjednika Ben Alija.³ Ta je informacija procurila preko interneta. Odmah su je uočili tuniški blogeri, shvativši je kao znak da će Washington pozdraviti njihovo protivljenje Ben Alijevu režimu. Mnogi ozbiljni politički analitičari vjerovali su da je *Wikileaks* sofisticirani kanal američkih obavještajnih službi za širenje dezinformacija. U slučaju Tunisa ta je metoda uistinu pomogla da se progura washingtonski plan za promjenom režima po cijelom islamskom svijetu, od Maroka do Pakistana.

U Tunisu su zahtjevi MMF-a primorali Ben Alijev režim da ukinе vladine subvencije za hranu, baš u trenutku kad su spekulanti s Wall Streeta drastično povećali cijenu žita. Ekonomsko stanje poja-

¹ Nate Anderson, *Tweeting Tyrants Out of Tunisia: Global Internet at Its Best* (Tjeranje tirana iz Tunisa preko Twittera: najbolje od globalnog interneta), *Wired*, 14. siječnja 2011. Dostupno na <http://www.wired.com/threatlevel/2011/01/tunisia/>

² Zbigniew Brzezinski, *How Will New WikiLeaks Revelations Affect Diplomatic Candor?* (Kako će najnovija otkrića Wikileaks utjecati na iskrenost diplomata?), PBS NewsHour intervju, 29. studenog 2010. Dostupno na http://www.pbs.org/newshour/bb/government_programs/july-dec10/weakileaks2_11-29.html

³ Ibid.

čalo je kod običnih građana želju za promjenom režima.⁴

Washington je bio prilično umiješan u poticanje „spontanih“ uličnih prosvjeda u Tunisu kojima je svrgnut Ben Ali. Šest mjeseci prije pravodobne objave informacije s Wikileaks, u svibnju 2010. godine, general William E. Ward, zapovjednik Američkog zapovjedništva za Afriku (AFRICOM), posjetio je Tunis te se sastao s tuniškim ministrom obrane Ridhom Grirom. Prema priopćenju AFRICOM-a,⁵ Grira se tek nedavno bio vratio s „vrlo pozitivnih washingtonskih pregovora s američkim ministrom vanjskih poslova Robertom Gatesom“. Nakon svrgnuća Ben Alija, vojska - iza koje je stajao Pentagon - ostala je na vlasti i kontrolirala situaciju iza kulisa. „Demokracija“ u Tunisu, kao i u ostalim dijelovima regije, bila je tek cinična medijska fasada iza koje je stajala nova vojna diktatura odana Washingtonu i ovisna o njemu. Bila je to igra koju je Pentagon dobro odigrao.

Uspjeh Revolucije jasminka pokrenut će slične ustanke diljem islamskog svijeta pod pokroviteljstvom SAD-a - od Sjeverne Afrike do Bliskog istoka i Središnje Azije. Krajnji cilj destabilizacije bile su Kina i Zapadna Europa te Rusija i zemlje Euroazije. U siječnju 2011. godine *The New York Times* je, uz očito odobravanje, izvijestio da i u Kini postoje zahtjevi za Revolucijom jasminka.⁶

⁴ F. William Engdahl, *Wikileaks - a Big Dangerous US Government Con Job* (Wikileaks - velika, opasna prevara američke Vlade), 7. prosinca 2010. Na www.engdahl.oilgeopolitics.net.

⁵ Jack Blood, *Tunisia R.I.P.-The CIA's Jasmine Revolution* (Tunis počiva u miru - CIA-ina Revolucija jasminka), na <http://forum.prisonplanet.com/index.php?topic=199513.0>.

⁶ Ian Johnson, *Calls for a 'Jasmine Revolution' in China Persist* (U Kini i dalje traju zahtjevi za „Revolucijom jasminka“), 23. veljače 2011.

*Samozapaljenje mladog Tunizanina Mohameda Bouaziza 17. prosinca 2010. godine pokrenulo je lavinu demonstracija i sukoba koji **su** ubrzo zahvatili islamski svijet. No pravi pokretač tih događaja nalazio se u Washingtonu.*

WASHINGTONSKI „PROJEKT VELIKI BLISKI ISTOK“

Kako se kasnije ispostavilo, odluka koju je donijela administracija Bush-Cheney o napadu na Irak početkom 2003. godine nije imala nikakve veze s Osamom bin Ladenom i teroristima koji su navodno stajali iza događaja 11. rujna 2001. godine. Invazija je ustvari bila dio velike geopolitičke strategije čiji je krajnji cilj bila potpuna vojna kontrola nad naftnim bogatstvima cijelog islamskog svijeta: od Alžira preko Sjeverne Afrike do Libije i Perzijskog zaljeva, te preko Irana i Afganistana sve do Kine.⁷

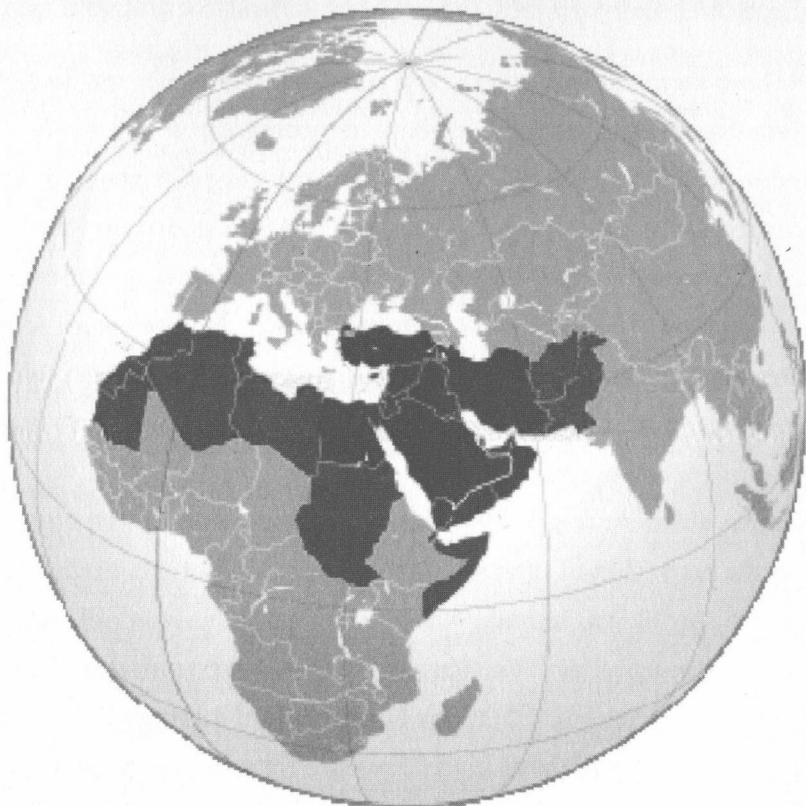
⁷ Gilbert Archar, *Fantasy of a Region that Doesn't Exist - Greater Middle East: the US plan* (Maštanje o regiji koja ne postoji - Veliki Bliski istok: plan SAD-a), *Le Monde Diplomatique*, 4. travnja 2004. Dostupno na <http://mondediplo.com/2004/04/04world>.

Što je točno sadržavala ta velebna strategija SAD-a? U govoru iz svibnja 2003. godine predsjednik Bush izjavio je da je cilj vojnog osvajanja Iraka „uspostavljanje slobodne trgovinske zone između SAD-a i Bliskog istoka na razdoblje od jednog desetljeća”.⁸ U dokumentu pripremljenom za sastanak zemalja članica G8 u lipnju 2004. godine na Sea Islandu u Georgiji, Washington je pozvao na „gospodarsku transformaciju, koja je po važnosti slična transformaciji koju su poduzele bivše komunističke zemlje Srednje i Istočne Europe”.

Onim zemljama Istočne Europe koje su uspjele preživjeti ekonomsku „šok terapiju” koju im je nametnuo Međunarodni monetarni fond - što se odnosi na bivše zemlje Sovjetskog Saveza, uključujući Rusiju, Poljsku, Ukrajinu i druge - bilo je očito da je „Projekt Veliki Bliski istok” bio plan za pljačku dragocjene državne imovine, koju će SAD provesti u zemljama Perzijskog zaljeva bogatima naftom. Kako bi zadržao Istočnu Europu pod svojom kontrolom, SAD je naveo jednu po jednu zemlju Istočne Europe da pristupe NATO-u, vojnom savezu koji je trebao prestati djelovati onoga trenutka kad je Moskva raskinula Varšavski pakt 1991. godine, odnosno kada se raspao Sovjetski Savez. Očito će ista strategija biti primijenjena i na Bliskom istoku.

Strategija Washingtona primijenjena u Iraku izjalovila se nakon što je naišla na snažan otpor ukorijenjenih režima u toj regiji, ponajprije saudijske monarhije. Zbog tog je otpora Bushova administracija odgodila „Projekt Veliki Bliski istok”.

⁸ Ibid.

Washingtonskim „Projektom Veliki Bliski istok“ predviđa se američka dominacija nad cijelim islamskim svijetom od Sudana i Maroka preko Libije, Egipta, Perzijskog zaljeva do Pakistana i Afganistana

Tim projektom trebale su biti obuhvaćene naftom bogate i većinom arapske zemlje Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, kao i Afganistan, Iran, Pakistan, Turska i Izrael. Takav ambiciozan plan lijepo se uklopio u velebnu strategiju Washingtona. Dovođenje cijeloga niza zemalja od Maroka do Afganistana i Pakistana u stanje trajne krize i napetosti bit će uvjerljiva izlika NATO-u da „zaštiti rute za opskrbu naftom“.

Pokreti za promjenu režima koji su se širili od Tunisa do Sudana, od Jemena do Egipta i Sirije, trebaju se promatrati u kontekstu dugoročne strategije Pentagona i Ministarstva vanjskih poslova, koja obuhvaća sav islamski svijet od Kabula u Afganistanu do Rabata u Maroku. Strategija Washingtona bila je raspiriti težnju za istinskom demokracijom i poštenjem kod prosvjednika. A u pozadini je nekoliko ključnih obučениh operativaca, uzdizanih u internacionalnim kontroliranim medijima kao što su CNN ili BBC, usmjeravalo događaje u željenom smjeru.

Gruba skica strategije Washingtona djelomično se temeljila na uspješno provedenim operacijama promjene režima u bivšem komunističkom bloku zemalja Varšavskog pakta u Istočnoj Europi. Osnovnu strategiju razvili su Richard Perle, neokonzervativac i bivši savjetnik u Pentagonu, i Douglas Feith, budući dužnosnik Bushove administracije, i to u bijeloj knjizi izraelske stranke Likud Benjamina Netanyahua iz 1996. godine.

Naslov izvještaja neokonzervativnih političara bio je „Jasan raskid: nova strategija za osiguravanje carstva“. Bio je to prvi dokument washingtonskog trusta mozgova koji je javno pozivao na rušenje Sadama Huseina u Iraku, kao i na agresivan vojni napad na Palestince, napad na Siriju i na sirijske vojne snage na granici s Libanomom.⁹ Navodno je tada vlada Benjamina Netanyahua zadržala u tajnosti Perleov i Feithov izvještaj smatrajući ga previše riskantnim.

Međutim, do 11. rujna 2001. i povratka glavnih ratnih hušakača

⁹ Richard Perle, Douglas Feith i drugi, *A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm* (Qasan raskid: nova strategija za osiguravanje carstva), 1996., Washington i Tel Aviv, Institut za napredne strateške i političke studije. Dostupno na www.iasps.org/strat1.htm.

- poput Perlea i njemu sličnih - u Washington, Bushova je administracija prioritet stavila na proširenu verziju izvještaja Perlea i Feitha. To su nazvali „Projektom Veliki Bliski istok". Bush je Feitha imenovao zamjenikom ministra obrane.

Iza fasade proglašavanja „demokratskih" reformi u autokratskim režimima diljem regije, „Projekt Veliki Bliski istok" služio je i za širenje američke vojne kontrole na Bliskom istoku i u Euroaziji, otvarajući etatističke ekonomije u cijelom nizu država od Maroka do granica Kine i Rusije.

George W. Bush, predsjednik koji neće ostati u sjećanju kao veliki prijatelj demokracije, obznanjuje u svibnju 2005. godine politiku „širenja demokracije" na cijelu regiju, eksplicitno naglašavajući da to znači „uspostavljanje slobodne trgovinske zone između SAD-a i Bliskog istoka za razdoblje od jednog desetljeća".¹⁰ Ono što je Washington shvaćao pod pojmom „slobodne trgovine" zapravo je bila samo krinka za pripremanje nacionalnih ekonomija za preuzimanje od strane SAD-a i multinacionalnih korporacija, koja je promicala neregulirano otvoreno tržište, na kojem će raditi potplaćeni radnici.

Uoči sastanka zemalja članica G8 u lipnju 2004. godine na Sea Islandu u Georgiji, Washington je objavio studiju pod nazivom „Partnerstvo između zemalja članica G8 i Velikog Bliskog istoka". U odjeljku pod naslovom „Gospodarske mogućnosti" stajao je dramatičan poziv Washingtona za „gospodarskom transformacijom, koja je po važnosti slična transformaciji koju su poduzele bivše komunističke zemlje Srednje i Istočne Europe".

U tom je dokumentu stajalo da je ključni korak na tom putu jačanje privatnog sektora, što bi trebalo dovesti do blagostanja i demo-

¹⁰ George W. Bush, Predsjednikove opaske u govoru na promociji na Sveučilištu u Južnoj Karolini, Bijela kuća, 9. svibnja 2003.

kracije. Neiskreno se tvrdilo da će sve to biti ostvareno uz pomoć čuda mikrokreditiranja, kojim će se, kako je stajalo u dokumentu, „uz pomoć 100 milijuna dolara godišnje, u samo pet godina iz siromaštva izvući 1,2 milijuna poduzetnika (od čega 750 000 žena), tako što će svakome biti dodijeljeno 400 dolara zajma”.¹¹

U tom američkom planu predviđeno je da regionalne bankarske i financijske poslove preuzmu nove, naizgled međunarodne, institucije poput Svjetske banke i MMF-a, koje *de facto* kontrolira Washington, uključujući i WTO. Cilj dugoročnog projekta Washingtona bio je potpuno privatizirati kontrolu nafte dodijelivši je Amerikancima, potpuno kontrolirati dotok naftnih prihoda te potpuno kontrolirati sva gospodarstva u toj regiji - od Maroka do granice Kine te svega onoga što leži između. Bio je to projekt koji je bio odvažan koliko i očajan.

Kada je 2004. godine u arapskom *Al-Hayatu* procurio dokument skupine G8, cijelom regijom proširilo se protivljenje, popraćeno velikim prosvjedima protiv američke definicije „Velikog Bliskog istoka”. Kao što je napisano u jednom članku francuskog *Le Mondea* u travnju 2004. godine: „Osim arapskih zemalja, pojam obuhvaća Afganistan, Iran, Pakistan, Tursku i Izrael...”¹²

Zbog žestokog protivljenja dvojice vođa s Bliskog istoka 2004. godine - Hosnija Mubaraka iz Egipta i kralja Saudijske Arabije - ideološki fanatici iz Bushove administracije bili su prisiljeni privremeno odložiti „Projekt Veliki Bliski istok”. Očito je jedan od razloga zbog kojeg je Mubarak kasnije bio meta neprijateljstva Washingtona imao veze s Mubarakovim snažnim protivljenjem američkoj politici prema Bliskom istoku.

Šest godina kasnije, početkom 2010., strateški položaj Amerike

¹¹ Gilbert Achcar, op. cit.

¹² Ibid.

Tuniška Revolucija jasmina i promjena režima u Egiptu imale su sva obilježja prevrata koje je SAD organizirao po modelu „obojenih revolucija“ u Gruziji i Ukrajini 2003. i 2004. godine

znatno je oslabio, a Kina je postajala sve snažnija, i to brzinom koja je zabrinjavala dugoročne stratege iz Washingtona. Američki stratezi odlučili su stoga riskirati potičući masovne promjene režima diljem islamskog svijeta, a sve pod geslom širenja demokracije.

Kako je početkom 2011. godine sudbina Tunisa već bila odlučena, stratezi iz Pentagona krenuli su na dugogodišnjeg neprijatelja, Hosnija Mubaraka.

„MEKE" REVOLUCIJE WASHINGTONA

Prosvjedi koji su doveli do svrgavanja s vlasti egipatskog predsjednika Hosnija Mubaraka, odmah nakon paničnog bijega tuniškog predsjednika Ben Alija u Saudijsku Arabiju, nisu bili nimalo „spontani", kako su to prikazivali Obamina Bijela kuća, Ministarstvo vanjskih poslova Hillary Clinton, CNN, BBC i drugi vodeći zapadnjački mediji.

Bili su organizirani po modelu „Narančaste revolucije", ustanka u Ukrajini; modelu u kojem se uz pomoć modernih elektronskih komunikacija povezuje mladež - u ovom slučaju s bivšim izvršnim direktorom IAEA-e, Mohammedom ElBaradeijem. Postojali su i dokazi o povezanosti sa zabranjenim i tajnim Muslimanskim bratstvom. Sumnjalo se i na povezanost Bratstva s britanskim i američkim obavještajnim službama, kao i sa slobodnim zidarima.¹³

Tuniška Revolucija jasmína i promjena režima u Egiptu imale su

¹³ Centar za nadzor razvojnih procesa: 1954-1970: Savezništvo CIA-e i Muslimanskog bratstva suprotstavlja se egipatskom predsjedniku Nasseru; www.historycommons.org/context.jsp?item=western_support_for_islamic_militancy_202700&scale=0. Prema pokojnom Milesu Copelandu, dužnosniku CIA-e u Egiptu tijekom predsjedničkog mandata Nassera, CIA se povezala s Muslimanskim bratstvom, koje se protivilo Nasserovu svjetovnom režimu kao i njegovu nacionalističkom suprotstavljanju pani-slamskoj ideologiji koju je zastupalo Bratstvo.

sva obilježja prevrata koje je SAD organizirao po modelu „obojenih revolucija“ u Gruziji i Ukrajini 2003. i 2004. godine te propale Zelene revolucije protiv iranskog predsjednika Ahmedinedžada 2009. godine.

Poziv na opći štrajk u Egiptu i „Dan bijesa“ 25. siječnja 2011. godine, koji je pokrenuo masovne prosvjede kojima se zahtijevala Mubarakova ostavka, preko Facebooka je organizirala organizacija nazvana „Pokret 6. travnja“. Prosvjedi su bili toliko veliki i dobro organizirani da je Mubarak bio prisiljen pozvati svoj kabinet da ponudi ostavku i imenuje novog potpredsjednika, generala Omara Sulejmana, bivšeg ministra obavještajnih službi.

„Pokret 6. travnja“ predvodio je Ahmed Maher Ibrahim, dva-desetdevetogodišnji inženjer građevine, koji je otvorio stranicu na Facebooku u znak podrške pozivu radnika na štrajk 6. travnja 2008. godine.

Prema napisu *New York Timesa* iz 2009. godine, približno 800 000 Egipćana, uglavnom mladih, već su bili članovi Facebooka ili Twittera. U intervjuu za washingtonsku Zakladu Carnegie, vođa „Pokreta 6. travnja“ Maher Ibrahim, rekao je: „Kao prvi omladinski pokret u Egiptu koji se služi internetskim načinom komunikacije, Facebookom ili Twitterom, cilj nam je promicati demokraciju poticanjem javnosti da se uključi u politički proces.“¹⁴

Iza neodređenog „Pokreta 6. travnja“ stajala je mnogo sofisticiranija skupina - Kefaya - organizacija pod okriljem korporacije RAND. Pentagonov trust mozgova, RAND, na razne je načine - još od 1989. godine i studentskih prosvjeda na Trgu Tiananmen - po-

¹⁴ Jijo Jacob, *What is Egypt's April 6 Movement?* (Što je to egipatski Pokret 6. travnja?), 1. veljače 2011. Dostupno na <http://www.ibtimes.com/articles/107387/20110201/what-is-egypt-s-april-6-movement.htm>

ticao gomilu mladih da prosvjeduju kako bi destabilizirali režime neprijateljski nastrojene prema politici Washingtona.¹⁵

KEFAYA - „NENASILNO ORUŽJE" PENTAGONA

Kefaya je bila glavni organizator demonstracija u Egiptu koje su prisilile Mubaraka da nakon 42 godine na vrhu egipatske vlasti podnese ostavku. Riječ Kefaya znači „dosta!".

Zanimljivo je da su stratezi iz američke Nacionalne zaklade za demokraciju¹⁶ i odgovarajućih nevladinih organizacija ostali bez novih zvučnih naziva za svoju egipatsku „obojenu revoluciju". Za gruzijsku Revoluciju ruža iz studenog 2003. godine, nevladine organizacije, iza kojih je stajao SAD, izabrale su zvučnu riječ „Kmara". Kmara na gruzijskom također znači *dosta*.

Kao i Kefayu, i gruzijsku Kmaru osmislili su stratezi iz Nacionalne zaklade za demokraciju i sličnih udruga, kao što je Institucija Alberta Einsteina, koju je osnovao Gene Sharp. Ta institucija varljivog naziva upotrebljavala je nešto što je Sharp jednom nazvao „nenasiljem kao metodom ratovanja".¹⁷ Zanimljivo, vodeći članovi Institucije Albert Einstein bili su i na Trgu Tiananmen nekoliko dana prije nego što su tamo izbili studentski prosvjedi.¹⁸

Razne mreže mladih u Gruziji, kao i u Kefayi, pažljivo su i tajno

¹⁵ F. William Engdahl. Pogledajte knjigu autora *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Dominance in the New World Order* (Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretaku) za ulogu RAND-a u usavršavanju metode masovnog okupljanja kao i ostalih metoda za tajnu promjenu režima u organizaciji američkih obavještajnih i vojnih službi.

¹⁶ Nacionalna zaklada za demokraciju, *Middle East and North Africa Program Highlights 2009* (Najznačajniji dijelovi programa za Bliski istok i Sjevernu Afriku). Dostupno na <http://www.ned.org/where-we-work/middle-east-and-northern-africa/middle-east-and-north-africa-highlights>.

¹⁷ Amitabh Pal, *Gene Sharp: The Progressive Interview*, The Progressive, 1. ožujka 2007.

¹⁸ F. William Engdahl, pogledajte knjigu autora *Full Spectrum Dominance*.

obučavane u nepovezanoj, decentraliziranoj mreži ćelija kako bi se namjerno izbjeglo okupljanje u centralnoj organizaciji koja bi se mogla razbiti, što bi zaustavilo širenje pokreta. Obučavanje aktivista metodama nenasilnog pokreta otpora odvijalo se u sportskim objektima, ne bi li se tako činilo bezazlenim. Aktivisti su bili poučavani političkom marketingu, odnosima s medijima te vještinama mobilizacije i novčenja.

Službeni naziv Kefaye bio je „Egipatski pokret za promjenu”. Godine 2004. osnovala ga je skupina egipatskih intelektualaca u domu Aboua Elela Madija, vođe stranke al-Wasat, koju je navodno osnovalo Muslimansko bratstvo.¹⁹ Kefaya je osnovana kao koalicijski pokret ujedinjen jedino zahtjevom da se Mubarak zbaci s vlasti.

Kao dio amorfno „Pokreta 6. travnja”, Kefaya je iskoristila nove društvene medije i digitalnu tehnologiju kao glavno sredstvo mobilizacije. Politički blogovi, objavljivanje necenzuriranih snimaka na YouTubeu te vješta upotreba fotografskih snimaka pokazali su se izuzetno učinkovitima. Nešto ranije, na skupu održanom u prosincu 2009. godine, Kefaya je objavila pružanje podrške kandidaturi Muhameda ElBaradeija na egipatskim izborima 2011. godine.²⁰

RAND I KEFAYA

Korporacija RAND izradila je detaljnu studiju o Kefayi s nazivom *Pokret Kefaya: studija slučaja pučke inicijative za provođenjem reformi*. Studiju su „sponzorirali Ured ministra obrane, Združeni stožer oružanih snaga SAD-a, Združeno borbeno zapovjedništvo,

¹⁹ Emmanuel Sivan, *Why Radical Muslims Aren't Taking over Governments*, Middle East Quarterly, prosinac 1997., str. 3-9.

²⁰ Zaklada Carnegie, Egipatski pokret za promjenu (Kifaya). Dostupno na: <http://egypt-elections.carnegieendowment.org/2010/09/22/the-egyptian-movement-for-change-kifaya>.

Ministarstvo ratne mornarice, Korpus mornaričkog pješastva, sigurnosne službe i sigurnosno-obavještajna zajednica".²¹

U *Studiji slučaja* iz 2008. godine istraživači iz RAND-a zabilježili su sljedeće u vezi s egipatskom Kefayom:

Sjedinjene Države pokazale su interes za većom demokratizacijom arapskog svijeta, osobito nakon napada iz rujna 2001., koji su izveli teroristi iz Saudijske Arabije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Egipta i Libanona. Taj interes dio je napora da se smanje destabilizirajuće političko nasilje i terorizam. Kako je predsjednik George W. Bush naglasio u obraćanju Nacionalnoj zakladi za demokraciju 2003. godine: „Dok god Bliski istok bude područje na kojem ne cvate sloboda, bit će to područje stagnacije, jala i nasilja spremnog za izvoz.“ (Bijela kuća, 2003. godine). Sjedinjene Države koristile su se različitim sredstvima kako bi postigle tu demokratizaciju, uključujući i vojnu intervenciju kojoj je, iako je bila pokrenuta zbog drugih razloga, jedan od krajnjih ciljeva bilo uspostavljanje demokratske vlade. No pokreti autohtonog stanovništva za provođenjem reformi imaju najbolje izgleda za uspostavljanje demokracije u svojoj zemlji.

Istraživači RAND-a godinama su usavršavali metodu tzv. *swarminga* za nekonvencionalnu promjenu režima, kojom se gomile mladih povezanih društvenim mrežama okupljaju na prosvjedima poput rojeva pčela (eng. *swarming*)²².

Washington i grupa tobožnjih nevladinih organizacija za promicanje „ljudskih prava“, „demokracije“ i „nenasilja“ pod washingtonskim okriljem sve su se više oslanjali na sofisticirano, „spontano“ pokretanje prosvjeda lokalnog stanovništva kako bi uzrokovali

²¹ Nadia Oweidat i drugi, *The Kefaya Movement: A Case Study of a Grassroots Reform Initiative* (Pokret Kefaya: studija slučaja pučke inicijative za provođenjem reformi), Izrađeno za Ured ministra obrane, Santa Monica, Ca., str. iv.

²² Za detalje o RAND-ovoj metodi tzv. *swarminga* pogledajte: F. William Engdahl, *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Democracy in the New World Order* (Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretku), 2009., str. 34-41.

promjenu režima u korist Washingtona i kako bi primijenili plan Pentagona za dominacijom punog spektra. U zaključnim preporukama studije RAND-a o Kefayi, namijenjene Pentagonu, piše:

*Vlada SAD-a već podržava pokušaje provođenja reformi uz pomoć organizacija kao što su Američka agencija za međunarodni razvoj ili Razvojni program Ujedinjenih naroda. S obzirom na trenutačni negativan stav prema Sjedinjenim Državama u toj regiji, podrška SAD-a za provođenjem reformi najbolje se provodi preko nevladinih i neprofitnih institucija.*²³

Studija RAND-a iz 2008. godine još konkretnije govori o budućoj potpori američke Vlade pokretima za „socijalne reforme“:

Vlada SAD-a trebala bi poticati nevladine organizacije u provođenju obuke pristaša reformi, što uključuje obuku o tome kako izgraditi koaliciju i kako pomiriti unutarnje razlike radi postizanja demokratskih reformi. Akademske institucije (ili čak nevladine organizacije povezane s američkim političkim strankama, kao što su Međunarodni republikanski institut ili Nacionalni demokratski institut za vanjske poslove) mogle bi pružiti obuku koja bi pomogla vođama za provođenje reformi da demokratski pomire svoje razlike.

*Nadalje, Sjedinjene Države trebale bi pomoći vođama za provođenje reformi da im se omogući pristup i korištenje informacijske tehnologije, možda kroz ponudu poticaja američkim kompanijama da ulažu u komunikacijsku infrastrukturu i informacijsku tehnologiju u toj regiji. Američke kompanije za informacijsku tehnologiju također bi mogle pomoći da web-stranice pristaša reformi ostanu aktivne, ulažući u tehnologije kao što su anonimni serveri koji bi mogli pružiti zaštitu od vladinog nadzora. To bi se moglo postići korištenjem zaštitnih mjera koje bi spriječile da režimi sabotiraju web-stranice vođa za provođenje reformi.*²⁴

²³ Nadia Oweidat i drugi, op. cit., str. 48.

²⁴ Ibid, str. 50.

Inicijativa za alternativnu strategiju uključivala je „istraživanje o kreativnoj upotrebi medija, radikalizaciju mladih, građansku inicijativu za sprečavanje sektaškog nasilja, pokretanje socijalnih službi za mobiliziranje ojađenog dijela autohtonog stanovništva i, što je tema ove studije, alternativnih pokreta”.²⁵

U svibnju 2009. godine, prije Obamina puta u Kairo i susreta s Mubarakom, američka ministrica vanjskih poslova Hillary Clinton u Washingtonu je primila skupinu mladih egipatskih aktivista pod pokroviteljstvom Freedom Housea, još jednom nevladinom organizacijom za „zaštitu ljudskih prava” sa sjedištem u Washingtonu, i s dugom povijesti povezanosti s promjenama režima koje je financirao SAD: obojene revolucije od Srbije i Gruzije do Ukrajine i drugih zemalja. Hillary Clinton i Jeffrey Feltman, pomoćnik ministra za vanjske poslove za Bliski istok, sastali su se sa šesnaest aktivista na kraju dvomjesečne „stipendije” u organizaciji programa „New Generation” pod okriljem Freedom Housea.²⁶

Dakle, iza ustanaka koji su poharali islamski svijet početkom 2010. stajali su Freedom House i Nacionalna zaklada za demokraciju - organizacija za promjenu režima iz Washingtona, koju sponzorira Vlada.

Kako je strateg i prvi čovjek Nacionalne zaklade za demokraciju Allen Weinstein izjavio za *Washington Post* 1991. godine: „Puno onoga što mi radimo danas, prije 25 godina CIA je radila u tajnosti”.²⁷

U upravi Nacionalne zaklade za demokraciju svojedobno su bili: bivši ministar obrane i zamjenik direktora CIA-e, Frank Carlucci iz

²⁵ Ibid, str.iii.

²⁶ Michel Chossudovsky, *The Protest Movement in Egypt: 'Dictators' do not Dictate, They Obey Orders*, (Prosvjedni pokret u Egiptu: "diktatori" ne diktiraju, nego slušaju naredbe), 29. siječnja 2011. Dostupno na <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=22993>.

²⁷ Allen Weinstein, citiran u: David Ignatius, *Openness is the Secret to Democracy* (Otvorenost je tajna demokracije), tjedno izdanje Washington Posta, 30. rujna 1991., str. 24-25.

Grupe Carlyle, umirovljeni general Wesley Clark iz NATO-a, neo-konzervativni jastreb Zalmay Khalilzad, koji je osmislio invaziju na Afganistan za vrijeme Georgea W. Busha i koji je kasnije bio američki veleposlanik u Afganistanu i okupiranom Iraku. Još jedan član uprave Nacionalne zaklade za demokraciju bio je Vin Weber. On je s bivšom ministricom vanjskih poslova SAD-a Madeleine Albright predsjedao velikom neovisnom radnom skupinom za „Politiku SAD-a o provođenju reformi u arapskom svijetu“, te je zajedno s Dickom Cheneyjem i Donom Rumsfeldom bio jedan od osnivača izrazito ratno nastrojenog trusta mozгова „Projekta za novo američko stoljeće“, koji je zagovarao prisilnu promjenu režima u Iraku još od 1998. godine.²⁸

LIBIJA: RAT NATO-a JE NUŽAN

Dok su režimi u islamskim zemljama od Alžira do Jemena i Bahreina padali ili bivali destabilizirani, jedan je režim naočigled ostao vrlo čvrst. Libijski vođa Moamer Gadafi nije imao namjeru napustiti svoj položaj zbog puča koji je sponzorirao Washington.

Za razliku od Tunisa ili Egipta, za koji bi mogao vrijediti uvjerljiv argument da je njegovo stanovništvo bilo na udaru vrtoglavog rasta cijena hrane i golemih razlika u bogatstvu, stanje u Gadafijevoj Libiji (službenog naziva Libijska Arapska Džamahirija) bilo je sasvim drukčije. Libijci su uživali u najvišem životnom standardu na tom kontinentu. Gadafi je bio na čelu te zemlje 42 godine, osiguravši pritom da stanovništvo Libije nema mnogo razloga za žaljenje. Većinu zdravstvenih usluga, obrazovanje i gorivo subvencionirala je država.

²⁸ Nacionalna zaklada za demokraciju, *Uprava*. Dostupno na: <http://www.ned.org/about/board>.

Gadafijeva Libija imala je najmanju stopu smrtnosti novorođenčadi u Africi, kao i najduži očekivani životni vijek. Kad je prije četiri desetljeća Gadafi preuzeo vlast od bolesnog kralja Idrisa, manje od 10% stanovništva bilo je pismeno. Danas je stopa pismenosti iznad 90%, što nije značajka vladavine tipičnog tiranina. Manje od 5% stanovništva je pothranjeno, što je manje nego u Sjedinjenim Državama. Kao odgovor na povećanje cijena hrane proteklih mjeseci, Gadafi se pobrinuo ukinuti sve poreze na hranu. Ispod granice siromaštva živio je manji postotak ljudi nego u Nizozemskoj. Gadafi je svoj model nazivao oblikom islamskog socijalizma. Država je bila sekularna, a ne teokratska, unatoč pretežito sunitskom stanovništvu.²⁹

Povrh svega, pod Gadafijevim vodstvom Libija je izbjegla potpunu predaju naftnih bogatstava u ruke zapadnjačkih naftnih giganta, zadržavši veliku većinu najvećih afričkih naftnih rezervi čvrsto u svojim rukama, uz dugoročne ugovore o koncesiji s odabranim stranim kompanijama. Kina je bila glavni partner libijskoj državnoj naftnoj kompaniji.

Za razliku od Tunisa i Egipta, Washington se u Libiji nije mogao sakrivati iza fasade nenasilnih prosvjeda mladih. Bio je primoran posegnuti za naoružavanjem i obučavanjem autohtonih pripadnika libijske opozicije u onome što je preraslo u pravi pobunjenički građanski rat.

SAD je tajno podržao ambicije egipatskog predsjednika Arapske lige Amr Mousse u želji da naslijedi Mubaraka na mjestu predsjednika. U zamjenu, Moussa je trebao osigurati uvjerljivu izliku Arapske lige za oružanu intervenciju protiv Gadafija. Pojavile su se nedokazane

²⁹ David Rothscum, *The World Cheers as the CIA Plunges Libya Into Chaos* (Svijet likuje dok CIA baca Libiju u kaos), Global Research, 2. ožujka 2011. Dostupno na <http://globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=23474>.

Za razliku od Tunisa i Egipta, Washington se u Libiji nije mogao sakriti iza fasade nenasilnih prosvjeda mladih. Bio je primoran posegnuti za naoružavanjem i obučavanjem autohtonih pripadnika libijske opozicije u onome što je preraslo u pravi pobunjenički građanski rat.

tvrdnje da je Gadafi naredio napad na nenaoružane civile. Zakulisni dogovor između Washingtona i Saudijske Arabije u vezi s Bahreinom pomogao je da Arapska liga izda Gadafijevu Libiju.³⁰

Naoružan službenim pozivom Arapske lige za oružanom intervencijom, SAD je odmah izvršio pritisak na Vijeće sigurnosti UN-a da odobri intervenciju, donesena je rezolucija, s time da su od stalnih članica Vijeća sigurnosti Kina i Rusija bile suzdržane. Francuski predsjednik Sarkozy najviše se zalagao za vojnu intervenciju u Libiji - očito su ga, između ostalog, privukle želje za uzimanjem što većeg dijela golemih libijskih naftnih bogatstava za francuske naftne kompanije.

³⁰ Pepe Escobar, *US-Saudi Deal on Libya Exposed: Obama OK'ed Bahrain Invasion in Exchange for Yes Vote on No-Fly Zone* (Otkriven dogovor SAD-a i Saudijske Arabije o Libiji: Obama odobrio invaziju na Bahrein u zamjenu za glasanje za zonu zabranjenog letenja), *Asia Times*, 1. travnja 2011. Dostupno na http://www.alternet.org/world/150470/us-saudi-deal-on-libya-exposed%3A_obama_ok%27ed_bahrain_invasion_in_exchange_for_yes_vote_on-no-fly_zone/

Najnevjerojatnija stavka u ratu NATO-a protiv Libije bila je činjenica da je „javno mnijenje“ prihvatilo čin otvorene vojne agresije na suverenu državu koja nije bila kriva ni za kakvo kršenje Povelje UN-a. Umjesto toga, rat SAD-a protiv Libije - *de facto* čin neokolonijalizma koji krši temeljne norme međunarodnog prava - shvaćen je kao „humanitarni“ rat. Svijet ga je prihvatio ne shvativši kakve bi mogle biti posljedice ako uslijedi prisilna promjena režima. Bilo je potpuno nebitno je li Gadafi dobar ili loš. Bitan je bio koncept međunarodnog prava i opravdanih ili neopravdanih ratova. Najnevjerojatnija stavka u ratu protiv Libije bila je brzina kojom je odlučeno da NATO napadne jednu suverenu državu - o tome se uopće nije raspravljalo, a UN-u se nisu suprostavile ni Rusija ni Kina, koje su radije bile suzdržane nego da su pravom veta blokirale rezoluciju UN-a kojom je NATO nesmetano mogao krenuti u napad na Libiju.

Libijski slučaj predstavljao je pokušaj uvođenja opasnog novog koncepta u norme prihvaćenog međunarodnog prava. Tvorci tog koncepta nazvali su ga „Obvezom zaštite“. Predsjednik SAD-a naveo je nejasan koncept „Obveze zaštite“ kao opravdanje američke vojne agresije na Libiju. Glavni tajnik UN-a Ban Ki-Moon izjavio je da se opravdanje za upotrebu sile u Libiji temeljilo na humanitarnim načelima, te je napomenuo da je „Obveza zaštite“: „nova norma na polju međunarodne sigurnosti i ljudskih prava kojom se pokušava riješiti neuspjeh međunarodne zajednice u sprečavanju genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti“.³¹

Vodeća organizacija za provođenje tog nebuloznog i hipokritičnog koncepta „obveze zaštite“ bila je još jedna sveprisutna nevladina organizacija, koja se zove upravo Globalni centar za obvezu zaštite

³¹ Ban Ki-Moon, citirano u: Omri Ceren, 'Responsibility To Protect' Not Remotely New („Obveza zaštite“, ne posve novo), 20. ožujka 2011.

(Global Centre for the Responsibility to Protect). Osnovale su je druge nevladine organizacije za zaštitu ljudskih prava, kao što su primjerice International Crisis Group, Human Rights Watch, Oxfam International, Refugees International, koje financira mala mreža donatora.³²

Uz pomoć kontrolirane NATO-propagande, Vlada SAD-a je - bez provjerenih dokaza - tvrdila da su Gadafijeve zračne snage poubijale nedužne civile. To je potom bio razlog zbog kojeg su Amr Moussa i članovi Arapske lige popustili pod snažnim američkim pritiskom te omogućili Washingtonu i Londonu kvazilegalnu izliku koja im je bila potrebna. Zbog tog navodnog i nedokazanog pokolja nedužnih civila bio je potreban „humanitarni rat“. Na temelju toga mogli bismo se zapitati zašto ne izglasati zonu zabrana letenja i bombardiranje Bahreina, Jemena i Sirije? Zar je nemoguće zamisliti da će u budućnosti CIA potaknuti nove nemire u Tibetu ili Xinjangu te potom proglasiti „obvezu zaštite“ NATO-a kojom će zaštititi Tibetance od centralne vlasti? Tko odlučuje o kriterijima izglasavanja „Obveze zaštite“?

Ni Washington ni London ni Pariz nisu uložili nikakav ozbiljan napor za pregovorima o prekidu vatre u Libiji, a nisu ni pokušali pronaći kompromis kao u drugim zemljama. To je bilo zbog nečuvene fleksibilnosti nove doktrine „Obveze zaštite“. Washington određuje tko je i za što odgovoran, a nacionalni suverenitet odlazi u prošlost.

Godine 2004. George Soros napisao je ne baš primijećeni članak u časopisu *Foreign Policy*, koji govori o nacionalnom suverenitetu. Evo što je napisao:

Suverenitet je zastarjeli koncept koji potječe iz davnih vremena kad se društvo sastojalo od vladara i podanika, ne građana. Postao je temelj međunarodnih odnosa nakon Westfalskog sporazuma 1648. godine... Danas,

³² Global Centre for the Responsibility to Protect, „Who We Are“.

iake sve nacionalne države nisu demokratski odgovorne prema svojim građanima, načelo suvereniteta prepreka je vanjskoj intervenciji u unutarnje poslove nacionalnih država. No pravi suverenitet pripada narodu, koji ga potom predaje u ruke svojih vlada. Ako vlade zloupotrijebe ovlast koja im je dana, a građani nemaju mogućnosti ispraviti takvu zloupotrebu, onda je vanjsko uplitanje opravdano.¹

STRATEŠKI CILJ

Pobune iz 2010. i 2011. godine na Bliskom istoku i u Africi uklapaju se u geografski kontekst Bushova plana za „Veliki Bliski istok“, kojim se uvode „demokracija“ i gospodarske reforme „liberalnog slobodnog tržišta“ na području islamskih zemalja od Afganistana do Maroka. Također se uklapaju u Pentagonov koncept „dominacije punog spektra“ - odnosno uspostavljanja totalitarne demokracije u njegovu novom svjetskom poretku.

No krajnji cilj bio je uspostaviti čvrstu kontrolu nad ključnim strateškim resursom - naftom - i vjerojatno iskoristiti tu kontrolu za ucjenjivanje Kine, Japana i bilo koje euroazijske države koja bi s vremenom mogla ugroziti dominaciju Washingtona i stvoriti novi euroazijski gospodarski prostor. Bio je to dio stoljetne anglo-američke strategije „kontroliranja nafte radi kontroliranja država“, kako je Kissinger rekao mnogo godina prije.

Način na koji je anglo-američki ustroj kontrolirao naftu, opskrbu, cijenu i njezinu dostupnost oblikovao je, zapravo, „tajni rat“ čiji je krajnji cilj bio stvoriti globalni režim kontrole bez presedana u povijesti.

¹ George Soros, *The Peoples' Sovereignty: How a new twist on an old idea can protect the world's most vulnerable populations* (Suverenitet naroda: kako novo tumačenje stare ideje može zaštititi najugroženije populacije svijeta), New York, Foreign Policy, 1. siječnja 2004.

BILJEŠKA O AUTORU

F. William Engdahl jedan je od najpoznatijih suvremenih analitičara političkih i ekonomskih zbivanja u svijetu, čiji su provokativni članci i analize objavljivani u brojnim novinama i časopisima, kao i na poznatim međunarodnim web-stranicama.

Diplomirao je politologiju na američkom Sveučilištu Princeton i stekao magisterij iz komparativne ekonomije na Sveučilištu Stockholm. Bio je neovisni ekonomist i novinar, prvo u New Yorku, zatim u Europi.

Osim o pitanjima geopolitike i energije, već više od trideset godina - od prvog naftnog šoka i svjetske krize žita s početka sedamdesetih godina - piše i o problemima poljoprivrede, međunarodnom carinskom i trgovačkom sporazumu (GATT), Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO), Međunarodnom monetarnom fondu (MMF), energentima, politici i ekonomiji.

Autor je bestselera o nafti i geopolitici *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak* te uznemirujuće knjige o genocidnoj geopolitici GMO-hrane *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo* (2007.).

Knjiga *Dominacija punog spektra: totalitarna demokracija u novom svjetskom poretku* (2009.) govori o vojnoj moći SAD-a i geopolitičkoj strategiji. U svibnju 2010. godine objavio je knjigu *Bogovi novca: Wall Street i propast američkog stoljeća* kojom je završio trilogiju o moći i kontroli nafte, hrane i novca.

Trenutačno drži predavanja o ekonomiji na Sveučilištu Rhein-Main u Njemačkoj te kao gostujući profesor ekonomije na Fakultetu kemijske tehnologije u Peking.

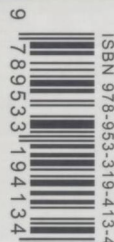
MITOVI, LAŽI I RATOWI ZA NAFTU

**Povijest stoljeća nafte ispod vela prevare i
očajničkih pokušaja da se sakrije njezino podrijetlo**

Dulje od stoljeća nafta je jedan od najznačajnijih svjetskih strateških proizvoda, a moderno svjetsko gospodarstvo gotovo je nemoguće zamisliti bez nje. Nafta je, uz ugljen i zemni plin, bila osnovni pokretač razvoja modernog industrijskog društva, globalne ekonomije i tržišne dinamike. Stoga je svjetsko gospodarstvo iznimno osjetljivo na promjene uvjeta na tržištu energenata, odnosno na povećanje cijena i smanjenje ponude.

Ne bi li osigurali monopol nad svjetskim zalihama nafte, a zajedno s time i koncentraciju najveće političke moći, mala skupina britanskih i američkih kompanija – koje podupiru njihove vlade – stvorila je jedan od najvećih mitova moderne znanosti. Izmislili su mit o ograničenosti zaliha nafte, tvrdeći da je riječ o izvoru energije koji se brzo troši i koji je nekako nastao od bioloških naslaga prije nekoliko stotina milijuna godina procesom koji je u zapadnim knjigama o geologiji opisan vrlo nejasno. No svejedno se uzima kao nepogrešiva, znanstveno dokazana činjenica.

Nova knjiga Williama Engdahla opisuje upravo začetak tog mita i njegovu ulogu u dvama velikim i razornim svjetskim ratovima, kao i u beskonačnim međunarodnim sukobima – od Hladnog rata do regionalnih ratova u Africi pa do Bliskog istoka i dalje – koje je poticala anglo-američka elita kako bi zadržala nadmoć nad naftom te kontrolirala dotok nafte i dolara koji su s time usko povezani. No ta kontrola leži u rukama nekoliko američkih i britanskih naftnih divova koji su se nekoć nazivali „sedam sestara“, ali sada su samo četiri – ExxonMobil, Chevron, BP i Shell...

9 789533 194134

ISBN 978-953-319-413-4

179,00 kn

PROFIL
epicentar